

BÁCSKISKUN2030

BÁCS-KISKUN MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

I. ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS

2020

A HELYZETELEMZÉST KÉSZÍTETTE: BKM Fü BÁC S-KISKUN MEGYEI FEJLESZTÉSI ÜGYNÖKSÉG NONPROFIT KFT.

Kicsiny László	ügyvezető igazgató
Dóka Gábor	szakmai vezető
Kecskésné Losonczy Gabriella	osztályvezető
Mess Gabriella	osztályvezető
Ambrusné Mike Imola	projektmenedzser
Arnold-Szita Orsolya	projektmenedzser
Bíró Zsuzsanna	projektmenedzser
Deák Tímea	projektmenedzser
dr. Szabó Erzsébet Krisztina	projektmenedzser
Szabó Katalin	projektmenedzser
Szabó Tamás	projektmenedzser
Szőke Klaudia Vivien	projektmenedzser
Tamasi Andrea	projektmenedzser
Timár Péter	projektmenedzser

BÁC SKISKUN2030 PROJEKTGYŰJTÉSBEN RÉSZTVEVŐ MUNKATÁRS AK

Dóka Gábor	szakmai vezető
Korsós Anna	osztályvezető
Almási Anita	projektmenedzser
Blaskovics-Boros Edit	projekt-asszisztens
Boros Kinga	projektmenedzser
Gregus Péter	projektmenedzser
Kissné dr. Fodor Viola	irodavezető
Kovács Anita	projektmenedzser
Szabó Patrik	gyakornok
Szundi Krisztián	projektmenedzser
Terbe Anikó	projektmenedzser

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	7
ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK	9
1. TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI HELYZETELEMZÉS	13
1.1. KÜLSŐ KÖRNYEZET VIZSGÁLATA	14
1.1. A) Bács-Kiskun megye adottságainak, belső erőforrásainak, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten	14
1.1. B) Nagytérégi összefüggések	16
1.2. A TÉRSÉG ADOTTSÁGAINAK, BELSŐ ERŐFORRÁSAINAK ELEMZÉSE	20
1.2. A) Természeti és épített környezet vizsgálata	20
1.2. B) Térszerkezet alakulása, a területfelhasználás változásai, tendenciák	39
1.2. C) Közlekedési (országos és térségi jelentőségű közúti, kerékpáros, vasúti, légi- és vízi közlekedés) és kommunális infrastruktúra	43
1.2 D) Gazdasági bázis	54
1.2 E) Társadalmi környezet	81
1.2 F) A települések intézményi felszereltsége	99
1.2 G) Települések jellemző lakásviszonyai	103
1.2 H) Településhálózati adottságok.....	104
1.2 I) a táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása	116
2. A TÉRSÉGET ÉRINTŐ TERVEZÉSI-FEJLESZTÉSI KÖRNYEZET ÁTTEKINTÉSE	118
2.1. ÁGAZATI KONCEPCIÓK, TERÜLETFEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK ÉS HATÁLYOS TERÜLETFEJLESZTÉSI TERVEK	119
2.1 A) az OFTK Bács-Kiskun megyét érintő vonatkozásai.....	119
2.1 B) Bács-Kiskun megyét érintő kiemelt térség területfejlesztési tervei	122
2.1. C) az Országgyűlés és a Kormány által jóváhagyott és az egyéb ágazati fejlesztési stratégiáknak Bács-Kiskun megyére érvényes vonatkozásai	124
2.1. D) a hazai, szomszédos, azonos térségi szintű térségek és külföldi közigazgatási egységek területfejlesztési koncepcióinak és programjainak térségre vonatkozó üzenetei	127
2.1. E) területrendezési tervek Bács-Kiskun megyét érintő vonatkozásai.....	129
2.1. F) Környezetvédelmi, természetvédelmi és tájvédelmi szabályozások	133
2.1. G) 20 ezer feletti városok településfejlesztési és gazdaságfejlesztési programjai, koncepciói	138
2.1. H) Bács-Kiskun megye hatályban lévő ágazati tervei, programjai.....	139
2.1. I) Vonatkozó egyéb tervek	142
2.1. J) A tervezést érintő egyéb jogszabályok	143

2.2. A TÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI SZEREPLŐI ELKÉPZELÉSEINEK FELTÁRÁSA, A TERVEZÉSI FOLYAMAT PARTNERSÉGI TERVÉNEK ELKÉSZÍTÉSE ÉS VÉGREHAJTÁSA	145
2.2. A) Partnerségi terv készítése	145
2.2. B) A partnerségi terv végrehajtása	147
2.2. C) A partnerségi terv eredményei alapján az egyes szektorok fejlesztési elképzelései	148
2.3. A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK ELEMZÉSE	153
2.3. A) A területfejlesztés forrásainak elemzése (nemzetközi, központi költségvetési, önkormányzati források, a gazdasági egységek beruházásai, a különféle szervezetek fejlesztései, a háztartások)	153
2.3. B) A területfejlesztés intézményrendszere (szervezet, működés, együttműködés)	157
2.3. C) A területfejlesztés hatékonysága (eddigyi eredmények, forrásaktivitás, a fejlesztési területek kihasználtságának bemutatása, az intézmények hatása, hiányosságok)	161
2.4. HELYZETÉRTÉKELÉS	163
2.4. A) SWOT	171
2.4. B) Lehetséges fejlesztési irányok, lehetséges cselekvési területek	174
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	180
ÁBRÁK JEGYZÉKE	182
FELHASZNÁLT IRODALOM	185
MELLÉKLETEK	188
1. melléklet – Az Útfelújítási programokban szereplő projektekhez kapcsolódóan a Bács-Kiskun megyében megtörtént munkaterület átadások	189
2. melléklet – Ízelítő Bács-Kiskun Megye kulturális értékeiből képekben	190
3. melléklet – a 2014-2020-as Bács-Kiskun megyei fejlesztési projektek adatainak összefoglaló táblázata	192

BEVEZETÉS

A 2014-2030 időtávra vonatkozó Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptiót (a továbbiakban: OFTK) az Országgyűlés az 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával fogadta el.

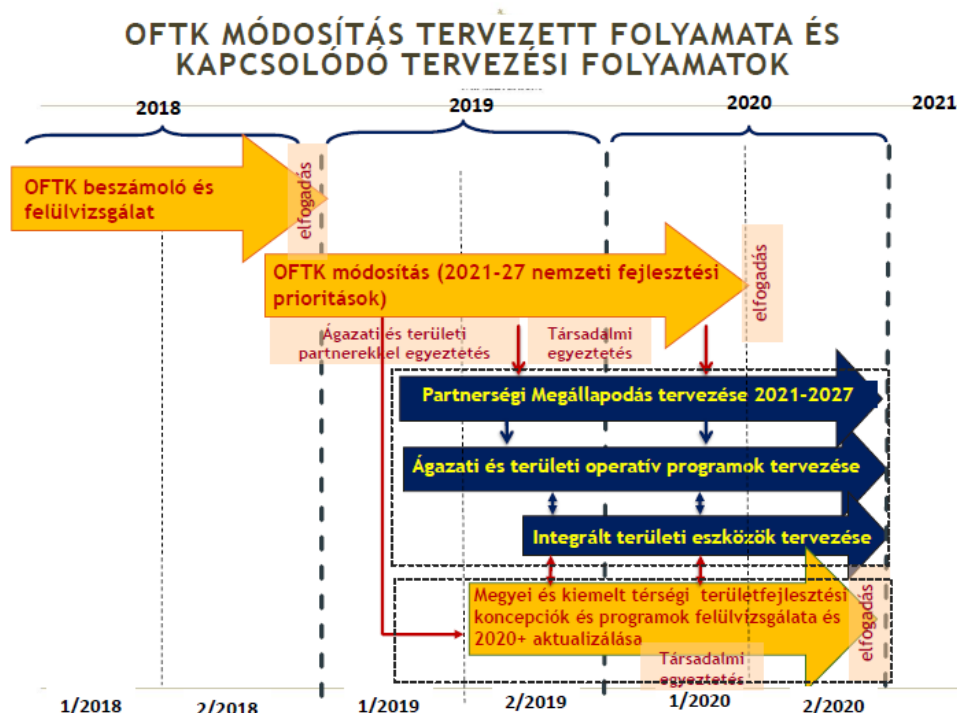
Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat ezt követően

- Bács-Kiskun Megye Területfejlesztési Konceptióját 6/2014. (II.14.) Kgy. határozattal,
- Bács-Kiskun Megye Területfejlesztési Programját 54/2014. (IX.26.) Kgy. határozattal
- Bács-Kiskun Megye Integrált Területi Programját 25/2015. (IV.30.) Kgy. határozattal hagyta jóvá.

Bács-Kiskun Megye Területfejlesztési Konceptiója, vagyis a BÁCSKISKUN2020 fejlesztési dokumentum 2030-ig határozza meg a megye hosszútávú horizontális és átfogó céljait.

Az OFTK módosítása a Pénzügyminisztérium tervezett ütemezése ellenére jelen dokumentum elkészítéséig **nem történt meg, és még nem áll rendelkezésre partnerségi megállapodás és annak költségvetése sem a 2021-2027 közötti Európai Unió pénzügyi időszakára.** Az OFTK módosításának elfogadását követően várható a területfejlesztési dokumentumok felülvizsgálatára irányuló, megyei önkormányzatokat tömörítő munkacsoport létrehozása.

1. ábra: OFTK módosítás tervezett folyamata és kapcsolódó tervezési folyamatok

Forrás: Pénzügyminisztérium 2018. 11. 30-i előadás anyaga

Ettől függetlenül a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat megkezdte a felkészülést a 2020+ időszakra. Ennek első lépése a BÁCSKISKUN2020 területfejlesztési koncepció felülvizsgálata és módosítása, amelynek eredményeként fog megszületni a BÁCSKISKUN2030 területfejlesztési koncepció. A jelenleg hatályos időtávján nem kívánunk változtatni. Szükséges továbbá a középtávra szóló (7 év)

területfejlesztési program, a fejlesztési dokumentumokhoz kapcsolódó környezeti vizsgálat és a 2021-2027 közötti uniós programozási időszak területfejlesztési operatív programjának végrehajtását támogató megyei integrált területi program elkészítése.

A megye területfejlesztési **konceptiója és programja előkészítő és javaslattevő fázisból áll.** Az előkészítő fázisban rendszerezni és értékelni kell a fejlesztésre ható tényezőket, valamint vizsgálni kell a fejlesztés lehetséges irányait. Jelen dokumentum ezt a célt szolgálja.

A tanulmány a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet (218/2009. Korm. rendelet) követelményeinek megfelelően, továbbá a Pénzügyminisztérium által kiadott „Útmutató a megyei önkormányzatok, a főváros és a kiemelt térségi fejlesztési tanácsok számára a 2021-2027 közötti tervezési időszakra, valamint a területfejlesztési koncepciók felülvizsgálatához, módosításához” című dokumentum alapján.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK

A 2014-2020 közötti időszak fejlesztési koncepciója alapjait tekintve ma is aktuális, ezért új koncepció készítése helyett a meglévő aktualizálását választottuk. A 2014-2020-as uniós ciklusban megjelentek azok a problémák és fejlesztési irányok, amelyek az elért fejlesztések ellenére még ma is aktuálisak. A 2021-2030-as időszakban a mértékek és a hangsúlyok toldódtak el elsősorban, ugyanakkor megjelentek új kihívások is.

Bács-Kiskun megye, mint az ország legnagyobb területi kiterjedésű megyéje az elmúlt időszakban jelentős fejlődést ért el, melyet az alábbi mutatókkal támasztunk alá:

- 2014-2020 között európai uniós támogatásra beérkezett pályázatok száma Bács-Kiskun megyében a legmagasabb (30.083 db), amely a teljes országra vetített adat több mint 12%-a.
- Széchenyi 2020 program keretében megítélt támogatás 464.015.708.016 Ft.
- A Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) Bács-Kiskun megyei keretére 807 pályázat érkezett be, amelyből 668 pályázatra 99.768.401.656 Ft támogatást ítéltek meg.
- Bács-Kiskun megyében az egy főre jutó GDP 2018-ban 6. az országos rangsorban, 2009-ben még csak a 15.
- 2017-re megtriplázódott a nem kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka száma 2008-hoz képest.
- A kerékpár úthálózat jelentősen bővült.
- 7 településen működik ipari park, az ipari parkok és iparterületek fejlesztésére a települések 28 sikeres pályázatot nyújtottak be és 2020-ban ezen felül további 11 pályázatot adtak be.
- 7 vidéki településen létesült inkubátorház.
- Európai Uniós forrásból 46 K+F és K+F+I projektet támogattak a megyében mintegy 8.332.000.000. Ft értékben.
- 2014-2020 között 1.811-ről 2.410-re nőtt a bölcsődei férőhelyek száma, ami 33%-os növekedés.
- A megye gazdasága, termelékenysége az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt, megelőzve más megyéket. Ezen eredmény gyökerei a helyi gazdasági szereplőknél felhalmozott tudás, tapasztalat, amelyre építve tovább növelhető a termelékenység.

A fejlődés mellett a megye továbbra is jelentős problémákkal küzd:

- Területileg kiegyenlítetlen volt a megye fejlődése, a Homokhátsági fejlesztési körzet, a Dunamenti fejlesztési körzet és a Határmenti fejlesztési körzet hátrányára.
- Az autóipar túlsúlya és az alacsony hazai hozzáadott érték a feldolgozóiparban a megye gazdaságát sérülékennyé tette. Kecskemét és környékén sokkal nagyobb arányban fejlődött a gazdaság, mint a megye vidéki területein. A déli és nyugati járások leszakadása megmaradt, amely mértéke a két komplex programmal fejlesztendő déli járásban a legnagyobb.
- A megye kiváló turisztikai lehetőségei mellett ez az ágazat fejletlen, különösen a leghátrányosabb helyzetű térségekben.
- A gazdag mezőgazdasági és kulturális hagyományok –és néhány kiemelkedő szereplő – ellenére a gasztroturizmus fejletlen, amely visszahat a turizmus fejlődésére, a vidék élhetőségére és a vendéglátó szektor csökkenésére is.

A kiegyenlítetlen fejlődésben jelentős szerepe van annak, hogy a megye középső és déli részén tervezett gyorsforgalmi úthálózat nem épült ki, jöllehet az M5-M8 keresztezése logisztikai potenciált is nyit az érintett település(ek), főként Lajosmizse számára. A településeket összekötő és településeken belüli úthálózat is rossz állapotú, amely akadályozza a gazdasági fejlődést és rontja az életminőséget és az ingázókat ösztönzi az elköltözésre.

- A kerékpárhálózat fejlesztése még nem fejeződött be, így erősen korlátozott a környezetvédelmi és turizmusfejlesztő hatása.
- A megyei szolgáltatások Kecskemét központúak, a járásközpontok és a községek hozzáférése a fejlett, integrált szolgáltatásokhoz, közszolgáltatásokhoz korlátozott, amely kedvezőtlenül hat a népességmegtartásra.
- A kulturális közszolgáltatások és piaci alapú szolgáltatások is Kecskemét központúak, amely a vidéki lakosság számára nehezen érhető el. A helyi és a járásszékhelyen elérhető kulturális szolgáltatások több járásban fejletlenek a lakossági igényekhez képest, amely a népességmegtartás során hátrányt jelent, erősítve a Kecskemét irányú belső migrációt.
- A népességfogyás és az elöregedés a megyén belüli és megyén kívüli elvándorlás együttesen 2030-ig fokozódó munkaerőhiányt fog okozni.
- A lakosság elöregedésére nem elegendő a meglévő idősgondozási kapacitás.
- Bács-Kiskun Megyét kiemelten érinti a klímaváltozás, az ország legvesélyeztetettebb megyéi közé sorolható: csapadék csökkenés, aszályok, hőhullámok, szélsőségesse váló időjárás, erdőtűzek. A klímaváltozás veszélyezteti több gazdasági ágat is: vízparti turizmus, falusi turizmus, városlátogató turizmus, szabadtéri rendezvények, mezőgazdaság, élelmiszeripar, állattenyésztés. Mind a természeti, mind az épített környezetet veszélyezteti. A klíma- és éghajlatváltozásra való reagálás jelenleg lassú, többnyire a stratégiai gondolkodás szintjén rekedt meg, ezért is kiemelten fontos a mintaértékű egyedi kezdeményezések felkarolása és a technológiai átállást, a karbonsemleges gyártást ösztönző eszközök bevezetése.
- A külterületen élő lakosság ivóvízellátása és szennyvízellátása továbbra is fejlesztésre szorul, különösen ott, ahol ez műszaki okokból csak szigetüzemű házi rendszerekkel oldható meg.
- Az alapfokú oktatás hiányosságai miatt jelen van a funkcionális analfabizmus. Pályaorientációs, mobilitási problémák miatt a szakképzésben nagy a lemorzsolódás. Nem megfelelő a képzési kínálat oktatási intézmények közötti, továbbá a gazdaság és oktatás közötti összehangolása, rugalmas alakítása a valós piaci igényekhez.
- Az agrárorszektorban dolgozók elöregednek, nem biztosított a megfelelő utánpótlás, az utódlással foglalkozók körében őket szorosan követik a családi tulajdonban lévő mikroállalkozások és KKV-k.¹ A fentiekben megfogalmazott problémák közül a népességfogyás és elöregedés az, amely a

¹ A Budapest Bank éves felmérései alapján

magyarországi konvergencia régiókat nagyjából azonos mértékben sújtja. A fentiekén túl Bács-Kiskun megyére is hatnak az ország egészét érintő problémák, kihívások.

1. TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI HELYZETELEMZÉS

1.1. KÜLSŐ KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

1.1. A) BÁCS-KISKUN MEGYE ADOTTSÁGAINAK, BELSŐ ERŐFORRÁSAINAK, GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI HELYZETÉNEK AZONOSÍTÁSA NEMZETKÖZI ÉS HAZAI SZINTEN

Bács-Kiskun megye helyzete **centrális a Kárpát-medencében**, geográfiai pozíciója és természeti adottságai predesztinálják a megye **transzít szerepét** országos és nemzetközi szinten egyaránt. Magyarországon belül, a megye az Alföld nagytáján, a Duna-Tisza közti síkvidéken fekszik, 8445,15 km² területével a legnagyobb kiterjedésű megye az országban. Közigazgatási határai nyugatról Baranya, Tolna és Fejér megye, északról Pest, keletről Jász-Nagykun-Szolnok és Csongrád-Csanád megye, délről Horvátországgal és Szerbiával határos. A szerbiai határszakasz az Európai Unió határa is egyben. A 2015-ben induló **migrációs folyamatok is** nagy mértékben hatással vannak a megye déli határszakaszára, melyen jelenleg ideiglenes határzár állja útját az illegális bevándorlóknak. A megye nyugati természetes határát a Duna jelenti, amely az ország észak-déli tengelye is egyben. **A megye egész területe síkság**, a felszín azonban heterogénebb képet mutat, mint az Alföld más vidékein. Ez **a kisléptékű** – és folyamatosan változó - **mozaikosság** a természeti és társadalmi tényezőket is nagy mértékben befolyásolja, hatással bír a földhasználat és a települési környezet alakulására egyaránt.

A megye természeti és társadalmi jellemzőit nagy mértékben befolyásolják az **éghajlati tényezők**. Mérsékelt övi tipikus kontinentális éghajlat jellemzi, a déli területeken mediterrán hatásokkal. A Kárpát-medence **napfényben leggazdagabb** területe a megye térsége, a napsütéses órák száma meghaladja a 2000 órát, amely magas napenergia felhasználási potenciált is jelent, 1400-1500 kWh/m²/év az értéke. Ez a potenciál jelenleg még kihasználatlan, de már megfigyelhetők az erre irányuló kezdeményezések. Az **évi átlaghőmérséklet optimális** a mezőgazdaság számára, a mérhető 10-10,5 °C ideális feltételeket biztosítana, ám a **csapadékviszonyok már nem ilyen kedvezőek**. A megye legnagyobb részén 500-550 mm csapadék esik évente, de vannak olyan aszályal sújtott középső területek, amelyekeken csupán 250 mm az éves átlag. A Homokhátság dél-keleti peremén a talajadottságok is kedvezőtlenek, mivel a homokos váztalaj vízmegtartó képessége alacsony. A megye területén **tapasztható kedvezőtlen vízeloszlás** a folyószabályozásokkal még inkább fokozódott. A Duna-Tisza-közén egykor oly jellemző mocsaras, lápos vidékek egészen kis területre húzódtak vissza, szinte eltűntek. Az értékes felszín alatti vizek mennyiségi-minőségi feltérképezésére és védelmére hivatott a Vízyűjtő-gazdálkodási Terv című dokumentum, amely a 1042/2012. (II.23.) Korm. határozattal került elfogadásra. Ez a dokumentum a Kárpát-medence hazánk vízyűjtő területén található felszíni és felszín alatti vizeinek védelmére vonatkozóan a 2016-2021 közötti időszak stratégiáját tartalmazza. A monitoring tevékenység jelenleg is zajlik országos és megyei szinten is, mivel a közeljövő egyik legfontosabb problémája lehet a vízbiztonság megteremtése, azaz a minőségi és elérhető ivóvíz védelme, biztosítása. A **klímaváltozás hatására** a múlt század utolsó évtizedeihez képest napjainkra kimutatható, hogy 100 mm-el **csökkent** évente **a csapadék mennyisége** a térségben, amely a vízkészletek és az élővizek tekintetében **aggasztó folyamatokat indított el** a Kárpát-medence középső térségeiben. A prognózisok szerint a szélsőséges időjárási körülmények fokozódni fognak a közeljövőben, amely tényezők újabb kihívások elé állítják a természet és társadalom szereplőit egyaránt. A megye déli területén szórványosan már kialakításra került egy jégeső figyelő és -elhárító rendszer, amely a mezőgazdasági károkat hivatott enyhíteni a nyári időszakban. **A szélsőségesre forduló** időjárás azonban ennél is nagyobb **feladatot jelent a szakemberek számára**,

mert újabb, **innovatív megoldások bevezetését teszi szükségessé**. Mind a lakosságnak, mind a gazdasági szereplőknek fel kell készülni a változó éghajlati körülményekre.

Geológiai adottságként a Kárpát-medence sajátossága az igen magas geotermikus gradiens, átlagosan 5 °C /100m értékkel, amely az egységnyi mélységváltozásra jutó hőmérsékletváltozást fejezi ki. Ez az érték másfélszerese a világtátlagnak, amely 3 °C /100m. Ez az adottság az Alföld alatti kontinentális kőzetlemez viszonylagos vékonyságából adódik, amivel a kőzetlemez alattunk 24-26 km vastag a világtátlag 35-40 km-hez képest. A geotermikus gradiens az Alföldön valamivel magasabb, 6-7 °C /100 m a Kárpát-medence átlagát is meghaladva. Ennek eredménye, hogy az Alföldön és ezen belül is Bács-Kiskun megyében jelentős **termálvíz-készlet** található a porózus kőzetrétegben felhalmozódó víz földhő általi felmelegítése révén. E természeti erőforrás hasznosítására számos termálfürdő létesült a megyében. A meglévő termálkutak Tiszakécske térségében 75 °C, a megye más térségében 35-50 °C hőmérsékletűek. A termálvíz sokrétű, termálkaszkádként történő hasznosítása azonban még nem elterjedt, ez a lehetőség a jövőben nagyobb szerepet is kaphat fűtési rendszerek kialakításában, működtetésében.

Az egykori Pannon-tenger maradványaként a megyében is megtalálható **szénhidrogénvagyon jelentős**, főleg **földgáz** lelőhely vonatkozásában számottevő a mennyiség Szank-Zsana-Kiskunhalas térségében. Az ország legnagyobb földalatti stratégiai földgáztározója Zsana külterületén található. A földgáz kiaknázására még nem létesültek kitermelő bázisok, ez is még kihasználatlan természeti adottság a megyében. Az uniós energetikai szabályozás alapján a földgázhasználat rohamosan fog visszaszorulni. Az épületek energetikai jellemzőinek meghatározásáról szóló 7/2006. (V. 24.) TNM rendelet ültette át a magyar jogrendbe. Az EU-ban 2020. december 31-e utána új épületeknél 25%-os megújuló energia részarány az előírás, ami mellett már nem éri meg földgázalapú fűtést beépíteni.

A megye jelenlegi **társadalmi-gazdasági helyzetét**, településszerkezetét az elmúlt évtizedek átalakították. A megye – Kecskemét központtal – Pest-Pilis-Solt-Kiskun, valamint Bács-Bodrog vármegye egyes részeiből jött létre az 1950-es megyerendezés alkalmával. Lakossága 2010-ben 524.841 fő volt, de ez a szám 2019-re 502.825 főre csökkent. Ez a lakosságszám-csökkenés a természetes fogyás és a megyére jellemző elvándorlás következménye. Az ország **4. legnagyobb lélekszámú megyéje** Bács-Kiskun megye, azonban a **leggyéribben lakott**, csak 60,4 fő/km² a népsűrűség. A lakosságszám európai viszonylatban tekintve a NUTS 3-as területi egységeket vizsgálva átlagosnak mondható. A megye területére jutó népsűrűségből következik, hogy az Európai Unió által is alkalmazott EUROSTAT besorolás alapján **urbánus - vidéki átmeneti térségnek** (urban-rural intermediate region) minősül Bács-Kiskun megye. A népesség a megye 119 településén él, amelyből 22-nek van városi jogállása, a lakosság több mint kétharmada városlakó. A megye jellegzetes, **európai viszonylatban is egyedi településtípusa a tanya**, amely az országon belül e térségben a legelterjedtebb. Hazánk 280 tanyás településéből 62 Bács-Kiskun megyében található, jellemzően előregedő lakossággal., **de a tanyán lakók társadalma is változik. Az előregedés lassult**, a városok külterületén **szaporodnak a fiatalos lakótanyák**, illetve a távolabbi részeken – tradíciók nélkül – **szerény megélhetést kereső bevándorlók. A fiatal (40 év alatti) tanyán élő, gyermekes családok** (a felmért mintában 117 tanya, 14,7 %) **71 %-a nem költözne el, s 47 %-uk fejlesztené a gazdaságát. épület felújítását**, 73,5 %-uknak van gépkocsija, Az idősödő (60 év feletti) tanyán élők (a felmérték között tipikusan 293 tanya, 35, 5 %) lakásaik 62 %-a 1950 előtt épült. 76,4 %-uk egy vagy maximum két szobás. 90 %-uk nem tervezi (már) a tanyaépület felújítását, 66,5 %-uknak nincs gépkocsija, 28 %-uknak

telefonja sem. 53 %-uk kizárólag önellátásra termel, s 53 %-uk azt jelezte: nincs, aki átvegye tőlük a tanyai gazdaságot.²

A megye **11 járást** foglal magában, kisvárosi és hazai viszonylatban középvárosi járásközpontokkal. A Jánoshalmi és a Bácsalmási járás a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján komplex programmal fejlesztendő járás, ez a térség az egykori Bács-Bodrog vármegye periferiája is volt, de jelenleg is felzárkóztatást igényel. A megyében 2 járás fejlesztendő járásnak minősül: a Kunszentmiklósi és a Kiskunmajsai, 6 járás tartozik a kedvezményezett járások körébe, így a Bajai, Kiskunhalasi, Kalocsai, Kiskőrösi, Tiszakécskei és a Kiskunfélegyházi járások. A Kecskeméti járás nem tartozik a kormányrendelet hatálya alá.

A megye gazdasági helyzetére tekintettel az Európai Unió által az EUROSTAT rendszerben alkalmazott egy főre eső GDP értéke alapján Bács-Kiskun megye a Dél-Alföldi konvergencia régió részeként a „**kevésbé fejlett régiók**” közé sorolandó. Az egy főre jutó GDP a megyében, mint NUTS 3 régióban 2018-ban 11.187 Euro volt, (350 Ft/euro árfolyamon közel 4 millió Ft) az EUROSTAT adatai alapján. Ez az érték nem éri el az Európai Unió GDP átlagának 75%-át, ezért tartozik a kevésbé fejlett régiók közé. A többi magyarországi megye, NUTS 3 régió GDP adatait összehasonlítva megfigyelhető, hogy **Bács-Kiskun megye 2018-ban 6. az országos rangsorban**, az alföldi megyék közül az első helyen áll. Ezt a gazdasági mutatót figyelembe véve **jelentős elmozdulás** figyelhető meg 2009. évi adatokhoz képest, mivel majdnem egy évtized elteltével a korábbi 15. helyről került a rangsor élére Csongrád-Csanád megyét is maga mögé utasítva.

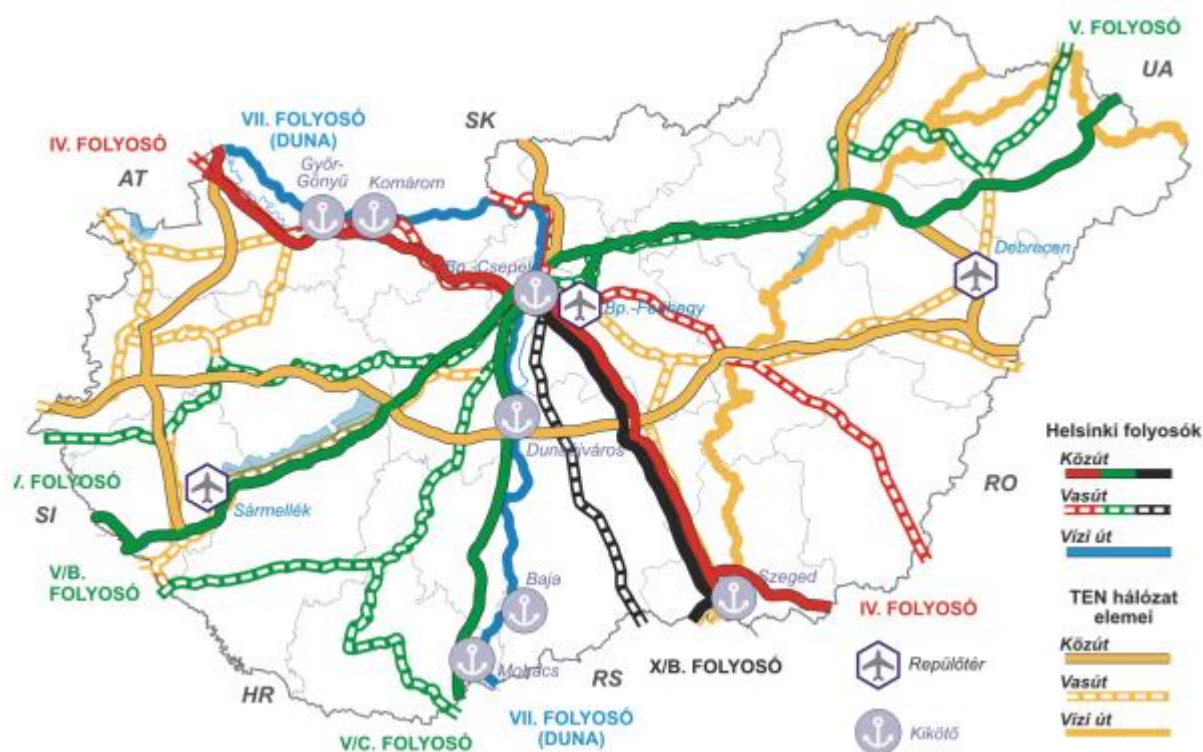
1.1. B) NAGYTÉRSÉGI ÖSSZEFÜGGÉSEK

A Kárpát-medence és Magyarország középső részén elhelyezkedő megye már évszázadok óta **transzit szerepkörrel bír**. Már a kora középkorban is számos fontos útvonal haladt át a területen keletet és nyugatot, északot és délt összekötve. Kezdetben a Duna és a Tisza folyók határozták meg a fő észak-déli útvonalakat, de a folyószabályozásokat követően lehetővé vált a kelet-nyugat irányú kapcsolat kiépítése is. A polgári közlekedési formák közül a közúti, vasúti és a vízi közlekedés minden adottságai megvannak a megyében, de a légi közlekedés infrastruktúrája egyelőre csak katonai célokat elégít ki. Centrális elhelyezkedéséből fakadóan az **európai közlekedés vérkeringésében** is jelentős szerep hárul a megyére, összeköti a Balkánt Európa nyugati országaival és az északi régiókkal egyaránt. A megyét több Helsinki folyosó is átszeli: a IV. számú folyosó a megye legfőbb fejlesztési tengelye, amely észak-déli irányban teremt kapcsolatot. A Duna, mint VII. folyosó nemzetközi távlatokat nyit a folyami víziközlekedés minden formájának. Jelentős szerepe van észak-déli irányban a Budapest-Kelebia-Belgrád-Thessaloniki **vasúti gerinchálózatnak**, amelynek felújításával nagysebességű vasútvonal jön majd létre, és ezzel lehetővé válik a világtengerekről származó teherforgalomba történő intenzív bekapcsolódás is. A polgári légiforgalomhoz történő csatlakozás a megye területén közvetlenül nem

² Forrás: Tanyakollégium 2002–2003 A tanyai átalakulás főbb jellegzetességei a Kiskunság felmért településein (Lakitelek Népfőiskola Lakitelek, MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete Kecskemét, Szent István Egyetem Gödöllő 2003.)

lehetséges, de a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér, vagy a Szegedi Repülőtér elérhetősége biztosított gyorsforgalmú közúton is. A **nemzetközi folyami hajóforgalom** legfontosabb megyei kikötője Bajan található.

2. ábra: Helsinki folyosók és a TEN-T hálózat elemei Magyarországon

Forrás: Közlekedéstudományi Intézet

Az **EUROVELO kerékpáros európai hálózathoz** kapcsolódó nyomvonalak is érintik a megyét. Elsősorban az aktív turisztikai lehetőségeket kedvelő kerékpárosok számára, de a hivatásforgalom számára is jelentőséggel bírnak ezek az útvonalak. Az EUROVELO 6. 11. és 13. kerékpárutak egyes szakaszai haladnak át a megye területén, bekapcsolva ezzel a térséget az európai kerékpáros társadalomba is. Jelentős turisztikai potenciállal bírnak a nyomvonalak és a pihenőpontok jövőbeli fejlesztései. A 6-os szakasz a magyarországi Duna mentén, a 11-es szakasza pedig a magyarországi Tisza mentén halad a balkáni országok irányába. A 6-os útvonal a Duna Bács-Kiskun megyei oldalán halad egészen Mohácsig, érinti Soltot a Kalocsa melletti kistelepüléseket és Bajat is. Az Eurovelo 11. számú kerékpárút a megye északkeleti részén fekvő Tisza menti településeket, így Tiszakécske városát érinti. A 13-as szakasz kelet-nyugat irányban szeli át a megye déli részét Nagybaracska-Bácsborsód-Bácsalmás-Tompa-Kelebia településeket érintve a megyében. A déli periférius területek felzárkózását is elősegítheti e nyomvonalon még hiányzó szakaszok megépítése.

Bács-Kiskun megye déli határszakasza jelenleg az Európai Unió külső határa is egyben Szerbia irányába. Szerbia uniós csatlakozása még folyamatban van, de **számos határmenti együttműködés** már létezik a két szomszédos ország között. Az előcsatlakozási alapok által támogatott (pl.: INTERREG III/A, IPA-CBC) projektek megvalósításával kialakuló partnerség hosszabb távon is fenntartható

kapcsolatok kiépítését jelenti a térségben az infrastruktúra közös használatát érintően, mind a tudományos és kulturális életben egyaránt.

A megye részt vesz a **Duna-Körös-Maros-Tisza (DKMT) Eurorégió** életében is, amelynek három határmenti ország is tagja 5 megyével és 1 autonóm tartománnyal:

- Magyarország: Bács-Kiskun megye, Csongrád-Csanád megye;
- Románia: Arad megye, Krassó-Szörény megye, Temes megye;
- Szerbia: Vajdaság Autonóm Tartomány.

Az együttműködés korábban több tagot számlált, azonban három megye már kilépett: Békés, Jász-Nagykun-Szolnok és Hunyad megye. Legfontosabb célkitűzése az eurorégiónak az egykor már meglévő, határon átnyúló infrastrukturális kapcsolatok visszaállítása a Nagyvárad-Fiume vasútvonal teljes szakaszának rekonstrukciójával, a Temesvár-Szeged nyomvonal újjáépítésével és a lerombolt tiszai vasúti híd felépítésével Szegeden. Az előkészítő munkák sajnos elakadtak. A DKMT eddigi leglátványosabb eredménye sokáig a hármashatáron, Kübekháza külterületén megépített Triplex emlékmű és az évenkénti egy alkalommal történő határnyitás volt. A DKMT lobbitevékenységének is köszönhetően 2019. év végén új kishatárátkelőhely nyílt a hármashatáron Kübekháza és a szerbiai Rábé között.

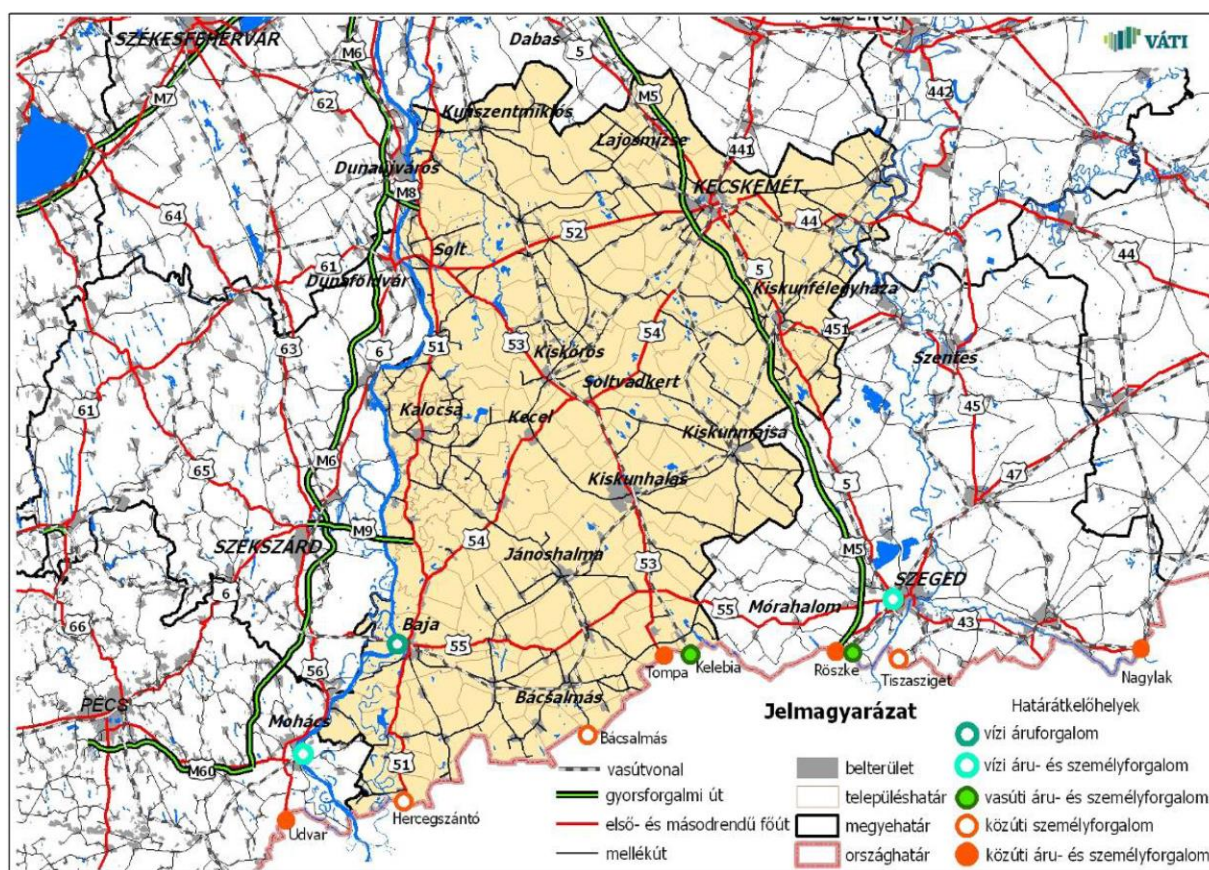
Horvátország már az EU tagja, de mivel rövid a határszakasz és átkelő sincs rajta, a megyei kapcsolatok fejlesztése még előttünk álló feladat.

A **meglévő közlekedési infrastruktúra** a nagytérségi kapcsolatok erősítését szolgálja főként a **Dunán átfelölő hidak** segítségével, amelyek összekötik a Dunántúlt és a Duna-Tisza közét a Tiszántúl irányába: az M8 gyorsforgalmi úton a dunaújvárosi, az 52. sz. főúton a dunaföldvári, az M9 gyorsforgalmi úton a szekszárdi, és az 55. sz. főúton a bajai híd. A gyorsforgalmi utakon megépült hidakon az elmúlt évtizedben (2009-2019) 50%-kal megnövekedett a gépjárműforgalom, új térkapcsolatok jöttek létre a Duna két oldalán lévő települések között, ugyanakkor ezzel egyidőben a felújított bajai hídon kb. 10%-os forgalomcsökkenés tapasztalható. Az új infrastruktúra térszervező képességének kibontakozásához és ennek kimutathatóságához ezek szerint egy évtized elegendő.

A megye területén Szerbia és Magyarország között egy vasúti- (Kelebia) és három közúti (Bácsalmás, Tompa és Hercegszántó) **határátkelőhely** működik. Ezen kívül a megyét érinti a bajai kikötőben egy nemzetközi vízi áruforgalmi határátkelő is. A tranzit útvonalakon keresztül szorosan kapcsolódnak Bács-Kiskun megyéhez Szerbia felé a röszkei közúti és vasúti, a tiszaszigeti közúti, az ásothalmi közúti, 2019 óta a kübekházi közúti, Horvátország irányába az udvari közúti, és a mohácsi vízi, illetve Románia irányába a 43-as (E68) és M43 utak esetében a nagylaki közúti, és kiszombori közúti átkelőhelyek.

A megye centrális tranzit szerepéből fakadóan a **jelenkori népvándorlás is érinti** a térséget a balkáni útvonalat figyelembe véve, amely egyre növekvő terhet jelent a határőrizet számára. A megye napjainkban jelentős tranzitforgalmat bonyolít le, de az illegális bevándorlók számára megakadályozza a belépést, az ország biztonságának és a rend fenntartásának érdekében.

3. ábra: Bács-Kiskun megye meglévő főbb közlekedési kapcsolatai és határátkelőhelyei

Forrás: VÁTI Nonprofit Kft.

1.2. A TÉRSÉG ADOTTSÁGAINAK, BELSŐ ERŐFORRÁSAINAK ELEMZÉSE

1.2. A) TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

1.2. AA) TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETVÉDELEM

Bács-Kiskun megye hazánk legnagyobb területű megyéje (8.445 km²) a Duna-Tisza közén helyezkedik el. A térséget kis tengerszintfeletti magasságkülönbségek jellemzik, domborzati viszonyait tekintve teljes egészében az Alföldhöz tartozik. A terület **felszíni adottságainak kialakulásában meghatározó szerepet játszott az Ős-Duna egykori akkumulációs munkája**. Éghajlatát tekintve **az ország szárazabb, melegebb térségei közé sorolható**. Az éves **átlagos csapadék mennyisége zömmel 500-600 mm.** között alakul, a homokhátsági területek belseje felé haladva csökkenő tendenciát mutat. A **napsütéses órák száma** országos szinten ebben a régióban a legmagasabb: a Dél-Alföldön jellemzően **2.050-2.100 óra** közötti, illetve a déli-délkeleti részekén az ezt meghaladó értékek sem ritkák. A területen uralkodó szélirány ÉNY-i, átlagos szélerőssége 5-5,5 m/s, a kevésbé erdőszült részekén azonban ennél magasabb is lehet, így ezeken a területeken a szél felszínformáló munkája is jelentősebb. **Nagy napi- és évi hőmérséklet ingások** jellemzőek forró nyári és fagyos téli időszakokkal, továbbá gyakoriak a késő tavaszi és kora őszi fagyok. Hasonló **szélsőségek figyelhetők meg a csapadék eloszlásában** is: mennyiségében nem volt szignifikáns változás az elmúlt évszázad adataihoz képest, azonban átlagosan 20 nappal kevesebb idő alatt hullott le.

A Duna-Tisza közti síkvidék az Alföld számos jellemző növény- és állattársulásának biztosít élőhelyet. Itt található **Magyarország legnagyobb fajgazdagságú homokpusztai növényzete**, emellett a térség kistájain a helyi morfológiai és mikroklimatikus adottságoknak megfelelő populációk telepedtek meg. Ezen értékek megóvásában kiemelt szerepet tölt be a **Kiskunsági Nemzeti Park**, amelynek 9 védett területén keresztül szemléltethetők az egyes részek vegetációs sajátosságai.

A **Felső-Kiskunsági puszta az Alföld második legnagyobb szikes pusztája**. A Duna egykori árterületén a lecsapolásokat követően indult be intenzív szikesedési folyamat, amelynek következtében magas sótürrő képességű fajok tudtak itt elterjedni (közönséges sóvirág, erdélyi útifű). **A terület látványos természeti képződményei a vakszik-foltok („sóvirágzás”), az egybefüggő rétek és legelők világát vízzel borított laposok egészítik ki.** A térség sokszínű madárvilág otthona, itt él a fokozottan védett **túzok** legnagyobb hazai populációja, továbbá a táj állandó telelőhelye számos sarkvidéki énekes és ragadozó madárnak.

Délebbre a Solti-síkságon helyezkedik el a **Felső-Kiskunsági tavak** védett területe, amely **a Duna-Tisza köze legnagyobb szikes tórendszere**. Az egykori ártéren visszamaradt folyóhátak közötti laposok lefolyástalan területe alakította ki az itteni vizes élőhelyeket. Ezek nagyrésze mára elmocsarasodott, kiszáradt, így a megmaradt tavak (Kis-rét, Zab-szék, Bűdös-szék, Kelemen-szék, Böddi-szék, Fehér-szék) megóvása kiemelt fontossággal bír. A padkahátak magasabb részein löszpusztagyepék, homoki sztyepprétek, füves szikespusztai társulások jellemzőek. Itt virágzik tavasszal többek között a védett agárkosbor, a poloskaszagú kosbor és a törpe nőszirm. **A lúgos vízi környezet egyedi állatvilág élőhelyeként szolgál,** nagyobb számban élnek benne apró rákok, a partmenti zónában rejtőzik a vöröshasú unka és a dunai tarajos gőte. Jelentős vízi- és ragadozómadár állománnyal rendelkezik (csörgőréce, kanalasgém, gulipán, kigyászölyv).

A Duna menti védett területek legdélebbi tagja **Mikla-puszt**a, ahol a folyó szabályozását követően szintén a szikes puszt és a szikes mocsarak váltak a táj meghatározó elemévé. A magas sótartalom fajszegény vegetáció megtelepedését tette lehetővé rajta. A sekélyebb részeken található a térség egyik jellegzetes bennszülött növénye a **sziki ősziróza**, míg a vizektől távoli vakszikes foltokon már csak a pozsgás zsázsa, a bárányparaj vagy a sóbolla tud megélni. Az európai szinten is ritkaságnak tartott **ugartyúk és széki lile** a térség gazdag madárállományának képviselői.

4. ábra: Mikla-puszt tavasszal

Forrás: <https://www.knp.hu/hu/mikla-puszt>

A Kiskunság egészen egyedi élővilágának ad otthont a Kunadacs és Kunpeszér között elterülő **Peszéradacsi-rétek** világa. A tartós vízborításnak és a korábbi birtokrendszernek köszönhetően természetközeli állapotában maradt lápok, láprétek, mocsárrétek és homoki erdők övezik. A magassásosok-zsombékosok között él a tőzegráfrány, a sárga nőszirm és a mocsári gólyahír, a lápréteken pedig számos orchideaféle megtalálható (mocsári kosbor, vitézkosbor, légybangó, szarvasbangó). A magasabban fekvő sztyeppréteken fedték fel a világviszonylatban is ritkaságnak számító, fokozottan védett **mocsári kardvirág**ot. A terület egészen gazdag állatvilággal rendelkezik, madár-, ízeltlábú- és gyíkfajának kiemelkedően változatos (itt él Európa legnagyobb hártvásszárnyúja, az **óriás tűrősdarázs**). A térség két igen ritka hüllőfaj, a rézsló és a fokozottan védett **rákosi vipera** élőhelye is.

A homokhát belseje felé húzódva helyezkednek el a **Fülöpházi buckavidék** vonulatai. A terület Közép-Európa egyik legérdekesebb geomorfológiai képződménye, a **szél felszínformáló munkája egyes részein még ma is nyomon követhető**. Uralkodó növénytársulása a **nyílt homoki gye**p, amely jól alkalmazkodik a meszes talajhoz és a száraz, tápanyagszegény környezethez. Állatvilága szintén egyedülálló, az itt élő társulások a nyáron nem ritka, 60 Celsius fokos felszíni hőmérsékletet is képesek tolerálni (hosszúlábú homoki sáska, homokfutrinka, barna ásóbéka).

Délebbre terül el, közel 3.000 hektáron a térség legnagyobb édesvízi mocsara az Izsáki **Kolon-tó**. A tavon nyílt vízfelületet szinte nem találni, a viszonylag fajszegény nádasok mellett mesterségesen

megnyitott vízfelszínek adnak otthont az itt élő társulásoknak (fehér tündérrózsza, kolokán, szibériai nőszirm, méhbangó a jellegzetes növényei). A **mocsárrétek**be ékelődik be a Közös-erdő, amely a Duna-Tisza köze egyik legjobb állapotában megmaradt tölgy-kőris-szil ligeterdeje. **Gazdag madárvilággal rendelkezik**, a térségben költenek többek között ludak, kócsagok, gémek, bíbicek és cankók.

Az **Orgoványi-rétek** mocsarakkal, láprétekkel, nedves kaszálókkel, szikesekkel és homokbuckákkal tarkított táj. A terület **keleti és déli rétségei három egymással párhuzamos deflációs medencét** fognak át, **nyugati része a fülöpházihoz hasonló buckavidék**. A rétségek mélyebb részei korábban vízborítás alatt álltak, ma nádasok, sásosok terülnek el rajta. Tavasz végén, nyár elején nyílnak a **térség sokszínű orchidea-féléi**. Faunájának tagja egy ritka lepkefaj, a Metelka-medvelepke, illetve a területen számos vadon élő emlős él (hermelin, róka, patkányfejű pocok). A nyugati részeken végigkövethető a homoki növénytakaró fejlődésének teljes sorozata. A homokbuckák között szinte csak boróka, fehér- és szürkenyár telepedett meg, a cserjék közül jellemző az egybibés galagonya és a kökény. A cserjék és fák között nyílt homokpusztagyep fedi a homokot (megtalálható rajta a homoki imola, a pusztai kutyatej, illetve a buckák egyik növényritkasága a csikófark). Sokszínű lepkefauna is kiemelendő.

A megye északkeleti részén található a nemzeti park legkisebb egysége: **Szikra és az Alpári-rét**. A Tisza meandereiből kialakult **holtágak** (a két legjelentősebb a szikrai és a tiszalpäri) **és ártéri erdők őrzik meg legjobban a folyószabályozások előtti természeti értékeket**, így egyedülálló környezetet biztosítanak az itteni vegetációnak. A partmenti gyékényes-kákás növényzetet tündérrózsás-sulymos hínártársulások váltják fel a nyílt vízfelszín felé haladva. A magasabban fekvő területeken ártéri **fehénnyaras-tölgyes társulások** élnek. Rovarvilágának színpompás tagja a farkasalma lepke, erdeiben számos énekesmadár faj felfedezhető. A holtágak fészkelő és táplálkozó helyet biztosítanak gémeknek és kócsagoknak.

Szintén a megye keleti felén, a Homokhátság közepén helyezkedik el **Bugac** védett területe. Neve hallatán a végeláthatatlan puszták képe jelenik meg, azonban a valóságban a **területen végighúzódnak két nagy buckavonulat jelentős felszínalaktani tényező**. Jellemző növénytakarója a nyílt homokpusztagyep, illetve a szárazságtűrő borókás-nyáras erdők („**Ősborókás**”). A térség flórája és faunája számos egészen egyedi fajjal büszkélkedik. Az első virágzó növények között található a ritka fekete kökörcsin. Az Ősborókás nyárfái alatt három ritka orchidea faj, a piros madársisak, a vörösbarna nőszőfű és az eddig csak a Duna-Tisza közéről ismert **bugaci nőszőfű** virágzik. Az őszi természet képének meghatározó része az ekkor virágzó **homoki kikerics**. Gazdag madár- és vadvilágának tagjai közül említést érdemel „Magyarország leghosszabb rovarja” a fűrészlábú szöcske és az erdeiben újonnan megtelepedett aranyasakál. A bugaci pusztához évszázadok óta hozzátartozik a **magyar szürkemarha és a racka juh**.

5. ábra: Fekete kökörcsin

Forrás: <https://www.knp.hu/hu/bugac>

A megye védett területei közé tartozik a **Duna-Dráva Nemzeti Park két alegysége, Gemenc és Béda-Karapancsa** is. A Duna menti ártéri területek európai szinten értékes és ritka vizes élővilágnak biztosítanak életteret. Az iszapos-homokos partokhoz közeli részeket fűzfaligetek övezik, a magasabb térszínek keményfás (tölgy, szil, kőris) ligetek otthonai. Madárvilágának unikális tagjai a **fekete gólya és a rélisa**, vizeiben vidrák, hódok élnek. A környező erdőségek **gímszarvasai** világhírű genetikai adottságokkal rendelkeznek.

A nemzeti parkok a védett területeik mellett további természetvédelmi területeket és tájvédelmi körzeteket határoltak le az eredeti környezeti viszonyok megóvása érdekében. Bács-Kiskun megyében **17 darab természetvédelmi terület** került kijelölésre az ott található egyedi természeti érték megőrzése céljából. Mindezek mellett számos **helyi jelentőségű, „ex lege” védett terület** (lápok, szikes tavak, kunhalmok és földvárak) egészíti ki a megye természeti örökségét.

1.2. AB) A TÁJ JELLEMZŐI (TÁJSZERKEZET, TÁJHASZNÁLAT, TÁJJELLEG, TÁJKÉP), TÁJVÉDELEM

A Duna-Tisza közti táj képének kialakulása nagyrészt a Duna felszínformáló munkájának eredménye, a folyó hátrahagyott medermaradványai és üledékei határozzák meg a karakterét. A területet **alacsony szintkülönbségek** jellemzik (legmagasabb és legalacsonyabb pontja között mindössze 80 m. differencia van), mai megjelenésében a földrajzi tényezők mellett az antropogén hatás is fontos szerepet játszott. Az ember intenzív tájformálási tevékenysége a nagyszámú népesség ellátására képes települések kialakulásával vált jelentőssé. A XV. századtól a mezővárosok térnyerésével az

erdőirtások és az állattartás jelentősen hozzájárult a felszín eróziójához. Később a **folyószabályozások, erdőtelepítések és a tanyás térségek megjelenése** alakított a táj megjelenésén. A szikes térségek a XIX. századig tartó, állandóan ismétlődő árvizek és a tartós vízborítottság megszüntetésével, az árvíz-mentesítési munkák és belvízelvezetések miatt jöhettek létre.

Ma a megye területét agrár- és erdőgazdasági hasznosítású kultúrtájak övezik, emellett jónéhány országos jelentőségű védett érték színesíti a tájszerkezetét. A **Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet** a megye északkeleti részét érinti, az egyedülálló ártéri vizes élőhelyek megóvása céljából került lehatárolásra. A természetes táji környezet megőrzése szempontjából szintén fontos szerepet töltenek be a **NATURA 2000 területek**, amelyek 56 darab, összesen több mint 320.000 hektáron elterülő különleges természetmegőrzési- és madárvédelmi területeket jelölnek ki. Művelési ág szerint a vegyes területhasználat jellemző rájuk, azonban több esetben is magas erdőszűlességgel bírnak.

A Duna és hordalékkúpja által megformált táj 3 egyedi jellegzetességekkel bíró középtájra tagolódik. A megye nyugati határán végighúzódó alacsony fekvésű öntésterületek a **Duna menti síkság** déli szakasza. Ettől délkeletre található a hordalékkúpsíkság löszös maradványfoltjaival fedett **Bácskai-síkvidék**, míg a középső és nyugati részek a **Duna-Tisza közti síkvidék** részét képezik (a megye kis területen az **Alsó-Tisza-vidék** ártéri területeivel is érintkezik). A négy mezoregión további kistájakra tagolódik az alábbiak szerint:

- Duna menti síkság: Csepeli-sík, Solti-sík, Kalocsai-Sárköz, Tolnai-Sárköz, Mohácsi-sziget;
- Duna-Tisza közti síkvidék: Pilis-Alpári-homokhát, Kiskunsági-homokhát, Bugaci-homokhát, Dorozsma-Majsai-homokhát, Kiskunsági löszös hát;
- Bácskai-síkvidék: Illancs, Bácskai löszös síkság;
- Alsó-Tisza-vidék: Dél-Tisza-völgy.

Fontos eredmény az előző tervezési időszak óta a természeti és kulturális örökség megőrzése és környezeti szemléletformálás terén két natúrpark cím elnyerése:

- a **Felső-Bácska- Homokhát Natúrpark** címet 2018. 07. 20-án nyerte el a Felső-Bácskai és Homokháti Értékmegőrző Natúrpark Egyesület, amit 12 település (Ásotthalom, Bácsalmás, Bácsszőlős, Csikéria, Katymár, Kelebia, Kunbaja, Madaras, Mátételke, Öttömös, Tataháza, Tompa) önkormányzatai alkotnak.
- az **Őrjeg és szőlőhegyei Natúrpark** tizenhatodikként kapta meg a címet **2020. április 1-jén**. A Duna ártere és a Duna-Tisza közti homokhátság határán húzódó lápvidék déli részét nevezték hagyományosan **Őrjegnek**. A Duna hajdani vízi világának utolsó hírmondója a **Vörös-mocsár** ma már természetvédelmi oltalom alatt áll, természeti értékeit tanösvényen ismerhetjük meg. A térség egyetlen városi jogállású települése a pincefalujáról és az abban érlelt boráról híres **Hajós**. A natúrparki kezdeményezéshez *Császártöltés, Érsekhalma, Homokmégy* és *Öregcsertő* csatlakozott még.

1.2. AC) TERMŐFÖLD- ÉS TALAJVÉDELEM

Bács-Kiskun megyében a **mezőgazdasági területek** mennyiségében és arányában is **folyamatos csökkenés figyelhető meg** az elmúlt 30 évet tekintve. Az egyes művelési ágak területvesztése között a visszaszorulás ütemében tapasztalható csak eltérés (a konyhakertek területe már nem éri el az 1990-es adat 20%-át), a trend a gyümölcsösök területi stagnálását kivéve ugyanaz. Pozitívként emelhető ki az **erdőterületek további térnyerése**, azonban drasztikus visszaesés látható a 10 évvel korábbi adatokhoz képest a megye egyedi élővilágának otthont biztosító nádasok területében. Az elmúlt időszakban tovább folytatódott, felgyorsult az épített környezet területfoglalása.

1. táblázat: A művelési ágak változásai Bács-Kiskun megyében 1990 és 2019 között (ezer hektár)

Művelési ág	1990	2000	2009	2019	Változás
Szántóterület	406,30	377,00	374,60	352,37	-53,93
Konyhakert	16,10	8,30	8,30	3,07	-13,04
Gyümölcsös	10,05	9,90	10,80	10,22	0,17
Szőlő	38,77	29,30	22,60	21,24	-17,53
Gyep	141,99	129,90	133,50	105,77	-36,22
Mezőgazdasági terület összesen:	613,21	554,40	549,80	492,67	-120,54
Erdő	153,39	169,60	169,10	175,48	22,09
Nádas	6,91	9,50	8,80	3,71	-3,20
Halastó	1,35	1,40	1,50	1,76	0,41
Termőterület összesen:	774,86	734,90	729,20	673,61	-101,25
Művelés alól kivett terület	81,01	126,60	130,80	172,38	91,37
Földterület összesen:	855,87	861,50	860,00	846,00	-9,87

Forrás: KSH

A megye termőhelyi adottságainak bemutatása a középtájak sajátosságain keresztül szemléltethető legáttekinthetőbben. A **Duna menti területeken jó termőképességű, homokos-kavicsos, agyagos öntéstalajok találhatók, amelyek kiválóan alkalmasak szántóföldi növénytermesztésre.** Csapadékellátottság szempontjából magasabb alföldi értékek jellemzőek, melyek szintén kedvezőek a helyi mezőgazdaság számára. Jellemző növényei a fűszerpaprika és a zöldpaprika. **A térség külső, keleti területeit elszórta szikes talajok tarkítják,** az itt található gyepterületek természetvédelmi fontossága kiemелendő. **Bácska** északi részét homoktalajok borítják, a térség déli felén viszont (a Duna árteréből kiemelkedő lösztablán) **a megye legjobb termőképességű csernozjom talajai képződtek.** A **Duna-Tisza közti homokháton futóhomok és lösztalajok** különböző formái a meghatározóak (szikesek, meszes lepelhomok talajok, réti és láptalajok, humuszos homoktalajok). A terület az ország legnagyobb homokterülete, itt a megyei átlagokhoz képest is kevesebb mennyiségű csapadék hullik.

A megye vetésszerkezete nagyon hasonló az országosan jellemzőkhöz a legnagyobb területen termesztett haszonnövényeket tekintve. 2019-ben Bács-Kiskun megyében 185,3 ezer hektáron termesztettek gabonaféléket. A terület közel háromnegyedén (136,6 ezer ha) búza és kukorica termesztés folyt, jelentős továbbá a megye árpa-, lucerna-, rozshozama, továbbá az olajos magvúak közül a repce és a napraforgó. **Komoly hagyományai vannak a gyümölcs- és szőlőtermesztésnek.** Az

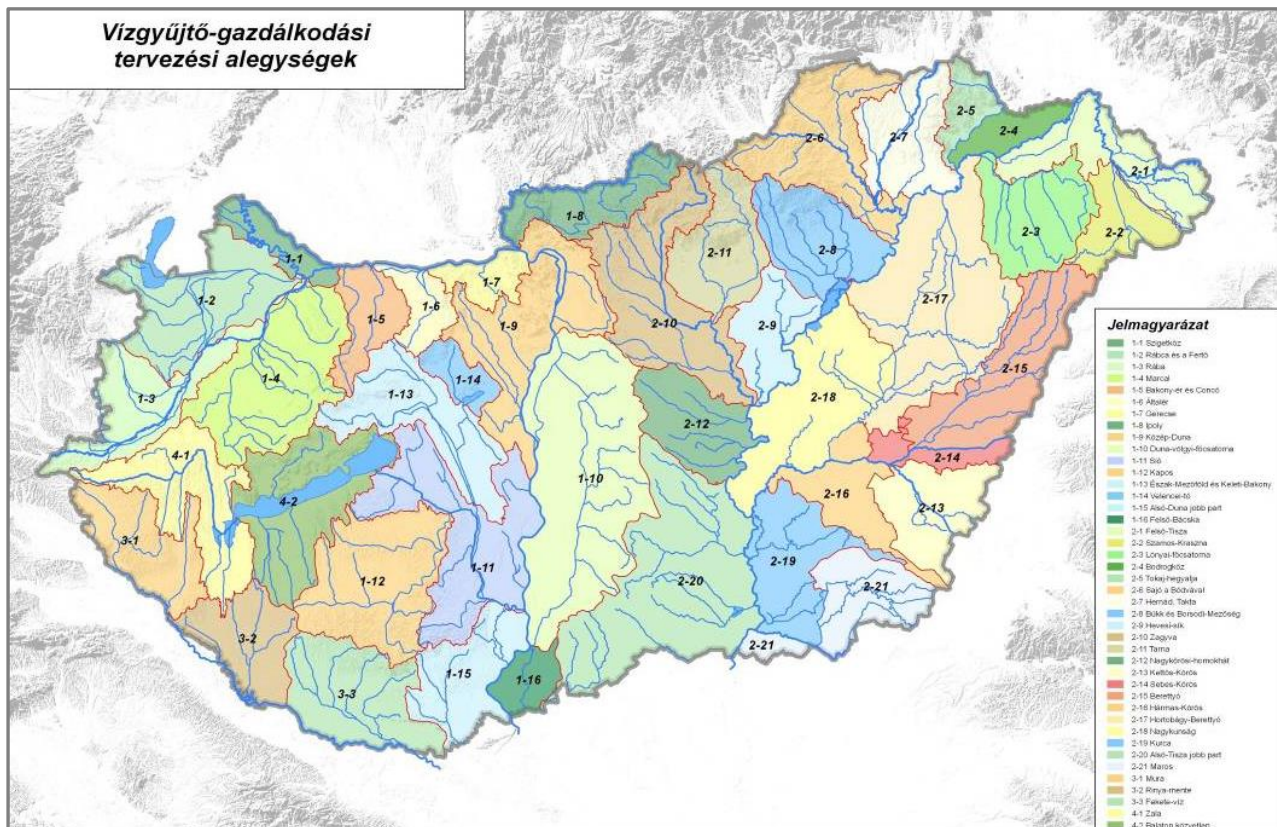
alma, a kajsz- és az őszibarack a leggyakoribb, de számottevő a körte, a meggy és a szilva termőterülete. A szőlőültetvények a Duna borsrégió borvidékeihez tartoznak (Hajós-Baja és Kunsági). Ezekben a térségekben leginkább fehér bort adó fajtákat termesztnek, de a Hajós-Bajai borvidéken jelentős mennyiségben találunk vörösbort adó fajtákat is.

A termőföld Magyarország legnagyobb mértékben rendelkezésre álló természeti erőforrása. Feltételesen megújuló erőforrás, újratermelődéséhez biztosítani kell a megfelelő környezeti viszonyokat. Kiemelt figyelmet szükséges ezért fordítani mind a **mennyiségi-, (földvédelem)** mind a **minőségi (talajvédelem)** értékeinek megóvására. Ez kizárólag többirányú, szinergikus intézkedési csomagok kialakításával érhető el. Egyrészt fontos az egyes **művelési ágak területfoglalásának összehangolása**: az ipari-infrastrukturális-, területfejlesztési-, természetvédelmi-, erdőgazdasági igények kielégítése minél kisebb termőterület kivonásával történjen. Másrészt **a talaj minőségi jellemzőit veszélyeztető tényezők kockázatát is a minimálisra kell szorítani**. Ide tartoznak a környezeti elemek által okozott talajdegradációs folyamatok, az ipari hulladékkezeléssel és a mezőgazdasági termelékenység növelésével összefüggésbe hozható szennyezések. Külön kiemelést érdemelnek a talajok vízháztartási viszonyainak stabilizálását célzó intézkedések az olyan potenciális szélsőséges helyzeteknek (árvíz, belvíz, aszály) kitett terület esetében, mint Bács-Kiskun megye.

1.2. AD) VÍZVÉDELEM (FELSZÍNI ÉS FELSZÍN ALATTI VÍZKÉSZLETEK, VÍZMINŐSÉG)

Az Európai Unió egységes vízpolitikáját képező Víz Keretirányelv (VKI) átfogó célja, „*hogy a felszíni és felszín alatti vizek, valamint a vizekkel kapcsolatban lévő védett területek 'jó állapotba' kerüljenek.*” Ezzel összhangban 2009-ben elkészített, majd 2015-ben felülvizsgált **Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv (VGT)** 4 részvízgyűjtőre, ezen belül 42 darab tervezési alegységbe sorolta Magyarország felszíni vizeit. Bács-Kiskun megye területén 4 darab tervezési alegység van jelen: a Duna részvízgyűjtőhöz tartozik a Duna-völgyi főcsatorna és a Felső-Bácska alegység, míg a Tisza részvízgyűjtőhöz a Nagykőrösi-homokhát, valamint az Alsó-Tisza jobb part alegység.

6. ábra: Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési alegységei

Forrás: www.aduvizig.hu/3675-2/

A **Duna** az ország felszíni vízhalózatainak tengelye. Felső szakasza a Dunakanyarig tart, eróziós-romboló tevékenységét eddig fejt ki, az ettől délebbre található középső és alsó szakaszon szállító és akkumulációs folyamatok jellemzik. Az egyes szakaszjellegek a folyó sebességével és vízhozamával is összefüggésben vannak. A felső, szűkebb szakaszokon gyorsabb a folyó, kisebb árterén nagyobb áradások alakulhatnak ki. Ezzel ellentétben a középső-alsó sík részeken a szélesebb mederkeresztmetszetben jellemzően lassabb lefolyással (1-1,2 m/s átlagsebességgel) végzi szállító-építő munkáját.

A **Duna-völgyi főcsatorna alegység** a Duna-Tisza-közén terül el összesen 5562 km²-en. 5 darab vízrendszerből épül fel (Ráckevei-Soroksári Dunamenti vízrendszer, Gyáli vízrendszer, Észak-Duna-völgyi vízrendszer, Dél-Duna-völgyi vízrendszer és Sárközi vízrendszer), nyugati határát a folyó Csepel-sziget és Baja között húzódó szakasza jelöli ki, egyben az egység szerves része is. A vízgyűjtő területén 30 vízfolyás és 26 tó található. Az egyes vízrendszerek csatornái többnyire a belvizek levezetését szolgálják, emellett a Duna-völgyben épültek kettős hasznosításúak, amelyek vízellátási feladatokat is ellátnak. 11 darab természetes tava közül 8 szikes tó helyezkedik el jellemzően a térség keleti peremén, amelyek közül legjelentősebb a **Vadkerti-tó**, a **Szelidi-tó** és a **Kolon-tó**.

A **Felső-Bácska tervezési alegység** az Alföld délnyugati sarkában helyezkedik el, nem egészen 600 km² területen. Délen az országhatár, nyugaton a Duna határolja, északi és keleti határait pedig másik két alegység jelöli ki (Duna-völgyi főcsatorna alegység és Alsó-Tisza jobb parti tervezési alegység). Területe két közel azonos méretű részre osztható: az Igali gravitációs főcsatorna vízgyűjtőjére és a

Margitta-szigetre (az Igali vízgyűjtő az Észak-bácskai löszhát nyugati része, a Margitta-sziget a Duna alluviális síkságának egy szakasza). Vízgyűjtőjén 9 felszíni víztestet határoztak meg, természetes állóvizei, illetve a wetland-ként számontartott Garai sóstó természetvédelmi védettséget élveznek.

A **Tisza** a Duna vízgyűjtőjének része és leghosszabb mellékfolyója. Kelet-Magyarország jelentős része tartozik a vízgyűjtőjéhez, Tiszabecstől Röszkéig 596 km hosszan kanyarog végig az Alföldön. Vízjárása ingadozó, a XIX. századi folyószabályozások során 136 kanyarulatátvágással igyekeztek visszaszorítani a szélsőséges vízhozamok következtében gyakori árvizek lehetőségét.

A **Nagykőrösi-homokhát tervezési alegysége** északi, nyugati és déli irányban természetes módon kialakult magasabb térszínnek, míg keletről a Tisza határolja. Felszínét lepelhomok-síkságok, tagolt homokbucka vonulatok és ezek formakincse jellemzi. Területén a természetes vízjáráshoz közeli állapotok uralkodnak ma is. Jelentősebb megyei érintettségű vízfolyása a Kőrös-ér, meghatározó állóvíz-teste a tiszakécskei **Holt-Tisza**.

Az ország második legnagyobb tervezési alegysége az **Alsó-Tisza jobb part alegység**. Fő vízfolyása a Tisza, amelynek 94 km hosszú szakasza jelöli ki a térség keleti határát. 5 kistáj területén helyezkedik el, ide tartozik a Bugaci-homokhát keleti fele, a Dorozsma-Majsai homokhát, a Kiskunsági-löszöshát, a Bácskai löszös síkság és a Dél-Tisza-völgy. Jelentős hányadát veszélyeztetik belvizek összefüggő területeken, főleg a mélyfekvésű térségekben okoz problémát. Az alegységhez tartozó kiemelhető tavak a Kunfővár-tó, a Péteri-tó és a Kiskunhalas-sóstó.

A felszíni víztestek a VKI szerint 3 kategóriába sorolhatók: a természetes, erősen módosított és a mesterséges víztestek kategóriájába. **Minősítésük többlépcsős, a kémiai állapot és az ökológiai állapot összevetésével alakul ki.** A vízkészletek kémiai állapotát kétszintű rendszerben minősítik attól függően, hogy megfelel-e a vonatkozó környezetminőségi határértékeknek. Elsőrendűen az anyagok két csoportjára épül: a VKI szerint előírt ún. elsőbbségi anyagokra és a Duna medencében jelentős további veszélyes anyagokra (króm, cink, arzén, réz és cianid). Az ökológiai állapot szerinti minősítés a biológiai, a fizikai-kémiai és a hidromorfológiai elemek vizsgálatából alakul ki. A megye felszíni vizeinek nagy része ökológiai minősítése alapján a jó és a megfelelő kategóriába esik, azonban a keleti részekben több vízfolyás is gyenge minősítésben részesült. Ennek oka az állatvilághoz köthető tényező („makrozoo és a halak” szempontjából rosszabb állapot), ugyanis mindkét szempontból csak „megfelelő” a vízfolyások helyzete. A növények szempontjából már „jó” minősítést kapott a Duna középső-alsó szakasza. Általában a hazai folyóvizekre jellemző, hogy a növények alapján jobb az ökológiai állapotuk, mint az állatvilág alapján. **Az integrált ökológiai minősítése így összességében „megfelelő”.**

A VGT szerinti tipizálást követve **2 jelentősebb felszín alatti víztest típus található Bács-Kiskun megyében: a sekély porózus (talajvíz) és a porózus (rétegvíz) víztestek.** Ezek helyzetét általánosságban vízháztartási problémák jellemzik, hosszú távú vízkészlet csökkenés figyelhető meg esetükben.

A **talajvíz készletek csökkenése nem újkénti probléma**, a jelenségre már az 1970-es évek közepén felfigyeltek. Az 1980-as évek második felétől a meteorológiai tényezők hatását meghaladó mértékben gyorsult fel a vízszint süllyedése, ennek feltételezhető oka az **illegális vízkivételek** voltak. Mára a vonatkozó vizsgálatok nagyjából fele-fele arányra becsülik a természeti folyamatok és az emberi tevékenységek jelentőségét a vízkészletek apadásában. A települési közüzemi vízművek elterjedése,

a talajvíz-kitermelés növekedése, az erdőtelepítések és a mezőgazdasági termelés intenzívebbé tétele képezik a fő antropogén hatások csoportját. A mennyiségi csökkenés továbbgyűrűző negatív hatása várható az eleve sérülékenyebb homok felszínek élővilágára és mezőgazdaságára. A talajvíz kémiai állapota jó a Duna menti területeken és a megye középső területének északi részén, azonban a Homokhát esetében már nagyon nagy a vízszintsüllyedés. A **megye középső területének déli része a legveszélyeztetettebb a talajvíz csökkenése és a minőségi szempontok alapján is.**

A térség rétegvíz-készlete a kedvező geológiai adottságoknak és a rétegek közötti megfelelő átjárhatóságnak köszönhető, a készlet csökkenése azonban itt is megfigyelhető (a talajvízhez hasonlóan a megye déli részén jelenti a legnagyobb gondot). A rétegvizek speciális formája a **termálvíz vagy hévíz**, amelyet a megyében több helyen hasznosítanak **rekreációs, gyógyászati és energetikai célokra** is.

A felszín alatti vízkészletek további csökkenésének megakadályozása érdekében számos intézkedési lehetőséget célszerű együttesen figyelembe venni. A károk enyhítését szolgálhatja a vízrendezés átalakítása, a víz visszatartás és a vízpótlás különböző módjainak alkalmazása, az illegális kutak számának csökkentése, alternatív gazdálkodási rendszerek- illetve víztakarékos növénytermesztési technológiák bevezetése. A területhasználat megváltoztatása szintén jelentősen mérsékelheti a víz párologtatását, a talajvíz csökkenését.

1.2. AE) ÉPÍTETT KÖRNYEZETI ÉS A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK (ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG, RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG, MŰEMLÉKI ÉRTÉKEK, NEMZETI ÉS TÖRTÉNELMI EMLÉKHELYEK)

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat kiemelt feladatának tartja a megyei értékek, hagyományok őrzését és erősítését, az itt élők életkörülményeinek javítását, amely nem csak az adott közösségre hat, hanem közvetve a közjót is gyarapítja, kitüntetett szerepe van a társadalmi konfliktusok megoldásában, a településhez, térséghez való kötődés erősítésében, így a társadalmi kohézió és a társadalmi befogadás biztos alapja.

Bács-Kiskun megyében minden településnek, közösségnek vannak megőrzésre méltó értékei, kiemelkedő teljesítményei.

2012 óta törvény szabályozza a magyar nemzeti értékek, illetve **hungarikumok** összegyűjtését, megőrzését segítő átfogó munkát. A háromlépcsős nemzeti értékpiramis csúcsán a hungarikumok állnak, középső szintjét a kiemelkedő nemzeti értékek képviselik, amelyekhez a helyi értéktárak nemzeti értékei adják az alapot.

Nemzeti értékeink között szerepelnek hagyományok, építészeti örökségek, életművek, találmányok egyaránt. A **nemzeti értékek** kategóriái szakterületenként: **agrár- és élelmiszergazdaság, egészség és életmód, ipari és műszaki megoldások, kulturális örökség, sport, turizmus és vendéglátás, természeti környezet és épített környezet.**

Az Épített környezeti szakterületen a Bács-Kiskun Megyei Értéktárba felvett értékek száma jelenleg 27 tételt foglal magában. Ezek között főként városi épületek, templomok szerepelnek, de akad iskola, zsinagóga, lakóház, híd, kovácsműhely és istálló is. A **települési épített környezeti értékek között 77 tétel szerepel.**

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) által nyilvántartott **műemlékadatbázis** (kiegészítve a helyi védettségekkel) szerint Bács-Kiskun megye 67 településén (jellegét tekintve: építmény, régészeti emlék, rom, terület) összesen **282 érték** lelhető fel. Nagyrészüket egyházi építmény (templom, rendház, kolostor, kanonoki ház, plébánia), egykori mezővárosi és kisvárosi lakóház. Legtöbb műemlékkel Kecskemét és a Duna-parti régi kereskedőváros, Baja rendelkezik. A kisebb városok közül Kalocsa érseki központ szerepének köszönheti gazdag építészeti örökségét, megelőzve ezzel a Kiskunság két tradicionális városát, Kiskunfélegyházát és Kiskunhalast.

A Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adatbázis 2020. június 15-ei adatai alapján Bács-Kiskun megyében **786 régészeti lelőhely** található. A legtöbb Kiskunfélegyházán (97db), Petőfiszálláson (49db) és Jánoshalmán (44db) figyelhető meg. A megye területe gazdag történelmi értékű régészeti leletekben, amelynek oka, hogy mind a római, mind a bizánci kultúra hatásterületébe tartozott, de a népvándorlás eseményei is érintették a térséget. A legrégebbi leletek (Tiszaug térsége) a neolitikum középső időszakába (Kr. e. 5500-5000) vezetnek bennünket, de igazán jelentős számban inkább Árpád-kori telepeket találunk a megye területén.

Megyénkben **sokféle stílus képviselteti magát**, úgymint a barokk, romantikus, szecessziós, eklektikus, klasszicista, népi, román, gótikus stb. **Szecessziós vidéki városaink közül kiemelendő Kecskemét, Baja, Kiskőrös, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas.**

A **18. századot** döntően a **barokk** egyházi építészet emlékei jellemzik. A század közepére készült el a barokk építészet magyarországi mesterének, Mayerhoffer Andrásnak a tervei szerint a **harmadik kalocsai székesegyház**. A székesegyházat körülvevő Szentháromság tér az ország egyik legszebb barokk tere, amelyet az Érseki palota, a Nagyszeminárium, a kanonoki házak barokk és copf épületei szegélyeznek.

Ugyancsak Mayerhoffer András nevéhez köthető a **kecskeméti piarista templom**. További jeles emléke a barokknak a **kecskeméti ferences kolostor** (ma Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet), a **bajai ferences templom** és a hozzá kapcsolódó rendház, **Kiskunfélegyházán a katolikus Ótemplom**, az egykori kiskun kapitányi székház (ma **Kiskun Múzeum**), és az úgynevezett kisvárosháza. Egyszerű megjelenésű késő barokk épület a mintaszerű helyreállítását 1989-ben Európa Nostra-díjjal jutalmazott **apostagi zsinagóga** is.

A vidék lakosságának gyors növekedésével és anyagi gyarapodásával a 18-19. század fordulóján számos nagyméretű, tágas, jelentős építészeti emléket képviselő plébániatemplom létesült az országban. Közéjük tartozik az Alföld legnagyobb **copf stílusú** temploma, a **kecskeméti Nagytemplom** is.

A **19. század** első felében épült kismemesi kúriák nyugodt, méltóságteljes, fehérre meszelt oszlopos, tornácos épületei már a **klasszicizmus** jegyében születtek. Közülük is kiemelkedik a **kunszentmiklósi Virágh-kúria**. A klasszicizmus azonban olyan jelentős középületek formájában is maradandó értéket teremtett, mint a **kecskeméti református Ókollégium**, a **bajai zsinagóga**, valamint **Kunszentmiklós és Szabadszállás városi székháza**.

Az **1860-as években előretörő historizáló, romantikus stílusirányzat** jellegzetes formavilágát képviseli a lótszimbós kupolával koronázott **kecskeméti zsinagóga**, az Ybl Miklós által tervezett **kecskeméti evangélikus templom**, valamint a **tompai Redl-kastély**.

A **19. század végének gazdasági fellendülése** az épített környezetében is maradandó értékeket hozott létre, kialakítva a városok központjainak ma is látható jellegzetes építészeti képét. **A bajai**

Szentháromság teret magyarországi Szent Márk térként emlegetik. Értékét és hangulatát nemcsak védett épületsora, hanem bazaltkockás kövezete is adja. A tér ékessége és esztétikai súlypontja az impozáns, **neoreneszánsz stílusú városháza**.

Kiskunfélegyházán a korszak jellegzetes épülete a kéttornyú, neoreneszánsz Szent István templom, valamint az egykori Korona Szálló.

Kecskeméten a millenniumi évek két meghatározó épülete Közép-Európa legkeresettebb színház-specialista építészpárosa (Helmer Hermann és Fellner Ferdinánd) által tervezett **neobarokk színház**, valamint a magyarországi **szecesszió** egyik első látványos épülete, a Lechner Ödön és Pártos Gyula által megálmodott **városháza**. A következő másfél évtizedben a szecessziós irányzat számos tehetséges művelője jutott munkához a városban. Tevékenységük nyomán a kecskeméti főtér a szecessziós építészet valóságos élő tárháza. Egymás szomszédságában találhatók meg a különböző irányzatok és iskolák magas színvonalú épületei: **Cifrapalota, református Újkollégium, evangélikus bérpalota, Iparos Otthon, Kereskedelmi Kaszinó** stb.

Más kiskunsági településeken is hatott a szecesszió. Két kiváló példaként említhető a **kiskunfélegyházi és a kiskunhalasi városháza**. Mindkettőnek jellegzetes központi eleme a magyaros díszítőelemekkel ellátott mozgalmas homlokzat fölé magasodó torony.

Gazdag mezőgazdasági tradíciói révén a megye az agráripari építészet tekintetében is rendelkezik figyelemre méltó értékekkel. Ilyenek például a 19. század első felében általánosan elterjedt **szélmalmok**, amelyek közül mára csak néhány maradt fenn mutatóban: a kiskunhalasi Safrik-féle négyszintes szélmalom, a jánoshalmi Bognár Józsefné-féle szélmalom, a kiskunfélegyházi Pajkos Szabó-féle szélmalom, és a tataházi Lajkó Márton-féle szélmalom.

A szélmalmokat a 19. század második felében fokozatosan felváltó hengermalmok egyik legszebb hazai példája a középkori reneszánsz várkastélyra emlékeztető jánoshalmi Felső-Bácskai Múmalom (1907). Ipartörténeti értéke, hogy jelenleg is az 1920-as években felszerelt gépekkel üzemel.

Nemcsak Magyarországon, de Európában is **építészeti kuriózum** az 1200 préházból álló **hajósi sváb pincefalu**. A löszhátra épített egymáshoz bújó, fehérre meszelt préházak együttese a **népi építészet** különlegesen szép emléke a megyében.

A megye kevés számú kastélya közül – a már említett tompai Redl-kastély mellett – mindenképpen érdemes megemlékezni a 18. század közepén **barokk stílusban emelt, hajósi Érseki-kastélyról** és az 1902-ben épült **neobarokk Karapancsai vadászkastélyról** (Habsburg-kastély). Kis méretük ellenére a részletek kidolgozottsága és a harmonikus összkép révén méltán összevethetők az ország híresebb kastélyaival.

1.2. AF) VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS TERÜLETEK

A világörökségi helyszínek olyan kulturális vagy természeti szempontból egyedinek számító értékek, amelyeket az **UNESCO** keretén belül működő **Világörökségi Bizottság** (World Heritage Committee) az általa igazgatott Világörökség Programba felterjesztett. A program – amely a Világ kulturális és természeti örökségének megóvását célzó egyezmény (Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage) név alatt 1972. november 16-án került kidolgozásra – célja az emberiség kulturális és természeti örökségének védelme, azok nyilvántartásba vétele. A helyszínek először a javaslati listára kerülnek fel, majd az UNESCO Világörökség Bizottsága évente egyszer dönt arról, hogy ezek közül melyik helyszín kerül fel a Világörökségi Listára. A nemzetközi szerződést 2020

januárjáig **193 ország** képviselői írták alá, többek között Magyarország is. Az Egyezmény aláírásával valamennyi részes állam kötelezettséget vállal arra, hogy a saját területén fekvő világörökségi helyszíneket óvja és megőrzi a későbbi generációk számára, továbbá lehetősége szerint hozzájárul a Világörökségi Listán szereplő helyszínek védelméhez.

A világörökségi és a világörökségi várományos területekről, az ezeket érintő tevékenységekről, valamint az adott tevékenységek által érintett szervezetekről és személyekről a világörökségről szóló **2011. évi LXXVII. törvény** rendelkezik.

A **Magyarországon lévő nyolc világörökségi terület** (Budapesten a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út; Hollókő ófalu és környezete; Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai; Az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete; Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszta; Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője; Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj (röviden: Fertő-táj); Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj) **közül egy sem érinti közvetlenül megyénket, de közvetett hatásuk mindenképpen érezhető.**

Világörökség várományos területek között ugyanakkor már **találunk Bács-Kiskun megyeieket, szám szerint 8 területet**, mint pl. „A római birodalom határai – A dunai limes magyarországi szakasza”, azon belül is a dunafalvi szakasz. Cél, hogy a teljes magyarországi **Duna limes** szakaszt UNESCO világörökséggé nyilvánítsák. **A terület a világ egyik legnagyobb összefüggő világörökségi akcióterületévé válhat**, amelynek gazdasági hatása is igen jelentős lehet. Magyarország és Bács-Kiskun megye számára is **a nemzetközi turizmus piacán kivételes lehetőséget kínál** a Duna mentén található összefüggő, térségeken átnyúló turisztikai kínálat, amely mintegy 417 kilométer hosszú.

7. ábra: A dunai Limes térképen

Forrás: www.danube-limes.eu

A várományos területek között szerepelnek **Lechner Ödön művei** (Kecskemét, Városháza); a **Magyarországi tájházak hálózata** részeként a bajai Bunyevác Tájház; a Dunapataji Helytörténeti és Néprajzi Gyűjtemény; a Dunavecsei Helytörténeti Kiállítás, a kiskőrösi Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum - Szlovák Tájház; a kunszentmiklósi Nyakvágó Csárda; a Lajosmizsei Közérdekű Muzeális Kiállítóhely; az uszódi Benedek Péter Emlékház. A világörökség várományos területekről a **27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet** rendelkezik.

8. ábra: Az uszódi Benedek Péter Emlékház

Forrás: <https://www.programturizmus.hu/partner-benedek-peter-emlekhaz-uszod.html>

1.2. AG) HONVÉDELEM

A Magyar Honvédség **jelenleg 35 működő**, használatra alkalmas **laktanyával** rendelkezik, míg 27 ingatlant átadtak a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt.-nek. Ezen kívül jelenleg majdnem 800 katona vesz részt külföldi missziókban, főleg békefenntartó alakulatokban világszerte. Az ország és egyben Bács-Kiskun megye déli határszakaszán 2016-ban felépített **ideiglenes határzár** őrzése napjainkban a hadsereg feladata is a határvédő és rendészeti szervek mellett, mivel az illegális bevándorlók tömegét a határon tartóztatják föl. A jelenleg is zajló migrációs folyamatok a térséget is érintik, a balkáni útvonalon számos illegális bevándorló lépne be az országba a határvédelem megerősítése nélkül. Hazánk biztonságának és a rend fenntartásának érdekében szükséges a hadsereg bevonása is a déli határszakasz védelmébe.

Bács-Kiskun megye centrális helyzete miatt **jó stratégiai adottságokkal** rendelkezik. A **megyében számos laktanya üzemelt** a Varsói Szerződés és a kötelező sorkatonai szolgálat évtizedeiben: Kiskunhalas, Kiskőrös, Kalocsa, Kiskunfélegyháza, Kecskemét. Szabadszálláson és Kalocsán a Magyar Néphadsereg Alföldi Kiképző Központja működött 1962 és 2004 között. Ez a központ a legnagyobb múltú szervezet az országban figyelembe véve a jogelődjét is, amely a Páncélos és Gépjárműtechnikai Kiképző Központ és a MH 52. Hunyadi Mátyás Javítóezred volt. Ez a kiképző központ a Magyar Néphadsereg sorállományának kiképzését végezte elsősorban a Dunától keletre elhelyezkedő csapatok számára. Bács-Kiskun megye centrális helyzete jó telepítőtényezője volt e kiképzőközpontnak, mely különálló autóbusszmegállóval és vasúti állomással is rendelkezett a katonai logisztika könnyebb lebonyolítása érdekében. 1998-2003 között évente nagy erővel vettek részt a központban lévő sorkatonák az észak-magyarországi folyók, a Tisza és a Duna mentén folyó árvíz elleni védekezésben is, a lakosság mentésében. A sorkatonai szolgálat 2004. évi megszűnésével véget ért a kiképzőközpont feladata is.

Kecskemét mindig is kiemelt szerepet játszott a honvédség szervezésében és életében, ezzel összhangban már **1937-ben katonai légibázist alapítottak a településen**. 1941-től német távolfelderítő

repülőszázadok állomásoztak a kecskeméti katonai repülőtéren, majd a front közeledtével német vadász- és szállítórepülő alakulatok települtek a repülőtérré. 1944 nyarán a szövetséges csapatok légiereje több alkalommal intézett légitámadást, és a támadások alkalmával olyan súlyos károkat okozott az amerikai légierő, hogy a később bevonuló szovjet csapatok csak egy nagyrészt lerombolt, siralmas állapotban lévő repülőteret foglalhattak el. A második világháború befejezésével egy jelentős korszak zárult le a kecskeméti repülőtér életében és harcászati tevékenységében. 1948-tól fokozatosan elkezdtek a károk helyreállítását és a repülőtér újjáépítését. 1950-ben visszaállították a korábbi állapotokat, megtörtént a légibázis teljes felújítása, korszerűsítése is. A megrongálódott régi betonpályát feltörték és új felszállópályát készítettek. 1951-ben Kunmadarason hozták létre a 66. Vadászpilóta Hadosztály alárendeltségében azt az ezredet, amely a hivatalos jogelődje a mai kecskeméti Repülőbázisnak. A Varsói Szerződés évtizedei alatt fontos szerepe volt a repülőtéren a Magyar Néphadsereg életében, a korszerű **MIG szovjet repülőgépek** légibázisa itt volt ezen a repülőtéren. A Varsói Szerződés felbomlását követően is megmaradt egykori központi szerepe a légibázisnak, azután is, hogy 1999-től Magyarország tagja lett NATO-nak.

2000-től a repülőtér neve MH 59. Szentgyörgyi Dezső Légibázis. A 2000-es években ide kerültek a korszerű **Gripen vadászgépek**, amelyek elsősorban a magyar légtér biztosítására hivatottak, de államközi és NATO egyezmény szerint 2015-től Kecskemétről látják el a szlovén légtér védelmét is a magyar flottával. A flottát 14 darab JAS-39 Gripen korszerű vadászpilóta gép alkotja.

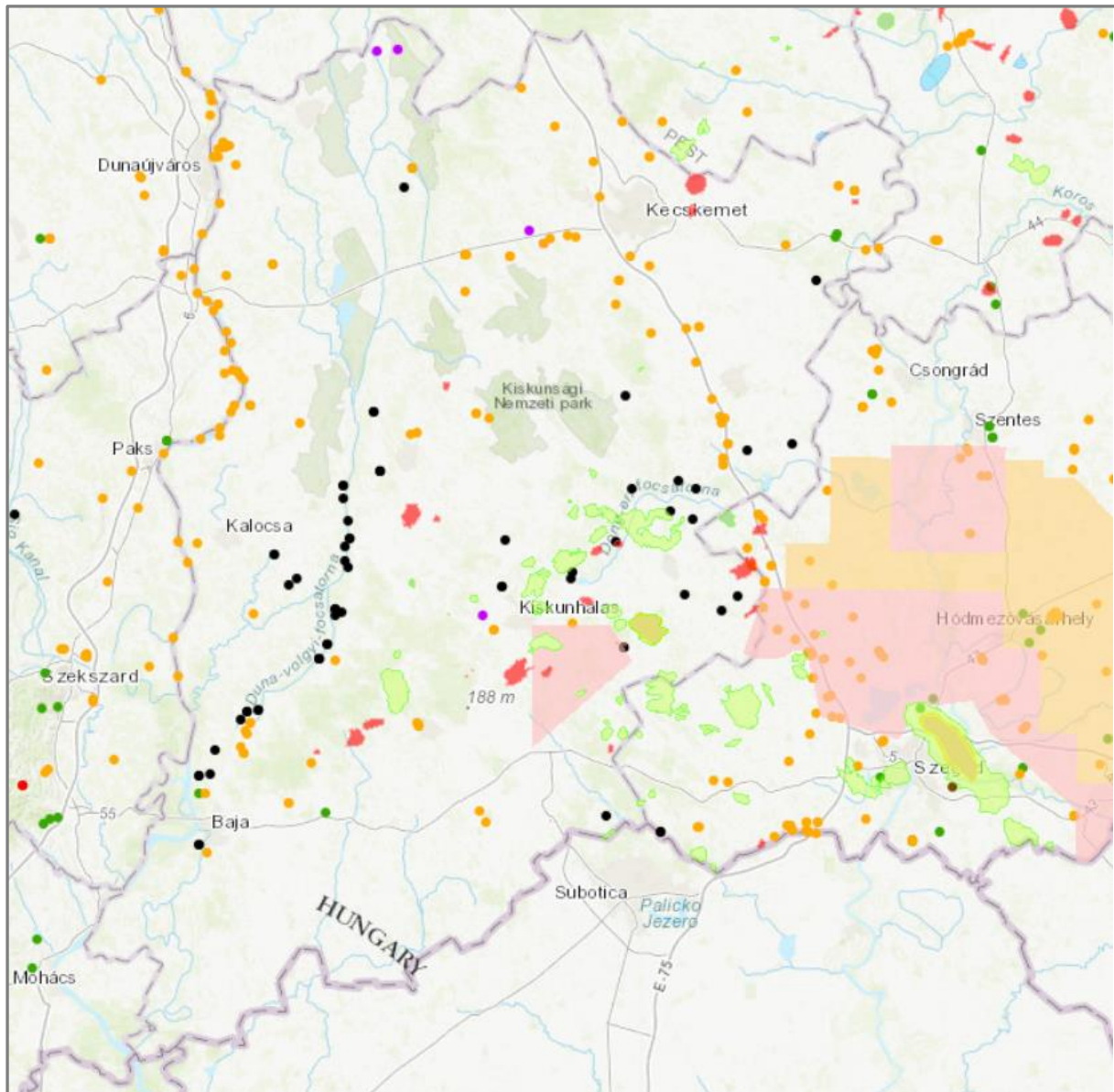
Kecskeméten a légibázison kívül a **Bács-Kiskun Megyei Katonai Igazgatási és Érdekvédelmi iroda** is működik az újoncok és az önkéntes tartalékosok minél nagyobb számban történő **toborzásának** érdekében.

1.2. AH) ÁSVÁNYVAGYON

Bács-Kiskun megye ásványi nyersanyag készlete szinte teljes egészében szénhidrogénekből és nemfémes ásványi nyersanyagokból tevődik össze. A **megye szénhidrogén-készlete a déli-délkeleti részekben koncentrálódik**, Kiskunhalas, Szank és Zsana környéke rendelkezik jelentősebb kőolaj- és földgázvagyonnal, de elszórtan találhatóak mezők Jánoshalma, Soltvadkert és Kiskunmajsa térségében is. A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal által kiadott Magyarország geotermikus felmérése (2016) c. dokumentum felmérése szerint a megyében nagyszámú meddő szénhidrogén-kút geotermikus kúttá történő átalakításra alkalmas (jó példa a balotaszállási kút, amely szénhidrogén-kutató kútból került átalakításra és 101 °C-os kifolyó hőmérséklettel rendelkezik).

A nemfémes ásványi nyersanyagok közül **építőipari és építőanyag-ipari nyersanyagok** előfordulása jellemző a megyében. A természeti adottságoknak köszönhetően a **Duna menti régió bővelkedik lelőhelyekben**, fontos ásványi nyersanyag a hordalékon lerakódott kavics, homok és az agyag. Építési homok és kavics ezenkívül megtalálható még a Homokhát számos területén: a teljesség igénye nélkül folyik a kitermelés Kiskunfélegyházán, Kiskőrösön és Ballószögön. Talajjavítási nyersanyag-lelőhelyek (tőzeg, lápföld) a Duna-völgyi- és a Dong-éri főcsatorna mentén fordulnak elő.

9. ábra: Bács-Kiskun megye ásványnyersanyag-előfordulások

Forrás: https://map.mbfisz.gov.hu/asvanyvagyon_kataszter/

Bács-Kiskun megye térszerkezetét alapvetően a természeti adottságok határozták meg egészen az 1950-es évek elejéig. A mezőgazdaság, mint a gazdaság vezető ágazata természetszerűleg szorosan függött a talaj és klimatikus adottságoktól és a vízrajzi viszonyoktól. Ezek alapján két nagy termelési körzetet lehetett azonosítani: a Homokhátságot és a Dunamelléket. Ez utóbbi terület tovább bontható még a Dunavölgyi-síkságra és a Bácskára. Mindegyik térszerkezeti elem sajátos táji agrártermelési jellemzőkkel és ezekhez kapcsolódó települési és társadalmi attribútumokkal is bírt.

Az 1950-es évek elején meginduló, majd 1962-ben véget érő szövetkezetesítés az agrártermelés technikai, gazdasági és társadalmi alapjait jelentősen módosította. A Dunavölgyi-síkságon és a Bácskában homogenizálta a szövetkezeti rendszerben, míg a Homokhátságon egyfajta vegyes struktúra maradt fenn a szakszövetkezetek kialakításával. Az 1960-as években meginduló általános vidéki modernizáció, majd a felfutó vidéki iparosítási hullám okozott kisebb térszerkezeti változásokat.

A népesség a nagyobb városokba áramlott (Kecskemét, Baja), a mezőgazdaság fokozatosan elvesztette meghatározó szerepét, és helyette az ipar és szolgáltatások fejlődése volt meghatározó. Ennek eredményeként a falvak egy-egy vonzáskörzetbe csoportosultak a mezővárosok körül, amelyek közül Kecskemét és környéke vált kiemelkedővé.

A rendszerváltás után a mezőgazdaság és az ipar válsága, valamint a szolgáltatási szektor fejlődése szintén a városi központoknak kedvezett. Ez a folyamat egyrészt funkcióbővülést hozott (pénzügyi, ipari, adminisztratív tekintetben) másrészt funkcióvesztést is, hiszen Kecskemét teljesen elveszítette korábbi regionális agrárközponti szerepkörét.

1.2. AI) TERMÉSZETI ÉS KÖRNYEZETI KOCKÁZATOK, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS TERÜLETI VONATKOZÁSAIRA

A Második Nemzeti Klímastratégiával összhangban 2017 novemberében elkészült **Bács-Kiskun Megye Klímastratégiája**. A dokumentum részletesen ismerteti a klímaváltozás Bács-Kiskun megyében érezhető jelenlegi, illetve várható hatásait továbbá az erre adott stratégiai lépéseket. **A megye klímaváltozáshoz kapcsolódó veszélyeztetettsége 8 terület mentén került lehatárolásra.** Ezek közül 6 esetében a megye érintettsége magas, egy-egy kategóriában pedig közepes, illetve alacsony. Összességében elmondható, hogy Bács-Kiskun megye az **éghajlatváltozás hatásai alapján az ország legvesélyeztetettebb megyéi közé sorolható.**

A kedvezőtlen aszályhelyzetnek leginkább kitett szektor a mezőgazdaság, így a jelenség várható hatásainak vizsgálata általában termés-szimulációs modellekkel történik. Ezen modellek számolnak a légköri CO₂ arány várható növekedésével, a megnövekedett hőmérséklet miatt rövidülő termésidezsidővel, a nagyobb víz-stresszek hatására lecsökkent fotoszintézissel, valamint a szélsőségesen magas hőmérsékletekkel. A rendelkezésre álló éghajlatváltozási modellekkel összevetve **a tavaszi vetésű növények (pl. kukorica) vonatkozásában komoly terméscsökkenéssel kell számolni** a távolabbi jövőben (2071–2100), ugyanakkor **az őszi vetésű növények** - például búza, árpa, repce - szignifikánsan **magasabb terméseket hozhatnak.** A tavaszi vetésű növények esetén a homokhátsági területeken az alacsony talajvízszint és a folyamatos vízhiány azonnali beavatkozásokat igényel, de szintén érintett a problémával a megye nagy hagyományokkal bíró zöldség- és gyümölcsstermesztése (kifejezetten vízigényes a kajsziarack és a paprika). Az aszály hatásainak kézenfekvő megelőzésére szolgál **az öntözés**, amelynek a megyében több évtizedre visszanyúló hagyományai vannak. Felszíni vízből történő öntözésre szinte csak a Dunamenti-síkság környezetében van lehetőség, megfelelő mennyiségű és minőségű felszíni vízkészlet itt áll rendelkezésre. Tiszaalpár környezetében is lehetőség lenne a Tisza vizét öntözési célra hasznosítani, de ezt nehezítik a leromlott infrastrukturális elemek, illetve az elaprózódott tulajdonviszonyok. A homokhátsági területeken szinte teljes egészében a talajvízből történik az öntözés, ami nagymértékben hozzájárult a talajvízszint elmúlt évtizedekben mért lesüllyedéséhez. Éppen ezért a jövőben az öntözés csak az adottságok messzemenő figyelembevételével, vízkímélő módszerekkel, elsősorban a zöldség- és gyümölcskultúrák esetében támogatható.

A **belvízképződést** 6 tényező (hidrometeorológiai, domborzati, talajtani, földtani, talajvíz, földhasználati) számszerű értéke alapján határozzák meg, amely az egyes területek Komplex Belvízvesélyeztetettségi Valószínűségét (KBV) mutatja meg, tehát hogy potenciálisan milyen mértékben sújthat belvíz-szélsőség egy adott területet. Bács-Kiskun megye területének

veszélyeztetettsége megfelel az ország síkvidéki területein tapasztaltnak, **a belvízveszélyes területek döntően a Duna-menti síkságon és Bácsalmás környezetében helyezkednek el, de foltokban a Homokhátsághoz tartozó területek is érintettek.** Először ellentmondásnak tűnik, hogy e területek jelentős része aszályveszéllyel is érintett, ám a szélsőséges időjárási körülmények már eddig is okoztak bizonyos területeken tavaszi belvizet, a forró nyarak alatt pedig aszályt. Ezek a jelenségek fokozódni fognak a jövőben, hatásuk tudatos vízgazdálkodással, **vízvisszatartással** tompítható. Az infrastrukturális feltételek nem minden esetben adóttak, a korábban ilyen célra szolgáló mélyedéseket, vizenyős területeket művelésbe vonták, tulajdonosaik a terület folyamatos művelésében érdekeltek. A vízgazdálkodási problémák ugyanakkor nem köthetők kizárólag a globális éghajlatváltozáshoz, a talajvízszint csökkenése már az 1970-es évektől megfigyelhető. A jelenség tüneti kezeléseként a fellépő vízhiányt a gazdálkodók fúrt kutakból pótolják, amely hosszútávon tovább mélyíti a problémát. Az alkalmazkodásnak (inkább kísérleti jelleggel) fenntartható megoldásaival is találkozhatunk a megyében („no till”, vagy „agroforestry” rendszerű vízvisszatartás).

Közepes mértékű a megyében az **ivóvízbázisok veszélyeztetettsége.** A sérülékenységre készített térképek az éghajlati kitettséget, az ivóvízbázisok érzékenységi, a települések alkalmazkodóképességét, valamint az alkalmazott klímamodellek eredményeit vették figyelembe. Bács-Kiskun megye ivóvízbázisainak sérülékenysége az országos átlagnál valamivel kedvezőbb. A megyében 126 vízbázist tartanak nyilván, ebből 105 üzemelő státuszú. Az üzemelő és veszélyeztetett vízbázisok közül 7 tartozik a nagyon érzékeny, 3 az érzékeny, 29 a mérsékelt érzékeny csoportba. A megyén belül a legérzékenyebbek a nyugati oldalon található sekély mélységű porózus vízadóra települt vízbázisok, illetve érzékenyek a **Duna mentén a partiszűrészű vízbázisok.** Itt a területi átfedés nehezíti az adaptációt, azaz az érzékeny vízbázisra települt ivóvízellátó rendszerek áttérését más vízbázisokra. Kedvezőbb helyzetben lévő, **mélyebb porózus vízadóra települt vízbázisok a megye keleti, és középső részén** helyezkednek el. Fontos különbség a két típusú vízbázis között, hogy a parti szűrészűek hozama a Duna vízállásától és hozamától függ, azaz a teljes vízgyűjtőre érő klimatikus hatásoktól, vagy a felsőbb szakaszokat érintő vízkivételről, míg a porózus vízadók utánpótlása a helyi klimatikus viszonyoktól (ugyanakkor ezek hozamát is jelentősen befolyásolják a helyi víz kivételek).

Bács-Kiskun megye tájai alföldi fekvésük ellenére rendkívül változatosak, elsődleges **természeti értékei** közé az itt fekvő **füves és vizes élőhelyek** tartoznak. A védett természeti területek kiterjedése 116.000 hektár, ez a terület magában foglal 11 nemzeti parkok által védett területet, 17 természetvédelmi területet és számos „ex lege” védett területet. A természeti értékek klímaváltozással szembeni sérülékenysége a modellek alapján Bács-Kiskun megyében alacsonynak tekinthető, aminek legfőbb oka, hogy az itt található, éghajlati hatásokra különösen érzékeny élőhelyek többsége szárazabb, melegebb éghajlathoz adaptálódott. Ez az általános kedvező állapot ugyanakkor elfedi néhány konkrét esetben az adott élőhely klímaváltozás általi fenyegetettségét. **A felszín alatti vizektől függő ökoszisztémák számára a kiszáradásra irányuló trendek várható folytatódása a jövőben komoly veszélyt jelent.** Legsúlyosabban érintettek a Homokhátság élőhelyei: lápok, buckaközi láprétek, kiszáradó láprétek, mocsárrétek, homoki tölgyesek (pl. Szelidi-tó, Kolon-tó, Orgoványi rétek, „Ősborókás” stb.).

A megye területét az országos átlagoknak megfelelő arányú, 177 ezer hektár **erdőség** borítja. Ezek száma az elmúlt évtizedekben a telepítések következtében folyamatosan növekszik, ugyanakkor ennek folytatása (különösen a homokhátsági területeken) a következő évtizedekre prognosztizált éghajlati feltételek mellett számos releváns szempont együttes mérlegelését követően valószínűsíthető.

meg. **A telepített erdők növelik a terület üvegházhatású gáz megkötő képességét, további kedvező hatásuk, hogy csökkentik a felszín albedóját, fényvisszaverő képességét.** Ezzel szemben kockázatként merül fel a telepítések kapcsán a **potenciálisan egyre gyakoribbá váló erdőtüzek lehetősége, illetve a fenntartásukhoz szükséges további vízigény.** Bács-Kiskun megye erdős területei, országos összehasonlításban a nagyon sérülékeny kategóriába esnek, azaz a megye legnagyobb részén a faállomány produkciójának jelentős mértékű csökkenése várható. Megyén belül a déli, nyugati és északnyugati területek vannak kedvezőtlenebb helyzetben. Ezen területek erdő borítottsága jelenleg is minimális és a modell alapján erdészeti hasznosításuk a jövőben sem javasolt.

A **nyári hőhullámok** Bács-Kiskun megye területén átlagosan két héttel hosszabbra nyúlnak az egy évszázaddal ezelőtti tapasztaltakhoz képest. A jelenség **egészségügyi kockázata a lakosság széles körét érinti**, egyaránt veszélyeztetettek a nagy lakossűrűségű területeken élők („hősziget hatás”), illetve a kistelepülések és a tanyás térségek lakói is (idősek magasabb aránya, sürgősségi egészségügyi ellátás lassabb elérhetősége). A klímamodell futtatások eredményei alapján Bács-Kiskun megye nem tartozik az ország hőhullámokkal szemben leginkább sérülékeny térségei közé, ugyanakkor a nyári hőhullámoknak tulajdonítható többlethalálozások növekedése súlyos kihívást jelent már a közeljövőben. A megyén belül kis területi különbségek prognosztizálhatók a veszélyeztetettség mértékét tekintve, a déli területek többlethőmérsékletének növekedése várhatóan intenzívebb lesz, így Kiskunhalas, Kiskunmajsa, Bácsalmás és Baja szélesebb körzete a hőhullámok általi kockázatoknak jobban kitett.

Az építmények állékonyosságát veszélyeztető időjárási események (hőhullámok, tartós fagyok, szélterhelés, szélsőséges csapadékok és áradások) vizsgálata a **viharok általi veszélyeztetettség**re fókuszál, egyéb építményekkel (pl. utak, hidak, vasutak, ipari- mezőgazdasági és középületek), illetve más időjárás-okozta károkkal összefüggésben nem áll rendelkezésre megyei szinten hasznosítható információ. Az extrém időjárási körülmények általában az **épületek külső határoló szerkezeteit**, így elsősorban a homlokzatot és a tetőn lévő szerkezeteket érintik. Bács-Kiskun megye lakóépületeinek viharok általi veszélyeztetettsége az országos átlagot kismértékben haladja meg, ennek oka a viharokkal, jégesőkkel szembeni magas veszélyeztetettség, illetve az épületállomány átlagosnak tekinthető műszaki állapota.

Az éghajlatváltozás hatásai a megye **turizmusát** is negatívan befolyásolhatják. Az ágazati elemek közül elsősorban **a vízparti turizmus, a falusi turizmus, a városlátogató turizmus és a szabadtéri rendezvények veszélyeztetettek.** Ezen szabadtéri válfajok kapcsán kockázatot jelent az aszály, hőhullám, egyéb extrém időjárási események, valamint az erdőtüzek valószínűségének növekedése. Pozitívumként a fagyos napok számának várható csökkenése említhető, amelynek köszönhetően a turisztikai főszezon kitolódhat. A megye meghatározóbb kínálati elemei közül az egészségturizmus és a gasztroturizmus kevésbé érintettek a klímaváltozás kapcsán.

1.2. B) TÉRSZERKEZET ALAKULÁSA, A TERÜLETFELHASZNÁLÁS VÁLTOZÁSAI, TENDENCIÁK

1.2. BA) TELEPÜLÉSRENDSZER

A településrendszer alakulása természeti, társadalmi és gazdasági adottságok és azok változása együttesének függvénye.

Bács-Kiskun megye településeinek száma a KSH adatai szerint a 2001 és 2020 közötti időszakban nem változott: 119 db. Jogállásukat tekintve azonban az arány módosult, méghozzá oly módon, hogy a 2001-ben meglévő arány – amely szerint 17 város és 102 község található a megyében – a városok irányába tolódott, 2020-ra 22 város és 97 község alkotja Bács-Kiskun megyét.

2. táblázat: Települések száma Bács-Kiskun megyében (2001-2020)

Települések száma	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Város	17	18	18	18	20	20	20	20	21	22
Község	102	101	101	101	99	99	99	99	98	97
Összesen	119	119	119	119	119	119	119	119	119	119
Települések száma	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Város	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22
Község	97	97	97	97	97	97	97	97	97	97
Összesen	119	119	119	119	119	119	119	119	119	119

Forrás: KSH Összefoglaló táblák adatai alapján saját szerkesztés

A települések a településrendszeren belül különböző funkciókat látnak el:

- alapfunkciókat, amely a lakóhelyet, esetleg munkahelyet jelenti, és főleg a kisebb településeket jellemzi, illetve
- a központi funkciókat, amelyek koncentráltak, felölelik mind lakó-, mind munkahelyeket, és ezen kívül számos olyan szolgáltatást és lehetőséget biztosítanak, amelyeket a kizárólag alapfunkciókat ellátó települések nem. A központi funkciókat ellátó települések leginkább a városok, nagyvárosok.

A településrendszeren belül az egyes települések egymással alá- és fölérendeltségi viszonyban állnak.

1.2. BB) MEZŐGAZDASÁG

Bács-Kiskun megye gazdaságában mind a mai napig **kiemelkedő szerepet kap a mezőgazdaság** mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés tekintetében.

A mezőgazdasági területek – közé sorolva a szántót, a konyhakertet, a gyümölcsöst, a szőlőt és a gyepet – a KSH adatai alapján a megye teljes területének mintegy 60%-át teszik ki, ez a mutató jelentős mezőgazdasági jelenlétet igazol.

**2. táblázat: Mezőgazdasági területek arányának változása
Bács-Kiskun megyében**

Év	Mezőgazdasági terület (Szántó, konyhakert, gyümölcsös, szőlő és gyep) (hektár)	Összesen (hektár)	Arány
2000	554,4	861,4	64,36%

Év	Mezőgazdasági terület (Szántó, konyhakert, gyümölcsös, szőlő és gyep) (hektár)	Összesen (hektár)	Arány
2005	555,2	867,1	64,03%
2010	510,1	860,0	59,31%
2015	489,6	843,2	58,06%
2016	492,6	843,6	58,39%
2017	492,6	843,4	58,42%
2018	491,4	843,7	58,24%
2019	492,7	846,0	58,24%

Forrás: KSH Összefoglaló táblák adatai alapján saját szerkesztés

Az elmúlt 20 évben Bács-Kiskun megye mezőgazdasági területe 6,12 százalékponttal csökkent, ennek ellenére azonban a mezőgazdasági termelés továbbra is húzó ágazatot jelent. Megyénk fő növényei a kukorica, a repce, a búza, az árpa és a napraforgó. **Gyümölcstermesztés** tekintetében az alma, körte, meggy, cseresznye, szilva, őszi- és kajszibarack, valamint a szőlő a jellemző.

A nemzetközi szinten is ismert, egyik legfontosabb mezőgazdasági növény a megyében a **fűszerpaprika**, amely a hungarikumok listáján is szerepel, s ugyanilyen súllyal bír a Bács-Kiskun megyei növénytermesztésben a **baracktermesztés**, amelynek kiemelkedő felhasználási területei a baracklekvár, illetve a barackpálinka; ezeket szintén hungarikumnak minősítették.

A növénytermesztés mellett nem kevésbé fontos szerepet tölt be az állattenyésztés. Legfontosabb állat a szarvasmarha, a sertés a juh és a baromfi. A gazdálkodók 80,5 ezer szarvasmarhát tartottak, 2018. december elején. Az állomány 48%-át teszik ki a tejelő tehenek. A szarvasmarha- és tehenlétszám növekedést mutat. Száz hektár mezőgazdasági területre az országos átlagnál valamivel kevesebb, 16 szarvasmarha jutott. 2018 decemberében az állattartók a tél kezdetén mintegy 300 ezer sertést gondoztak, 13%-kal kevesebbet az egy évvel korábbinál. Az állomány nagysága az új évezredben az év végi állatszámítások időpontjában a legalacsonyabb volt. A száz hektár mezőgazdasági területre jutó sertések száma (61) így is 11-gyel felülmúlta az országos átlagot. A 2018. decemberi juh- és anyajuhállomány (167,9, illetve 124,3 ezer) egy év alatt 8–7%-kal fogyott, és az ezredforduló óta nem volt ennyire alacsony. 2018. decemberben 3,3 millió tyúkot neveltek, enyhe csökkenés figyelhető meg. A víziszárnyasok (lúd, kacska) száma egy év alatt csökkent, állományuk nagysága így is ebben a megyében volt a legnagyobb. Ezen állatok tartásában Magyarország az Európai Unió élvonalában jár, jelentős az exporttermelés. Több nyugodt év után 2020-ban ismét felütötte fejét a madárinfluenza, amely nem kedvezett a megyében igen jellemző és sokak megélhetését biztosító baromfitenyésztő és baromfifeldolgozó ágazatnak.

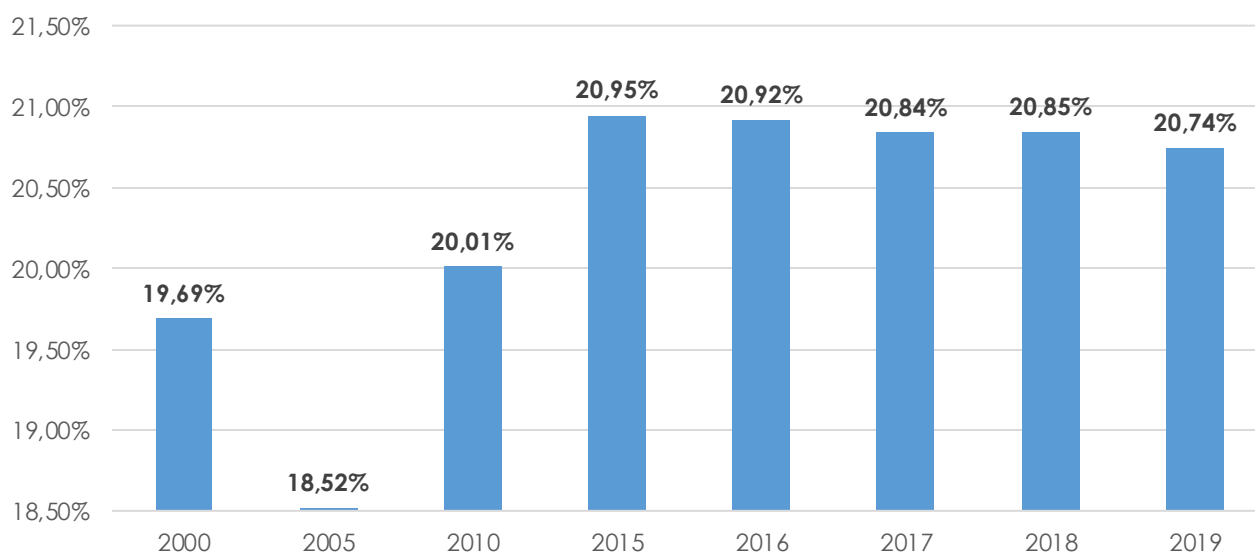
1.2. BC) ERDŐGAZDÁLKODÁS

Megyénk az erdősültség szempontjából a legszélsőségesebbek közé tartozik: az erdőterületek egy része mesterséges telepítésű, azonban a nagy arányban megtalálható őshonos erdőkben a fajok megővését és fenntartását is kiemelt feladatként tekinti Bács-Kiskun megye.

A mezőgazdasági területek tulajdonjogának (állami, illetve magántulajdon) arányának megváltozása az 1990-es évek elejére tehető. Ekkortól kerültek magasabb arányban magántulajdonba, s ekkortól kezdődtek meg az erdőtelepítések azokon a területeken, amelyek termőképessége gyenge. Az erdészeti ágazat, az erdőgazdálkodás fontossága vitathatatlan, tekintve, hogy hatással van mind a gazdaságra, a környezetre, a légköri helyzetre is.

Bács-Kiskun megye erdősültségének arányában az elmúlt 20 évben a változás nem jelentős, 20% körül stagnál.

10. ábra: Bács-Kiskun megye erdősültségének változása

Forrás: KSH Összefoglaló táblák adatai alapján saját szerkesztés

Az erdők jelenlétének, az erdőfelületek növelésének, a fásításnak, illetve erdősítésnek az eredményeképpen csökkennek a klímaváltozás hatásai. Kedvező hatással bír a szél és vízerózió elleni védekezésben, valamint a faanyag, mint nyersanyag iránti növekvő igény kielégítésében. Éppen ezért a 2000-es években megindult **erdőtelepítési tevékenység** folytatódik.

1.2. BD) VÍZGAZDÁLKODÁS

Bács-Kiskun megye két nagy folyóvize a Duna és a Tisza. Területét továbbá elszórtan borítják kisebb, jellemzően helyi jelentőségű természetes állóvizek (említésre méltó ezek közül a Kolon-tó, a Szelidi-tó és a Vadkerti-tó). A megye területén az Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság (ADUVIZIG) és az Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság (ATIVIZIG) látja el a vízgazdálkodással kapcsolatos főbb feladatokat, ezen belül a vizes élőhelyekkel kapcsolatos feladatokat, a fenntartható és gazdaságos vízfelhasználás elősegítését, a vízkárok csökkentését, illetve elhárítását.

Tekintettel a megye éghajlati és földtani adottságaira kiemelt figyelmet szükséges fordítani a vízgazdálkodás hatékonyságára. Ennek érdekében a természetes vizek, állóvizek, folyóvizek, a mesterséges tavak, a talajvíz és a csapadékvíz takarékos és hatékony felhasználása kulcsfontosságú mind a jelen, mind a közeljövő folyamatait szem előtt tartva.

A térség hasznosítható vízkészlete és annak utánpótlása döntően a lehulló csapadékból származik, ettől eltérő adottságokkal a folyóvíz menti területek egyrésze rendelkezik csak. Ezen vízmennyiség megtartása, visszatartása elengedhetetlenül fontos, figyelembe véve a szárazodó éghajlati viszonyokat. A klímaváltozás okozta szélsőséges időjárási jelenségek hatása már jelenleg is megfigyelhető, az utóbbi években tapasztalható 3-4 hónapos aszályos időszakokat gyakran követték kiugró csapadékhozamot produkáló időszakok, amelyek további kihívásokat jelentenek vízgazdálkodási szempontból.

A szükséges intézkedések tervezése során szem előtt kell tartani azon területi különbségeket is, amelyek a magasabban fekvő homokhátsági területek, illetve a mélyebben található folyómenti (jellemzően Duna menti) részek között tapasztalhatóak. A hordalékkúp futóhomokos, magasabb térszínein a szűkös vízbázisok és a kedvezőtlen földtani adottságok különösen indokoltá teszik a hosszútávra tervezett, integrált vízgazdálkodási szemléletet.

A közelmúltban megvalósult fejlesztéseket megvizsgálva jól látszik, hogy az érintett szervezetek a problémákat felismerték és intézkedéseket tettek ezek orvoslására. A Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács 2012 óta működik közre a klímaváltozás hatásainak különösen kitett térség fejlesztési elképzeléseinek kidolgozásában, a szükséges források felkutatásában. Ezzel összhangban helyi önkormányzati szinten számos vízgazdálkodáshoz köthető projekt, beruházás valósult meg az elmúlt időszakban (kiemelhető Bács-Kiskun Megye Önkormányzatának LIFE-MICACC mintaprojektje, a településen található kubikgödör vizes élőhelyként történő helyreállítása). Mindezen intézkedések akkor képesek eredményesen kezelni a fellépő kihívásokat, ha az egyes pontszerű fejlesztéseket (helyi szintű csapadékvízvezetés megoldása, záportározók építése, vizes élőhelyek rekonstrukciója stb.) az adott területi egység sajátosságait figyelembe vevő, integrált vízgazdálkodási szemlélet és tervezés előzi meg.

Alulról jövő kezdeményezésekkel is törekednek az önkormányzatok és a gazdálkodók a problémák orvoslására: Dong-Ér Kelőér Vize Egyesület az érintettek saját területein valósít meg vízvisszatartó beavatkozásokat. Tevékenységük az ésszerű, költséghatékony köz hasznára váló mintaértékű kezdeményezés, amit támogatás híján mindeddig önerőből valósítanak meg, jóllehet a tapasztalatok támogatási konstrukció létrehozását is megalapozzák.

1.2. C) KÖZLEKEDÉSI (ORSZÁGOS ÉS TÉRSÉGI JELENTŐSÉGŰ KÖZÚTI, KERÉKPÁROS, VASÚTI, LÉGI- ÉS VÍZI KÖZLEKEDÉS) ÉS KOMMUNÁLIS INFRASTRUKTÚRA

1.2. CA) VONALAS RENDSZEREK, LÉTESÍTMÉNYEK

Magyarország kormányának víziója alapján az Innovációs és Technológiai Minisztérium egy olyan közúti infrastruktúra kialakításán dolgozik, amely a gazdaságfejlesztés hatékony kiszolgálásával elősegíti az ország versenyképességének növekedését, továbbá biztosítja a társadalom jóléti mobilitási feltételeit. Ennek érdekében beköti a megyeszékhelyeket, megyei jogú városokat a gyorsforgalmiút-hálózatba, a gyorsforgalmi utakat megépítik az országhatárokig, sűrítik a közúti átkelési lehetőségeket a határokon, javítják a technológiai és ipari központok elérhetőségét, illetve a

Duna és a Tisza átjárhatóságát. A cél az, hogy 2030-ra Magyarország bármely pontjáról 30 percen belül elérhető legyen a gyorsforgalmiút-hálózat legközelebbi szakasza.

KÖZÚTHÁLÓZAT

Bács-Kiskun megyét több autópálya és gyorsforgalmi út szeli át, amelyek a nemzetközi és hazai közúti korridorok részei, ezek közül a legjelentősebbek:

- **M5:** (Gyál (M0)) – Kecskemét – Kiskunfélegyháza – (Szeged – Röske – Szerbia) (a TEN-T hálózat része),
- **M8:** (Ausztia – Szentgotthárd térsége – Veszprém – Enying térsége – Sárbogárd térsége – Dunaújváros) – Kecskemét térsége – (Szolnok – Füzesabony térsége, (M3)) (a Szentgotthárd és Szolnok közötti szakasz a TEN-T hálózat része)(Székesfehérvár-Kecskemét szakasz tervezése folyamatban van, a tervek szerint a kivitelezés 2023-ban kezdődhet el, ezáltal megvalósul **Kecskemét összekötése az M7-tel**)
- **M9:** (Szombathely térsége (M86) – Püspökmolnári térsége – Zalaegerszeg térsége – Nagykanizsa – Inke térsége – Kaposvár – Dombóvár – Szekszárd térsége) – (Szeged (M5)) (az M86 és az M7 közötti szakasz a TEN-T hálózat része) (tervezett),
- **M44:** Kecskemét térsége – (Békéscsaba – Gyula – Románia)(tervezett)
- Az autópályák új építésűek, a megfelelő műszaki színvonalnak és karbantartásnak köszönhetően Európa legjobbjai közé tartoznak.

Az autópályák mellett Bács-Kiskun megye belső és átmenő forgalmának lebonyolításában jelentős szerepük van a korábban kiépített főútvonalaknak és az utóbbi években megépített főúti kapcsolatoknak.

- 5. sz. főút: (Budapest – Dabas) – Kecskemét – Kiskunfélegyháza – (Szeged – Röske – Szerbia)
- 44. sz. főút: Kecskemét (5. sz. főút) – (Békéscsaba – Gyula – Románia)
- 441. sz. főút: (Cegléd (4. sz. főút) – Nagykőrös) – Kecskemét
- 445. sz. főút: Kecskemét (M5) – Kecskemét (44. sz. főút)
- 451. sz. főút: Kiskunfélegyháza (5. sz. főút) – (Csongrád – Szentés (45. sz. főút))
- 51. sz. főút: (Budapest) – Kalocsa – Baja – Hercegszántó – (Szerbia)
- 52. sz. főút: Kecskemét (5. sz. főút) – Solt – (Dunaföldvár (6. sz. főút))
- 53. sz. főút: Solt (52. sz. főút) – Kiskunhalas – Tompa – (Szerbia)
- 54. sz. főút: Kecskemét (5. sz. főút) – Soltvadkert – Sükösd (51. sz. főút)
- 55. sz. főút: (Szeged) (5. sz. főút)) – Baja – (Bátaszék (M6))

Az **Útfelújítási Program** részeként 2018-ban Bács-Kiskun megyében is történtek fejlesztések a leginkább leromlott állapotú, 4 és 5 számjegyű összekötő utak tekintetében (1. melléklet – Az Útfelújítási programokban szereplő projektekhez kapcsolódóan a Bács-Kiskun megyében megtörtént munkaterület átadások).

A közúthálózat részeként a 4 Duna-híd (a bajai Türr István híd, M9 autópálya híd, a 6. számú és 52 sz. főutat összekötő Beszédes József híd, azaz dunaföldvári híd, M8 autópálya dunavecsei hídjá) és a tervezés alatt álló kalocsai híd megfelelően biztosítja a közúti közlekedést, amelyre pozitív hatással van a tisztaugyi Tisza-híd is.

A déli szomszédos államba, Szerbiába gyorsforgalmi és főúthálózaton lévő határátkelőkön keresztül, a Tompai (53. sz. főút) és a Hercegszántói (51. sz. főút) határátkelőn, vagy a Bácsalmási határátkelőn juthatunk.

VASÚTI HÁLÓZAT

A megyén keresztülhaladnak a transzeurópai vasúti áruszállítási hálózat részeként működő következő országos törzshálózati vasútvonalak:

- **140-es vasútvonal:** Cegléd – Szeged,
- **150-es vasútvonal:** Budapest – Kelebia – Szerbia.

Magyarország legnagyobb vasútfejlesztési beruházása, a 150-es vonalon, Budapest és Belgrád között történik. A 150-es vasútvonal észak-déli irányban átszeli a megyét, ezért számos település és megállóhely érintett: *Kunszentmiklós-Tass; Böszörmény; Szabadszállás; Fülöpszállás; Soltszentimre; Csengőd; Tabdi; Kiskőrös; Soltvadkert; Pirtó; Kiskunhalas; Balotaszállás; Kisszállás; Tompa; Kelebia.*

A Budapest-Belgrád vasútvonal felújításáról 2013-ban tárgyaltak először a felek, ez része annak a 17 országot érintő széleskörű együttműködésnek, amely Kínával az Európai Unióig nyúló infrastrukturális, kommunikációs, logisztikai, kereskedelmi és politikai hálózatot hoz létre. **A Budapest–Belgrád vasútvonal újjáépítési beruházás** magyarországi szakaszának fejlesztéséről, kivitelezéséről és finanszírozásáról a magyar és a kínai kormány 2015-ben Szucsouban kötött egyezményt. A projektre vonatkozó Egyezmény a 2016. évi XXIV. törvénnyel került kihirdetésre, az Egyezmény 2. számú mellékletét a 2017. évi XXXV. törvény tartalmazza.

Magyarország a Kormány által kommunikált tervek szerint a térség logisztikai központjává válhat a Budapest-Belgrád vasút felépítésével. Az akár 750 méter hosszú tehervonatoknak közlekedését is lehetővé tevő projekt a kínai befektetésekkel kedvező helyzetbe hozott görög Píreusz kikötőjéhez jelent távlati kapcsolatot a magyar fővároson keresztül Európának.

A szerbiai szakaszon már folyik a felújítás, amely a várakozások szerint 2022 végére készül el. A cél az, hogy **2025-re** a teljes **vasútvonal felújítása befejeződjön.**

Egyéb országos törzshálózati vasútvonalak:

- 142-es vasútvonal: Budapest – Lajosmizse – Kecskemét,
- 154-es vasútvonal: Bátaszék – Baja – Kiskunhalas
- 155-ös vasútvonal: Kiskunhalas – Kiskunfélegyháza

Az országos vasúti törzshálózatot Bács-Kiskun megyében a következő vasúti mellékvonalak egészítik ki:

Kunszentmiklós – Dunapataj, Kiskőrös – Kalocsa, Kecskemét – (Kunszentmárton), Kiskunfélegyháza – (Szentcsanak), Fülöpszállás – Kecskemét, (Szolnok) – Kiskunfélegyháza, Dunapataj – Kalocsa, Kecel – Baja – (Szerbia)

NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS VÍZI UTAK BÁCS-KISKUN MEGYÉBEN

A megyén Európa két jelentős folyama is keresztülfolyik, a Duna és a Tisza. Mindkettő országos jelentőségű, illetve a Dunának nemzetközi szerepe is van a vízi közlekedés lebonyolításában. A megye kijelölt vízi újtjai: VI/C osztályú Duna (nemzetközi vízi út) 1641 és 1433 folyamkilométer között, a II. osztályú Tisza 403 és 254 folyamkilométer között és a IV. osztályú Tisza 254 és 160 folyamkilométer között.

A megyében egyetlen nemzetközi és országos jelentőségű közforgalmú kikötő van, a Bajai Kikötő. Ezt egészítik ki a dunavécsei és a foktői térségi közforgalmú kikötők, továbbá a személyforgalmi kikötők a Dunán (Tass, Apostag, Solt, Ordas, Uszód, Kalocsa, Fajsz, Érsekcsanád, Baja) és a Tiszán (Tizsakécske, Tiszaug).

A folyókon történő átkelést kompátkelőhelyek könnyítik meg a Dunán ((Paks) – Géderlak) ((Gerjen) – Kalocsa), ((Dunaszekcső) – Dunafalva) és a Tiszán (Tizsakécske [Tiszabög] – (Nagyrév))

REPÜLŐTEREK

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. XXVI. tv. rendelkezése szerint a kalocsai reptér nyilvános kereskedelmi (nemzetközi) repülőtérre fejleszthető, a kecskeméti repülőtér állami, főleg katonai repülések céljára szolgál. A megyében egyéb nyilvános és nem nyilvános polgári célú repülőterek is találhatók: Baja (Mátéházapuszta), Érsekcsanád, Kiskunfélegyháza, Jakabszállás, Kecel, Kecskemét (Matkópuszta).

KERÉKPÁRÚT HÁLÓZAT

Az elmúlt években az európai és az országos tendenciának megfelelően **a megyében is jelentős kerékpárút hálózat bővítés történt.**

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény 1/7. melléklete nevesíti az az országos kerékpárút törzshálózat részeit, amelyek közül az alábbiak érintik Bács-Kiskun megyét:

- Duna menti kerékpárút (az Euro Velo hálózat 6. sz. útvonalának része)
- Tisza-Balaton kerékpárút: Tizsakécske-Kecskemét-Dunaföldvár-Ozora-Siófok
- Zemplén-Bodrog-Tisza menti kerékpárút (Euro Velo hálózat 11. sz. útvonalának része): (Szlovákia)-Tornyosnémeti-Telkibánya-Sátoraljaújhely-Tokaj-Tiszafüred-Szolnok-Tizsakécske-Csongrád-Szeged-Röszke-(Szerbia és Montenegró)-Szeged-Kiszombor-(Románia)
- Körösök mente kerékpárút: Tizsakécske-Cserkeszőlő-Szarvas-Békés-Gyula-(Románia)
- Dél-Magyarországi kerékpárút: Baja-Szeged-Békéscsaba-Szeghalom-Berettyóújfalú-Debrecen

2018-ban elkészült a Bács-Kiskun Megyei Kerékpáros Stratégia, amely összefoglalja a következő időszak teendőit. Az utóbbi időben a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) forrásaiból épült, felújított, illetve most épülő kerékpárutak szintén megtalálhatók a stratégiában:

Folyamatban lévő: Solt-Akasztó-Dunatetőtlen; Lakitelek-Tőserdő ; Vaskút-Gara között; Kecel-Imrehegy között; Kiskunhalas belterület, Tizsakécske belterület; Tiszaalpár; Kaskantyú; Csólyospálos belterület (új); Dunaszentbenedek (meglévő felújítása); Uszód (meglévő felújítása)

Megépült: Nyárlőrinc; Akasztó (felújított); Orgovány; Foktő; Császártöltés; Soltvadkert

Tervezett: Szabadka-Kecskemét (meglévő részek kiegészítése kerékpározható vonallá); Kecskemét-Ópusztaszer (Eurovelo 11- bekötéssé válik)

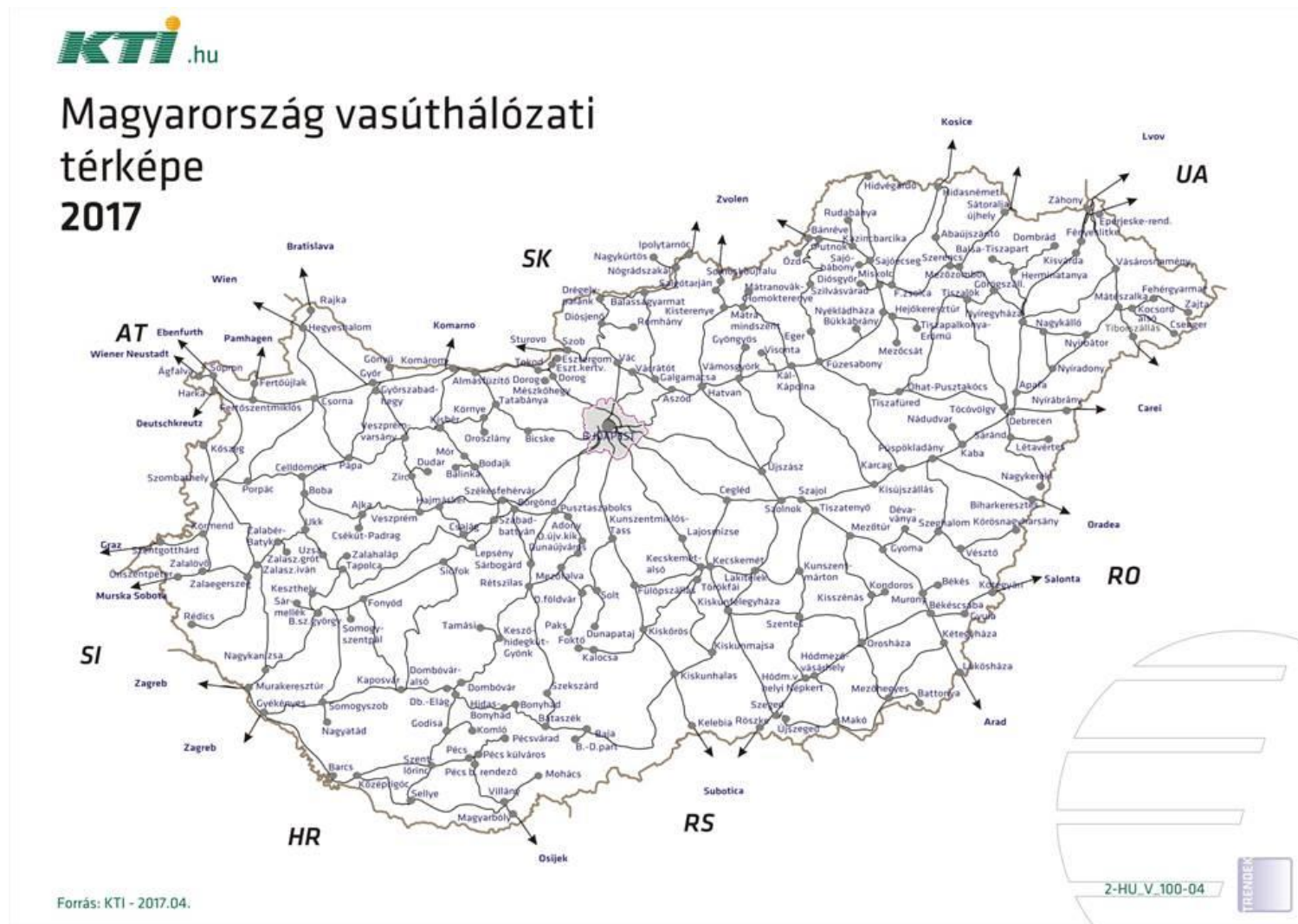
1.2. CB) EGYÉNI ÉS KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉSI MEGKÖZELÍTHETŐSÉGI VISZONYOK

A fenntartható fejlődés szempontjából kiemelkedően fontos a környezetszennyezés csökkentése. A levegő tisztasága komoly hatással van a lakosság életminőségére, egészségére, illetve várható élettartamára, márpedig a légszennyezés egyik legfontosabb oka a járművek szennyezőanyag-kibocsátása. A **környezettudatos közlekedést** nem lehet széles körűen elvárni a lakosságtól, de a környezetbarát közlekedési alternatívákat előtérbe helyező kormányzati és helyi intézkedésekkel vonzóvá lehet tenni.

Az országban és Bács-Kiskun megyében is a közforgalmú közösségi közlekedést a MÁV-Start Zrt., illetve a Volán Zrt. bonyolítja. A helyi közlekedésből egyre inkább kiveszik részüket a magánszolgáltatók, egyelőre csak kisebb járműparkkal és alacsonyabb szolgáltatási szinttel.

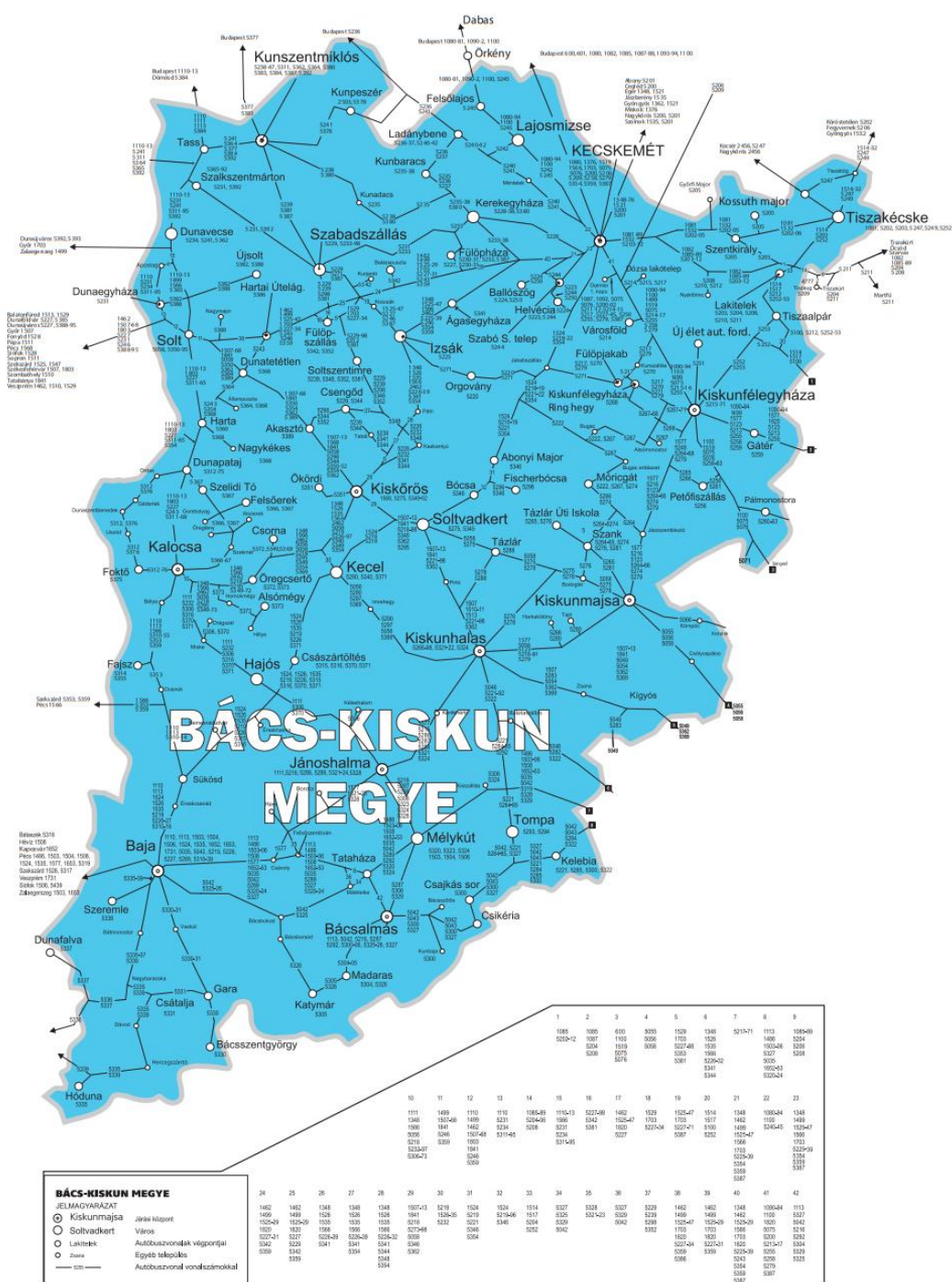
A helyközi, távolsági és nemzetközi közforgalom a MÁV, illetve a Volánbusz vonalain történik. A nagyobb településekről belföldi és külföldi célállomást is könnyen elérhetnek az utasok. 2019-ben a korábbi DAKK Zrt. és egyéb volán társaságok egyesítéséről született döntés, azóta a közúti közösségi közlekedési szolgáltatásokat a Volánbusz Zrt. látja el. A távolabbi célok között az szerepel, hogy a kötöttpályás és a közúti közösségi közlekedés összehangolása is megtörténjen, ezzel a kisebb településen élő lakosság számára is magasabb szolgáltatási színvonal, esetleges ütemes és összehangolt menetrend váljon elérhetővé. A következő ábrák a megyében elérhető közösségi közlekedés (Volánbusz és MÁV Zrt) vonaltérképeit mutatja be.

11. ábra: Magyarország vasúthálózati térképe

Forrás: KTI

12. ábra: Volánbusz Bács-Kiskun megyei helyközi vonalhálózati térképe

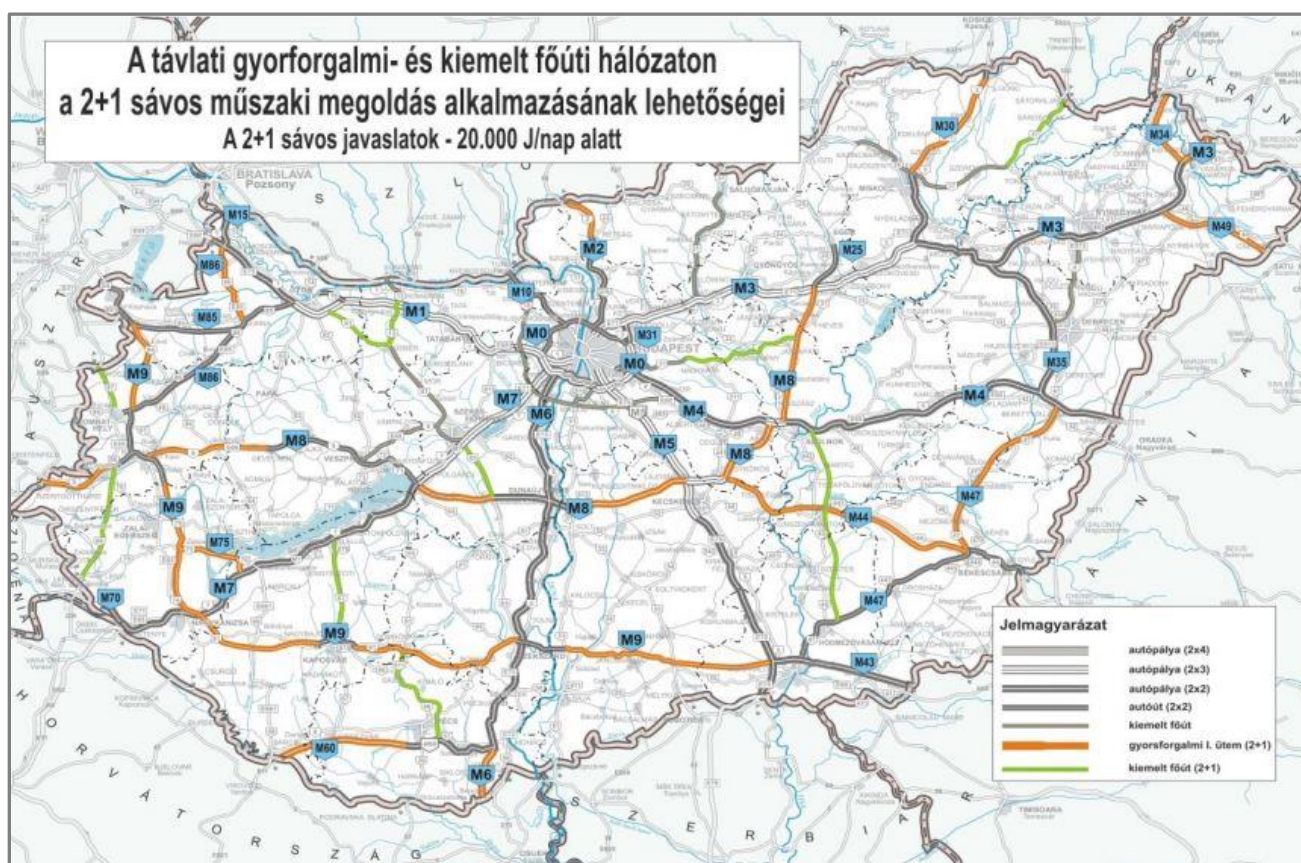
Forrás: Volanbusz.hu

1.2. CC) KÖZLEKEDÉSI KAPCSOLATI HIÁNYOK

A megye és a térség közlekedési kapcsolatainak legnagyobb hiánya **a nyugat-keleti irányú M8 (a megye északi részén keresztül halad át) és M9 (a megye déli részén keresztül halad át) autópályák**. Ezek tervezése, részbeni kivitelezése elkezdődött, azonban teljes hosszukban történő közlekedés még várat magára. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium 2019. szeptemberi

közleménye szerint mintegy ötezer milliárd forintot fordít a kormány 2024-ig közúti és vasúti hálózat fejlesztésekre hazai és uniós forrásokból. Az autópályák fejlesztése a megye belső forgalmára és fejlődésére is pozitívan hatna. Az autópályák a megye gazdaságát élénkítik, így például Dunavecse mint hídfőállás gazdasági helyzetét, továbbá tágabb környezetben Tass, Szalkszentmárton, Szabadszállás és környéke, Apostag, Solt, és egyéb települések elérhetőségét is javítaná az M8 autópálya megépítése, nem beszélve arról, hogy a forgalmas és néhol leromlott állapotú 52. számú főút túlterheltségét is nagymértékben megszüntetné. Az M44-es autópálya és a Tisza híd megépítése szintén jelentősen javítja a megye és az ország közúti közlekedését.

13. ábra: az M8 és M9 autópálya nyomvonalak

Forrás: Magyar Út- és Vasútügyi Társaság-Magyar Mérnöki Kamara

Bács-Kiskun megye közlekedési vonalas infrastruktúra-hálózata és építményei, közlekedésszervezése jelenleg a magyarországi átlagnak felel meg. **A vasút a megyében is jelentős tért veszített a teher és személyszállításban, azonban ez a Budapest-Belgrád vasútfelújítással új irányt tud venni.** A legjelentősebb közlekedési ágazat mind a teher-, mind a személyszállításban, illetve az individuális közlekedésben a közúti közlekedés, ezért is jelenthet nagy lehetőséget a megyén áthaladó vasútfelújítási projekt. A vasúti közlekedés fejlesztése országos feladat, de a megye az igények és lehetőségek felmérésében mindenképpen részt kell, hogy vegyen.

1.2. CD) VÍZELLÁTÁS

Bács-Kiskun megyében mind a **119 település** rendelkezik **közütemi vízellátással**. A belterületen élő lakosság mintegy 100%-a vezetékes vízzel ellátott, a külterületen élők esetében ez az arány jóval alacsonyabb.

A lakosság átlagos vízfogyasztása 2014-ig folyamatosan csökkent (2000 óta közel 25%-kal), ami részben az ivóvíz árának emelkedésével, valamint részben a **környezettudatosabb vízfogyasztással** is magyarázható. A vízhasználat kiemelt problémája, hogy a vezetékes víz helyett öntözési célra legtöbbször **engedély nélkül létesített kutak** vizét használják, ami jelentősen hozzájárul a Homokhátságon kialakult súlyos vízhiányhoz és a talajvízszint csökkenéséhez. A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény előírja az illegálisan létesített fúrt kutak üzemeltetői részére, hogy vízjogi fennmaradási engedélyezési eljárást kérelmezzenek. A törvény erre 2020.12.31-ei határidőt szab meg, azonban a T/10309. irományszámú törvénymódosító javaslat értelmében az engedély nélkül létesített és/vagy üzemeltetett, felszín alatti vízkivételt biztosító kutak bírság nélküli, **hatóság felé történő bejelentésére 2023.12.31-ig** van lehetőség.

A közművek által a lakosságnak szolgáltatott ivóvíz mennyisége a megyében 2007 és 2018 között folyamatosan ingadozott, 2018-ban 41.367.380 m³/év volt. Az egy háztartásra jutó vízfelhasználás 2007-ben még 87 m³/év volt, ami 2018-ra 75 m³/év mennyiségre csökkent. A megye legfőbb ivóvíz-ellátói a BÁCSVÍZ Zrt. és az Alföldvíz Zrt. Az ivóvíz-kinyerése – az Alföldre jellemzően – „**védeft geológiai környezetben lévő rétegvizekből** történik”.

Bács-Kiskun megye vízminőségi problémáját a közmű által szolgáltatott **nyersvíz kedvezőtlen minősége** jelenti. A mély rétegvizekben igen gyakori, hogy határérték feletti az ammónia, a metán, a mangán és a vastartalom. Megyénk kisebb területein a víz kemény, és magas a nátrium és klorid tartalma, a parti kutakból nyert víz a vas, mangán és ammóniatartalma miatt igényel kezelést.

2016-tól 70 víztisztító berendezés gondoskodik a vízminőség javításáról, amelynek keretében ammónia-, arzén-, vas- és mangánmentesítés történik. A **vízminőségjavító tevékenységek** eredményeként megyénkben az ivóvízminőség mindenhol megfelelő. Az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről szóló 201/2001. (X. 25.) Kormányrendeletben foglalt határértékek tartása érdekében jött létre a "Kék-víz" Észak-Bács-Kiskun Megyei ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás. A társulás 30 települési önkormányzat tagból áll. A társulás a Dél-alföldi Ivóvízminőség-javító Program II. ütem megvalósítását koordinálja, felügyeli a hazai és uniós forrásokból megvalósuló fejlesztéseket.

3. táblázat: Közütemi ivóvízellátás és a közcsatorna-hálózat összehasonlító táblázata

Megnevezés, mennyiség	2007	2013	2018
Közütemi ivóvízellátással rendelkező település, db	119	119	119
Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma, db	207.121	210.107	213.923
A közütemi szennyvízgyűjtő-hálózatba (közcsatornahálózatba) bekapcsolt lakások száma, db	98.406	121.209	159.113

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

1.2. CE) SZENNYVÍZELVEZETÉS, -TISZTÍTÁS, SZENNYVÍZ- ÉS SZENNYVÍZISZAP-ELHELYEZÉS

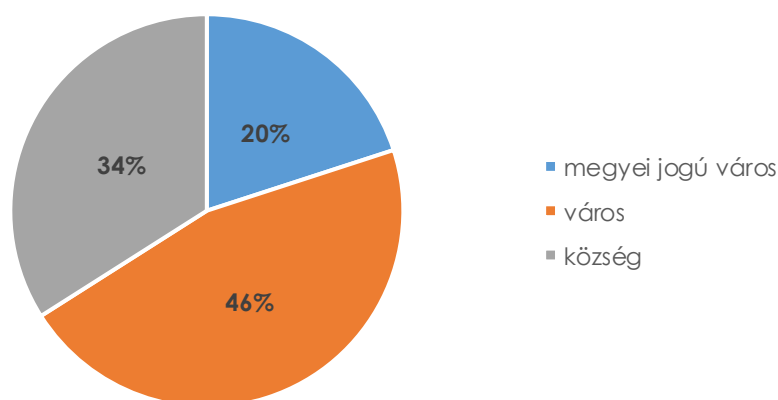
A keletkező szennyvizek elvezetésére, tisztítására és elhelyezésére közhigiéniai szempontból, valamint a vízbázisok védelme érdekében van szükség. A szennyvíztisztítás, -elvezetés rendszerének folyamatos fejlesztéseinek köszönhetően javuló tendencia figyelhető meg. A **közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások száma megháromszorozódott**, 2000-ben 56.087, míg 2018-ban már 159.113 lakás csatlakozott a közcsatornahálózatba. A közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatba bekapcsolt lakások számának növekedésével a háztartásokból a közüemi szennyvízgyűjtő-hálózatban (közcsatornában) elvezetett szennyvíz mennyisége is nőtt. 2014-től a telepekre kerülő **szennyvíz egésze megtisztításra kerül**, tisztítás nélküli elvezetés nem történik.

A megyében számos településen működik szennyvíztisztító telep. A kecskeméti telepen a szennyvíz nitrogén szennyezőit eltávolító eleveniszapos rendszer működik, Kiskunfélegyházán kétfokozatú biológiai tisztítás történik vegyszeres foszforeltávolítás mellett, a tisztítótelepeken a leggyakoribb módszer az eleveniszapos biológiai tisztítás. Kecskeméten és Kiskunfélegyházán a **visszamaradt szennyvíziszapot** rothasztással stabilizálják és az így keletkező **biogázt villamos- és hőenergiatermelésre** hasznosítják.

1.2. CF) ENERGIAELLÁTÁS, ENERGETIKAI HÁLÓZATOK

Bács-Kiskun megye villamosenergia ellátásáról az NKM Energia Zrt. gondoskodik. A lakásállomány növekedésének, valamint a villamosenergia-hálózat külterületeket is érintő fejlesztéseinek köszönhetően a háztartási villamosenergia fogyasztók száma és a háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége – kis mértékben ugyan, de – növekedett az elmúlt években. 2018-ban – hasonlóan az országos 29%-os átlaghoz – a megyében szolgáltatott összes villamosenergia 32%-át a háztartások fogyasztották, ez az arány 2007 óta fokozatosan csökken. A megye nagy területéből adódóan igen magas, az országos átlagot 10 százalékponttal meghaladó mértékű, mindösszesen 606,555 MWh volt a lakossági áramfogyasztás 2018-ban. A lakosság részére szolgáltatott áram mintegy 20%-a Kecskemét megyei jogú városba, 46%-a városokba, 34%-a pedig községekbe áramlik.

14. ábra: A lakosság részére szolgáltatott áram település típusok közötti megoszlása

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A földgázellátást az NKM Észak-Dél Földgázhálózati Zrt. biztosítja a megyében. A megye földgázellátottsága 1 község kivételével teljeskörű. A 139 fő lélekszámú Bácsszentgyörgyön a földgázrendszer kiépítése nem megtérülő befektetés lenne.

A háztartási gázfogyasztók száma 2010-ben érte el a csúcst 182.809 darabbal, ami ezt követően kismértékben, de fokozatosan csökkent; 2018-ban 173.272 db lakossági gázfogyasztó volt. 2010-ben az összes gázfogyasztó 93%-a volt lakossági fogyasztó, 2018-ban ez az arány 92%. A lakossági gázfogyasztást számos tényező befolyásolhatja, többek között időjárási viszonyok, energiahatékonysági beruházások (épületszigetelés, napelemtelepítés stb.).

A háztartási gázfogyasztókból a fűtési fogyasztók száma szintén 2010-ben tetőzött 163.029 darabbal, ami 2018-ra 160.826 db-ra csökkent. A háztartási gázfogyasztókból a fűtési fogyasztók aránya a 2010-es 89,17%-ról 2018-ra 92,82%-ra nőtt.

A távfűtés és használati melegvízellátás megyénk 4 településén – Kecskeméten, Baján, Kiskunfélegyházán, Kiskunhalason – érhető el. A távfűtésbe bekapcsolt lakások száma megközelíti a 16.000-et, a melegvízhálózatba bekapcsolt lakásoké pedig a 15.000-et. A lakosság számára szolgáltatott melegvíz mennyisége 2009-től 2018-ig 8%-kal csökkent. A távfűtés a lakótelepi lakások technológiai sajátossága, így a távfűtést használó lakások aránya a lakótelepi lakások arányával függ össze. A távhőfogyasztásban csak hosszabb időtávon figyelhető meg csökkenés, ami az érintett lakóépületek energetikai korszerűsítésének (nyílászárócseré, fűtéskorszerűsítés stb.) köszönhető.

1.2. CG) HULLADÉKLERAKÓK, HULLADÉKGAZDÁLKODÁS

Az összes települési hulladék és a lakosságtól elszállított hulladék mennyisége az utóbbi években folyamatosan növekszik. A lakosságtól elszállított hulladék átlagosan 80%-os arányt képvisel. A **lakosságtól elkülönített gyűjtéssel szállított hulladék aránya 2011-ben 1,9% volt, 2018-ra ez 13,4%-ra növekedett.**

A települési önkormányzatok feladata biztosítani a hulladékgazdálkodási közszolgáltatást, amit a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény értelmében az ingatlanhasználóknak igénybe is kell venniük. Bács-Kiskun megye minden településén rendszeresen történik a hulladékgyűjtés és -elszállítás.

Az **újrafeldolgozással hasznosított hulladék aránya 8-ról 25%-ra növekedett** az elmúlt 6 évben. 2018-ban az összes hasznosított és ártalmatlanított hulladék mennyiség (158.134,7 tonna) 57%-a műszaki védelemmel ellátott lerakókba került, 17%-a energiahasznosítással történő égetéssel felhasznált hulladékként végezte.

A keletkező hulladék gyűjtésének, ártalmatlanításának, hasznosításának módját is a fentebb már említett 2012. évi CLXXXV. törvény szabályozza. A törvény előírásainak megfelelően bezárásra kerültek a korszerűtlen, nem megfelelő műszaki védelemmel rendelkező hulladékudvarok, ám ez hozzájárult a lakossági kommunális hulladék, építési törmelék illegális lerakásának növekedéséhez – ez számos településen problémát okoz.

Magyarország Kormányának Klíma- és Természetvédelmi Akciótervének célja, hogy **Magyarország 2050-re klímasemleges** országgá váljon. Ehhez első lépésként megkezdődik az illegális

hulladéklerakók felszámolása. A 4 éve létrehozott Hulladékvadász környezetvédelmi szervezet megújult honlapján illegális szeméttelő helyek bejelentése is megtehető.

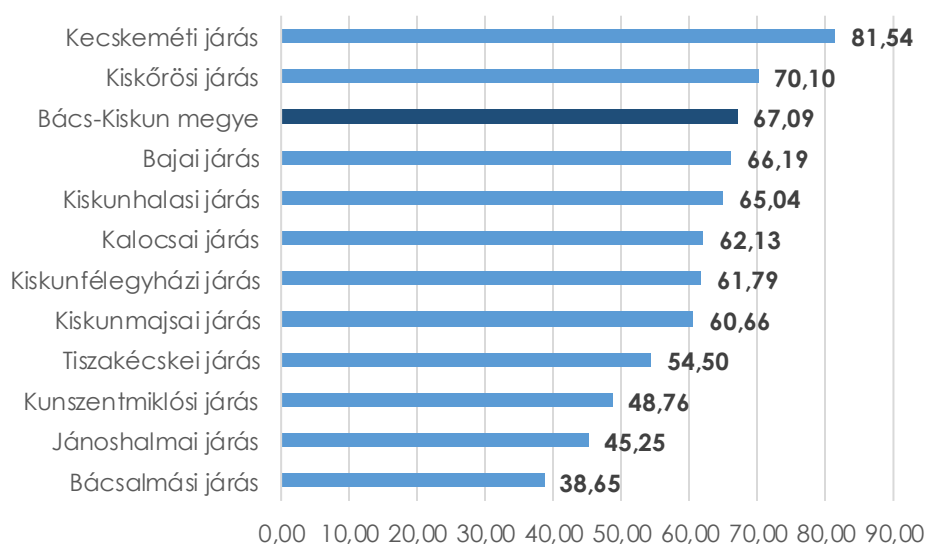
1.2 D) GAZDASÁGI BÁZIS

1.2 DA) FŐBB GAZDASÁGI ÁGAZATOK, AZOK FEJLŐDÉSI IRÁNYAI: MEZŐGAZDASÁG, ERDŐGAZDÁLKODÁS, ÜDÜLÉS, IDEGENFORGALOM, VÍZGAZDÁLKODÁS, IPAR, SZOLGÁLTATÁS STB.

Bács-Kiskun megye gazdasága sokoldalú, hiszen abban az alapvető alapanyagokat előállító mezőgazdaságtól a high-tech technika alkalmazását jelentős mértékben megvalósító autógyártásig, az egyetemekhez és a Magyar Tudományos Akadémiához kapcsolódó K+F+I kapcsolódó tevékenységekig a gazdaság mindenféle ágazata markánsan képviselteti magát. **Jellemző volt az elmúlt évtizedben a gazdaság dinamikus fejlődése is, hiszen a kecskeméti Mercedes-Benz gyár üzembe lépése alapvetően alakította át a térség termelési struktúráját,** és ez a teljes megyére kiható, a megye ágazati szerkezetének dominanciáját az agráriumtól az autógyártás irányába eltoló folyamat jelenleg is tart, és vélhetően a jövőben is folytatódni fog.

Bács-Kiskun megyében 2017-ben 33.920 db vállalkozás működött, így a 2017-es lakosságszámot figyelembe véve **a megye vállalkozássűrűsége** – az ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma 67 db – **alulról közelíti az országos átlagot** (73 db). A megyén belül, ahogy arra számítani lehet, a járások között jelentős különbség mutatkozik. A vállalkozások harmada a Kecskeméti járásban található, míg a Bácsalmási járásban összesen 716 db vállalkozás működik.

15. ábra: Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma 2017-ben (db)

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis alapján saját szerkesztés

Az egyes gazdasági ágazatok súlyát vizsgálhatjuk aszerint, hogy a működő vállalkozások mekkora része tevékenykedik az adott szektorban. **A mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat**

nemzetgazdasági ág a vállalkozások száma alapján kétszer akkora súlyt képvisel Bács-Kiskun megyében (8,69%), mint országos szinten (4,24%), ez a megye későbbiekben bemutatásra kerülő mezőgazdasági hagyományaira vezethető vissza. **A feldolgozóipar szintén jelentősebb megyei szinten (8,5%), mint Magyarország egészét tekintve (6,77%).** A tercier szektor egyes nemzetgazdasági ágai (például az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységek és az információ, kommunikáció) viszont mind a rangsorban, mind a relatív súlyukat tekintve valamelyest alulreprezentáltak a megyében. Ez igaz a lakosság jólétét biztosító szolgáltatások egy részére is: oktatás és művészet, szórakoztatás, szabadidő.

4. táblázat: Működő vállalkozások aránya az egyes gazdasági ágakban (2017)

Magyarország			Bács-Kiskun megye		
1.	Kereskedelem, gépjárműjavítás	17,63%	1.	Kereskedelem, gépjárműjavítás	21,73%
2.	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	16,85%	2.	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	12,99%
3.	Építőipar	9,34%	3.	Építőipar	10,29%
4.	Feldolgozóipar	6,77%	4.	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	8,69%
5.	Egyéb szolgáltatás	6,37%	5.	Feldolgozóipar	8,05%
6.	Információ, kommunikáció	5,63%	6.	Egyéb szolgáltatás	6,24%
7.	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	5,53%	7.	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	4,56%
8.	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	4,59%	8.	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	3,98%
9.	Ingatlanügyletek	4,54%	9.	Szállítás, raktározás	3,97%
10.	Oktatás	4,31%	10.	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	3,97%
11.	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	4,24%	11.	Oktatás	3,64%
12.	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	3,99%	12.	Információ, kommunikáció	3,23%
13.	Szállítás, raktározás	3,81%	13.	Ingatlanügyletek	3,12%
14.	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	3,01%	14.	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	2,97%
15.	Művészet, szórakoztatás, szabadidő	2,99%	15.	Művészet, szórakoztatás, szabadidő	2,11%
16.	Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés	0,24%	16.	Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés	0,29%
17.	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	0,11%	17.	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	0,12%
18.	Bányászat, kőfejtés	0,05%	18.	Bányászat, kőfejtés	0,04%
19.	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	0,01%	19.	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	0,00%

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis alapján saját szerkesztés

A megye vállalkozásainak a száma önmagában csak kevésbé jelzi az adott ágazat súlyát. Azt ugyanis – az ágazati sajátosságoknak megfelelően – mindig együtt kell vizsgálni az adott ágazat eltartó képességének, és értékteremtő kvalitásának adataival. **A vállalkozások számában élen járó kereskedelem, gépjárműjavítás vagy mezőgazdaság ágazatokban alapvetően a néhány emberrel, vagy önfoglalkoztatóként, egyszemélyes, egyéni vállalkozásként működő kis- és mikrovállalkozások**

jellemzők. Emellett a piaci viszonyoknak megfelelően, illetve az adott ágazatban alkalmazott technológia függvényében is más és más az egy munkavállaló által megtermelt hozzáadott érték, ami szintén alapvető összetevője az adott ágazat gazdasági súlyának, fontosságának.

Az egyes nemzetgazdasági ágak vállalkozásai által termelt nettó árbevétel szempontjából a megye leghangsúlyosabb ágazata egyértelműen a feldolgozóipar, amely magában foglalja az autógyártást és a köré kiépült beszállítói hálózatot, valamint az országosnál jelentősebb mezőgazdasági tevékenységre települt élelmiszeripari vállalkozásokat is.

**16. ábra: A legnagyobb nettó árbevételű nemzetgazdasági ágak
Bács-Kiskun megyében 2018-ban**

Forrás: TOP 100 Bács-Kiskun megye gazdasága 2019 c. kiadvány

Bács-Kiskun megye hosszú évszázadok óta az ország legfontosabb agrártermékeket előállító területe, súlya napjainkban is kiemelkedő: 2017-ben a Bács-Kiskun megye bruttó hazai termékének 10%-át az agrárium állította elő, ami az országos átlagnak több mint duplája. Bár csökkenő, de továbbra is jelentős szerepe van a mezőgazdaság eltartóképességének: 24 ezer főt foglalkoztatott 2018-ban, azonban ezen foglalkoztatottak havi nettó átlagkeresete a (közmunka-programokat nem számítva is) 190.711 Ft, elmarad az átlagos megyei nettó keresettől (209 ezer Ft).

Ennek ellenére a mezőgazdaság többségében gyenge termőhelyi viszonyok – gyenge minőségű földek, kevés csapadék – miatt szinte folyamatosan nehézségekkel küzd. Ennek köszönhető az, hogy a 2001. évi 861,4 ezer hektár összes mezőgazdasági terület 2017-re lassan, de folyamatosan 843,4 ezer hektárra csökkent. Ezen belül csökkent a szántók, kertek, szőlők, gyepek és nádasok területe. Lényegében szinten maradt a gyümölcsösök és a halastavak mennyisége, növekedett viszont az erdők területe.

A szántók területe a megye földterületéből 41%-ot, közel 350 ezer hektárt tesz ki. A betakarított terület alapján a megyében a legjelentősebb szántóföldi növények a búza, kukorica, napraforgó. Egyre nagyobb területen történik a megyében a repce termesztése is. Bács-Kiskun megye az ország zöldségtermesztésében is kiemelkedő fontosságú, 2018-ban a betakarított zöldségek mennyiségének 14%-a származott innen. **Komoly termesztési hagyományokkal rendelkezik a megyében a fűszerpaprika,** az országos termés több mint fele Bács-Kiskun megyei. A fűszerpaprika identitás-képző elemként is megjelenik, elsősorban Kalocsa környékén.

Különösen fontos a megye számára a **nem csak a térség agráriumában, hanem a brandjében is kiemelkedő szerepet játszó bortermelést szolgáló szőlők** területének stabilizálása, a bortermelés szükségleteinek megfelelő mértékben, összefüggésben az Európai Unió támogatási feltételrendszerével is. A szőlőtermesztés területe ugyan csökken a megyében, de még így is itt található az ország szőlőültetvényeinek 30%-a, és a hazai szőlőtermesztés 34%-a.

A megye szerepe az állattartásban is jelentős, a legfontosabb haszonállatok állományát vizsgálva Hajdú-Bihar megye után a második a megyék rangsorában. A szarvasmarha- és baromfi-állomány 2013 és 2018 közös folyamatosan bővült, míg a sertés- és juh-állomány valamelyest ingadozik. Országos szinten is számottevő még a víziszárnyas- és házinyúl tenyésztése is Bács-Kiskun megyében.

A megye agrárgazdaságának üzemszerkezete az országos jellemzőkhöz hasonlóan duális jellegű, jellegzetessége ugyanakkor, hogy **az országosan jellemzőnél jóval nagyobb az egyéni gazdák, őstermelők szerepe**. Szabolcs-Szatmár-Bereg és Pest megyék mellett itt a legmagasabb a számuk (2016-ban 47.500 fő), ami folyamatos csökkenést mutat. Ezeknek a gazdaságoknak a tőkeellátottsága gyengébb, így alkalmazkodó képességük is rosszabb, mint a nagygazdaságoké. A kisgazdaságok jelentős aránya ugyanakkor lehetőséget is jelent, hiszen **ez a gazdálkodói méret az, ami a helyi ellátásban fontos szerepet kaphat**, kiiktatva ezzel a nagy gazdaságokhoz kapcsolódó ellátási láncokat. A lehetőség kiaknázásának egyik fontos eszközei lehetnek a kistermelői együttműködések.

A vízhiány ellensúlyozására a megyében megjelentek a víztakarékos mezőgazdasági rendszerek, mint a „no till” művelés, az agroerdészet, és helyi gazdálkodók közreműködésével Jászszentlászlón a vízvisszatartásra irányuló agrárgazdasági mintaprojekt is folyamatban van. A mezőgazdaság jövője szempontjából ugyanakkor vészjósló, hogy **a megye agrárnépessége üzemméret és gazdálkodási forma alapján differenciáltan, de jelentősen előregedett**.

Az erdőgazdálkodás Bács-Kiskun megyében a 18. századtól indult, a homokostalaj megkötését célzó, több hullámban megvalósult fásítási munkák alapozták meg. Tekintettel arra, hogy **eredetileg nem is a szokásos erdőművelés, hanem a mezőgazdaság körülményeinek biztosítása volt az erdősítés célja, gyakran szokták a Bács-Kiskun megyei erdőgazdálkodást inkább a mezőgazdaság részének tekinteni**. Éppen a mezőgazdasági célszerűség vezetett arra, hogy a gyorsabb, hatékonyabb eredmény érdekében nemegyszer tájidegen fajtákból, vagy invazív fajokból hoztak létre erdőterületeket. Jellemző volt a gyorsan növvő lágymombos nyár fajták alkalmazása, Bács-Kiskun megyében található a ma sok szempontból vitatott magyar akácerdők legnagyobb része.

Itt található ugyanakkor a hazai nyár állomány meghatározó része, 44%-a is. Ez a könnyen feldolgozható, viszont kevésbé időtálló fa kiválóan megfelel a mezőgazdasági termékek csomagolásához, különféle ládák, raklapok készítéséhez, és tűzifának is alkalmas. Jellegzetes még a kemény lombos fák között a megye szilfa állománya, ami a hazai szilverdek 19%-át teszi ki.

Az erdőterületek durván fele képezi az állam tulajdonát, ebből kifolyólag **a legnagyobb erdőgazdálkodó a megyében az állami területeket kezelő KEFAG Kiskunsági Erdészeti és Faipari Zrt.** Melleük működik néhány nagyobb magángazdálkodó, illetve magánkézben lévő gazdasági társaság, ugyanakkor az erdőgazdálkodók zömét a kis üzemméretű gazdaságok adják.

A megye vízgazdálkodása egyrészt a települések lakosságának vízellátásából és szennyvízelvezetéséből áll, másrészt pedig a különféle tavak és vízfolyások gondozásából,

fenntartásából, árvízvédelméből álló feladatokból, ám ezek jelentős része egyre inkább kormányzati hatáskörbe tartozik.

Bács-Kiskun megye az országos átlagot meghaladó mértékben iparosodott, ebben nagy szerepe van a Mercedes-Benz gyár üzembe lépésének, amely alapjaiban rajzolta át a térség iparát. A német háttérű multicég nem csak önmagában hozott létre hatalmas gazdasági kapacitást a megye székhelyvárosában, de a szintén multinacionális beszállító cégeinek széles köre is Kecskemétre, vagy annak szomszédságába települt.

2019-ben Bács-Kiskun megyében az egy főre jutó ipari termelés valamivel több mint 5 millió Ft szemben az országos átlag 3,5 millió Ft-tal, ezzel Bács-Kiskun megye a megyék rangsorában a 6. Összehasonlításképp, ez az érték a 2000-es években még az országos átlag fele volt. **Az évről-évre bővülő ipari produktum mintegy kétharmadát a járműgyártás hozza létre,** a megye hagyományos ipari ágazatában, a mezőgazdaságra települő élelmiszeriparban a növekedés volumene csekélyebb. Kisebb jelentőségű, de dinamikusan bővülő ágazat Bács-Kiskun megyében a gumi-, műanyag- és építőanyag-ipar.

A vállalkozások méret szerinti megoszlását vizsgálva teljesen más kép rajzolódik ki Bács-Kiskun megye iparát vizsgálva, mint a mezőgazdaságban: az ipari termelés 2018. évi volumenének 84%-át adták a 49 főnél nagyobb létszámú vállalkozások. A megyében a legnagyobb nettó árbevéttel rendelkező cégek többsége a feldolgozóiparban, azon belül is az élelmiszeriparban, a járműgyártásban és a villamosberendezés-gyártásban működik.

Az ipari értékesítés bevételeinek 81%-a exportból, 19%-a hazai eladásokból származott 2019-ben, de az előző évhez képest megfigyelhető a belföldi értékesítés erősödése is. A hazai bevételek bővülését leginkább a gumi-, műanyag- és építőanyag-ipar támogatta, az export növekményét pedig gyakorlatilag teljes egészében a járműgyártás adta, de a megyei élelmiszeripar is exportorientáltabb az országos átlagnál.

5. táblázat: A Bács-Kiskun megyei székhelyű ipar adatai ágazat szerint (2019)

Ágazat, ágazatcsoport		Termelés	Belföldi	Export-	Összes
			értékesítés		
B+C+D	Ipar, víz- és hulladékgazdálkodás nélkül Ebből:	2 189 059	425 102	1 763 551	2 188 652
C	Feldolgozóipar ezen belül:	2 186 142	420 605	1 763 551	2 184 155
CA	élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	379 206	197 283	183 535	380 819
CB	textília, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása	14 144	3 631	10 621	14 252
CC	fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység	42 580	23 664	18 112	41 776
CG	gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása	102 303	53 211	48 265	101 476
CH	fémalapanyag és fémfeldolgozási termék gyártása	54 074	20 009	33 858	53 866
CJ	villamos berendezés gyártása	65 817	4 886	60 253	65 139
CK	gép, gépi berendezés gyártása	81 649	14 787	65 620	80 407
CL	járműgyártás	1 410 160	86 680	1 323 598	1 410 278

Ágazat, ágazatcsoport		Termelés	Belföldi	Export-	Összes
			értékesítés		
CM	egyéb feldolgozóipar; ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása	23 372	4 438	18 971	23 409
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	2 916	4 497	–	4 497

Forrás: KSH Fókuszban a megyék alapján saját szerkesztés (adatok millió Ft-ban megadva)

A megye hagyományosan a mezőgazdasághoz kapcsolódó termékfeldolgozás, konzervgyártás, borpalackozás és más, hasonló élelmiszeripari tevékenység fellegvára volt. **Napjainkban az élelmiszeripar relatív súlya csökken.** A 2019. évi nettó árbevétel alapján legjelentősebb megyében működő vállalkozások: Fornetti Kft., Univer-Product Zrt., Integrál Zrt., Hunent Zrt., Kecskemét Konzerv Kft., Nissin Foods Kft., Félegyházi Pékség Kft., Aviland 2001 Kft., P&P Pékáru Kft. A székhelyük/telephelyük jellemzően a megyeszékhelyén és környékén (Kiskunfélegyházán, Kerekegyházán stb.) található.

Jelentős súllyal bír a megye iparán belül az építőipar. A 2010-es évek eleji fellendülés még a Mercedes-beruházáshoz köthető, de a bővülés a 2016. év kivételével minden évben folytatódott. A Bács-Kiskun megyei székhelyű, legalább 5 főt foglalkoztató építőipari vállalkozások 2019. évi termelési értéke 278,7 milliárd forint volt, ami összehasonlításon 11%-kal meghaladta az egy évvel korábbi. Az egy főre jutó építőipari termelési érték Budapest után Bács-Kiskun megyében a második legmagasabb. Jelentős út és autópálya építéssel foglalkozó cégek székhelyei és telephelyei találhatók a megyében: Duna Aszfalt Kft., Hódút Kft., Soltút Kft, míg a lakó- és nem lakóépületek építése terén kiemelkedő vállalkozás a Merkbau Kft.

A terciér szektor előretörése a fejlett országokra jellemző tendencia, amely Bács-Kiskun megyében is végbemegy, de a feldolgozóipar elmúlt évtizedben zajló fejlődésével párhuzamosan. A szolgáltató ágazatok 2018-ban az alkalmazásban állók 40%-át foglalkoztatták, ez 8 százalékpontos visszaesés 2015-höz képest. Az állományi létszám a szolgáltatások közül egyedül a Szállítás, raktározás nemzetgazdasági ágban nőtt, amely a bővülő feldolgozóipart szolgálja ki.

6. táblázat: Bács-Kiskun megyei vállalkozások átlagos állományi létszáma (fő)

Nemzetgazdasági ágak	2015	2018	Változás (%)
Feldolgozóipar	38744	40386	0,04
Kereskedelem, gépjárműjavítás	18991	17259	-0,09
Építőipar	6954	8089	0,16
Szállítás, raktározás	6400	6677	0,04
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	7152	6095	-0,15
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	3463	3100	-0,10
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	3257	3063	-0,06
Adminisztratív és szolgáltató tevékenység	2610	2250	-0,14
Vízellátás, szennyvízgyűjtés, hulladékgazdálkodás	2278	2118	-0,07
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	2242	1770	-0,21
Ingatlanügyletek	1203	1039	-0,14

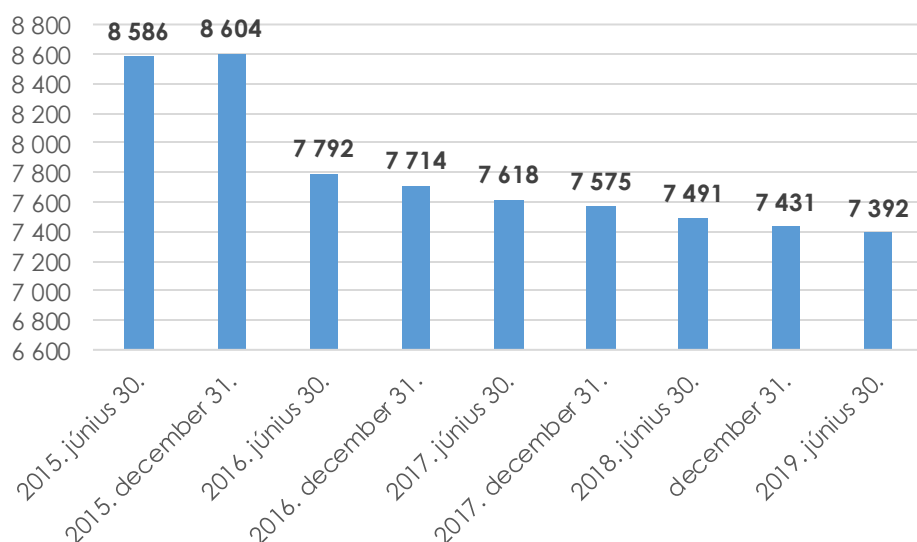
Nemzetgazdasági ágak	2015	2018	Változás (%)
Információ, kommunikáció	1018	953	-0,06
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	975	909	-0,07
Művészet, szórakoztatás, szabadidő	575	570	-0,01
Egyéb szolgáltatás	687	569	-0,17
Oktatás	391	262	-0,33
Villamosenergia, gáz, gőzellátás, légkondicionálás	208	213	0,02
Bányászat, kőfejtés	42	36	-0,14
Háztartás munkaadói tevékenysége	1	1	0,00
Bács-Kiskun megye összesen	97191	95359	-0,02

Forrás: TOP 100 Bács-Kiskun megye gazdasága 2017 és 2019 c. kiadványok alapján saját szerkesztés

A szolgáltató ágazatok közül az országoshoz hasonló mértékben emelkedik ki a kereskedelem és gépjárműjavítás, mind a működő vállalkozások számát, mind a nettó árbevételét tekintve. A kiskereskedelmi üzlethálózat által 2019-ben realizált forgalom (554 Milliárd Ft) és az egy főre jutó kiskereskedelmi forgalom (1 millió 102 ezer Ft) az országos átlagot alulról közelíti.

Jellemző folyamat a szektoron belül **a kiskereskedelem koncentrációja, a kiskereskedelmi egységek számának a csökkenése.** Ez elsődlegesen a hátrányos helyzetű kistelepülések üzleteinek, vendéglátó helyeinek a bezárásában nyilvánul meg. Az ellátási/elérhetőségi különbségek erősödnek a térségi koncentráció miatt, ami az ellátás minőségében, differenciáltságában és az árakban is megmutatkozik – ez tovább mélyítheti az életminőségbeli különbségeket falu és város, illetve leszakadó és a jobb ellátottságú térségek között.

17. ábra: Kiskereskedelmi egységek számának alakulása Bács-Kiskun megyében (db)

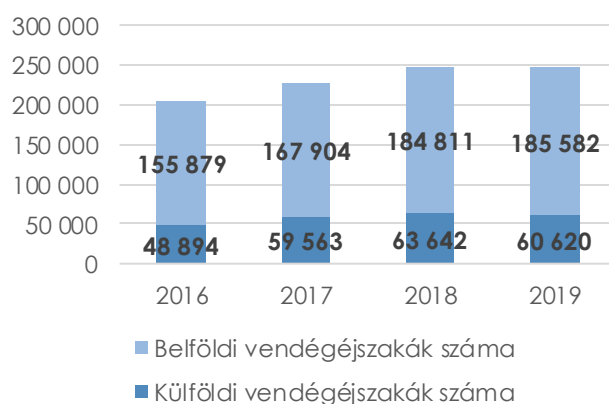

Forrás: KSH Fókuszban a megyék alapján saját szerkesztés

A működő vállalkozások 3,97%-a foglalkozik szálláshely-szolgáltatással, illetve vendéglátással. **A szálláshely-szolgáltatás mérőszámai ugrásszerűen emelkedtek az elmúlt 10 évben**, köszönhetően a javuló megyei szolgáltatások és attrakciók mellett a világgazdasági fellendülésnek is. A megye kereskedelmi szálláshelyeinek a száma 2008-2017 között mintegy 20%-kal – 112-ről 136-ra – nőtt, és hasonlóan gyarapodott a kereskedelmi szálláshelyek szobáinak és férőhelyeinek száma is, utóbbi 8.884-ről 10.201-re. Kedvező változás, hogy míg a megye 10 szállodája közül 2008-ban 5 két- és 5 háromcsillagos volt, 2017-ben már 5 három és további 5 négycsillagos szálloda kínálta szolgáltatásait Bács-Kiskunban.

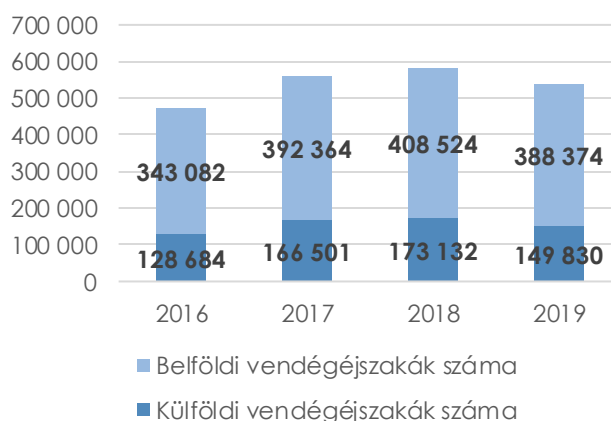
A megyében kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma még ennél is nagyobb mértékben, több mint duplájára nőtt 10 év alatt, ennek ellenére az országban eltöltött vendégéjszakák számának csak 1,7%-a köthető 2019-ben Bács-Kiskun megyéhez, „köszönhetően” a **rövid átlagos tartózkodási időnek**: Bács-Kiskun megye kereskedelmi szálláshelyeit 2019-ben 246 ezer vendég összesen 538 ezer vendégéjszakára vette igénybe, tehát egy vendég átlagosan 2,19 éjszakát töltött a térségben. Annak ellenére, hogy a megyében a szállodák fogadóképacitása viszonylag alacsony, az elmúlt tíz évben az összes kereskedelmi férőhely egynegyedét adták, a vendégek 60%-a ezt a szállástípust választotta. A vendégek 75%-át adó belföldiek 4,7%-kal kevesebb vendégéjszakát töltöttek el a szálláshelyeken. A külföldiek vendégéjszakái 13%-kal csökkentek. A **külföldi vendégéjszakák 35%-át a Németországból érkező vendégek tették ki**, vendégéjszakáik száma 27%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól.

18. ábra: Bács-Kiskun megyei kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek száma (fő)

Forrás: KSH Fókuszban a megyék alapján saját szerkesztés

19. ábra: Bács-Kiskun megyei kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma

Forrás: KSH Fókuszban a megyék alapján saját szerkesztés

A kapacitás adatokat a vendégforgalmi viszonyokkal összevetve az is megállapítható, hogy **a kereskedelmi szállásférőhelyek kihasználtsága a KSH adatai alapján 2016-ban mindössze 15% volt**, ami igen messze áll a gazdaságos működéshez általában szükségesnek tartott 50-60%-os foglaltságtól.

A kereskedelmi szállásférőhelyek területi eloszlására jellemző, hogy **a szállodai kapacitások a főbb turisztikai helyszíneket képviselő nagyobb városokban realizálódnak** (40%-uk Kecskeméten, 20%-uk Kiskőrösön és Laktelken található, kisebb szállodák működnek még Lajosmizse, Kerekegyháza, Kalocsa, Baja, Dávod, Kiskunfélegyháza, Jakabszállás, Kiskunhalas, Tiszaug, Szabadszállás, Bugac, Solt településeken). A kisebb kapacitású panziók minden városban és a lényeges turisztikai célpontokban megtalálhatók (összesen 21 településen). A szálláshely-kínálatot, a térben relatíve egyenletesen eloszló ifjúsági és turista-szállások, nyaralók, valamint kempingek egészítik ki.

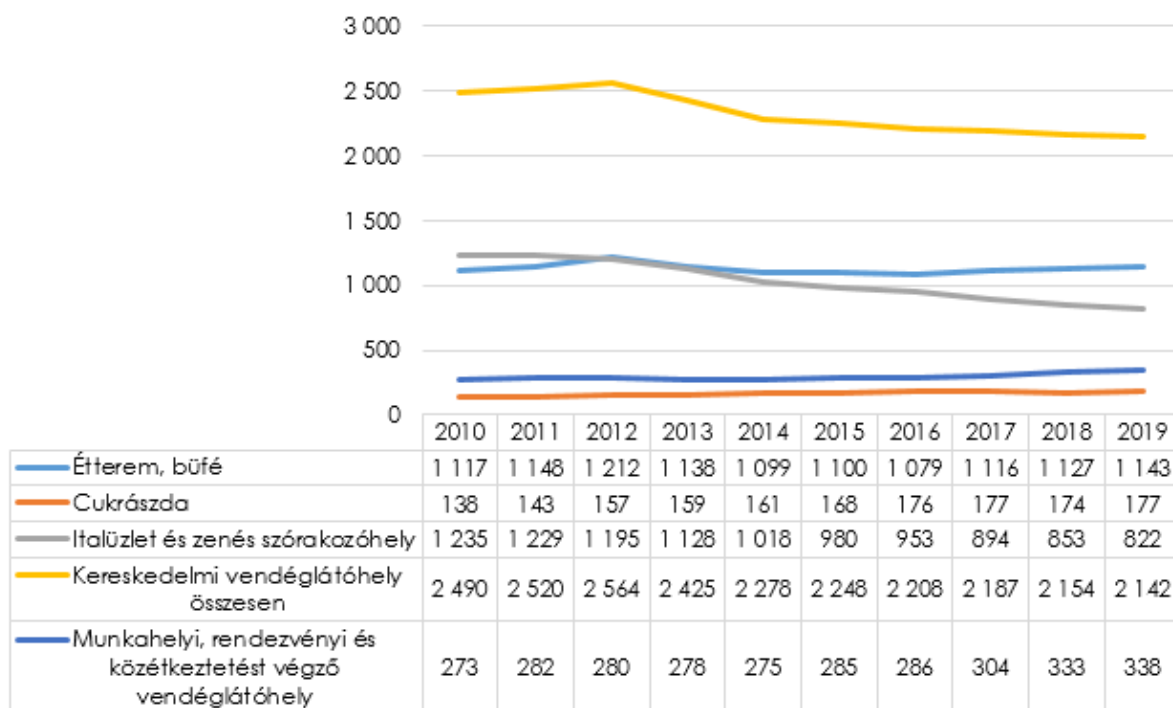
Igen jelentős növekedést mutatott az elmúlt tíz évben a nem-kereskedelmi szálláshelyek szegmense is: a 2008-at követő visszaesés után 2010-hez képest – feltehetően az olyan korszerű, internetes szálláskiadási formáknak köszönhetően, mint az Airbnb – csaknem duplájára növekedett a vendéglátók száma, a férőhelyek száma meg is haladta a kétszeres gyarapodást, a vendégek és a vendégéjszakák száma pedig a háromszoros növekedés körül alakult. A számok ugyanakkor azt mutatják, hogy a Bács-Kiskun megyei nem kereskedelmi szálláshelyek foglaltsága 8% körül alakult 2016-ban.

Tény ugyanakkor az is, hogy a nem-kereskedelmi szálláshelyek dinamikus növekvő szegmense a KSH adatai szerint 2016-ban az összes vendégforgalomnak csak kisebb részét, megnövekedett állapotban is csak mintegy egyötödét tette ki.

A Bács-Kiskun megyei vendéglátóegységek száma a 2000-es években folyamatosan bővült, **de a válság óta a kereskedelmi vendéglátás minden üzlet típusában visszaesés figyelhető meg**, így a vendéglátó egységek száma az ezredforduló értékét sem éri el, 2019-ben nem egészen 2.500 vendéglátóhely üzemelt a térségben. A nem kereskedelmi jellegű, munkahelyi, rendezvényi és közétkeztetést biztosító vendéglátó helyek száma ezzel párhuzamosan emelkedett.

A megyében 2142 kereskedelmi vendéglátóhely működik (számuk folyamatosan változik), ebből 1143 étterem, büfé, 177 cukrászda, 822 italüzlet, zenés szórakozóhely; **23db fürdő** (ebből 9-ben érhető el gyógyfürdő, 14-ben termál fürdő, 9-ben élmény fürdő, 16-ban strand, 6-ban uszoda 9-ben tanuszoda) található a megyében.

20. ábra: A vendéglátóhelyek számának alakulása Bács-Kiskun megyében (egység)

Forrás: KSH STADAT alapján saját szerkesztés

1.2 DB) A GAZDASÁG BELSŐ ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATAI

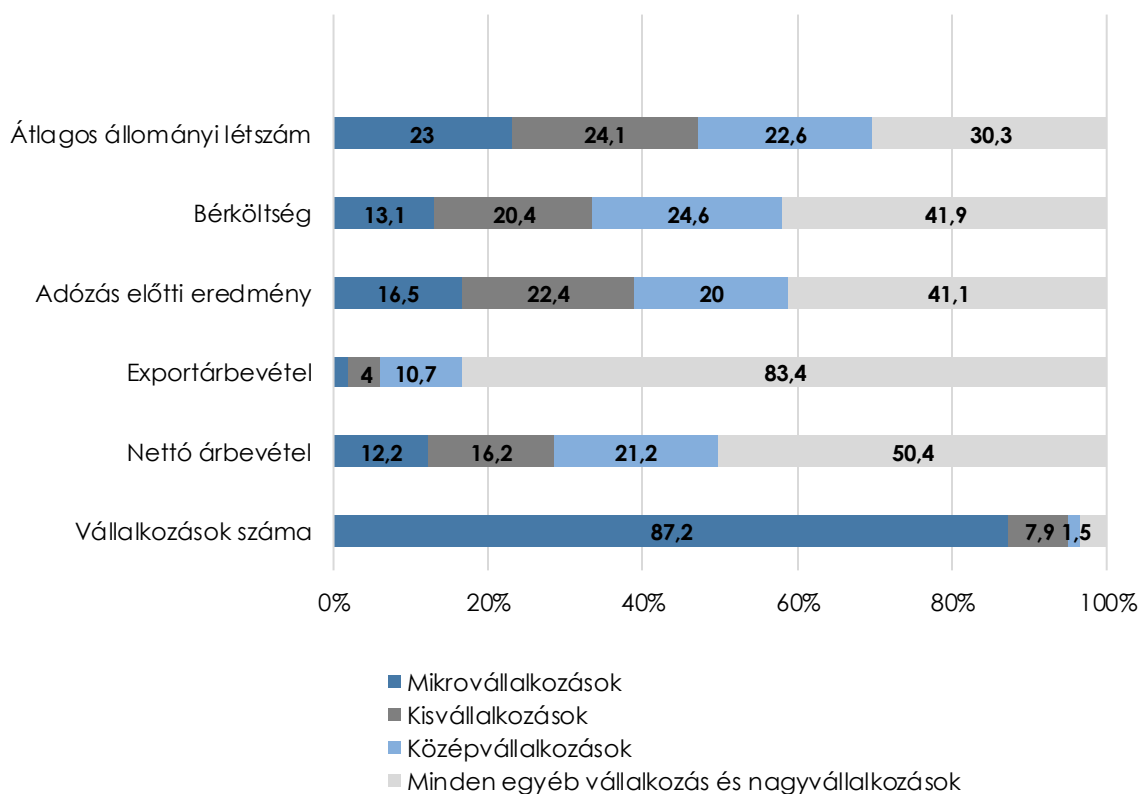
A Bács-Kiskun megyei vállalkozások számára a megye elhelyezkedése már eleve jó alapot teremt a kapcsolati tőke kialakításának, kiterjesztésének és megerősítésének, egyrészt határmenti fekvéséből, másrészt infrastruktúrájából adódóan, például az M5 autópálya, Budapest-Szeged vasútvonal, bajai kikötő révén.

Bács-Kiskun megye gazdaságának strukturális jellemzői meghatározzák a belső és külső kapcsolatainak alakulását is. Az előző alfejezetben már bemutatásra került, hogy a mezőgazdasági és a szolgáltató szektorban a kis létszámú gazdaságok, egyéni vállalkozók túlsúlya jellemző, míg az iparban a nagyobb létszámú vállalkozások dominálnak.

A kkv-k, azaz a mikro-, kis- és középvállalkozások számosságuk által meghatározó szereplői Bács-Kiskun megye gazdaságának. A kettős könyvvitelt vezető vállalkozások túlnyomó része, közel 97 százaléka KKV. A vállalkozások mérete és száma között fordított arányosság figyelhető meg: a legkisebb vállalkozási méretűek, a mikrovállalkozások vannak jelen a legnagyobb, közel 90 százalékos arányban. A kisvállalkozások aránya közel 8 százalék, míg a középvállalkozásoké nem éri el a 2

százalékot. A kkv-k közé nem sorolt, minden egyéb vállalkozás és nagyvállalkozások aránya 3,4 százalék.

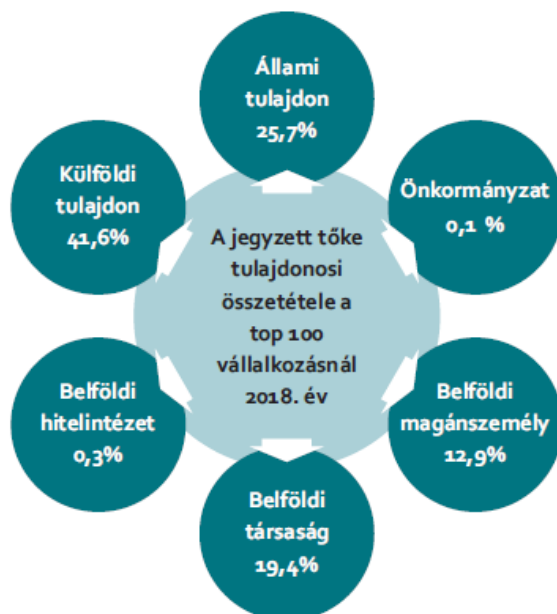
21. ábra: KKV-k részaránya Bács-Kiskun megyében 2018-ban (%)

Forrás: TOP 100 – Bács-Kiskun megye gazdasága 2019. kiadvány adatai alapján saját szerkesztés

Domináns szerepet töltenek be a megye gazdasági teljesítő-képességében a legnagyobb vállalkozások. A megyében 2018-ban előállított összes nettó árbevétel közel 65%-át és az exportárbevétel 90%-át a 100 legnagyobb árbevétellel rendelkező vállalkozás – elsősorban feldolgozóipari és kereskedelmi – realizálta, a megyében alkalmazásban állók egyharmadát foglalkoztatják. A tulajdonosi összetételükre a külföldi és az állami tulajdon magas aránya jellemző, ami fokozza a Bács-Kiskun megyei gazdaság külső behatásoknak való kitettségét.

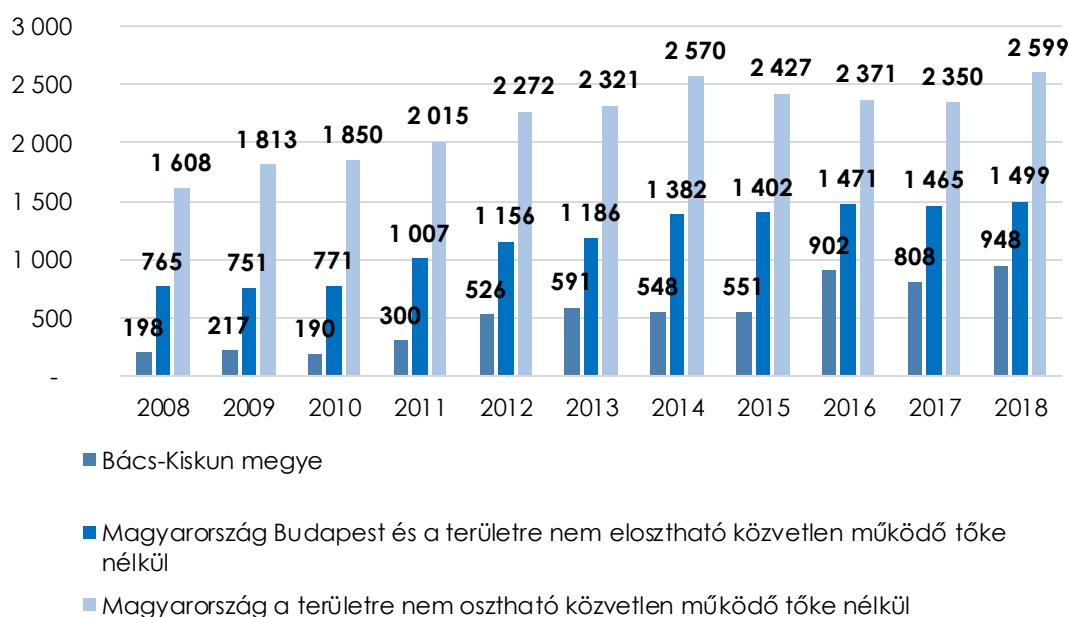
22. ábra: A 100 legnagyobb nettó árbevétellel rendelkező Bács-Kiskun megyei vállalkozás tulajdonosi viszonyai

Forrás: Forrás: TOP 100 – Bács-Kiskun megye gazdasága 2019. kiadvány

A külföldi kapcsolatok egyik meghatározó tényezője a külföldi működő-tőke befektetések (FDI) jelenléte a megyében. A megyében az egy főre jutó FDI mértéke messze elmarad az országos átlagtól. Viszont a főváros – amely önmagában az országba áramló külföldi közvetlen működő tőke több mint felét szívta fel – elhagyásával az is látszik, hogy **Bács-Kiskun megye zárkózik fel a többi megye átlagához: 2008-még 25%-a, míg 2018-ban 63%-a az egy főre jutó FDI a magyarországi megyék átlagának.** A beáramló külföldi tőke pozitívan hatott a megye, elsősorban a megyeszékhely és környéke munkaerőpiaci folyamataira, jelentős gazdasági növekedést indukált, azonban vannak olyan nem várt hatásai és kockázata is, amelyek nem hagyhatók figyelmen kívül.

23. ábra: Egy főre jutó külföldi közvetlentőke-befektetések alakulása (ezer Ft/fő)

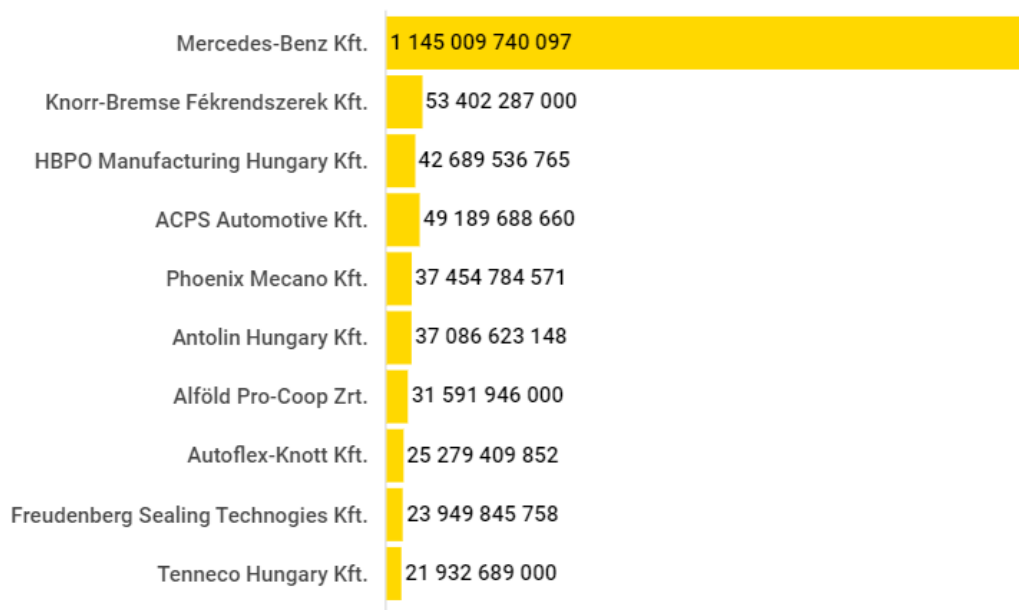

Forrás: KSH STADAT alapján saját szerkesztés

2016-ban Bács-Kiskun megyei székhellyel 456 külföldi közvetlen tőkebefektetéssel rendelkező vállalkozás működött, ezek külföldi tőkéje 2016 végén együttesen 456 milliárd forintot tett ki. A megyében az egy vállalkozásra jutó külföldi tőkebefektetés nagysága (1,0 milliárd forint) kismértékben meghaladta az országost, a megyék átlagának pedig háromnegyede volt.

2011-hez képest az érintett megyei székhelyű vállalkozások száma több mint háromtizedével csökkent, ugyanakkor a külföldi tőke nagysága – a 2014-2015-ben bekövetkezett csökkenés ellenére – számottevően, 2,9-szeresére bővült. Mindezek eredményeként 2016-ban 4,2-ször nagyobb összegű külföldi tőke jutott egy vállalkozásra, mint öt évvel korábban. **2016-ban a Bács-Kiskun megyei székhelyű vállalkozásokban működő külföldi befektetések döntő része (82%) a feldolgozóiparhoz, további 7,0%-a a kereskedelemhez kötődött.**

24. ábra: A 10 legnagyobb árbevételű külföldi tulajdonú cég Bács-Kiskun megyében 2018-ban (Ft)

Forrás: index.hu

Bács-Kiskun megye vállalkozásai 2018-ban 4.455,4 Mrd Ft nettó árbevételt realizáltak, amelynek 45%-a, mintegy 1.900 Mrd Ft származott exporttevékenységből. **Az exportárbevétel 90%-a a megyei nettó árbevétel szempontjából 100 legnagyobb cégéhez köthető**, a kisebb cégek exportja is növekvő tendenciát mutat. **A megyei export 90%-a feldolgozóipar eredménye**, a legtöbb működő vállalkozást jelentő kereskedelem, gépgyártás részesedése mindössze 5%. A szállítás, raktározás nemzetgazdasági ág exportárbevétele a harmadik legnagyobb, 1,5%-os részesedéssel.

Köszönhetően a Mercedes-Benz és beszállítóinak térségbe településének, **a feldolgozóipari export-értékesítés túlnyomó része, 75%-a a gépjárműiparhoz köthető**. Az ágazaton belüli export-import arány is a járműgyártásnál tolódot el leginkább az export felé: az értékesítésnek csak 6%-a belföldi. Míg a járműgyártás, villamos berendezés gyártása, gépgyártás és textilipar egyértelműen exportorientált ágazatok, addig az élelmiszeriparban a hazai és külföldi értékesítés kiegyenlített.

7. táblázat: A feldolgozóipar és ágazatainak export-értékesítése Bács-Kiskun megyében (2019)

Ágazat, ágazatcsoport	Termelés (m Ft)	Belföldi	Export-	Összes	Export-értékesítés aránya	
		értékesítés (m Ft)			az ágazat összes értékesítésén belül	a feldolgozóipar teljes export- értékesítésén belül
C Feldolgozóipar, ezen belül:	2 186 142	420 605	1 763 551	2 184 155	81%	-
CL járműgyártás	1 410 160	86 680	1 323 598	1 410 278	93,85%	75,05%
CA élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	379 206	197 283	183 535	380 819	48,19%	10,41%
CK gép, gépi berendezés gyártása	81 649	14 787	65 620	80 407	81,61%	3,72%
CJ villamos berendezés gyártása	65 817	4 886	60 253	65 139	92,50%	3,42%
CG gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása	102 303	53 211	48 265	101 476	47,56%	2,74%
CH fémalapanyag és fémfeldolgozási termék gyártása	54 074	20 009	33 858	53 866	62,86%	1,92%
CM egyéb feldolgozóipar; ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása	23 372	4 438	18 971	23 409	81,04%	1,08%
CC fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység	42 580	23 664	18 112	41 776	43,36%	1,03%
CB textil, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása	14 144	3 631	10 621	14 252	74,52%	0,60%

Forrás: KSH Fókuszban a megyék alapján saját szerkesztés

A megye vállalkozásainak importjáról csak korlátozott információk állnak rendelkezésre az áruk Európai Unión belüli szabad áramlása miatt. A 2018. évi importvámeljárások alapján a Bács-Kiskun megyei vállalkozások 2018-ban 101.562 millió Ft statisztikai értékű importforgalmat bonyolítottak EU-n kívüli országokból. Jellemző importárúk a járműalkatrészek, elektromos berendezések, kapcsolók, acéllemezek, granulátumok, különböző kerékpártartozékok, műtrágya, gumiipari alapanyagok, szerszámok. Az áruk származási helye Szerbia, Oroszország, Törökország, az Amerikai Egyesült Államok és a Távol-Kelet országai. **A megye legnagyobb importőrei között elsősorban feldolgozóipari, azon belül is járműipari, gépipari és elektronikai alapanyagokat, eszközöket gyártó vállalkozásokat találunk.**

Az együttműködés, a klaszteresedés és hálózatosodás egyre növekvőbb fontosságú nem csak a nagyvállalatok, hanem a térségben működő mikro-, kis- és középvállalkozások számára is, mert lehetővé teszi a magas szakképzettségű munkaerő és az üzleti szolgáltatások, köztük az inkubációs szolgáltatások elérését. A klaszterek lehetővé teszik a specializációt, a megosztható technológiai kapacitások kiépítését, az innovációt.

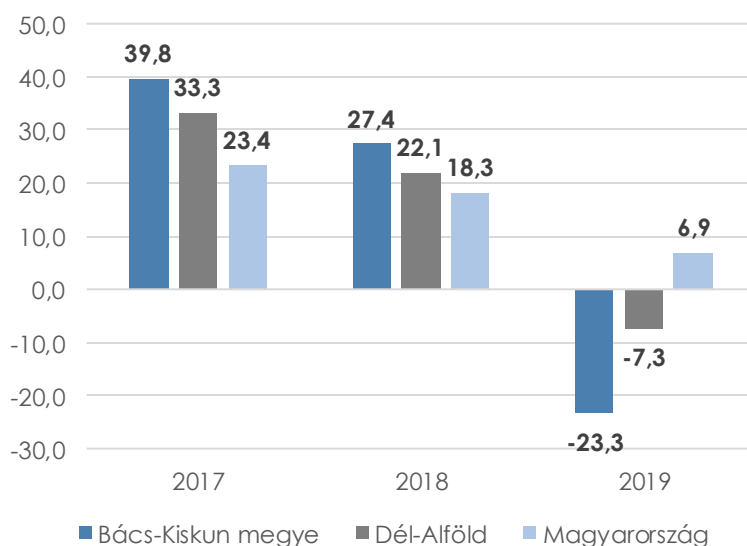
Klaszterek Bács-Kiskun megyében:

- Hírös Beszállítói Klaszter (járműipar)
- Szoftveripari Innovációs Pólus Klaszter (informatika)
- MADEKO Cipőipari Klaszter (ruházat)
- Alföldi Iparfejlesztési Klaszter (járműipar, feldolgozó ipar)
- 3P Műanyagipar, Csomagolástechnikai, Nyomdaipari Klaszter
- Duna Régió Szakképzési Klaszter

1.2 DC) A TERMELÉSI INFRASTRUKTÚRA ÁLLAPOTA

A korábbi évek kedvező tendenciája után jelentősen csökkent a Bács-Kiskun megyei vállalkozások beruházási kedve: 2019-ben mintegy 264 milliárd forint értékű beruházást hajtottak végre, amely 23%-os visszaesés a 2018. évhez képest, szemben az országos 6%-os növekedéssel. A negyedéves és ágazati adatokat vizsgálva az is látszik, hogy a visszaesés 2019. második félévében következett be, és az – egyébként még így is a megyei volumen felét jelentő – feldolgozóipari beruházások mennyiségének csökkenése okozza. Egy lehetséges oka a beruházások ilyen szintű visszaesésének a kecskeméti Mercedes-gyár bővítését övező bizonytalanság. Valószínűleg szintén a kecskeméti járműipari központra vezethető vissza a megye beruházásainak sajátos megoszlása a beruházások célját tekintve: **az import gépek, berendezések és járművek beszerzésének jelentős túlsúlya** az épületeket és egyéb építményeket, valamint belföldi gépeket, berendezéseket és járműveket célzó beruházásokkal szemben.

25. ábra: A beruházások volumenindexének alakulása

Forrás: KSH Fókuszban a megyék modul adatai alapján saját szerkesztés

A 2014-2020 időszakban **a vállalati szféra technológiai kapacitás bővítésére több, Európai Unió pályázati forrás rendelkezésre állt.** A GINOP-1.2.1 konstrukció három körben is meghirdetésre került, amelyre több mint 27 milliárd forinttal mindösszesen 246 db pályázati igény mutatkozott Bács-Kiskun megyében. A benyújtott pályázatok több mint fele támogatásban részesült 17,6 milliárd forint értékben.

8. táblázat: KKV-k pályázatainak adatai

Felhívás azonosító	Felhívás címe	Beérkezett pályázatok	Igényelt támogatás (Mft)	IH által támogatott	Megítélt támogatás (Mft)
GINOP-1.2.1-14	Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése	93	3735	55	2454
GINOP-1.2.1-15	Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése	70	10383	33	6404
GINOP-1.2.1-16	Mikro-, kis- és középvállalkozások termelési kapacitásainak bővítése	83	12904	54	8794
GINOP-1.2.10-19	Mikro-, kis- és középvállalkozások technológiai modernizációjának támogatása	21	704	13	443
GINOP-1.2.2-15	Mikro-, kis és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása	164	4039	100	2631
GINOP-1.2.2-16	Mikro-, kis és középvállalkozások kapacitásbővítő beruházásainak támogatása	124	2512	86	1709
GINOP-1.2.5-15	Logisztikai szolgáltató központok fejlesztéseinek támogatása	1	160		

Forrás: www.palyazat.gov.hu

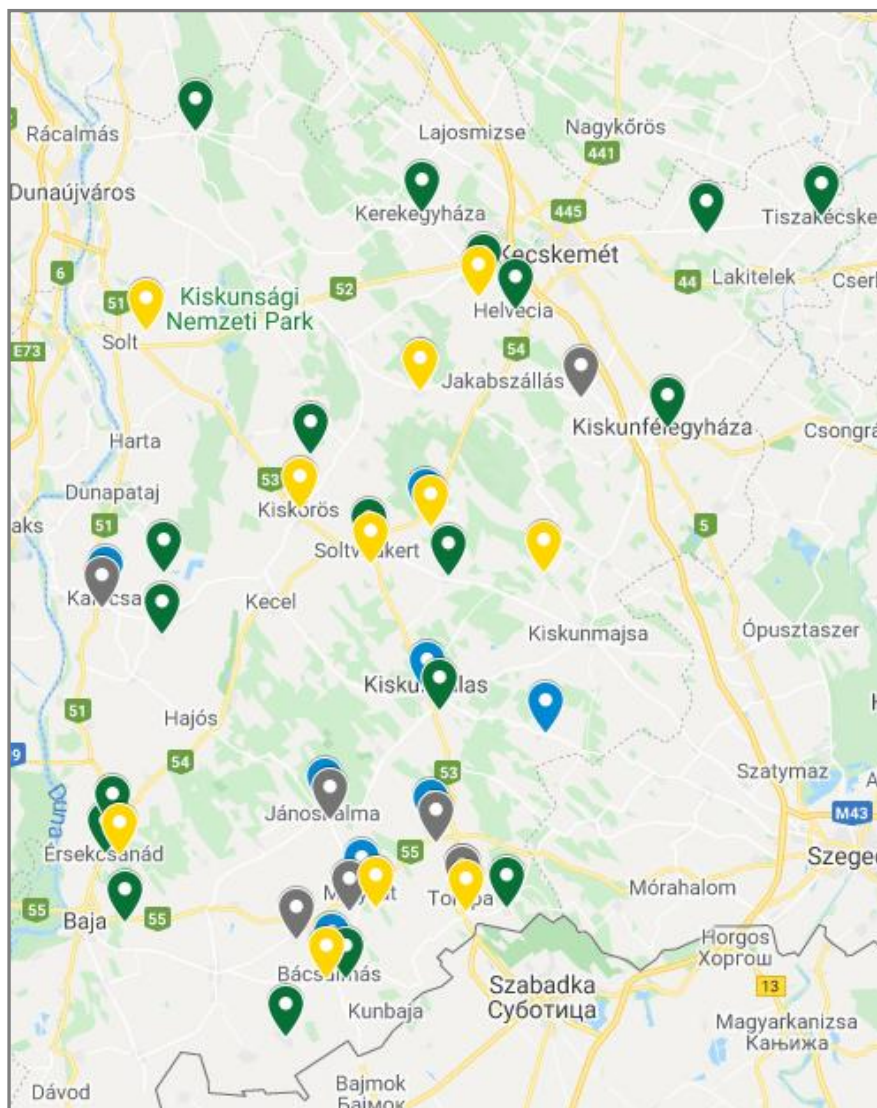
A megyében az első ipari parkok 1998 (Kalocsa, Kecskemét I. ütem, Kecskemét – KÉSZ) és 1999 folyamán (Kiskunhalas, Kiskunmajsa, Kecskemét-Heliport, Kunszentmiklós) jöttek létre. Ezekhez 2002-ben csatlakozott a bajai, majd 2006-ban a kiskunfélegyházi, 2008-ban a Kecskemét-Mercedes Benz, végül 2011-ben Szabadszálláson az M8 Ipari Park.

A 2014-2020 uniós költségvetési periódusban elérhetővé váltak pályázati források magán- és önkormányzati tulajdonú ipari parkok, iparterületek kialakítására és fejlesztésére, de a magánkézben lévő ipari parkok <https://www.palyazat.gov.hu/> adatai alapján ezzel a lehetőséggel nem éltek.

Az elmúlt években a TOP-ból Bács-Kiskun megye települési önkormányzatai összesen 46 iparterületet érintő fejlesztési projektet kezdtek meg, amelyek elsődlegesen az alapinfrastruktúra kiépítését, felépítmények kialakítását és termelőeszközök, gépek beszerzését célozzák és tartalmaznak befektetés-ösztönzési tevékenységet is. A fejlesztések a megyei térben kiegyensúlyozottan és nem

csak a nagyobb városokba koncentrálódva valósulnak meg, a kedvezményezettek között szép számmal találhatók kis lélekszámú települések is.

26. ábra: TOP Ipari park és inkubátorházak fejlesztései Bács-Kiskun megyében

- TOP-1.1.1-15 Ipari parkok, iparterületek fejlesztése - megvalósítás alatt lévő vagy befejezett projektek
- TOP-1.1.1-16 Ipari parkok, iparterületek fejlesztése - megvalósítás alatt lévő vagy befejezett projektek
- TOP-1.1.2-16 Inkubátorházak fejlesztése - megvalósítás alatt lévő vagy befejezett projektek
- TOP-1.1.2-16 Inkubátorházak fejlesztése - 2020-ban beadott pályázatok

Forrás: saját szerkesztés

9. táblázat: Bács-Kiskun megyében megvalósítás alatt álló vagy 2020-ban benyújtott, önkormányzati tulajdonú ipari park, iparterület fejlesztését célzó projektek összefoglaló táblázata

Megvalósítás alatt lévő vagy befejezett projektek			2020-ban beadott pályázatok
TOP-1.1.1-15 Ipari parkok, iparterületek fejlesztése	TOP-1.1.1-16 Ipari parkok, iparterületek fejlesztése	TOP-1.1.2-16 Inkubátorházak fejlesztése	TOP-1.1.1-16 Ipari parkok, iparterületek fejlesztése
Bácsalmás	Bácsalmás	Fülöpjakab	Bácsalmás
Bócsa	Baja	Jánoshalma	Ballószög
Jánoshalma	Ballószög	Kalocsa	Bócsa
Kalocsa	Érsekcsanád	Kisszállás	Érsekcsanád
Kiskunhalas	Helvécia	Mátételke	Kiskőrös
Kisszállás	Homokmégy	Mélykút	Mélykút
Mélykút	Kelebia	Tompa	Orgovány
Zsana	Kerekegyháza		Solt
	Kiskunfélegyháza		Soltvadkert
	Kiskunhalas		Szank
	Kunszentmiklós		Tompa
	Madaras		
	Soltvadkert		
	Sükösd		
	Szadmár		
	Szentkirály		
	Tabdi		
	Tázlár		
	Tiszaújváros		
	Tompa		

Forrás: saját szerkesztés

A TOP-1.1.1 konstrukció keretében 7,4 milliárd forint, a TOP-1.1.2 konstrukció keretében 1,1 milliárd forint értékben valósulhatnak meg az üzleti környezet infrastrukturális fejlesztései.

1.2 DD) A TELEPÍTÉSI TÉNYEZŐK ÉRTÉKELÉSE

Bács-Kiskun megye országon belüli elhelyezkedése kedvező, a legfontosabb irányító centrum (Budapest) az M5 autópályának köszönhetően átlagosnál egyszerűbben megközelíthető, legalábbis közúton. A vasúti feltártság gyengébb, forgalom szempontjából a Budapest-Kecskemét-Kiskunfélegyháza-Szeged vonal a jelentősebb, miközben az csak a megye északkeleti peremét érinti. Az észak-déli tengelyben futó Budapest-Kiskunhalas-Belgrád vonal nemzetközi jelentősége jóval erősebb, viszont a hazai személy és teherforgalom szempontjából egyáltalán nem kiemelkedő a terhelése. Az ország egyetlen számottevő repülőtere (Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér) a megye szempontjából Budapest könnyebben elérhető délkeleti előterében helyezkedik el. A Duna-tengely potenciálja magas, kihasználtsága szerény, ez érdemi folyamszabályozás nélkül így is marad. Egyetlen komoly forgalmat bonyolító kikötő Baja térségében üzemel, szerencsére ott kiépült a lehetősége a kombinált fuvarozási lehetőségeknek.

Jelenleg is több olyan közlekedési nagyberuházás előkészítése van folyamatban, amelyek megvalósulása tovább javíthatja a megye elérhetőségét:

- M8 gyorsforgalmi út
- M9 gyorsforgalmi út
- Paksi Duna-híd
- Mohácsi Duna-híd
- Budapest-Belgrád vasútvonal

Ahogy az már a 1.2 DC) A termelési infrastruktúra alfejezetben is bemutatásra került, **a megye ipari parkokkal, iparterületekkel való ellátottsága folyamatosan és térben kiegyensúlyozottan bővül – köszönhetően a települési önkormányzatok által a BKM Fü Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft-vel együttműködve megvalósított TOP projekteknek.** A TOP-5.1.1-15-BK1-2016-00001 azonosítószámú „Együttműködés a helyben foglalkoztatásért - Bács-Kiskun megyei foglalkoztatási- és gazdaságfejlesztési együttműködés” c. projekt keretében az Ügynökség elkészítette Bács-Kiskun megye ipari területeinek online adatbázisát, amely a próbaüzemet követően alkalmas arra, hogy a leendő befektetők telephelyválasztási döntését segítse.

A belföldi értékesítésre termelő és kereskedelmi vállalkozások telephelyválasztási döntését nagyban befolyásolja **a fizetőképes kereslet rendelkezésre állása.** A munkavállalók bruttó átlagkeresete 314 ezer Ft volt 2019-ben a KSH adatai alapján, ezzel Bács-Kiskun megye 10. a megyék rangsorában. 2018-hoz viszonyítva a bruttó átlagbér 12%-os emelkedést mutat, 2016-hoz viszonyítva viszont az emelkedés már 43%-os, de a 2019. évi érték még így is jelentősen elmarad az országos átlagtól (368 ezer forint). Az átlagkereset emelkedésének mértéke a versenyszférában jóval magasabb volt, mint a közszférában és jelentősen meghaladta a szellemi foglalkoztatottak bruttó átlagbérének növekedése a fizikai foglalkoztatottakét. A legmagasabb átlagbért biztosító ágazatok a „Pénzügyi szolgáltatás” és az „Információ és kommunikáció”.

10. táblázat: Az alkalmazásban állók keresete gazdasági ág szerint 2019-ben Bács-Kiskun megyében a közfoglalkoztatottakkal együtt

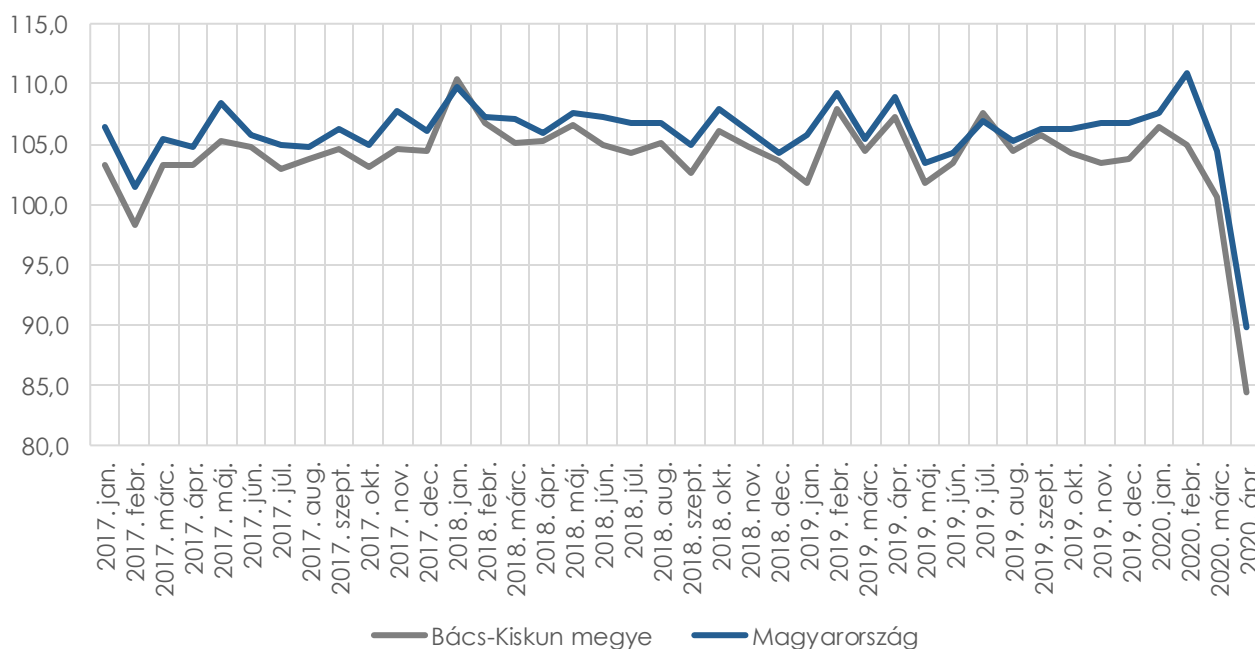
Gazdasági ág		Havi bruttó átlagkereset (Ft)			Havi nettó átlagkereset (Ft)		
		összesen	ezen belül:		összesen	ezen belül:	
			fizikai	szellemi		fizikai	szellemi
			foglalkozású			foglalkozású	
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	278 906	239 349	401 601	185 472	159 167	267 064
B	Bányászat, kőfejtés	207 751	181 564	232 079	138 154	120 740	154 333
C	Feldolgozóipar	361 920	308 371	526 950	240 677	205 067	350 422
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	423 467	336 953	596 704	281 605	224 073	396 808
E	Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmérséklés	344 418	311 178	432 834	229 038	206 933	287 835
F	Építőipar	294 643	252 051	402 440	195 938	167 614	267 622
G	Kereskedelem, gépjárműjavítás	288 104	246 781	361 085	191 589	164 109	240 121
H	Szállítás, raktározás	261 205	247 991	319 758	173 701	164 914	212 639
I	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	210 106	197 876	259 569	139 721	131 588	172 613
J	Információ, kommunikáció	387 566	257 273	398 848	257 731	171 087	265 234
K	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	395 118	171 899	399 709	262 754	114 313	265 806
L	Ingatlanügyletek	224 006	199 514	265 294	148 964	132 677	176 420
M	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	345 699	244 166	398 757	229 890	162 370	265 173
N	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	236 490	213 567	317 884	157 266	142 022	211 393
O	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	347 676	318 365	367 617	231 204	211 713	244 465
P	Oktatás	310 888	201 664	335 584	206 740	134 107	223 163
Q	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	245 152	138 833	316 826	163 026	92 324	210 689
R	Művészet, szórakoztatás, szabadidő	253 457	211 260	269 645	168 549	140 488	179 314
S	Egyéb szolgáltatás	227 125	204 126	277 850	151 038	135 744	184 770
A–S	Összesen	313 962	266 810	385 845	208 785	177 429	256 587
	versenyszféra	320 939	276 148	432 425	213 425	183 639	287 563
	költségvetési szféra	295 720	217 868	335 400	196 654	144 882	223 041

Forrás: KSH Fókuszban a megyék 2019 alapján saját szerkesztés

A kiskereskedelmi egységek forgalmának alakulása a hazai trendeket követi, 2017 elejétől egészen 2020. februárig folyamatosan bővült, bár az országosnál valamelyest kisebb mértékben. A 2020 tavaszán bekövetkező forgalom-esés a koronavírus terjedésével és a Magyarországon meghirdetett veszélyhelyzettel függ össze, ám intő jel lehet, hogy Bács-Kiskun megyében a forgalom csökkenése időben hamarabb, már 2019 második felében elkezdődött (eltekintve a decemberi

szezonális csúcstól). 2020. januárban a megyei kiskereskedelmi egységek forgalma 41.244 millió Ft volt, ami az országos forgalomnak 4,3%-a. Elképzelhető, hogy a 2019 II. félévi kiskereskedelmi forgalomcsökkenés az autóipar válságával függ össze, amely a beszállítókra keresztül sok családra hatott vagy tényleges jövedelemcsökkenéssel, vagy a jövedelemcsökkenéstől, munkanélküliségtől való félelem révén.

27. ábra: Kiskereskedelmi egységek forgalmának volumenidexe (%)

Forrás: KSH STADAT alapján saját szerkesztés

1.2 DE) TERÜLETI INNOVÁCIÓS POTENCIÁL

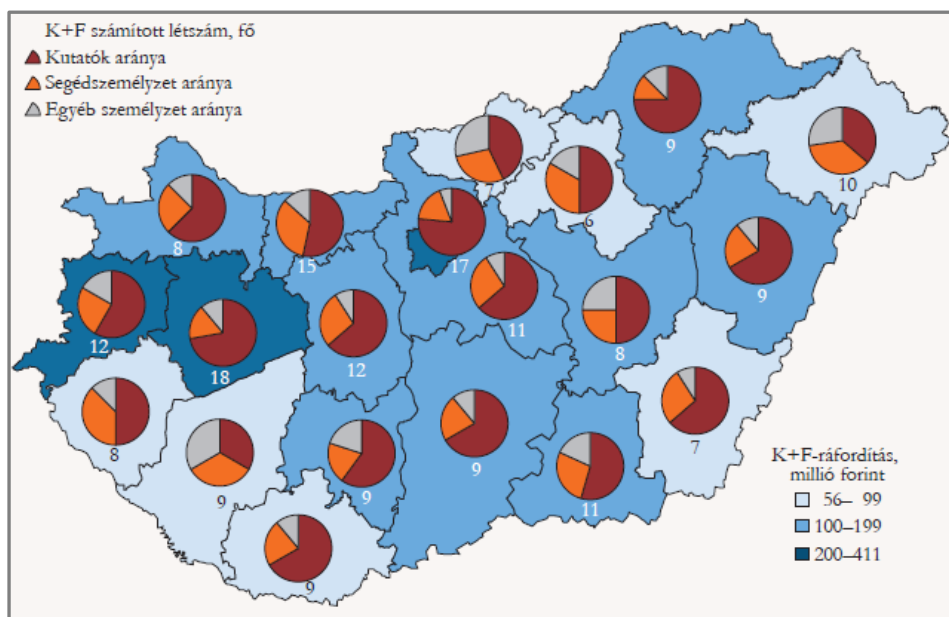
A K+F+I tevékenység gyökereit a megyében a 20. század ötvenes éveinek végén idetelepülő, akkor rendkívül korszerűnek tekintett híradástechnikai telephelyek jelentik. Fontos lépcső volt ilyen téren a hatvanas évek közepén a térség agrárius profiljához kapcsolódó Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum és a Felsőfokú Gépipari Technikum megalapítása, amiből aztán a hatvanas évek végén a mai K+F+I tevékenységek alapját adó **Kecskeméti Neumann János Egyetem** Kertészeti és Vidékfejlesztési Kara, valamint a GAMF Műszaki és Informatikai Kara létrejött. Jelentős lépés következett be a megyei K+F+I tevékenységek alakulásában 2016-ban, amikor a Magyar Nemzeti Bank alapítványi támogatásával a gazdasági és menedzsment kultúra fejlesztésére az egyetem oktatási kínálata a korábban létrejött Pedagógusképző Kar mellett Gazdaságtudományi, valamint Gazdálkodási Karokkal bővült.

Lényeges szerepet tölt be a megye tudományos teljesítményében és közéletében az **MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézetének Kecskeméti Tudományos Osztálya**, amely nem csak a regionális tudományok elméletében, hanem a terület- és településfejlesztési munkák gyakorlati megalapozásában, tervezésében is jelentős szereppel bír.

Várható, hogy mind a **Mercedes-Benz megjelenése, mind pedig az új gazdasági jellegű tanszékek,** az ezekkel együtt járó műhelyek, a megyében megszorodó hallgatói nyári gyakorlatok új lendületet adnak Bács-Kiskun megyében is az innovációs tevékenységnek.

Országos szinten a megyei K+F ráfordítás átlagosnak mondható, a Dél-Alföldi régió megyéivel együtt az egy kutatóhelyre vetített ráfordítás 100-199 millió forint közötti kategóriába esik.

28. ábra: A K+F tevékenység egy kutatóhelyre vetített adatai (2018)

Forrás: KSH

A megye K+F tevékenységei a Dél-Alföld régió adataival történő összehasonlításban is és időbeli vetületben (2005. és 2018. adatai) is növekedést mutatnak. Kiemelendő a K+F beruházások volumenének rendkívül magas értéke. Az összes K+F ráfordítás 2005. évhez képest 3,3 milliárd forintról 14, 4 milliárd forintra növekedett 2018-ra.

11. táblázat: Kutató-fejlesztő helyek adatai

	Bács-Kiskun megye			Dél-Alföld		
	2005	2018	Változás	2005	2018	Változás
Kutató- fejlesztő helyek száma, db	77	92	19%	316	419	33%
A kutató, fejlesztő helyek K+F-tényleges létszáma összesen, fő	1 158	1 177	2%	5 742	6 726	17%
A kutató-fejlesztő helyek K+F-számított létszáma összesen, fő	505	813	61%	2 126	4 180	97%
Összes K+F-ráfordítás, millió Ft	3 397,0	14 466,4	326%	14 658,2	46 764,4	219%
Ebből: K+F-költség	3 194,2	12 360,7	287%	13 022,8	37 431,3	187%
K+F-beruházás	202,8	2 105,7	938%	1 635,4	9 333,0	471%

A cégek K+F fejlesztéseit segítik az Európai Unió támogatások, amelyek tekintetében többszörös igény mutatkozott az elmúlt években. A Vállalatok K+F+I tevékenységének támogatása című pályázati felhívásra például hatszor magasabb támogatási igény mutatkozott, mint a megítélt.

12. táblázat: Európai Unió támogatásból megvalósuló K+F támogatások alakulása Bács-Kiskun megyében

Felhívás azonosító	Felhívás címe	Beérkezett pályázatok	Igényelt támogatás (M Ft)	IH által támogatott	Megítélt támogatás (M Ft)
GINOP-2.1.1-15	Vállalatok K+F+I tevékenységének támogatása	74	22 810	13	3 606
GINOP-2.1.2-8-1-4-16	Vállalatok K+F+I tevékenységének támogatása kombinált hiteltermék keretében	60	7 082	30	3 270
GINOP-2.2.1-15	K+F versenyképességi és kiválósági együttműködések	3	4 250	2	881
GINOP-2.2.1-18	K+F versenyképességi és kiválósági együttműködések	3	2 241	1	575

Forrás: www.palyazat.gov.hu alapján saját szerkesztés

Kiemelendők **a Neumann János Egyetem K+F+I szolgáltatásai** az alábbi területeken:

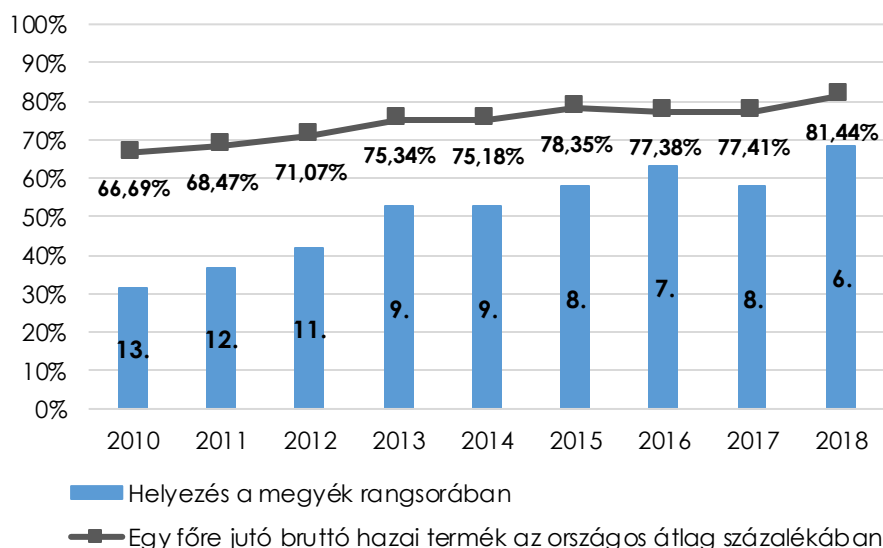
- műszaki terület (járműipari vizsgálatok, készülék-, szerszámtervezés, technológia-racionalizálás, automatizálási, ipari informatikai rendszerek tervezése, anyagok összetételének meghatározása, az anyagtulajdonságok mérése és a feldolgozástechnológia optimalizálása, hossz- és geometriai mérés-technika, alkalmazott informatika)
- agrárium (dísznövények technológiai mérése és tervezése, gyümölcs- és szőlőnövények technológiai mérése és tervezése, zöldség- és gyümölcsnövények technológiai mérése és tervezése, növényi stresszhatásokkal kapcsolatos szakértői tevékenység, szőlő növényvédelmi előrejelzés készítése automatikus meteorológiai állomások és saját fejlesztésű szoftver segítségével talaj-, növény- és öntözővíz minták vizsgálata, kertészeti beruházások pályázatainak elkészítése, térinformatikai szolgáltatások, vidék- és területfejlesztés)
- gazdasági terület (komplex szervezetfejlesztési szolgáltatások, ökonómia- és marketingkutatások)
- humán terület (művészeti képzésben tanulók gyakorlata, informativitás vizsgálata, olvasásklinika, csillagvizsgáló)

1.2 DF) GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGET BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Bács-Kiskun megyében az elmúlt években rendkívül gyors ütemű gazdasági növekedésnek lehetünk szemtanúi. A területi egységek jövedelemtermelő képességének, termelékenységének legáltalánosabban használt mérőszáma **az egy főre jutó bruttó hazai termék, amely Bács-Kiskun**

megyében 2010 és 2018 között majdnem megkétszereződött, 1.818.000 Ft-ról 3.554.000 ezer Ft-ra emelkedett. Ez a gyors növekedés azonban térben kiegyensúlyozatlanul zajlik, nem jár együtt területi kiegyenlítődéssel: a megyeszékhely és vonzáskörzete erősödése és a megye többi részének, kiemelten a déli területeknek fokozottabb leszakadása jellemző.

29. ábra: Egy főre jutó bruttó hazai termék alakulása Bács-Kiskun megyében

Forrás: KSH STADAT adatai alapján saját szerkesztés

A javuló termelékenység a megye vállalkozásainál is leképeződik a nettó árbevétel növekedésének formájában: 2017-ről 2018-ra a Bács-Kiskun megyei székhelyű, kettős könyvvitelt folytató vállalkozások nettó árbevétele 4.044 Mrd Ft-ról 4.455 Mrd Ft-ra nőtt. Magyarország vállalkozásainak 2018. évi nettó árbevétele 109.188 Mrd Ft volt, melynek 4,08%-a realizálódott Bács-Kiskun megyében.

A területi versenyképesség fogalmának tudományos igényű ismertetése nélkül is belátható, hogy a versenyképesség átfogóbb, mint a fentebb már bemutatott gazdasági teljesítmény. **Ahhoz, hogy Bács-Kiskun megye a területi egységek közötti „versenyben” eredményes legyen, ahhoz megfelelő környezetet kell biztosítani a már meglévő és potenciálisan betelepülő lakosainak és vállalkozásoknak egyaránt.** A gazdasági és társadalmi környezet versenyképességet befolyásoló elemei részben már bemutatásra kerültek, vagy részletezésük a következő fejezetekben történik.

- A gazdasági szerkezetet kettősség jellemzi: a KKV-k nagy számosságban vannak jelen a megyében, de a gazdasági teljesítmény nagyobb részét a meghatározó arányban külföldi tulajdonú nagyvállalatok adják, így a meghatározó vállalati döntések gyakran a megyén kívül születnek.
- A megyei K+F+I tevékenység erősödik köszönhetően a Mercedes-Benz és beszállítói betelepülésének és a Neumann János Egyetem bővülésének.
- Az üzleti környezet folyamatosan fejlődik, az ipari parkok, iparterületek a megye teljes területét lefedik.
- A megye népessége ugyan csökken, de egyre nagyobb mértékben van jelen a szakképzett munkaerő köszönhetően a lakosság emelkedő képzettségi szintjének, a helyi identitás és

kohézió erősítését és a fiatalok helyben tartását célzó törekvéseknek (1.2 E) Társadalmi környezet c. alfejezet).

- A feldolgozóipari nagyvállalatok még mindig munkaerő-hiánnyal küzdenek, az ország más részeiről és a határon túlról vonzanak a térségbe munkavállalókat, megjelent a külföldi munkaerő-kölcsönzés is.
- A klímaváltozás súlyosan érintheti a megyében hagyományos és még mindig meghatározó mezőgazdasági tevékenységet, a hatékony vízgazdálkodás terjesztésével ez a hatás mérsékelhető. A versenyképesség szempontjából megemlítendő, hogy Bács-Kiskun megye kiváló természeti adottságokkal rendelkezik a napenergia és a geotermikus energia hasznosítására. (1.2. A) Természeti és épített környezet vizsgálata c. alfejezet)
- Bács-Kiskun megye kedvező gazdaságföldrajzi adottságokkal rendelkezik, az elérhetőségét a jövőben további közlekedési nagyberuházások erősíthetik (1.2. C) Közlekedési és kommunális infrastruktúra c. alfejezet)
- A Bács-Kiskun megyei vállalkozások nettó árbevétele és megyében élők átlagkeresete az elmúlt években az országost meghaladó mértékben emelkedett, de a növekmény nem egyenletesen oszlik meg a megyei földrajzi térben és az egyes ágazatok között.

Számos 21. századismart technológia és eljárás áll Bács-Kiskun megye és települései rendelkezésére, amelyek innovatív módon javítják az elérhető közösségi- és közszolgáltatások idő- és költséghatékonyságát, valamint hozzáférhetőségét, hozzájárulva ezzel végső soron a lakosok jobb életminőségéhez, a vállalkozások termelékenységének javításához. Az alkalmazható megoldások köre rendkívül széles, és egyre gyorsuló ütemben bővül: az önálló infrastrukturális fejlesztéstől (mint például egy okos köztéri pad kihelyezése) a meglévő infrastruktúrát kiegészítő technológián (például intelligens közvilágítási rendszer kialakítása) át egészen a szoft típusú megoldásokig (például helyben termelt termékek web alapú bevásárlóközössége). Az újszerű technológiák és eljárások alkalmazása nem csak a nagyvárosokban jelent előrelépést, az alacsony lélekszámú vidéki települések sajátos problémái kezelésére is kiválóan alkalmasak, mint például az igényvezérelt közlekedésszervezés vagy az időseknek kialakított intelligens jelzőrendszer.

Az „okos település” témakör éppen az átfogó és innovatív jellege miatt **nagyon nehezen jellemezhető mérőszámokkal**. A Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft. a <http://okosvaros.lechnerkozpont.hu/> weboldalon működteti a smart megoldásokkal kapcsolatos Példatárát. A következő 6 alrendszerbe sorolva jelenítenek meg a felhasználók által feltöltött okos megoldásokat:

30. ábra: Az okos város modell alrendszerei

Forrás: <http://okosvaros.lechnerkozpont.hu/hu>

Magyarországra vonatkozóan eddig 263 db jó gyakorlat került felöltésre a Példatárba, ezek közül összesen 8 db található Bács-Kiskun megyében, kivétel nélkül mindegyikük a megyeszékhely Kecskeméten:

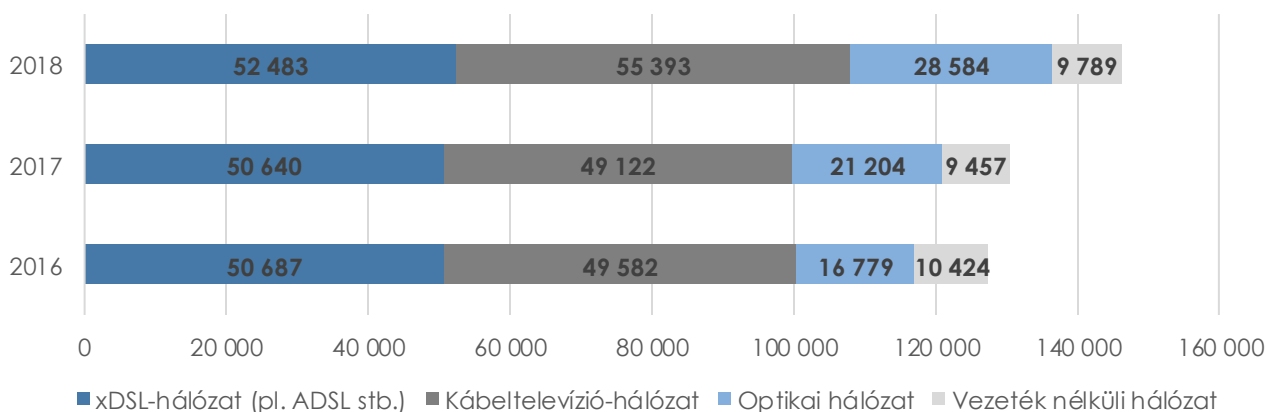
- Központi Intelligens Hálózat Mintaprojekt
- Kecskeméti Szatyor Közösség
- CityApp – Kecskemét
- Solarway okos zebrák
- Intelligens parkolási rendszer
- Logischool szakkör
- Közösségi kertek
- MOL Limo autókölcsönző

Kecskemét kivételével **alacsony számban találhatók a megyében elektromos járművek töltésére szolgáló töltőállomások** a <https://villanyautosok.hu/> adatbázisa alapján.

- Kecskemét: 18 db
- Baja: 5 db
- Kiskunfélegyháza: 4 db
- Kiskőrös: 2 db
- Kalocsa: 1 db
- Kiskunhalas: 1 db
- Kunszállás: 1 db

Az okos fejlesztések egyik infrastrukturális alapfeltétele a szélessávú internetelés. **Bács-Kiskun megyében az internet-előfizetők száma folyamatosan emelkedik.** Egyelőre még a fogyasztók kisebb része rendelkezik a legkorszerűbb optikai kábeles internet-bekötéssel, de a távközlési szolgáltatók hálózat-fejlesztéseinek köszönhetően az ő részarányuk dinamikusan, több mint 70%-kal bővült 2016 és 2018 között.

31. ábra: Internet-előfizetések számának alakulása Bács-Kiskun megyében (db)

Megjegyzés: A grafikon a mobilinternet-előfizetések adatait nem tartalmazza.

Fontos, hogy a smart fejlesztések minél komplexebben valósuljanak meg. **Rengeteg előnnyel jár, ha az egyes megoldások nem egymástól elszigetelten működnek, hanem összekapcsolódnak egymással, településen belül és települések között is.** A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat azáltal, hogy területfejlesztési tevékenysége keretében rálátással bír a települések fejlesztési elképzeléseire, elősegítheti a fejlesztések közötti szinergiák kihasználását és az esetleges káros egymásrahatások elkerülését. A megvalósult fejlesztések tekintetében pedig a hálózatos monitoring rendszer működtetése segítségével szemléletformálás is történik.

Az újszerű megoldásokban rejlő potenciál kiaknázása csak a helyi szintű igények figyelembe vétele mellett lehetséges. Ehhez érintettek (településvezetők, lakosság, gazdasági szereplők, intézmények, civil szervezetek stb.) tájékoztatása szükséges, de nem elégséges feltétel; cél a minél teljesebb körű bevonásuk a fejlesztések előkészítésétől egészen a működtetés fázisáig. A partnerséggel biztosítható, hogy a település és a helyiek számára is legoptimálisabb megoldások kerüljenek megvalósításra.

1.2 E) TÁRSADALMI KÖRNYEZET

1.2 EA) KULTURÁLIS ADOTTSÁGOK, ÉRTÉKEK

Bács-Kiskun megye, mint az ország legnagyobb megyéje az Alföld szívében számos jól elkülöníthető tájegységet foglal magában, így **sokszínű kulturális hagyománnyal, értékkel, adottsággal rendelkezik.** Az Észak-Bácska térséghez tartozó déli települések erős délszláv, horvát (bunyevác, sokác) és szerb (rác) hagyományokkal rendelkeznek, míg a Kalocsai Sárköz néprajza egyedi kulturális jellemzőkkel bír, sváb és szlovák hagyományok keveredésével. A megye legnagyobb néprajzi tájegysége a Kiskunság, amely sokkal homogénebb képet mutat, mind etnikai, mind kulturális szempontból a korábban felsorolt tájegységekhez képest. Néprajzi motívumkincse és népviseletének díszítettsége egyszerűbb, kultúrája leginkább a mezőgazdasági hagyományokra, tradicionális magyar állatfajták tenyésztésére, továbbá a homoki szőlőtermesztésre épített.

A kulturális adottságok és értékek Bács-Kiskun megye imázsának kialakításában, az itt élők identitástudatának megőrzésében, megerősítésében, valamint a turizmus fejlesztésében is fontos szerepet játszanak, ugyanakkor társadalomszervező és gazdaságfejlesztő szerepük is igen erős.

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat fontos feladatának tarja a térségi identitás erősítését a megyei imázs folyamatos építését, a helyi adottságok és értékek népszerűsítését. Ezek megismertetése érdekében 2019-2020-ban a „**Bács-Kiskun boldoggá tesz**” jelmondat jegyében számos kiadvány jelent meg, a megyei rendezvényeken aktív résztvevőként, kicsiknek és nagyoknak szervezett különböző programokon keresztül folytatott kampánytevékenységet, amely felhívja a figyelmet a szabadidő hasznos eltöltésére, a közösségépítés, helyi kötődés erősítése, valamint a turizmusfejlesztés szándékával. 2016-ban Érték, élmény, egészség címmel jelent meg egy kiváló turisztikai katalógus a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat kiadásában.

Az 1.2.AE fejezetben bemutatott a nemzeti értékpiramis felépítését, amelynek élén a hungarikumok állnak. A **hungarikumok** olyan **megkülönböztetésre, kiemelésre méltó nemzeti értékek**, amelyek

belföldön és külföldön egyaránt bizonyítják a magyar nemzeti örökséghez tartozást, mert jellemző tulajdonságaikkal, egyediségükkel, különlegességükkel és minőségükkel **a magyarság csúcsteljesítményét képviselik**. Ezek a felbecsülhetetlen jelentőségű értékek erősítik nemzeti öntudatunkat, a magyarság egyetemes összetartozását, hazánk pozitív megítélését.

Bács-Kiskun megyéhez kapcsolódó hungarikumok: 1. Kalocsai fűszerpaprika-őrlemény; 2. Piros Arany és Erős Pista; 3. Halasi csipke; 4. Kalocsai népművészet: írás, hímzés, pingálás; 5. Kodály-módszer; 6. Bajai halászlé

A már említett piramis középső fokán elhelyezkedő Megyei Értéktárban közel 250 tétel szerepel összesen, bizonyítva, hogy Bács-Kiskun megye mennyire sokszínű és gazdag kincsekkel, adottságokkal, hagyományokkal, kulturális értékekkel rendelkezik. Az értékek kétharmada a **kulturális örökség** osztályába tartozik, amely a **kultúra minden területét lefedi** Bács-Kiskun megyében. Ebben a kategóriában szerepelnek többek között hagyományőrző rendezvények, fesztiválok, kézműves, képző-, ipar- és népművészeti alkotások, néptáncsal kapcsolatos, zenetudományi, irodalmi, történeti, festői munkásságok, nyelvi dialektus, Árpád-kori emlékek, temetők és templomok, kiállítások, gyűjtemények, szobrok, pincesorok. Példák a Megyei Értéktár elemeire a „2. melléklet – Ízelítő Bács-Kiskun Megye kulturális értékeiből képekben” pontban találhatóak.

A megye számos országosan és nemzetközileg is jegyzett **rendezvény** színhelye. A bugaci Kurultaj Európa legnagyobb lovasnomád hagyományőrző találkozója, amely két évente kerül megrendezésre. Kiemelendő a Duna Menti Folklórfesztivál, a Kecskeméti Animációs Filmfesztivál (KAFF), a Csiperó Nemzetközi Gyerme- és Ifjúsági Találkozó, a Nemzetközi Kerámia Szimpózium, a Nemzetközi Kodály Szeminárium a Kecskeméti Barackpálinka és Borfesztivál, a Bajai Halfőző Fesztivál, valamint a hajósi Orbán napi Borünnep. Ezekre a megyehatáron, de még az országhatáron túlról is érkeznek látogatók. A legtöbb fesztivál összekapcsolódik a **gasztronómiai** élvezetekkel, illetve egy-egy kistélepülésen is a helyi jellegzetességek, hagyományok, sajátos **agrártermékek** alapján hagyományőrző falunappal egybekötött programsorozatot rendeznek a helyi lakosok és ide látogatók nagy örömeire. Így érdemes megemlíteni a teljesség igénye nélkül a Kalocsai Paprikafesztivált, a Kiskunfélegyházi Libafesztivált, a Hartai Kolbászfesztivált, a Nemesnádasdudvari Nemzetközi Vadgasztronómiai és Borfesztivált, a Jászszentlászlói Paradicsomfesztivált, a Szanki Méz- és Meggyfesztivált, a Kerekegyházi Aratófesztivált, a Halasi Szüreti Fesztivált. Emellett szinte kivétel nélkül minden megyei településen tartanak valamilyen falunapot, szüreti felvonulást, borünnepet, amelyek mind arra hivatottak, hogy a nemzeti értékeinket bemutassák, hagyományainkat őrizzék, öregbítsék megyénk hírért és a helyi identitást erősítsék.

A 2020-as esztendőben a COVID-19 járványügyi készültség miatt sajnos számos rendezvény elmaradt, amely leginkább a turizmushoz és vendéglátáshoz kapcsolódó szolgáltató ágazatot érintette hátrányosan. A megyei identitásérzés és kulturális örökségünk védelme a várt események, fesztiválok jövőre történő megrendezésével nagy mértékben felerősödhet a közelmúlt eseményeire visszatekintve.

A népi gyökerű **iparművészetnek** nagy hagyományai vannak a megyében. A **halasi csipke** méltó a hungarikum címre, az európai iparművészetnek is elismert terméke, az alkotások világkiállításokon is díjakat nyertek. A halasi csipkét a csipkék királynőjeként vagy a királynők csipkéjeként említik, értéke grammonként az aranyéval vetekszik. A Magyar Köztársaság hivatalos ajándék listáján a legmagasabb rangú vendégek protokoll ajándékaként szerepel. A **kalocsai népművészet** is

hungarikum, jellegzetes virágmotívumai nemzetközi hírnévre tettek szert. A hímzés mellett a népi hagyományokban jelentős volt a hasonló motívumokkal készített fafaragás, pingálás is, amely hatással volt a sváb hagyományokra épülő hartai bútorfestésre is. A szeremlei ladikkészítés, a fizakécskei és bácsalmási kékfestés művészete, valamint a tiszalpäri kosárfonók hagyománya mind egyedülálló a Kárpát-medencében.

A megye természeti-táji értékeihez, mezőgazdasági hagyományaihoz, az előállított speciális élelmiszeripari termékekhez számos kulturális vonatkozás is kapcsolódik. A **szürke marha**, mint tradicionális magyar állatfajta tartása, a „Kunfakó” lófajta kitenyészítése, a homoki szőlőtermesztés, a kiskunsági tanyavilág, a pásztorélet örökségének megőrzése, a vadgazdálkodás tekintetében és szépségéről méltán híres Gemenci-erdő, a homokbuckák, a Kiskunsági Nemzeti Parkhoz tartozó természetvédelmi területek mind-mind a megye kulturális adottságaihoz tartoznak, a kulturális értékeket gazdagítják, színesítik.

Kulturális adottságainkat erősítik a középkori templomromok, a kunhalmok, régészeti kutatások és leletek is. A közelmúltban épült fel Szankon a Kiskun emlékpark, és folyamatban van megyénk egyik legnagyobb turisztikai attrakciója, Bugacon az **Aranymonostor- projekt** megvalósítása, amely egy letűnt kultúra nyomába eredve látogatóközpont és történeti park kialakításával kívánja bemutatni a feltárt Pétermonostora kolostorépületét és kincseit.

32. ábra: Aranymonostor Bugacon

Forrás: http://www.muemlekiem.hu/magazin/bugac_aranymonostor_projekt_tervek

A magyar **irodalom és zenei kultúra** néhány kiemelkedő alakja Bács-Kiskun megyében született. A szerteágazó Petőfi kultuszt több településen tematikus turisztikai nevezetességek ápolják, így a költő életének fontos állomásain, például Kiskunfélegyházán, Kiskőrösön, Dunavecsén és Szalkszentmártonon emlékházak és múzeumok őrzik hagyatékát, szobrok dicsőítik a költőt és munkásságát. **2023-ban Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója** remek alkalom a megyei Petőfi-értékek népszerűsítésére.

Kiskunfélegyházán Móra Ferenc értékeit is emlékház őrzi. Kecskeméten született Katona József, akinek nevét színház, múzeum, könyvtár és gimnázium is viseli a megyeszékhelyen. Szintén Kecskemét szülötte Kodály Zoltán zeneszerző, zenepedagógus, zenetudós és népzene kutató. Életműve a megyei nemzeti értéktár része, szellemi örökségét a Liszt Ferenc zeneművészeti Egyetem Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézete őrzi.

A népzene és néptánc a megyében kiemelt jelentőségű, számos településen kerül megrendezésre alkalmanként táncház, több település büszkélkedhet néptáncsoporttal, népdalkörrel, kórossal, citera- vagy más népi hangszerrel zenekarral. Országosan elismert a Csík zenekar, az alapító Csík János megalkotta a népzene szépségének és a popzene frissességének elegyét, a hegedű varázslatos hangjával.

A megyében több egyedi jelentőségű **gyűjtemény** és **múzeum** működik, így a teljesség igénye nélkül megemlíthető a Haditechnikai Park Kecelen, a Kecskeméti Rendszámtábla Múzeum, a Kiskőrösi Közúti Szakgyűjtemény, Veteránautógyűjtemény, Kecskeméten Hangszergyűjtemény, a Bozsó Gyűjtemény, Kiskunfélegyházán a Börtönmúzeum, Kunszálláson az Órák Háza.

A vallási kultúra sem elhanyagolható, az Esztergomot és Máriagyűdöt összekötő gyalogos **Magyar Zarándokút megyénket érintő szakasza** 206 km hosszúságú, emellett búcsújáróhelyek (Hercegszántó, Vodica, Petőfiszállás-Pálosszentkút) várják a lelki feltöltődésre, szellemi megújulásra vágyókat.

Bács-Kiskun megye települési és megyei értékei a, <http://www.bacskiskunmegyenemzetiertekei.hu/> valamint a <http://bacskiskunremeke.hu/> honlapokon megtekinthetők.

1.2 EB) TERÜLETI IDENTITÁS, CIVIL AKTIVITÁS

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat különösen fontos feladatának tartja és kiemelten kezeli a megyében élők identitástudatának erősítését. A 2014-2020-as európai uniós ciklusban több támogatásból megvalósuló projekt is lehetővé tette a településeken, egyes térségekben, a megyében a helyi összetartozás építését. Népszerűek voltak a helyi identitás és kohézió erősítését célzó **pályázatok**. Az 5.3.1-16 felhívás körében települési önkormányzatok pályáztak a helyi **közösségek fejlesztése** érdekében, a települések, településrészek, térségek közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztésével, a közösségi szerepvállalás erősödésével. A Felhívás célja a meghatározott területei egységeken közösségfejlesztési folyamatok, továbbá közösségi részvételre épülő tervezési gyakorlatok alkalmazása, szabadidős, bűnmegelőzési, közbiztonsági és közlekedésbiztonsági programok megvalósítása. Több önkormányzat egymással és más egyéb szervezetekkel együttműködve is részt vehetett a pályázatban, így még inkább érvényesült a Felhívás céljával összhangban a közös munka összekovácsoló hatása. A TOP-5.3.2-17 Felhívás keretében a megyei identitás erősítése céljából lehetett pályázni. Konzorciumvezetőként megyei önkormányzatok, a konzorcium tagjaiként intézmények, civil szervezetek, egyházak, vállalkozások pályázhattak kulturális közösségi akciók, tevékenységek, események, programok, folyamatok megvalósításának támogatására.

2020 első negyedévéig a közelmúltban több kutatás, közösségi oldalon terjesztett kérdőíves felmérés tárta fel, hogy mit gondolnak megyénkről az itt élők, és az ide látogató vendégek. A legutóbbi kérdőívet több mint 2.000 fő töltötte ki, a felmérés eredményeként megállapítható, hogy a válaszadók 93%-a nagyon erősen vagy **erősen kötődik a megyéhez**, nekik fontos, hogy mi történik Bács-

Kiskunban. A megyéhez tartozás érzésében megjelenik a táj, természeti környezet is, a válaszadók több mint fele vonzónak, szépnek találja megyénket. **Az összetartozást erősíti közös kulturális örökségünk, hungarikumaink**, amelyekre büszkék vagyunk, **népi hagyományaink**; a válaszadók háromnegyedének fontos a hely, ahol élünk, hagyományaink, népszokásaink és kultúránk. A helyi kötődés megerősítése hozzájárul a fiatalok helyes értékrendjének és jövőképének kialakulásához, illetve az elvándorlás megakadályozásához, csökkentéséhez. Megyénken belül és kívül élők egyaránt szívesen látogatnak meg új turisztikai attrakciókat, vagy vesznek részt helyi rendezvényeken, ezek a kulturális programok, szolgáltatások, a tradicionális termékek közös előállítás és piacra juttatása, a műemlékek, valamint a táji természeti értékek védelme egyaránt hozzájárul a közösség összekovácsolásához, a kohézió erősítéséhez.

A **civil szervezetek**, azaz alapítványok, egyesületek, egyéb nonprofit szervezetek többségének szerepe az oktatáshoz, szociális ellátáshoz és kulturális, művelődési tevékenységhez köthető. A szabadidős és sportegyesületek, a szakmai érdekképviselők, nemzeti értékeinket óvó, hagyományainkat őrző, vagy a falusi turizmusért ténykedő civil szervezetek egymással és az **önkormányzatokkal együttműködve** hatékonyan lépnek fel a közösségépítés, a helyi és megyei identitástudat erősítése jegyében. **Szerepük** egyre **jelentősebb** és államilag támogatott, uniós forrásra épülő pályázatokból is lehetőséget kapnak feladataik, céljaik megvalósítására. Tevékenységük nagymértékben segíti a települési önkormányzatok munkáját a helyi közösségek és értékek védelmét, a közösséghez tartozók mozgósítását.

A 2011. évi CLXXV. törvény értelmében 2012. július 1 napjától kezdték meg a működésüket a Civil Információs Centrumok az ország 19 megyéjében és a fővárosban. Ezek az adott megyében működő civil szervezeteket látják el a működésükhöz és tevékenységeik végzéséhez szükséges információkkal, tanácsokkal, ennek érdekében szakmai fórumokat tartanak. Bács-Kiskun Megyében a centrumként működő Főnix Kulturális és Ifjúsági Egyesület Kecskeméten, Kiskőrösön és Bácsalmáson is működött irodát. A megyében körülbelül 2.000 aktív civil szervezet működik, amelyek rendkívül széles skálán munkálkodnak.

1.2. EC) HUMÁN ERŐFORRÁSOK: DEMOGRÁFIAI HELYZET ÉS PROGNÓZIS, FOGLALKOZTATÁSI VISZONYOK, HUMÁNKAPACITÁSOK, JÖVEDELMI VISZONYOK, KISEBBSÉG HELYZETE

Bács- Kiskunban a Duna-Tisza közére jellemző településhálózati sajátosságok miatt, hogy a települések száma kevés, területük viszont igen kiterjedt. Ezért **a megye népsűrűsége alacsony**, Somogy megye után országosan is a második legkisebb értéket mutatja Tolna megyével együtt (2019-ben 59 fő/km², ez az adat a 2009-es 62,6 fő/km²-hez képest 5,75%-os csökkenést mutat).

Az országos tendenciához igazodva Bács-Kiskun megyében is **jelentős mértékű népességfogyás** mutatkozott az elmúlt közel tíz évben, ám a Dél-Alföldi régió három megyéje közül a legkisebb mértékben.

13. táblázat: A lakónépesség számának alakulása 2011-2019 között

Terület	Lakónépesség, 2011	Lakónépesség, 2016	Lakónépesség, 2019
Dél-Alföldi Régió	1 297 735	1 252 936	1 237 101

Terület	Lakónépesség, 2011	Lakónépesség, 2016	Lakónépesség, 2019
Bács-Kiskun megye	520 331	506 472	503 825

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

Míg a Dél-Alföldi régióban az elmúlt 8-10 évben több mint 60.000 fővel lett kevesebb a népesség, Bács-Kiskun megyében mindössze 16 ezer fővel, így területének arányát is figyelembe véve, szerencsésebben alakult a helyzet, mint a régió másik két megyéjében (Békés és Csongrád-Csanád).

A KSH 2016-os Mikrocenzusának Bács-Kiskun megyére vonatkozó adatai szerint 2011. október 1. és 2016. szeptember 30. között összesen közel 23 ezer élveszületés történt, az elhunytak száma viszont meghaladta a 35 ezer főt. Ebben a 6 évben évente átlagosan 3.800 gyermek született és 5.865 fő halálozott el.

Talán a Kormány népesség-növekedési stratégiájának és a 2018. évben bevezetett családtámogatási intézkedéseinek köszönhetően úgy tűnik, hogy a korábbi átlaghoz képest nőtt a gyermekvállalási kedv és hajlandóság, ám ezzel párhuzamosan sajnos a halálozások száma is ugyanilyen arányban emelkedett. A természetes fogyás még mindig 2% feletti.

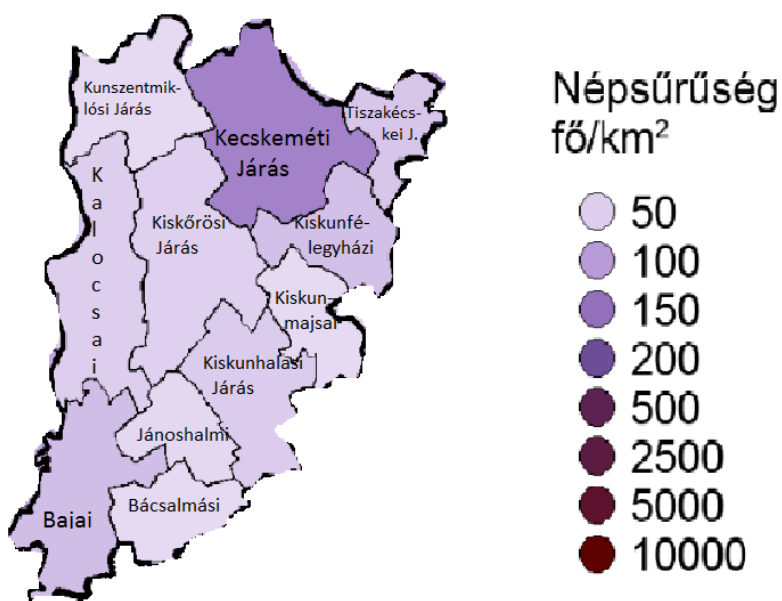
14. táblázat: Népmozgalmi események az elmúlt esztendőkből

Időszak	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás, ill. fogyás (-)
2018	4822	6972	-2 150
2019	4600	7000	-2 400

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

Úgy, ahogyan Magyarország erősen fővároscentrikus, Bács-Kiskun megye népessége a megyeszékhely környezetében, Kecskeméten, a köré tagozódó agglomerációban, illetve a Kecskeméti Járásban magasabb.

33. ábra: Bács-Kiskun Megye Járásainak népsűrűsége 2019-ben a 2011-es népszámlálásra alapított becslések alapján.

Forrás: <http://nepesseg.com/jaras/> alapján saját szerkesztés

A legalacsonyabb népsűrűségű járások nemcsak népességükben, de gazdaságukban, a foglalkoztatottság arányában, a szociális háló kiépítettségében is elmaradottabbak a többinél. Az alacsony népsűrűség a megye sajátossága a pusztás, tanyás vidék miatt, ám a déli területekről, illetve a fejletlenebb járásokból magasabb elvándorlási trend figyelhető meg. A legmagasabb népességű járás (Kecskeméti járás) lakosságszáma csaknem tízszerese, mintegy 156 000 fő, a legalacsonyabb népességű járásban (Jánoshalmi járás) élőknek. A Jánoshalmi járás, a Kiskunmajsai járás és a Bácsalmási járás területileg is a legszerényebb járások közé tartozik, alacsony népességszámukban is szinte megegyeznek. A Kecskeméti járást követő második legnagyobb járás a Bajai járás, lakosságszáma 2010 óta 7%-kal csökkent, a Kiskőrösi járásé 4%-kal, míg a Kalocsai és Kiskunhalasi járásé 6%-kal alacsonyabb 2018-ban, a Kiskunfélegyházi és Kunszentmiklósi járás lakosságszáma stagnál. A Tiszakécskei járás népessége – a Kecskeméti járás közelsége, esetleg kisebb kiterjedése, vagy a járás településeinek kedvező környezeti-természeti adottságai (gyógyvizek, Tisza) miatt növekedésnek indult, a 2018-as lakosságszám 4%-kal magasabb a 2010-esnél. A legkevesebb lakosságszámmal rendelkező Jánoshalmi járás lakosainak száma sajnos 8%-kal csökkent 9 év alatt.

34. ábra: Bács-Kiskun megye járásainak lakosság számának alakulása 2010-2018 között, a Kecskeméti Járás kivételével

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

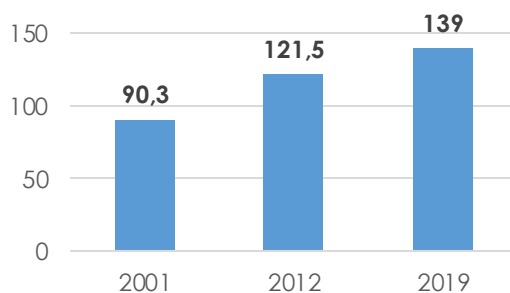
Már a 2011-es népszámlálás előtt – amikor a járásokat még kistérségeknek nevezték – megfigyelhető volt, hogy míg a déli területeken a népesség fogy, egyedül **Kecskemét környékén emelkedik a lakosság száma**. A tendencia tovább folytatódik, a megyén belüli migrációs folyamatok nyertese a Kecskeméti járás. A kecskeméti járás lakosság száma (közel 156.000 fő) egyharmadát képezi a megye teljes lakosságának. A **megyeszékhely munkaerő-elszívó hatása** jelentős, köszönhető ez a Mercedes-Benz Manufacturing Hungary Kft. 2012-es megnyitásának és folyamatos fejlődésének, a hozzájuk kapcsolódó autóipari, gépipari, és logisztikai park bővítésének. A Kecskemét környéki kistelepüléseken a népesség növekedése figyelhető meg a megyeszékhely munkaerőpiaci kínálata miatt.

Az elmúlt néhány évben az tapasztalható, hogy az emberek szívesebben költöznek községbe, tanyára, ahol tisztább és élhetőbb a környezet, tágasabb a tér és sokan ismét visszatérnek a háztáji gazdálkodáshoz, kiskertek műveléséhez, állatok tartásához. A Falusi CSOK, mint családtámogatási intézkedés, illetve egyéb vidékfejlesztési programok és lehetőségek növelik az elvándorlási kedvet a

nagyvárosokból, kedveznek a kistelepülések demográfiai mutatóinak, a jól kiépített és folyamatosan fejlődő infrastruktúrának köszönhetően nem jelent akadályt, nehézséget a (nagy)városon kívüli élet.

A megye az országos **átlagnál kismértékben kedvezőtlenebb korszerkezettel** rendelkezik, igaz, a Dél-Alföldi régión belül Bács-Kiskunban jobb a helyzet, itt a legalacsonyabb a 100 idős korúra (60 év felettire) jutó gyermekkorúak (14 év alattiak) aránya. 2019-ben a megyei lakosság 20,02%-át a 65 év felettiek alkották, míg a 14 év alatti lakosság a teljes lakosság 14,9%-át képezte. Az öregedési index – ami az idősnépességet mutatja a gyermeknépesség százalékában – drasztikusan romlott.

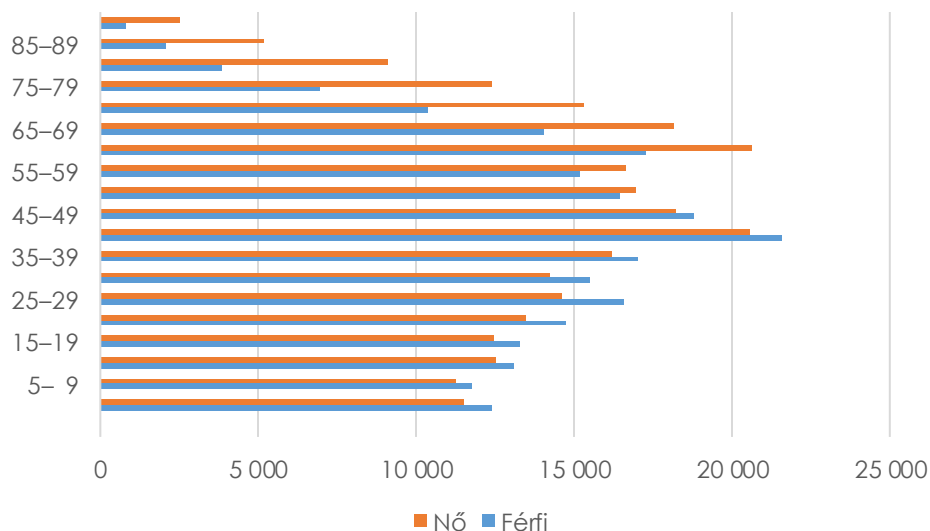
35. ábra: Öregedési index alakulása az elmúlt közel 20 évben Bács-Kiskun megyében

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

Az országos tendenciákhoz igazodik a megye nem és kor szerinti összetétele. Megfigyelhető, hogy a férfiak aránya a nőkhez viszonyítva 50 éves koruk körül megfordul és csökkenésnek indul. A férfiak átlagéletkora alacsonyabb a nőkéénél, lényegesen több nő éli meg az időskort, mint férfi.

36. ábra: Lakónépesség nem és korcsoport szerinti megoszlása 2019-ben Bács-Kiskun megyében

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

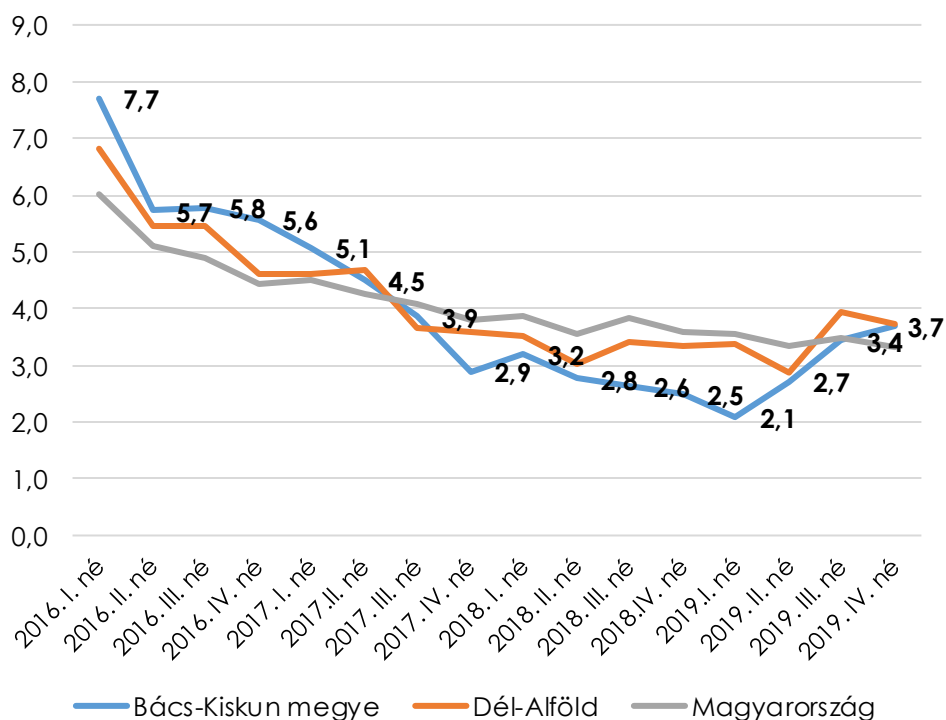
A korábbi **népességprognózis** Bács-Kiskun megye lakónépességét 2020 év végére 490 ezer fő körülire becsülte. Ennek ellenére a folyamatok kedvezően alakultak, inkább stagnáltak, a csökkenés nem volt olyan mértékű, hogy a lakónépesség 500 ezer fő alá süllyedjen. A 2016-os mikrocenzus 520.331 főt

tartott számon, 2018-ban 505.602 fő volt megyénkben, 2019-ben pedig 503.825 fő a KSH szerinti adat. A 2020-ban világjárvánnyá nyilvánított COVID-19 járvány remélhetőleg az őszi-téli szezonban sem fog megyénkben magas számban megbetegedést okozni, áldozatot követelni. A megyében számos egészségügyi alapellátás fejlesztése megtörtént, amelyek prevenciós tevékenységet folytatva lassíthatják a természetes fogyás ütemét. Fentiek alapján korai lenne 2030-ra messzemenő következtetéseket levonni, ám ha évente csak 2.000 fővel fogy a megye népessége, akkor 2030-ra valóban 500 ezer fő alá, akár 480 000 főre is csökkenhet a megye lakossága. A Kormány családtámogatási intézkedései (CSOK, babaváró hitel, Falusi CSOK, nagyszülői gyed) vélhetően kedvezően alakítják a demográfiai mutatókat, arányszámokat.

A **munkaerő-piaci helyzet** Bács-Kiskun megyében a 2019. év második feléig rendkívül **kedvezően** alakult. Míg korábban országos és megyei szinten is a legfontosabb cél a foglalkoztatottság növelése volt, a 2010-es évek második felében már számos területen **munkaerőhiány** jelentkezett, így a hangsúly áttevődött a kereslet és kínálat egyensúlyának megteremtésére.

Közelebbről megvizsgálva a foglalkoztatási és munkanélküliségi mutatókat, az is szembeötlő, hogy a 2019. év második felére a kedvező munkaerő-piaci folyamatok megtorpanni látszanak. 2016-tól a 2019. év első feléig a munkanélküliségi ráta az országosnál és a régiósnál nagyobb mértékben csökkent, 2019. második negyedévre elérte a 2,5%-ot, szemben az országos 3,3%-kal. 2019. második félévben azonban az országos és régiós szintet meghaladóan emelkedni kezdett a munkanélküliek aránya. A foglalkoztatási ráta ezzel párhuzamosan növekedett, de a tavalyi év végére ez a kedvező folyamat megállt, a foglalkoztatottság az országos szint alá került.

37. ábra: Munkanélküliségi ráta (%) alakulása a KSH adatai alapján

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

Megjegyzés: az ábrán számmal feltüntetett értékek Bács-Kiskun megye adatsorához tartoznak.

Az alkalmazásban álló személyek harmadát 2019-ben a **feldolgozóipar** foglalkoztatta, valószínűsíthetően épp a feldolgozóipar – azon belül is a járműipar - fejlődésében bekövetkező megtorpanás vezetett a munkanélküliség csekély mértékű emelkedéséhez 2020. elejére. A helyzetet tovább súlyosbította a koronavírus miatti veszélyhelyzet, a két legtöbb alkalmazottat foglalkoztató ágazat, a feldolgozóipar (42.468 fő) és a kereskedelem, gépjárműjavítás ((16.935 fő) egyaránt súlyos károkat szenvedett el az üzemek időszakos bezárása, a kiskereskedelmi fogyasztás visszaesése és a kijárási korlátozások miatt, de jelentős a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágazatokban foglalkoztatottak száma is (3.929 fő).

A **COVID-19 járvány** és a hozzá kapcsolódó különleges jogrend kihirdetése során meghozott védekező intézkedések – néhány hónap távlatában elmondható – nem kedveztek a munkaerőpiacnak. A szolgáltatóiparra, főképp a vendéglátás, turizmus, szépségipar, kereskedelem egyes területeire a járványügyi helyzet rányomta bélyegét, több kis- és középvállalkozás kénytelen volt alkalmazottakat elbocsátani, illetve az egyéni vállalkozóknak is jövedelemkieséssel járt a veszélyhelyzet. Bács-Kiskun megyét a **madárinfluenza** is megviselte, a mezőgazdaság és az élelmiszer-feldolgozóipar is sérüléseket szenvedett. A regisztrált munkanélküliek száma ugyan időlegesen emelkedett, de nem lehet végkövetkeztetéseket arra vonatkozóan levonni, hogy a veszélyhelyzet elmúltával mennyi lesz a tartós munkanélküliek száma. A Kormány célja, hogy minél több munkahelyet meg tudjon menteni, így a gazdaságvédelmi akcióterv keretében adókedvezményeket, bértámogatásokat biztosít az arra jogosultak számára. A mentőcsomagban nyújtott intézkedésekre a <https://hiros.hu/hirek/ujabb-70-ezer-munkahely-menekulhet-meg> oldalon olvasható cikk alapján országosan több mint 7.200 cég nyújtott be pályázatot, amely közül Budapest és Fejér megye mellett Bács-Kiskun megyéből érkezett a legtöbb igénylés.

A Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Foglalkoztatási, Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztály Munkaerő-piaci helyzetkép Bács-Kiskun megyében 2020. április című jelentése alapján **április hónapban a nyilvántartott álláskeresők aránya** a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva 7,2% volt Bács-Kiskun megyében, a munkavállalási korú népességhez mért relatív ráta pedig 4,9%-os értéket mutatott. Bács-Kiskun megyében, a 2020. április havi zárónapon 17.147 fő nyilvántartott álláskereső szerepelt a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat regiszterében, 3.479 fővel (25,5%-kal) többen, mint előző hónapban; az előző év azonos időszakához képest 32,4 százalékos növekedés figyelhető meg, amelyből tükröződik a globális méretű humánjárványügyi veszélyhelyzet gazdasági-társadalmi hatása. Az álláskeresők között az áprilisi zárónapon 7.924 férfi és 9.223 nő szerepelt. Arányuk 46,2% valamint 53,8%. Iskolai végzettség tekintetében a legfeljebb általános iskolát végzettek 6.056 fős létszáma az álláskeresőkön belül 35,3%-ot jelentett április hónapban. Középfokú iskolai végzettséggel 10.190 fő (59,4%), felsőfokú végzettséggel 901 fő (5,3%) rendelkezett. A tárgyhóban 6.938 fő álláskeresési ellátásban, 2.413 fő szociális jellegű támogatásban részesült, míg az álláskeresők közel fele (45,5%), 7.796 fő, semmilyen pénzbeli ellátást nem kapott.

A 2020. áprilisi statisztikai hónapban Bács-Kiskun megyében a **humán-járványügyi veszélyhelyzet** hatására 9 **csoportos leépítési** szándékbejelentés érkezett, amely 258 főt érint, ebből 24 fő esetében leépítési döntés is született. A leépítési szándékkal érintett dolgozók 27,9%-a a feldolgozóiparból, 26,0%-a egyéb szolgáltatás, 22,5%-a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazatból került ki.

38. ábra: A nyilvántartott álláskeresők arányának alakulása (gazdaságilag aktív népesség %-ban)

Járás	Nyilvántartott álláskeresők aránya (%) - Nyilvántartott álláskeresők száma a tárgyidőszakot megelőző év gazdaságilag aktív népesség %-ában		
	2019. április	2020. március	2020. április
Kecskeméti	4,8	4,9	6,4
Bajai	3,9	4,6	6,1
Kalocsai	7,5	7,9	9,3
Kiskőrösi	5,0	5,2	6,7
Kiskunfélegyházai	4,8	4,8	6,6
Kiskunhalasi	6,4	6,1	7,1
Bácsalmási	7,3	7,8	8,9
Kiskunmajsai	5,9	6,0	7,9
Kunszentmiklósi	7,9	7,7	9,3
Tiszaújvárosi	3,9	5,0	6,6
Jánoshalmi	8,7	9,6	10,7
ÖSSZESEN átlag	5,5	5,7	7,2

Forrás: BÁCS-KISKUN MEGYEI KORMÁNYHIVATAL Foglalkoztatási, Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztály
MUNKAERŐ-PIACI HELYZETKÉP BÁCS-KISKUN MEGYÉBEN 2020. április

Jelentős a **közfoglalkoztatottak** részaránya az alkalmazottak között, 2020. január és március között átlagosan 3.701 fő, tehát az összes alkalmazott 2,8%-a valamelyik közfoglalkoztatási program résztvevője. A közfoglalkoztatás keretén belül a járási startmunka programok, hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás és országos közfoglalkoztatási programokban 2020. március hónapban 4.134 fő dolgozott Bács-Kiskun megyében, 4,2%-kal kevesebben, mint egy hónappal és 23,0 százalékkal kevesebben, mint egy évvel korábban.

A közfoglalkoztatásban résztvevők 62,2 %-a nő volt. A résztvevők több mint fele (54,6%) legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezett. Legtöbben Kalocsa és Baja járásban dolgoztak közfoglalkoztatásban, de jelentős közfoglalkoztatott létszám tartozik Bácsalmás, Kiskunhalas, Kecskemét és Kiskőrös járáshoz is. A programok létszáma 2016-ban tetőzött a megyében, ekkor több mint tízezer főt foglalkoztattak. 2020. első negyedévében a létszám alapján a legjelentősebb a hátrányos helyzetű településeken megvalósuló Járási startmunka mintaprogram. A koronavírus foglalkoztatásra gyakorolt hatása, főként a növekvő munkanélküliség következtében a támogatott foglalkoztatás és a közfoglalkoztatási programok felértékelődése nem csak a megyében, hanem országos szinten is várható.

39. ábra: Nyilvántartott álláskeresők száma Bács-Kiskun megyében 2020 áprilisában

Járás	Nemenként		Iskolai végzettség			Nincs szakképzettsége	Korcsopontonként			Összesen
	Férfi	Nő	Alapfokú	Középfokú	Felsőfokú		<25 év	25-55 év	55 év <	
1. Kecskeméti	2 228	2 631	1 565	2 902	392	1 351	633	3 200	1 026	4 859
2. Bajai	822	933	468	1 160	127	373	199	1 079	477	1 755
3. Kalocsai	1 027	1 123	750	1 306	94	586	263	1 349	538	2 150
4. Kiskőrösi	759	956	606	1 034	75	559	223	1 101	391	1 715
5. Kiskunfélegyházai	539	616	358	746	51	313	124	744	287	1 155
6. Kiskunhalasi	642	759	517	833	51	402	168	905	328	1 401
7. Bácsalmási	364	354	301	396	21	211	121	414	183	718
8. Kiskunmajsai	307	366	303	344	26	240	48	441	184	673
9. Kunszentmiklósi	549	722	621	626	24	520	141	778	3 512	1 271
10. Tiszakécskei	320	376	236	434	26	204	94	433	169	696
11. Jánoshalmi	367	387	331	409	14	248	103	461	190	754
Bács-Kiskun Megye összesen	7 924	9 223	6 056	10 190	901	5 007	2 117	10 905	7 285	17 147

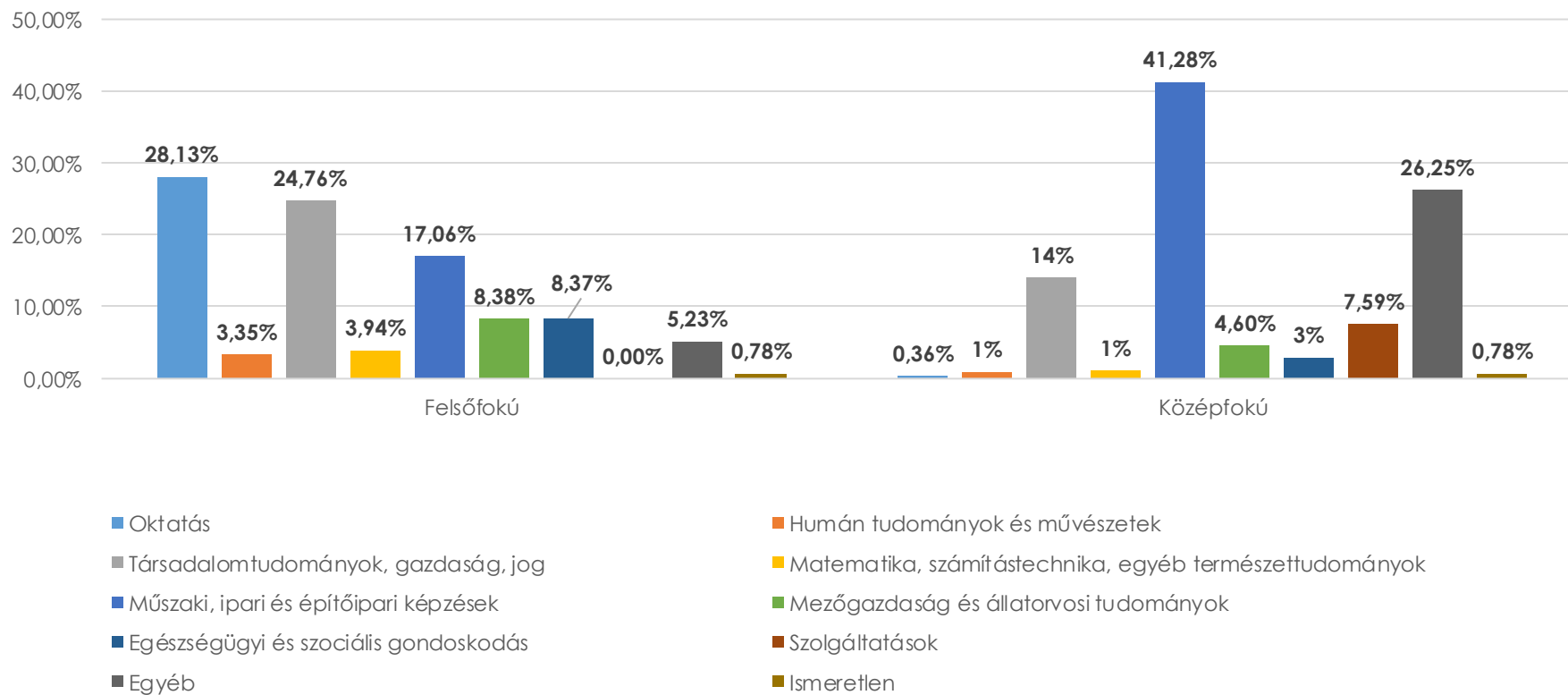
Forrás: BÁCS-KISKUN MEGYEI KORMÁNYHIVATAL Foglalkoztatási, Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztály MUNKAERŐ-PIACI HELYZETKÉP BÁCS-KISKUN MEGYÉBEN 2020. április

Bács-Kiskun megye lakóinak végzettségi szintje az országos átlagtól ugyan némiképp elmarad, de a **helyi tudástőke minősége pozitív átalakuláson** és folyamatos változáson **megy keresztül**. A diplomások aránya nőtt, a legfeljebb általános iskola 8 osztályát végzettek aránya a 2011-es népszámlálás óta több mint 5 százalékkal visszaesett. A mérséklődést az alacsony végzettségű vagy iskolázatlan időszerűak létszámának csökkenése okozta, hiszen a legtöbben (40 százalék) 2016-ban is a 65 év felettiak voltak, a többi korosztályban csupán 10 százalék alatti az iskolázatlanok aránya. A csökkenés egyébként több évtizedes tendenciába illeszkedik, a II. világháború alatt és után tanulni nem tudó paraszti családból származó korosztály időseddésével, elhalálózásával folyamatos.

Míg az alacsonyabb képzettségi szinttel (8. vagy annál kevesebb általános iskolai évfolyamot végzettek) rendelkezők közül a nők aránya magasabb a férfiakénál, 53-58% körül mozog, a szakmunkás vagy szakiskolai végzettségű férfiak lényegesen meghaladják az ilyen végzettségű nők számát. 2016-ban a jelzett 110 625 főből 70 364 fő volt férfi és csupán 40 261 fő nő, azaz a szakmunkás vagy szakiskolai végzettségű népesség megoszlása a férfiak és nők között 64%-36%. Mindezekkel szemben a megyében a magasabb képzettségi szintűnek minősülő érettségizett és diplomás lakosság körében szintén a nők rendelkeznek többséggel, az ilyen végzettségű lakosság 57%-a nő.

Az iskolázottság szintjében településtípusonként jelentősek a különbségek. A megyeszékhelyen, de a többi városban is a jobb munka- és megélhetési körülmények következtében fiatalabb a népesség, mint a községekben, így képzettebb is. A falvakban, külterületeken mezőgazdasággal, kézművességgel foglalkozók a családi hagyományok megőrzése, átadása következtében az iskolai rendszerben gyakran alacsonyabb képzettségi szintre tesznek szert. Problémát jelent, hogy a térségre jellemző hagyományos mesterségek képviselőinek száma csökken Bács-Kiskun megyében, tudásuk átadására kevés a lehetőség, így fennáll annak a veszélye, hogy az feledésbe merül, a mesterségeket nem folytatják tovább a megyében. A mesterségbeli tudás és tapasztalat megóvása, átadása kulturális, hagyományőrzési szempontból is fontos, ugyanakkor nem elhanyagolható idegenforgalmi jelentősége sem, hiszen a turisztikai látványosságok mellett az azokat kiegészítő sajátos helyi termékek is vonzerővel bírnak. Így az oktatásban és képzésben nem részesülő fiatalok (NEET-fiatalok) magas arányáért megyénkben ez az úgynevezett családi kötelezettségen alapuló tényező felelős.

40. ábra: Befejezett felsőfokú és középfokú végzettséggel rendelkező népesség arányának összehasonlítása Bács-Kiskun megyében a végzettség tanulmányi területe szerint, 2016

Forrás: KSH 2016 Mikrocenzus alapján saját szerkesztés

A Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottság Bács-Kiskun megyei szakképzés-fejlesztési stratégiája szerint az alapfokú oktatás hiányosságai miatt jelen van a funkcionális analfabetizmus a megyében. Az alapfokú oktatásban nem megfelelő a pályaorientáció, ezért a tanulók sok esetben nem a számukra megfelelő iskolatípust vagy szakképzést választják. Ehhez hozzájárul az alacsony szintű mobilitás, a jelentkezők és szüleik a közelben lévő képzési helyeket választják. A szakképzésbe bekerülő tanulók sok esetben gyenge motivációval rendelkeznek, amelynek egyik következménye a nagyfokú lemorzsolódás, valamint a tankötelezettséget nem teljesítő tanulók egyre nagyobb aránya.

A képzési kínálat szempontjából nehézséget okoz, hogy egyes szakmákban túlképzés folyik, valamint különböző **szakképzési pólusok** alakultak ki a megyében, amelyek **képzési kínálata nincs összehangolva**. Bizonyos területek keresettebbek a többinél, ugyanakkor felsőfokú és középfokú tanulmányok folytatása esetén nem ugyanazok a szakterületek élveznek prioritást.

Bács-Kiskun Megyében három **szakképzési centrum** működik, amelyek a középfokú oktatást és a szakmához jutást biztosítják. A Kecskeméti, bajai és Kiskunhalasi Szakképzési Centrumok több nagy múlttal rendelkező ismert és elismert szakiskolát, szakközépiskolát és szakgimnáziumot fognak össze.

A végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia külön kiemeli a szakképző intézmények kulcskompetencia-fejlesztő kapacitásának megerősítését. Kialakításra került az ún. **duális képzés** – tanulószerveződéssel –, amely a felsőoktatásban és a szakképzésben a vállalkozások képzésbe történő aktív bevonását szolgáló modell, a tanulók, hallgatók számára gyakorlati munkahelyi oktatás biztosításával. A felsőoktatásban a legjellemzőbben a műszaki területeken indulnak duális jellegű képzések, mivel az iparvállalatoknál (Kecskemét) azonnal használható mérnökökre van szükség. A Szakképzési Centrumok szoros kapcsolatot ápolnak a helyi gazdasági szereplőkkel; szakmai programokat, nyílt napokat, üzemlátogatásokat, kiállításokat és vásárokat szerveznek a magas színvonalú képzés biztosítása érdekében. A legfontosabb partnerük a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Az egészségügy ágazatban, az egészségügyi képzések terén a Bács-Kiskun Megyei Kórház különböző telephelyein működő intézményei, valamint az Önkormányzatok Szociális Alapszolgáltatási és Szakellátási Központjai, óvodák és bölcsődék lehetnek megfelelő partnerek. A vendéglátás területén a helyi, térségben található vendéglátóipari vállalkozások biztosíthatnak gyakorlati helyet. A kereskedelmi ágazat képzőhelyei között vannak országos hálózattal rendelkező vállalkozások – SPAR, TESCO, Jysk – de megjelennek helyi vállalkozók és cégek is a palettán. A kereskedelmi partnerek az összes részszakmában képviseltetik magukat úgy, mint élelmiszer- és vegyi áru, bútor- és lakástextil, ruházati és műszaki cikk kereskedelem. A Szakképzési Centrumok folyamatosan bővítik és a térség piaci igényeihez igazítják szakmai kínálatunkat, így például a turizmushoz, építőiparhoz, vendéglátáshoz kapcsolódó képzéseket. A centrumokon belül az oktatás racionalizálása megtörtént, csak a legindokoltabb esetben folynak párhuzamos képzések. A **felnőttképzést** folytató képző szervezetek között Bács-Kiskun megyében is jelen vannak a hazai és multinacionális nagyvállalatok belső képző központjai, a felnőttképzést folytató felsőoktatási intézmények, a nagy múltú ismeretterjesztő szervezetek képviselői (Bács-Kiskun Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, Népfőiskola), szakmai kamarák, felnőttképzést folytató egyéni vállalkozók, kis- és közepes képzési vállalkozások, továbbá a nonprofit képzők is. A megyei székhellyel nyilvántartásba vett felnőttképzést folytató, és az akkreditált képzőintézményeken kívül a térségben megtalálhatók az országos képző hálózatok állandó telephelyei is, továbbá az időszakos képzési kínálat (pályázatok, támogatott képzési események során) megjelenő magyar és külföldi szervezetek. Ezek a képzések lebonyolításában

természetesen változó személyi és infrastrukturális feltételekkel, tapasztalatokkal vesznek részt, de összességében megállapítható, hogy a térség lakóinak munkaerő-piaci pozícióit javító felnőttképzés folytatásának feltételei rendelkezésre állnak a megyében.

A nagy hagyományokkal, korszerű technológiával és jelentős fejlesztési kapacitásokkal rendelkező képzőszervezetek közül érdemes kiemelni a következőket: Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Bács-Kiskun megyei szervezete, Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zrt., Mátrix Oktatási és Vizsgaközpont.

Bács-Kiskun megyében három településen működik felsőoktatási intézmény, Kecskeméten, Baján és Kalocsán.

Kecskeméti képzési hellyel is működik a **Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet**, amely oktatási, kutatási, kulturális és múzeumi tevékenységet végez.

Kecskeméten található a **Neumann János Egyetem**, amely több korábbi főiskola integrációjával a **dél-alföldi régió egyik legnagyobb felsőoktatási intézményévé vált**. A Neumann János Egyetem az ipari fejlődés hatására a közelmúltban bővül gazdaságtudományi karral (Szolnoki Főiskola beolvadása), továbbá megépült az új, 21. századi igényeket kielégítő kampusz, amellyel létrejött Magyarország egyik legmodernebb egyetemi infrastruktúrája.

Az Egyetem fő képzési területei: agrár terület (Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar), gazdaságtudományok (Gazdálkodási Kar – telephelye Szolnokon is van), pedagógusképzés (Pedagógusképző Kar) és informatikai, műszaki képzés (GAMF Műszaki és Informatikai Kar). Az Egyetem ezen a területen az alföldi régió legjelentősebb gyakorlatorientált képzést folytató, szolgáltató felsőoktatási intézménye. Kecskemét városát a Magyar Kormány 2012-ben Kiemelt Járműipari Térséggé nyilvánította, tehát a műszaki képzés fejlesztése ehhez igazodik. A hallgatók anyagmérnöki, gazdálkodási és menedzsment, gépészmérnöki, járműmérnöki, mérnökinformatikus, műszaki menedzser, műszaki szakoktatói ismereteket szerezhetnek.

Az **Egyetem** intézményi súlyához viszonyítva **kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkezik**, továbbá **kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységet is végez**, így számos uniós projektbe bekapcsolódik.

Szintén Kecskeméti telephellyel is rendelkezik a már budapesti székhelyű Tomori Pál Főiskola, amely Kalocsán is rendelkezik telephellyel. Képzési területi közé tartozik a bölcsészettudomány, gazdaságtudományok, társadalomtudományok.

Baján az Eötvös József Főiskola, valamint a **Nemzeti Közzolgálati Egyetem Víz tudományi Kara** működik. Az Eötvös József Főiskolának két meghatározó profilja van: a kisgyermekkorai neveléshez kapcsolódó alsófokú pedagógusképzés és gazdálkodási-menedzsment alapképzés.

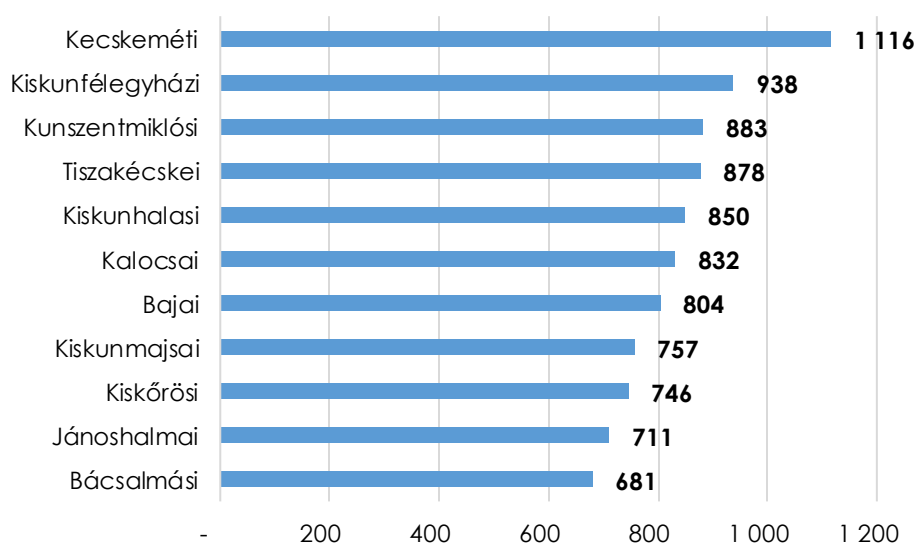
Az NKE Víz tudományi Karán építőmérnöki, környezetmérnöki és vízügyi üzemeltetési mérnöki alapképzési szakokon a 21. század legnagyobb környezeti és társadalmi kihívására, a globális éghajlatváltozásból eredő vízhiány és a vízgazdálkodás egyéb problémáinak kezelésére képeznek szakembereket. Az egyetem korszerű oktatási infrastruktúrával, a vízügyi technológiai eljárások oktatására alkalmas oktatóhelyekkel, laboratóriumokkal, mérőműszerekkel rendelkezik, hiszen a közelben lévő természeti erőforrásokra mérőtelepek épültek.

A **háztartások jövedelmi viszonyait** alapvetően befolyásoló tényezők: az iskolázottság, a felhalmozott vagyon, az aktív keresők száma. A megyén belül ezek területi eloszlásában **jelentősek a különbségek**, amelyek egyrészt a város-falu dimenzióban, másrészt egyes térségek (jánoshalmi, bácsalmási) tartós leszakadásában mutatkoznak meg. A térség jövedelmi struktúrájában kiemelkedően nagy szerep jut a mezőgazdaságnak, de a feldolgozóipar, gépjárműipar is jelentős.

Korábban már bemutatásra került, hogy a munkavállalók bruttó átlagkeresete, amely 314 ezer Ft volt 2019-ben, az elmúlt években folyamatosan emelkedett. Az átlagkereset növekedésének mértéke a versenyszférában jóval magasabb volt, mint a közszférában és jelentősen meghaladta a szellemi foglalkoztatottak bruttó átlagbérének emelkedése a fizikai foglalkoztatottakét. A legmagasabb átlagbért biztosító ágazatok szolgáltató szektorba tartoznak, a „Pénzügyi szolgáltatás” és az „Információ és kommunikáció”.

A megyén belüli jövedelmi viszonyok jelentős területi eltéréseket mutatnak, ehhez kapcsolódóan viszont 2016-nál frissebb adat nem áll rendelkezésre. A Kecskeméti járásban az egy állandó lakosra jutó személyijövedelemadó-alapot képező jövedelem 63%-kal haladja meg a Bácsalmási járásét. Általánosságban elmondható, hogy a megyeszékhelyen és környező járásokban magasabbak a jövedelmek, míg a megye déli részén alacsonyabbak, kivéve a Kiskőrösi és Kiskunhalasi járásokat, ahol ez a tendencia megfordult. Ahol jelentős a közfoglalkoztatottak valamint a kisebbség aránya ott a járás átlagkeresetét rontja az igen csekély jövedelemből élők aránya.

41. ábra: Egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem (2016)

Forrás: KSH Interaktív térképek alapján saját szerkesztés

A nemzetiségek adataira vonatkozóan a 2011-es népszámlálás, valamint a 2016-os Microcenzus óta friss információval nem rendelkezünk, de megoszlását tekintve lényeges változás nem történt. **A lakosság körülbelül 3%-a tartozik valamely kisebbséghez.**

Bács-Kiskun megyében jelentős számban és arányban (teljes lakosság 2%-a) élnek cigány nemzetiségű lakosok. Sokukra jellemző a hátrányos lét: szegénység, alacsony foglalkoztatottság, rossz lakáskörülmények, analfabetizmus, iskolai lemorzsolódás. Felzárkózásuk terén azonban számos

mintaértékű, gyakorlati tapasztalat is rendelkezésre áll a megyében. A cigány kisebbség demográfiai szerkezete eltér az átlagtól, rájuk a fiatalosabb korstruktúra jellemző. Míg a népesség alapvetően öregszik, a cigányoknál a fordítottja tapasztalható, sok a gyermek, de egyre kevesebb az idős.

A korábbi adatok alapján a cigányság jelenléte a megye településeinek több mint felében jellemző, létszamarányuk néhány településen haladja meg a népesség 5%-át, de 10%-át már nem éri el. Arányuk a városokban Jánoshalmán, Kecelen, Kiskunhalason és Solton 5 % feletti volt, Kiskunmajsán a lakosság 6,5 %-át alkották, így itt a legmagasabb. A községek közül – a népességszámhoz viszonyítva – a legtöbb cigány Uszódon (8,5 százalék) élt, amelynél mintegy 3 százalékponttal alacsonyabb volt Tiszaalpáron, Nagybaracsán, Szeremlén és Sükösdön. A roma népesség még Bátyán és Csengődön képviselt négy százaléknál magasabb arányt. A járások közül a cigány etnikumhoz tartozók a Jánoshalmiban, a Kiskunmajsaiban, valamint a Kiskunhalasiban tették ki a népesség valamivel több mint 4 százalékát. Bács-Kiskun megye országos szinten a roma kisebbség létszámát illetően a 12. tehát a 19 megye közül a mezőny azon részébe tartozik, ahol viszonylag kisebb számban jelenik meg a cigányság.

A **cigány kisebbség** en túl a megyében megjelenik a **német** (a megye lakosságának 0,8%-a), a **horvát** (0,3%), a **szlovák** és a **szerb** (0,1-0,1%) nemzetiség is. A megye déli részei a délszláv (szerb, horvát – sokác, bunyevác), délnyugati (Duna menti) területei a német (sváb) nemzetiségek által tradicionálisan lakott térségek. A nemzetiségek kultúrája a megye kulturális örökségét színesíti. A németek lélekszámuk szerint Bácsalmáson és Baján élnek a legtöbben, de egyes kisebb településeken lakosságarányuk meghaladja a 15%-ot (Nemesnádudvar 41%, Hajós 38%, Császártöltés 26%, Vaskút 16%). A horvátok legnagyobb arányban Dúsnokon élnek, ahol a lakosság közel negyedét adják, de arányuk Hercegszántón, Bátyán, Garán és Katymáron is meghaladja a lakosság egytizedét. A lényegesen kisebb lélekszámban élő szlovákok Kiskörösnön élnek, (közel 500 fő), ám Dunaegyháza népességének közel negyede szlovák nemzetiségű. A szerbek a horvátok által lakott településeken élnek, de annál lényegesen kisebb lélekszámban.

A megyében 35 cigány önkormányzat, 22 településen német és 12 településen horvát nemzetiségi önkormányzat működik.

1.2 F) A TELEPÜLÉSEK INTÉZMÉNYI FELSZERELTSÉGE

Bács-Kiskun megyében az **egészségügyi szolgáltatás**on belül, az alapellátás keretében 2018-ban 191 felnőtt háziorvosi, 91 házi gyermekorvosi, 85 vegyes háziorvosi ellátást nyújtó praxist, valamint 147 foglalkozás-egészségügyi, 214 fogászati és 181 iskola- és ifjúság-egészségügyi alapellátást végző egészségügyi szolgáltatót tartottak nyilván.

A korábbi évekhez viszonyítva 2018-ban tovább nőtt a tartósan betöltetlen praxisok száma mind a háziorvosi, mind a fogorvosi ellátás tekintetében (28 háziorvosi és 30 fogorvosi praxis volt a megyénkben 6 hónapot meghaladóan betöltetlen). A jelenleg még dolgozó háziorvosok előrehaladott életkora, a nyugdíjas korúak magas aránya, a praxisok eladhatatlansága miatt **tartósan betöltetlen praxisok száma várhatóan tovább fog emelkedni.**

Az egészségügyi alapellátásban 2017-ben (KSH, utolsó elérhető adat) 3.254.000 esetet láttak el, 47.200 esettel kevesebbet, mint az előző évben. A házi gyermekorvosi szolgálat 601.000 ellátást teljesített, ez 13.300 fős teljesítménycsökkenést jelent.

Központi háziorvosi ügyeletre 15 szolgáltatónak, összevont ügyeleti ellátásra 2 szolgáltatónak van engedélye. A gyermekek ügyeleti ellátását Kecskeméten és Kiskunfélegyházán teljes ügyeleti időben, a felnőtt ügyeleti ellátástól elkülönülten látják el, a többi település esetében felnőtt és gyermek ellátás történik. 3 városban Kecskeméten, Solton, Baján fogászati ügyelet működik.

Közfinanszírozott járóbeteg szakellátást 10 önálló járóbeteg szakrendelés 238 szakmai egységében és 21 telephelyen működő, kórházhoz integrált szakrendelő 789 szakmai egységében végeznek. A szakorvos hiány állandó, a közfinanszírozott szakrendeléseken hosszú a várakozási idő, zsúfoltak a rendelések, leterheltek az orvosok és a szakdolgozók.

2018-ban a fekvőbeteg ellátást 3 kórház, 6 telephelyen biztosította. A Bács-Kiskun Megyei Kórházban a kecskeméti két telephely mellett a kalocsai és a kiskunfélegyházi telephelyen végeztek fekvőbeteg ellátást. **Önálló fekvőbeteg intézményként működött tárgyévben a Kiskunhalasi Semmelweis Kórház és a Bajai Szent Rókus Kórház.** 2018-ban az aktív ágyak száma 1977db, a krónikus és rehabilitációs ágyak száma 808db volt. A kórházi ellátásban 107.100fő beteg ápolása folyt átlagosan 6,7/fő ápolási napon, az átlagos ágykihasználtság 68,3% volt (KSH). A Covid-19 koronavírus-fertőzött betegek kezelésére 2020 tavaszán néhány hét alatt mobil járványkórházat állítottak fel Kiskunhalason, amely 150 fő befogadására alkalmas. A Büntetés-végrehajtási Intézet területén konténerekből kialakított kórház 3100 négyzetméter alapterületű, 225 konténerből álló épületegyüttes, amelyben 36 kórtermet alakítottak ki korszerű feltételekkel, folyamatos fertőtlenítéssel, a fűtést és a szennyvízelvezetést is megoldva.

Bács-Kiskun megyében 2018-ban **10 betegszállítást és 10 rendezvény egészségügyi biztosítását** végző egészségügyi szolgáltató működött.

A 2018 év végi adatok alapján Bács-Kiskun megyében összesen **285 védőnői szolgálat működik**, ebből 271 az alapellátásban (területi és iskolavédőnői szolgálatok), 9 a kormányhivatalban és a járási hivatalokban (Családvédelmi Szolgálat és vezető védőnők), 5 a szakellátásban (kórházi védőnők). A megyében **131 területi védőnői tanácsadót, 6 Családvédelmi Szolgálathoz tartozó tanácsadót** tartanak nyilván.

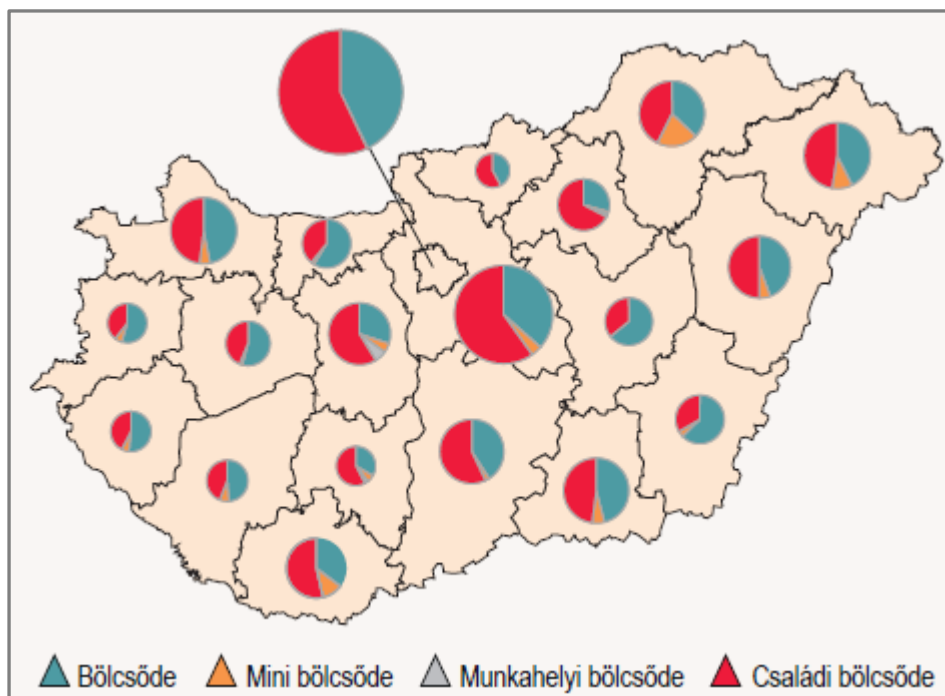
Megyénkben **4 Családvédelmi Szolgálat** (továbbiakban CsvSz) **6 tanácsadóban** fogadja a nőket, fiatalokat és várandós anyákat (Kecskemét, Baja, Kiskunhalas, Kiskunfélegyháza, Kalocsa, Kiskőrös), ahol a tanácsadáson kívüli preventív tevékenységre is nagy hangsúlyt helyeznek.

A **szociális szolgáltatások** megszervezése Magyarországon a települési önkormányzatok, valamint a megyei önkormányzatok feladata. Azt, hogy milyen típusú ellátást kell egy önkormányzatnak biztosítania a településen a jogszabály (1993. évi III. törvény) a lakosságszámtól teszi függővé. A szociális ellátásokon belül megkülönböztetünk **alapellátást** (étkeztetés, falugondnoki szolgáltatás, házi segítségnyújtás, családsegítés, támogató szolgáltatás stb.) és **szakosított ellátást** (szociális otthonok, rehabilitációs intézmények, átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények, lakóotthonok).

Az állami fenntartói feladatokkal a kormány a **Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságot** bízta meg. Bács-Kiskun megyében a Bács-Kiskun Megyei Kirendeltség látja el a fenntartói feladatokat, 5

intézményén keresztül, úgymint Bácsborsódi "Őszi Napfény" Integrált Szociális Intézmény (férőhelyek száma 600 fő); Bács-Kiskun Megyei "Bárka" Integrált Szociális Intézmény (férőhelyek száma 355 fő); Bács-Kiskun Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (feladatellátási helyek száma 15); Bács-Kiskun Megyei "Platán" Integrált Szociális Intézmény (idősek otthona férőhelye 120 fő, fogyatékos személyek otthona, lakóotthona a székhelyt és a 4 telephelyt is figyelembe véve összesen 314 fő befogadására alkalmas); "Harmónia" Integrált Szociális Intézmény (szenvedélybetegek ápoló gondozását végző, 70 fő ellátását biztosító szakosított szociális otthon).

42. ábra: Az egyes bölcsődei ellátási formák területi elterjedése (2018)

Forrás: Statisztikai tükör, A gyermekek napközbeni ellátása, 2018

Az egyes **bölcsődei ellátási** formák területi elterjedése ábra alapján megállapítható, hogy Bács-Kiskun megyében a bölcsődék több, mint fele családi bölcsődéként (többnyire családi napköziből átalakult családi bölcsődék) üzemel, a másik nagy hányada hagyományos bölcsődéként és elenyésző a mini bölcsődék, illetve munkahelyi bölcsődék száma. A KSH adatai alapján megállapítható, hogy az elmúlt 3 évben, mind a régióban, mind pedig a 3 megyében nőtt a bölcsődei férőhelyek száma. 2019-ben Bács-Kiskun megyében **2410 a bölcsődei férőhelyek száma**. Szinte 100%-os a kihasználtság, ugyanis a bölcsődébe beíratott gyermekek száma 2369 fő volt 2019-ben.

2018-ban **a gyermekek átmeneti otthonának száma** a megyében **51** (a régióban: 148, az országban: 926). Az országban 6966 **családok átmeneti otthonát** tartottak nyilván, amelyből 468 található a Dél-Alföldi régióban, azon belül pedig **214 Bács-Kiskun megyében**.

A megyében **szociális étkeztetésben részesülők aránya 6%-a** (11230 fő) volt az országos adatnak (186652 fő), a **házi segítségnyújtás** keretében ellátottak száma Bács-Kiskun megyében **3849 fő** volt, a régióban 16249 fő, az országban 89479 fő a 2019-es KSH adatok alapján.

A **tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben ellátottak száma 4832 fő** volt megyénkben 2018-ban, amely az országos érték **5,36%-a**.

Az idősek nappali ellátásában 2272 fő részesült 2018-ban Bács-Kiskun megyében, ez 5,94%-a az országos értéknek (38259 fő).

15. táblázat: A köznevelési intézmények feladat-ellátási helyeinek száma 2019-ben

Területi egység és szint megnevezése	Óvodák száma	Általános iskolák száma	Szakiskolai és készség-fejlesztő iskolák száma	Szakközépiskolák száma	Gimnáziumok száma	Szakközépiskolák száma	MINDÖSSZESEN
Bács-Kiskun megye	244	211	15	27	42	32	571
Békés megye	166	138	10	20	35	28	397
Csongrád-Csanád megye	166	126	9	25	24	41	391
Dél-Alföldi Régió	576	475	34	72	101	101	1359
Magyarország összesen	4608	3601	201	499	858	685	10452

Forrás: KSH területi statisztika, 2019

A **köznevelési** intézmények régiós számának több, mint egyharmada található a megyében, amely az országos érték 5,46%-a. **Felsőfokú alap- és mesterképzésben** részt vevő nappali képzésben tanulók száma képzési hely szerint messze elmarad a régióban a Csongrád-Csanád megyei adattól nyilvánvalóan a Szegedi Tudományegyetem jelenléte miatt. Bács megyei adatok szerint 2134 fő vesz részt felsőfokú nappali képzésben, míg Csongrád-Csanád megyében 15882 fő, Békés megyében pedig 314 fő. A régió az országban felsőfokú képzésben részt vevő nappali tagozatos hallgatók 9,81%-át adja.

16. táblázat: Kultúra főbb számai 2018-ban Bács-Kiskun megyében

Területi egység és szint megnevezése	Könyvtárak száma (db)	Beiratkozott olvasó (ezer fő)	Színházba járók száma (ezer fő)	Mozit látogatók száma (ezer fő)	Muzeális intézmények száma (db)	Muzeális intézmények látogatóinak száma (ezer fő)
Bács-Kiskun megye	130	99	162	503	225	305
Békés megye	82	49	141	241	156	180
Csongrád-Csanád megye	73	74	245	755	257	551
Dél-Alföldi Régió	285	222	548	1498	638	1036

Területi egység és szint megnevezése	Könyvtárak száma (db)	Beiratkozott olvasó (ezer fő)	Színházba járók száma (ezer fő)	Mozit látogatók száma (ezer fő)	Muzeális intézmények száma (db)	Muzeális intézmények látogatóinak száma (ezer fő)
Magyarország összesen	1337	598	8529	15477	3983	3447

Forrás: KSH területi statisztika, 2018

Az országban működő **könyvtárak** közel **10%-a, 130 db** található Bács megyében, a beiratkozott olvasók száma 16,55%-a az országos adatnak. A színházat és mozi látogatók száma Csongrád-Csanád megyében meghaladja a Bács-Kiskun megyei látogatók számát. A megye a régió muzeális intézményeinek 35,27%-át adja, a muzeális intézmények látogatóinak száma pedig jelentősen, 23,75%-ponttal múlja alul a Csongrád-Csanád megyei adatot a régió teljesítményéhez képest. Bács-Kiskun megyében 2018-ban **225 db kiállítás** került megrendezésre a muzeális intézményekben.

A **megyében 5 db Tourinform iroda működik**, de a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat honlapjáról és facebook oldaláról is sok érdekes, hasznos és aktuális információt lehet szerezni a megye turizmusáról (szálláshelyek, látnivalók, aktív kikapcsolódási lehetőségek, fürdők, gasztronómia, események, érték, élmény, egészség).

Bács-Kiskun Megyei **Kormányhivatalnak** 11db járási hivatala működik a megyében, 19db kormányablak, 11db járási hivatal ügysegédi szolgálat és 3db okmányiroda segíti a megyében élők ügyintézését.

1.2 G) TELEPÜLÉSEK JELLEMZŐ LAKÁSVISZONYAI

KSH adatok szerint **2019 év elején Bács-Kiskun megyében az összes lakásszám 241.516 db volt** (kb. 5,4%-a az országos adatnak). A **100 lakásra jutó népesség** tekintetében megközelítőleg **5%-kal jobban teljesít** megyénk (**209 fő**), mint az országos átlag (219 fő).

2019-ben Bács-Kiskun megyében 799 lakást vettek használatba, 1,8%-kal többet, mint egy évvel korábban. A lakások 52%-a a megyeszékhelyen, 33%-a a többi városban, 15%-a községekben épült. A megyeszékhelyen 10%-kal csökkent, a községekben pedig 25%-kal nőtt az átadott lakások száma az előző évihez viszonyítva.

Az új lakások 63%-ának természetes személy, 37%-ának vállalkozás volt az építtetője. Természetes személyek az egy évvel korábbinál 5,7%-kal több, vállalkozások 2,0%-kal kevesebb lakást építtettek.

Építési forma szerint a **lakások kétharmadát családi házas**, egyharmadát többszintes, többlakásos épületben adták át. Átlagos alapterületük az országosnál (97 m²) nagyobb, 108 m² volt, a lakások 57%-át 4 vagy annál több szobával építették.

2019-ben 70 lakás szűnt meg a megyében, 40%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. Száz épített lakásra 9 megszűnés jutott, az előző évi 15-tel szemben. Az építések és megszűnések egyenlegeként a megyei lakásállomány az elmúlt év során 729 lakással bővült.

A 2019-ben kiadott lakásépítési engedélyek és egyszerű bejelentések száma együttesen 1170 volt, 8,0%-kal több, mint 2018-ban. A KSH 2019-es adatai alapján a tízezer lakosra jutó épített lakások száma Bács-Kiskun megyében 15,9db, 26,39%-kal kevesebb, mint az országos átlag (21,6db)

1.2 H) TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ADOTTSÁGOK

1.2. HA) TELEPÜLÉSHIERARCHIA

A megye jelenlegi települési kapcsolatrendszerét, hierarchiáját, fejlődésének dinamikáját az alaptényezőnek tekinthető tájtagoltság és a természeti adottságok összessége mellett a terület történelme is jelentősen befolyásolta: **a 20. század történelmi eseményei voltak, illetve vannak (a folyamat a mai napig tart) legnagyobb hatással a megye településeinek vonzáskörzeteire és a centrum-periféria alakulására.** Bács-Kiskun megye mai területén négy vármegye osztozott 1950-ig, a ma ismert Bács-Kiskun megye határainak alapja az egykori Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és a trianoni békeszerződéssel szétszakított Bács-Bodrog vármegyéből jött létre. Ekkor még csak 5 város alkotta a megye „városhálózatát”. A 80-as évek közepéig Kiskőröst nyilvánították várossá, majd a 80-as évek második felében további öt települést (Bácsalmás, Tiszakécske, Kunszentmiklós, Kiskunmajsa, Jánoshalma). A rendszerváltást követő adminisztratív urbanizáció eredményeként a megye városainak száma mára megduplázódott (1990-ben 11 volt).

A megyehatárok jelentősen nem változtak. Két, a megyéhez kapcsolódó településsel³ és településrészek, tanyacsoportok önálló településsé formálódásával⁴ alakult ki a megye jelenlegi, **119 önálló településből álló településrendszere, amelyet 22 város és 97 község alkot.**

17. táblázat: Településhierarchia a népességszám alapján

Népességszám	1990		2001		2011	
	összesen	ebből város	összesen	ebből város	összesen	ebből város
– 499	4	0	5	0	9	0
500 – 999	15	0	18	0	19	0
1 000 – 1 999	30	0	34	0	37	0
2 000 – 4 999	47	0	42	0	35	3
5 000 – 9 999	10	3	11	8	10	10
10 000 – 49 999	9	7	8	8	8	8
50 000 – 99 999	0	0	0	0	0	0
100 000 –	1	1	1	1	1	1
Összesen	116	11	119	17	119	22

Forrás: KSH népszámlálási adatok

³1996-ban az addig Baranya megyéhez tartozó Dunafalva, 1999-ben az addig Jász-Nagykun-Szolnok megyéhez tartozó Tiszaug község csatlakozott a megyéhez

⁴ Városhely, Helvécia, Imrehegy (1952), Mórúgyát (1993)

A népességszám alapján kialakult **településhierarchia a megyében kis mértékben tér el a hazánkban a népességszám alapján kialakult hierarchiában megállapított településtípusoktól**. Bács-Kiskun megyében 1 nagyváros (Kecskemét), 3 középváros (Baja, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas), 16 kisvárosi (5 000 és 20 000 fő közti népességgel rendelkező) településtípusba sorolható település található, ez utóbbiból azonban 1 nagyközség jogállású, továbbá 99 községet számlálhatunk.

A településhierarchia csúcsán nyilvánvalóan ma is a megyeszékhely Kecskemét áll, amely az egyetlen 100 ezer fő népességet meghaladó város. Itt él a megyei lakosság ötöde, a megyei városi lakosság közel harmada. A város a termelő és szolgáltató szektorba tartozó munkahelyek, közigazgatási és egészségügyi szolgáltatások biztosításában továbbra is kiemelkedő. Kecskeméten különösen magas az egy adófizetőre jutó adóköteles jövedelem, a foglalkoztatottság is itt a legjobb.

A városok aránylag egyenletesen jelennek meg a megye területén. Ez alól a megye déli - az egykori Bács-Bodrog vármegye országban maradt - területe a kivétel, itt csak **Baja** képviseli a városi funkciókat ellátó településeket, vonzáskörzete a többi déli területtől eltérő ütemben fejlődik. A megye középső részén már nem jelölhető meg ilyen egyértelműen funkcionális központ, itt több városi rangú járásszékhely is rendelkezik funkcionális szereppel.

A községek, nagyközségek általában a saját járásközpont vonzáskörzetébe tartoznak, de vannak átfedések, kivételek is (pl.: Imrehegy a Kiskőrösi járás déli peremén inkább Kiskunhalas város vonzáskörzetéhez tartozik, de Kiskunfélegyháza város vonzása is túlnyúlik a járáshatárán).

Bács-Kiskun megyében található a legnagyobb kiterjedésű tanyás terület az országon belül, így **a megye településszerkezetének meghatározó hagyományos gazdálkodási, lét - és településformája a tanya**. A tanya, a tanyás településrendszer 2019 óta a magyar nemzeti örökség része. A tanyás településtípus jelenléte a megye nyugati, Duna-menti részét leszámítva a megye teljes területére jellemző. A tanyás települések közé az Országos Területfejlesztési Konceptióban szereplő meghatározás szerint korábban azokat a településeket sorolták, ahol a népszámlálás szerint (2001) a külterületi népesség száma meghaladja a 200 főt, aránya pedig a 2%-ot. A 2011-es népszámlálási adatok alapján a külterületeken élő állandó lakosság országos átlaga 3,08%, a megyei átlag ennek több mint négyszerese, 12,7%. Az Országos Területrendezési Terv az országos átlagnál magasabban, 5%-ban határozta meg a tanyás területek övezetéhez tartozó települések külterületi állandó lakossági küszöbértékét, és így **a megye 119 településéből 67 tartozik ehhez az övezet**hez. A megyében ezen belül 54 településen 10% feletti a külterületi lakosság száma és ezek között **6 olyan települést említhetünk⁵, ahol eléri vagy meghaladja az 50%-ot, azaz a lakosság legalább fele külterületen él**.

A településhierarchia nem népességszám, hanem **települési funkciók szerinti vizsgálata a településhálózatok megalapozott fejlesztéséhez fontosabb összefüggéseket tár fel**. Az első, sokat hivatkozott hálózatelemzés során a 174 statisztikai kistérségek rendszerét vizsgálva meghatározásra került 113 olyan funkcionális városi térség (FVT)⁶, aminek alapja a települések közötti valós munka- és lakóhelyi, közlekedési, középfokú ellátási kapcsolatok voltak. A funkcionális városi térségek a

⁵ Bácsszőlős, Kéleshalom, Fülöpjakab, Helvécia, Petőfiszállás, Móricgát (Forrás: KSH, 2011. évi népszámlálás)

⁶ „A magyar településhálózat helyzetéről és távlatairól - Értékelő jelentés” (VÁTI Területi Tervezési és Értékelési Igazgatóság, Nemzetközi Területpolitikai és Urbanisztika Irodáján, 2009. december)

településhálózati központot és környékét foglalják magukba, ismétlés és átfedés nélkül, az ország egész területét lefedve.

E szerint a felosztás szerint a 11 db járással szemben **a megyében 8 FVT található**. Jánoshalmi kistérség települései egyöntetűen a Kiskunhalasi FVT-be, míg a Kunszentmiklósi kistérség települései a Budapesti FVT-be kerültek.

18. táblázat: A 2009-es vizsgálat során megállapított FVT hierarchia-szintjei és a megyei FVT-k besorolása

FVT hierarchia szintjei	Bács-Kiskun megyei FVT
1. Nemzetközi jelentőségű metropolisz térség	-
2. Nemzeti jelentőségű nagyvárosi térségek	-
3. Regionális jelentőségű funkcionális nagy- és középvárosi térségek	Kecskemét
4. Térségi szerepkört betöltő funkcionális közép- és kisvárosi térségek	-
4.1. Aprófalvas térségek	-
4.2. Mezővárosias-tanyás térségek	Kiskunfélegyháza, Kiskunmajsa, Kiskunhalas, Bácsalmás, Baja, Kalocsa, Kiskőrös

Forrás: VÁTI Kht., 2009

A FVT kialakítását megalapozó vizsgálatban a VÁTI Kht. a megye településeit közigazgatási és közszolgálati funkcióik alapján is besorolta. Ez alapján a megye településállományának funkcionális megoszlása területileg nem mutat kirívó aránytalanságokat. A két legnagyobb népességű város – **Kecskemét és Baja – itt is a többi településhez képest magasabb, az úgynevezett térségi jelentőségű funkcionális központ kategóriába került.** Ezzel a megye jelentősen nem tér el Magyarország többi megyéjétől, hiszen azok is általában csak két jelentősebb funkcionális központtal rendelkeznek.

A funkcionális központ kategóriában 11 település – Kunszentmiklós, Szabadszállás, Lajosmizse, Tiszakécske, Kiskunfélegyháza, Kiskőrös, Kalocsa, Kiskunhalas, Kiskunmajsa, Jánoshalma, Bácsalmás – reprezentálja a megyét, ami a többi megyéhez képest jóval kedvezőbb képet mutat. A részleges központi funkcióval rendelkező település kategóriába került a megye településállományának közel kétharmada, 75 település. Ez szintén kedvező képet mutatott – a vizsgálat idején – a többi megyével való összehasonlításban, mivel összeségében 88 olyan település van a megyében, amely az alapszolgáltatásokon túl valamilyen központi funkcióval is rendelkezik.

Központi funkcióval nem rendelkező település a településállomány mindössze egynegyede (31 település). Ezekre a településekre jellemző, hogy szinte kivétel nélkül Kecskemét, Baja és Kalocsa városok közvetlen közelében találhatók, megfelelő közúti kapcsolatokkal. Így a központi funkciók hiánya kis távolsággal és megfelelő elérési idővel kompenzálható. **Hátrányos helyzetben azok a települések vannak, amelyekről viszonylag nehezebben érhető el egy-egy központi funkcióval is rendelkező település vagy város** (pl. Bácsszentgyörgy, Bugacpusztaháza, Dunatetőtlen, Dunafalva stb.)

2012-ben a Nemzetgazdasági Minisztérium újabb elemzésnek vetette alá az FVT-k gazdasági potenciálja alapján a városhierarchia szintjeit, **e szerint Kecskemét gazdasági ereje tovább nőtt**, 7. a

magyarországi városok rangsorában, Baja a 27. helyen (néhány megyei jogú várossal szinte azonos pozícióban), a középmezőnyben Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas és Kiskőrös (41., 42., 43.), valamint kicsit hátrébb Kalocsa (53.) szerepel. A sorrendben az utolsó ötödben kapott még helyet vonzásközpontként Kunszentmiklós, Kiskunmajsa és Bácsalmás.

A KSH 2015-ben megjelent „Városok-falvak” című kötete az egyes hierarchiaszintek meghatározásához **újfajta, de szintén funkcionális alapú megközelítést alkalmaz**,⁷ annak érdekében, hogy az egyes szintek összehasonlító vizsgálatát a hagyományos, kizárólag népességnagyság vagy jogállás alapján tett csoportosításhoz képest jobban összemérhető, homogénebb településcsoportok figyelembevételével tegye meg. Arra való hivatkozással, hogy a központi szerepkör és az ahhoz kapcsolódó funkciók szinte kizárólag a városokra jellemzőek Magyarországon, ezért ilyen funkcionális alapú csoportosítást csak a városokra vonatkozóan készített - a községek esetében továbbra is a népességnagyság jelentette a területi összehasonlítás alapját.

A központi szerepkör mértéke, a városi funkciók alapján négy csoport alakult ki (zárójelben a megyei adat):

- Főváros
- Felsőfokú központ (Kecskemét)
- Középfokú központ (Baja)
- Alsófokú központ (20)

A kialakított csoportok természetesen nem homogének, hiszen például a középfokú központok csoportjában találhatunk olyan városokat, amelyek az ipar, az oktatás vagy a közigazgatás szempontjából jelentősek. A községeket továbbra is a népességszámuk alapján osztották két csoportra: falvakra (87) és aprófalvakra (10), **így összességében Magyarország településeit hat településhierarchia-szintbe sorolták**. A települések kategorizálásának fő célja a hierarchiaszintek társadalmi-gazdasági bemutatása, illetve összehasonlítása volt. E felosztás szerint Bács-Kiskun megyében **a felsőfokú központ szintet Kecskemét, a középfokút Baja képviseli, míg alsófokúból – amelyek a megye északi és középső területén fordulnak elő sűrűbben – 20 van**. Bács-Kiskunban e szerint 97 község található, ebből 10 aprófalu.

⁷ A városok funkció szerinti kategorizálásához 10 fő tényezőt vett alapul: népesség, szolgáltatások, vendéglátás, egészségügy, szociális ellátás, oktatás, kultúra, ügyintézés, munkaerő-megtartás és -vonzás, gazdasági potenciál.

43. ábra: Alsófokú központok elhelyezkedése országosan és Bács-Kiskun megyében

Forrás: Városok-Falvak, KSH 2015

A települések hierarchiája, a központok – városok – szelektálódása kezdetektől fogva tehát a tágabb értelemben vett piaci, gazdasági funkcióhoz kötődött. A megyei településhálózat csomópontjaiban továbbra is a városi funkciókat ellátó települések jelennek meg (járásközpontok, FVT-k, illetve a felső-, középső és alsófokú központok), de **a térségi hierarchiában betöltött szerep, a térségi vonzáskör egy új, a fogyasztásra épülő dimenziót is kapott**, valamint **megfigyelhető egyes települések hálózati szerepének átrendezése, specializációja is** (például Kiskunhalas gyógyhely és egészségügyi központ, Kiskunfélegyháza ipari termelő munkahelyek koncentrációja). **E folyamatok tudományos alapú vizsgálata az utóbbi időben bontakozik ki.**

1.2. HB) A TELEPÜLÉSHÁLÓZAT TERÜLETEN BELÜLI ÉS KÍVÜLI KAPCSOLATAI (NEMZETKÖZI ÉS NEMZETI HÁLÓZATOK, VONZÁSKÖRZETEK, AGGLOMERÁCIÓK)

A településhálózat, a települési hierarchia folyamatosan és dinamikusán változik, amely jól tükrözi a végbemenő gazdasági-társadalmi folyamatokat is és befolyásolja a hálózati kapcsolatokat. A településhálózati kapcsolatok két nagyon szembeeső (történelmi és földrajzi elhelyezkedésből eredő) következménye kiemelendő: **a megye északi területének fejlődését dinamizálja a fővároshoz való közelsége, ezzel szemben áll a déli, határmenti területek leszakadása, illetve kevésbé sikeres felzárkózása.** Ezt a párhuzamos jelenséget a VÁTI Kht. 2009-ben folytatott hálózati potenciál vizsgálata is megerősítette, amely során azt is vizsgálták, hogy egy-egy (akár országos és regionális) közfunkció az adott településről mennyi idő alatt érhető el.

A közigazgatási-köszolgáltatási funkció elérhetőségén alapuló besorolás kategóriái:

1. kiemelkedő hálózati potenciállal rendelkező település,
2. magas hálózati potenciállal rendelkező település,
3. közepes hálózati potenciállal rendelkező település,

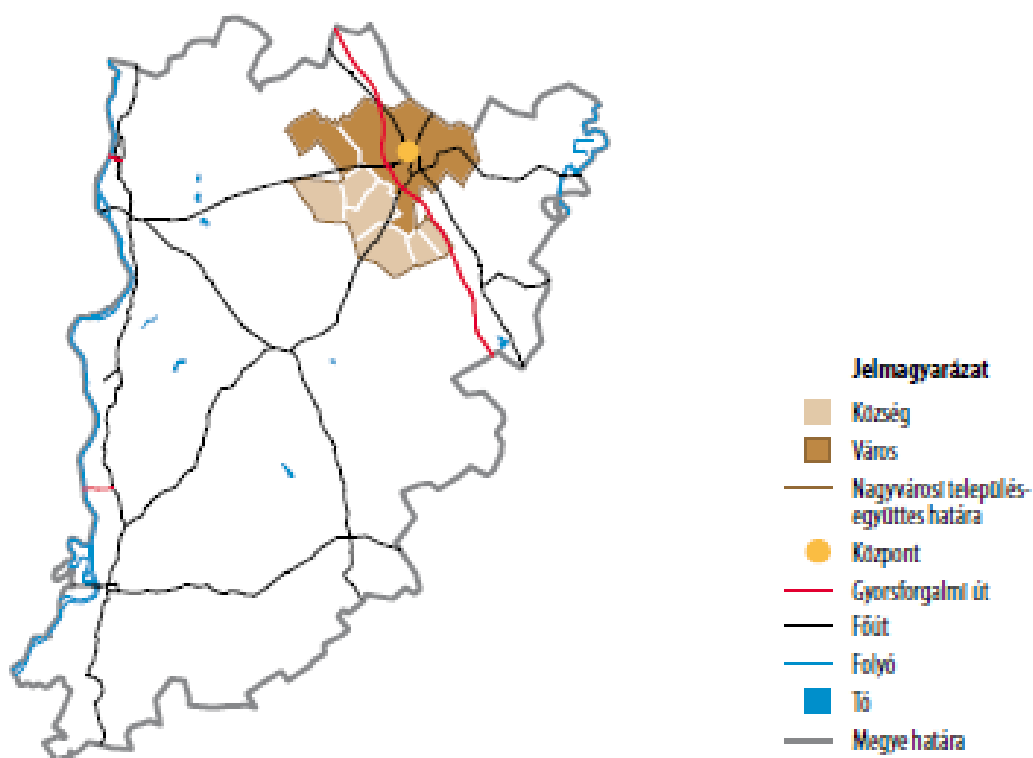
4. gyenge hálózati potenciállal rendelkező település,
5. elégtelen hálózati potenciállal rendelkező település.

Ez alapján kiemelkedő hálózati potenciállal Kecskemét és Kiskunfélegyháza és azok közvetlen vonzáskörzetébe tartozó települések rendelkeznek, valamint a Budapest-Szeged tengelyhez viszonylagosan orientálódó Kiskunhalas és Tiszakécske. Egyedül áll Kalocsa a megye Duna menti részén (összesen 15 település). Többnyire ezek körül helyezkedik el a magas hálózati potenciállal rendelkező, mintegy 28 település. 34 megyei település tartozik a közepes hálózati potenciállal rendelkező települések csoportjába. A gyenge hálózati potenciállal rendelkező települések nagy része olyan körzetében van, ahol maga a központ is közepes, vagy gyenge hálózati potenciállal rendelkezik (Jánoshalma, Bácsalmás).

Az elégtelen hálózati potenciállal rendelkező települések szinte kizárólag a magyar-szerb határ mentén találhatók. Bács-Kiskun megye mintegy 100 km hosszan határos a Szerb Köztársasággal, a **határ két oldalának települési kapcsolatai azonban mégsem mélyültek el.** Ezen hiányos, és kevésbé funkcionális települési kapcsolatoknak több oka is van. Magyarország e határszakasza az Európai Unió külső határát képezi. Ebből kifolyólag a határátjárás még komolyan ellenőrzött, emiatt egyes esetekben meglehetősen időigényes. Ez pedig a napi ingázás, esetleges munkába járás lehetőségét megnehezíti. Problémát jelent, hogy a határszakasz egyik oldala sem tartozik az adott ország olyan, gazdaságilag prosperáló térségei közé, amely komoly vonzóerővel bírna a másik oldal felé. Szabadka a XX. század elején még a terület funkcionális központjának számított, és vonzáskörzetéhez tartoztak a mai Bács-Kiskun megye egyes délkeleti, észak-bácskai területei is. A határváltozások után azonban a Vajdaság központja Újvidék lett, így a földrajzi perifériára került Szabadka – a gazdasági szerkezet globális változásával, a mezőgazdasági termelés háttérbe szorulásával együtt – folyamatosan elvesztette súlyát, dinamizáló gazdasági pozícióját. A város esetében napjainkra kezdenek a határon túli kapcsolatok erősödni, azonban ezek főleg Szeged felé, nem pedig Bács-Kiskun megye települései felé irányulnak.

A megyei településhálózat harmadik **meghatározó eleme a megye egyetlen (kecskeméti) nagyvárosi településeggyüttese.** A településeggyüttesek országos szintű lehatárolására 1996-ban, felülvizsgálatára 2003-ban és 2014-ben került sor. A KSH 2003-ban országosan 21 nagyvárosi településeggyüttest határolt le. A településeggyütteseknél már kimutatható a központ és a közelében fekvő települések közötti funkcionális kapcsolat, de azok intenzitása (még) gyenge, az olyan erős területi összefonódás, összeépülés, amely az agglomerációk létrejöttének egyik sajátos kritériuma, esetükben még csekély mértékű, vagy hiányzik. A KSH lehatárolása szerint a kecskeméti nagyvárosi településeggyütteshez 2003-ban Kecskeméttel együtt 9 település tartozott: Ballószög, Felsőlajos, Helvécia, Kerekegyháza, Ladánybene, Lajosmizse, Nyárlőrinc és Városhőd. **A 2014. évi felülvizsgálat során 8-ra csökkent a települések száma (2 város és 6 község alkotja):** Ágasegyháza, Ballószög, Fülöpjakab, Helvécia, Jakabszállás, Kerekegyháza, Kunszállás tartozott a településeggyütteshez, azaz Felsőlajos, Ladánybene, Lajosmizse, Nyárlőrinc és Városhőd kikerült ebből a körből. A településeggyüttes megyén belüli térbeli elhelyezkedése kissé délnyugatra tolódott, a Kecskeméti járáshoz tartozó községek és városok tartoznak hozzá. A településeggyüttes települései kettő kivételével közvetlenül határosak Kecskeméttel, összeköttetésüket a városba sugarasan befutó fő-, és mellékutak biztosítják kedvező elérési idővel. A város közötti hálózata több alföldi városra jellemző módon ugyanis gyűrűs-sugaras elrendezésű. Az M5-ös autópálya mellett közúti kapcsolatait az 5-ös, a K-Ny irányú 44-es és 52-es főút, valamint az átlós DNY-ÉK irányú 441-es és 54-es főút adja.

44. ábra: A kecskeméti nagyvárosi településegység

Forrás: Agglomerációk, településegységek, KSH 2014

A kecskeméti településegység közúthálózati elérhetősége is rávilágít arra, hogy a kapcsolatok számának és erősségének szempontjából azok a települések vannak a legjobb helyzetben, amelyek az M5-ös autópályáról (így Budapestről, esetleg Szegedről) könnyen és viszonylag rövid idő alatt megközelíthetők, legrosszabb helyzetben pedig azok, amelyek ezektől „távolabb” a magyar-szerb határ mentén, illetve délen találhatók.

Az előző fejezetben szereplő FVT-k esetében is meg kell említeni, hogy azok a települési hálózatok és kapcsolatok szempontjából dinamikusan alakuló területi egységek, a felosztás óta (2009) **számos gazdasági-társadalmi folyamat zajlott le a megyében amelyek befolyásolják a települési hierarchiát, megyén belüli és kívüli kapcsolatokat is.** Főleg a munkahelyteremtő nagyberuházások, nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű gazdaságfejlesztési beruházások (pl. Kecskemét, Mélykút) és a közlekedési, kereskedelmi, utas- és áruforgalmi kapcsolatokat biztosító új infrastruktúra térszerkezeteket átalakító hatása jelentős.

1.2 HC) TELEPÜLÉSEK KÖZÖTTI FELADATMEGOSZTÁSOK, EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

A Bács-Kiskun megyében található 119 települést és 11 járást vizsgálva elmondható, hogy a korábbi szoros és szerte ágazó települési együttműködések keretét megadó többcélú kistérségi társulások 2013. 01. 01. utáni megszűnését követően manapság is jellemző a sokrétű települési együttműködés. 2013. 01. 01. dátummal hatályát veszítette A helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. évi CXXXV. törvény (Ttv.) és A települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásairól

szóló 2004. évi CVII. törvény (Tttv.). Ezt követően a továbbra is megmaradó többcélú kistérségi társulások – például Halasi Többcélú Kistérségi Társulás – jogi személyiséggel rendelkeznek, amelyeknek a Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal a felügyelő szervezete és a működési kereteit a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. XLXXXIX. törvény IV. fejezetében található, a helyi önkormányzatok társulásairól szóló 87-95. §-okban rögzített szabályok adják meg. A korábbi önkormányzati feladatok egy része, amelyek ellátására a többcélú társulások létrejöttek, a járási közigazgatási rendszer létrejöttét követően fokozatosan átkerültek állami feladatkörbe. Jellemző példái e folyamatnak az alap- és középfokú oktatás, valamint a szociális ellátás egy részének átszervezése. **A megyében jelenleg majdnem minden járásban működik többcélú kistérségi társulás, amelyek hatóköre általában kiterjed a járás minden településére.** Ezek közül kivétel a Tiszakécskei járás, mivel ez a járás csak 2013-ban jött létre a korábban Kecskeméti (Tiszakécske, Lakitelek, Szentkirály, Tiszaug) és Kiskunfélegyházi (Tiszaalpár) kistérségek településeiből.

Az intézményfenntartó feladatok köre csökkent ugyan az utóbbi időben a feladatok központi átszervezésével, de a megyei demográfiai tendenciák is indokolják a települések összefogásának szükségességét. A meglévő társulások jellemzően mindenhol a szociális és egészségügyi alapellátást⁸ biztosítják a társulások településeinek. A megyei lakosság elöregedésének tendenciáit követve az önkormányzatok számára is egyre fontosabb feladat a településeken élő idős korú emberekre irányuló fokozott figyelem, az idős korukból fakadó speciális igényeik ellátása. Az önkormányzatok által nem finanszírozható minden településen külön-külön az idős lakosok ellátása, de ez a feladat mindenhol egyre nagyobb terhet jelent. **A települési összefogás klasszikusan jól működő példája az idősellátás megoldásának különböző formái:** szociális konyhák működtetése, idősek nappali ellátását biztosító intézmények fenntartása. Kiemelhető példa a társulások sorából a Helvécia és Mikrotérsége Szociális és Gyermekjóléti Feladatellátó Társulás két okból is, mivel e társulás hatóköre nem terjed ki a járás teljes területére, csak Helvécia, Ballószög, Orgovány, Jakabszállás települések a társulás tagjai. Feladatai viszont klasszikusan a szociális alapellátáshoz kapcsolódnak, szociális konyha működtetés minden településükön biztosított. Időskorúak nappali ellátása Jakabszálláson és Orgoványon valósul meg.

Van olyan társulás is járási szinten, amely csak egy típusú feladatot lát el és az sem az idősekhez kapcsolható, például a **Bácsalmási járásban**. A Bácsalmási Kistérségi Többcélú Társulás (tagok: Bácsalmás, Bácsszőlős, Csikéria, Katymár, Kunbaja, Madaras, Mátételke, Tataháza) például csak óvoda-bölcsőde fenntartását biztosítja Bácsalmáson, Csikérián, Mátételken, Bácsszőlősen, Madarason és Kunbaján. Ezen kívül működik még a járásban a Gyermekjóléti Szolgálati Társulás Tataháza központtal, amely Csikéria, Bácsszőlős, Tataháza, Mátételke településeken biztosít ellátást.

A **Tiszakécskei járásban** működik Tiszakécske központtal egy család- és gyermekjóléti ellátást biztosító intézmény, amelynek ellátási területe kiterjed Tiszakécskén kívül Tiszaug, Szentkirály, Lakitelek és Tiszaalpár településekre is. Lakitelek a Kecskeméti járásba tartozó Felsőlajossal tart fent szoros kapcsolatot még abból az időből, amikor mindkét település a Kecskeméti kistérség tagja volt.

⁸ Szociális ellátás: család- és gyermekjóléti szolgálat, időskorúak nappali ellátása, szociális konyha működtetés, családok átmeneti otthonának üzemeltetése, idősek otthonának fenntartása, hajléktalan személyek átmeneti szállása, pedagógiai szakszolgálat. Egészségügyi feladatok ellátása: orvosi ügyelet és ügyeleti gépjármű biztosítása, védőnői feladatok ellátása.

A **Kecskeméti járásban** belül a Kecskeméti Többcélú Kistérségi Társulás már nem biztosít közös intézményfenntartást a járásban, helyette mikrotérségi összefogások maradtak fenn, alakultak ki. Az említett Helvéciai Mikrotérségen kívül Kerekegyháza és Térsége Feladatellátó Társulás is működik a járásban mikrotérségi együttműködésként Ágasegyháza, Fülöpháza, Kerekegyháza, Kunbaracs és Ladánybene összefogásaként. Az ellátás szintén a szociális alapellátáshoz kapcsolódik, idősök gondozására terjed ki, valamint család- és gyermekjóléti szolgálat működtetésére. A Lajosmizse és Felsőlajos Köznevelési, Egészségügyi és Szociális Közzolgáltató Társulás szociális ellátásként nappali ellátást, házi segítségnyújtást és szociális konyhát működtet Lajosmizsén, óvoda és bölcsőde fenntartását biztosítja mindkét településen.

A **Kiskunfélegyházi járásban** Bugac és Bugacpusztaháza tart fenn közösen bölcsődét és művelődési központot könyvtárral. A korábbi többcélú kistérségi társulás vagyonát szétosztották a települések között, jelenleg már nem tart fenn intézményt.

A **Kiskunhalasi járásban** működő Halasi Többcélú Kistérségi Társulás ezzel szemben megőrizte az egykori kistérségi többcélú társulásként klasszikusan működő települési együttműködést, a közös fejlesztések kidolgozásán és megvalósításán túl a szociális- és gyermekjóléti alapellátás, szakellátás és intézményi feladatellátáson keresztül az idősöknek szükséges ellátások biztosításáig terjedő feladatok elvégzését. A társulás hatóköre minden települést érint a járásban.

A Felső-Kiskunsági és Dunamelléki Többcélú Kistérségi Társulás a **Kunszentmiklósi járásban** működik, intézményfenntartó szerepe szintén a szociális és gyermekjóléti feladatok ellátására terjed ki. A társulás tagja Újsolt is a járás településeit kiegészítve, mivel Újsolt korábban a Kunszentmiklósi kistérség része volt. A korábbi együttműködés megmaradt a járás jelenlegi határán átnyúlva is (Újsolt jelenleg a Kalocsai járás tagja).

A **Kalocsai járásban** a települési együttműködés szomszédos települések összefogásával valósul meg, mint Harta és Dunatetőtlen a Hartai Hársfavirág Szociális Központ fenntartásával. Ezen kívül működik a járásban egy másik társulás 2016 óta, amely több települést lát el a családsegítés és gyermekjóléti szakszolgálat szakterületen, ez a Térségi Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat Intézményfenntartó Társulás Dunapataj központtal. A társulás hatókörébe tartozó települések: Harta, Dunapataj, Szakmár, Öregcsertő, Dunatetőtlen, Újtelek, Homokmégy.

A **Kiskunmajsai járásban** működő Kiskunmajsai Többcélú Kistérségi Társulás intézményfenntartóként biztosítja a településeken az orvosi ügyeletet és védőnői szolgálatot, valamint szociális alapellátásként bölcsőde üzemeltetését, tanya- és falugondnoki szolgálatot, valamint szociális étkeztetést biztosít és házi segítségnyújtást. Ezen kívül a járásban Jászszentlászló és Móricgát összefogásában Jászszentlászlón működik a Szent László Alapszolgáltatási Központ idősök ellátásának biztosításaként a szociális étkeztetés lehetőségével, házi segítségnyújtás és idősök otthona fenntartásával.

A **Bajai járásban** működik a Bajai Kistérségi Családsegítő- és Gyermekjóléti Intézményfenntartó Társulás, amelynek hatóköre Baja, Dávod, Dunafalva, Hercegszántó, Szeremle Baja központtal, 2016-os alapítással. Ezen kívül két település, Dávod és Dunafalva összefogásaként működik Dávod központtal idősök ellátására létrehozott gondozási központ idősök nappali ellátásával és a szociális étkeztetés biztosításával.

A **Kiskőrösi járásban** működik a teljes járásra kiterjedő feladatellátással a 2013 előtt alapított többcélú kistérségi társulás, amely az orvosi ügyelet ellátását koordinálja a járás települései számára, a korábbi szerteágazó feladataiból csak ez maradt meg.

A **Jánoshalmi járásban** a korábbi többcélú kistérségi társulás már nem működik és egyéb, közös intézményt fenntartó települési együttműködés sem körvonalazódik a társulás megszűnését követően.

A települések összefogása egyes vonalas infrastrukturális fejlesztések esetén is megfigyelhető, mivel közös érdek a lakosság életkörülményeinek javítása. A fejlesztési források hatékony felhasználása érdekében egyes projektek megvalósítására és fenntartására konzorciumi együttműködések jönnek létre két, olykor több települést is érintve. Ilyen fejlesztések például a kerékpárút építések, csapadékvíz elvezetését biztosító csatornahálózat rekonstrukciók. Együttműködések jöttek létre Kecel és Imrehegy, Vaskút és Gara települések között, de van három településből álló konzorciumra is példa Solt, Dunatetőtlen és Akasztó összefogásában a települések közötti kerékpárutak megépítése céllal. A településeken összegyűlt csapadékvíz elvezetését konzorciumi formában Hajós és Dusnok közös fejlesztéssel oldja meg.

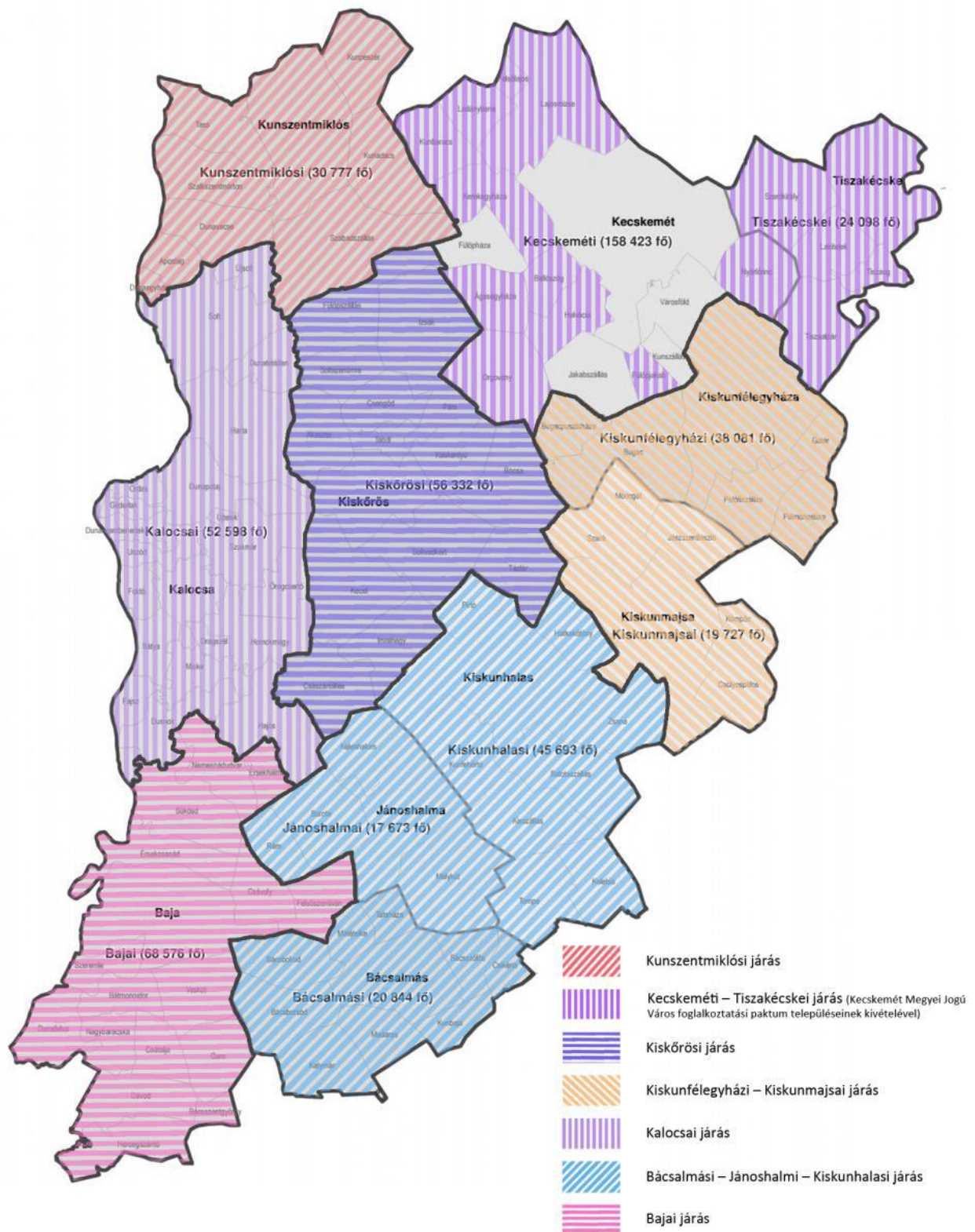
A vidékfejlesztés keretében történő összefogás a LEADER programon keresztül valósul meg a Helyi Akciócsoportok létrehozásával és működtetésével. **A megyében 5 LEADER akciócsoport működik** már évek óta:

1. A Felső-Bácska Vidékfejlesztési Egyesület 46 település együttműködését koordinálja Bácsalmás székhellyel 2007 óta. A partnerségben 26 civil szervezet és 27 gazdasági szervezet is részt vesz.
2. A Kolon Menti Leader Egyesület – korábban Dunamelléki Leader Egyesület – 9 települést fog össze, amelynek tagjai szintén civil szervezetek és gazdasági szereplők az érintett településeken.
3. A Homokhátság Vidékfejlesztési Egyesület akciócsoport összesen 47 taggal rendelkezik.
4. A Kiskunok Vidékéért Egyesület Kiskunfélegyháza központtal működik, 13 települési önkormányzat a tagja számos civil szervezet és gazdasági szereplő mellett.
5. Az Üde-Kunság Vidékfejlesztési Egyesületnek 31 település az illetékességi területe, amely települések önkormányzatai is résztvevői a partnerségnek.

A települési együttműködésen túl ez a típusú partnerség a helyi gazdaságfejlesztéshez is nagy mértékben hozzájárul, ezzel is alátámasztva a települési önkormányzatok jótékony hatását a térségi versenyképesség erősítésében. A helyi gazdaságfejlesztés újabb együttműködési formája a **helyi foglalkoztatási paktumok működtetése**, amelyek legfontosabb célkitűzése a helyi foglalkoztatás ösztönzése, a leszakadó, periferián lévő munkavállalók munkaerőpiaci reintegrációja képzések, átképzések, továbbképzések biztosításával. A humánerőforrás széleskörű bevonása, a nagyobb arányú foglalkoztatás elérésének fontossága a megye lakosságának demográfiai adatai miatt is előtérbe kerültek az utóbbi években. A munkaerőpiaci szempontból inaktívak (pl.: nyugdíjasok) növekedő aránya a foglalkoztatottak számának növelését eredményezné az ellátórendszer fenntartása érdekében. A foglalkoztatás kibővítése sokszor nehézségekbe ütközik a folyamatosan változó munkáltatói elvárások miatt, főleg a versenyképesség megtartásának érdekében, így a rugalmas és alkalmazkodásra képes munkavállalók képzése egyre fontosabbá válik. A települési önkormányzatok koordináló szerepe nélkülözhetetlen a foglalkoztatási paktumban lefektetett célkitűzés elérése érdekében, amely a foglalkoztatók és a képzőintézmények szoros együttműködését is feltételezi. A megyében 7 paktumszervezetet hívott létre e program, amely szervezetekben

jellemzően a települési önkormányzatok is képviseltetik magukat. Ez a 7 helyi foglalkoztatási paktumszervezet a megye lakosságának 77%-át fedi le, a lakosság maradék 23%-át érintő település a megyeszékhely által vezetett foglalkoztatási paktumhoz kapcsolódott. A paktumszervezetek hatókörei így kiterjednek a megye teljes lakosságára.

45. ábra: Helyi foglalkoztatási együttműködések területi lehatárolása

Forrás: Foglalkoztatás és gazdaságfejlesztési stratégia 2016-2021

A megyei **turisztikai attrakciók** összefogása érdekében is számos települési együttműködés zajlik, főleg azon települések részvételével, amelyek közös természeti adottságok mentén szervezik a turisták vonzását, kiszolgálását. Ilyen együttműködésekre ad lehetőséget a Kiskunsági Nemzeti Park területén lévő Bugac, Bugacpusztaháza, Fülöpháza, Bócsa, Orgovány települések. A Duna mentén is megfigyelhető a turisztikai fejlesztések lebonyolítása és közös turisztikai csomagok összeállítása Baja és a Gemenci erdő térségét is egybefogó Bajai **Turisztikai Desztináció Menedzsment Szervezet** működtetésével. A megyében lévő másik TDM szervezet Kalocsát és térségét érinti, amely szervezet tagjainak közös célkitűzése a térség idegenforgalmának fellendítése.

Az intézmények közös fenntartása, fejlesztések összehangolása és az önkormányzati feladatok közös ellátása mellett az önkormányzati **közös hivatalok működtetésére** is van példa minden járásban. Körjegyzőség működik a teljesség igénye nélkül például Csátalja-Nagybaracska, Felsőlajos-Lajosmizse, Dunaegyháza-Apostag, Bugacpusztaháza-Bugac, Borota-Kéleshalom-Rém, Kalocsa-Foktő településeken.

A 21. századi **smart technológia elterjesztése** érdekében is körvonalazódik megyei szándék és együttműködés arra, hogy a kisebb, de főleg a nagyobb települések is bekapcsolódjanak az innovatív településfenntartásba és a lakosság életkörülményeinek technológiai javításába. A megye 22 városában, de a kisebb településeken élő lakosok számára is alkalmazható intelligens megoldások bevezetésének érdekében a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat szándéknyilatkozatot írt alá egy smart technológia bevezetésében jártas vállalkozással, amely szervezet segít rendezvények megtartásával, települési egyeztetések lebonyolításával az okos technológia helyi sajátosságokat is figyelembe vevő bevezetésében. A települési önkormányzatok is nyitottak az újszerű technológiák bevezetése iránt, amelyhez kapcsolódó lépések a következő években körvonalazódnak a már meglévő jó példák megismerését követően.

A megyei önkormányzat számos tématerület vonatkozásában aktívan részt vesz a megyei partnerség építésében, a megyei települések összefogásainak elősegítésében. A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat minden évben megszervezi és lebonyolítja a polgármesterek fórumát, amelyen a megye összes településének vezetője részt vehet, ezzel is megadva a lehetőséget a különböző összefogások kialakítására, együtt gondolkodások elindítására. Ezen kívül számos tematikus kiállításon képviselteti magát a megyei önkormányzat a települések együttműködéseinek bemutatásával, ezzel is nyomatékosítva az összefogások szükségességét. Képzések, tanulmányutak szervezése alkalmával is teret biztosít a különböző partnerségek kialakulásának, így elmondható, hogy a megyei önkormányzat a települési kapcsolati hálózat folyamatos alakulásának követője.

1.2 I) A TÁJ TERHELÉSÉNEK ÉS TERHELHETŐSÉGÉNEK MEGHATÁROZÁSA

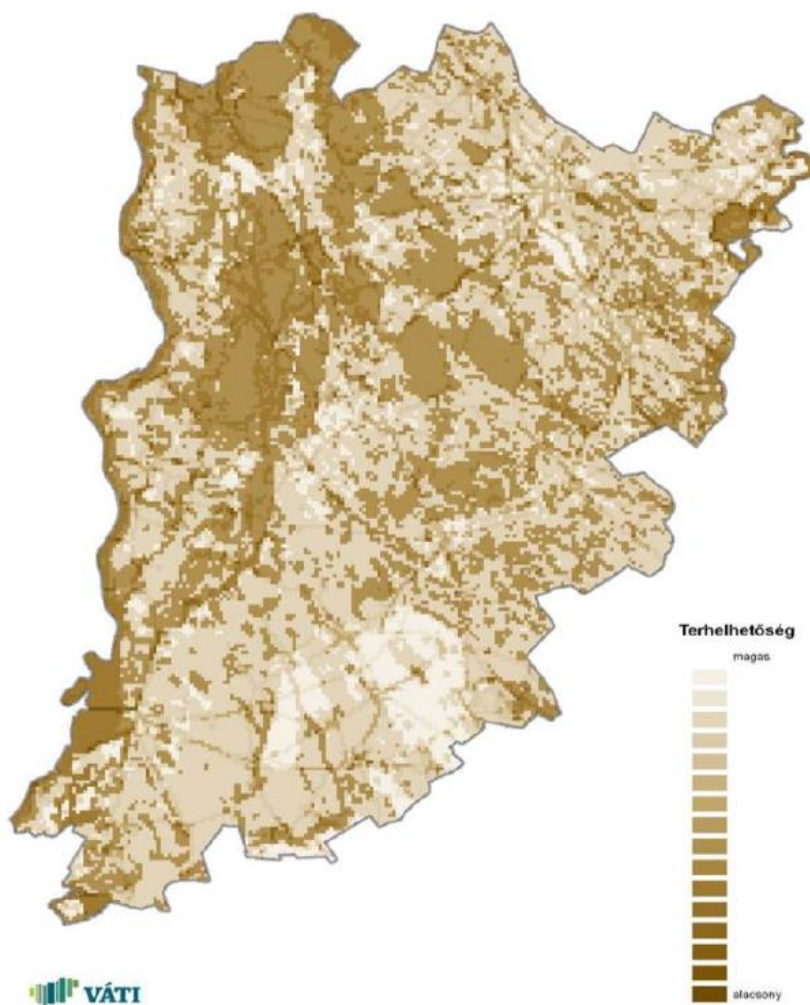
Bács-Kiskun megye területére a kis magasságkülönbségek jellemzőek, hiszen a legalacsonyabb és legmagasabb pontja között is pusztán 80 méter a szintkülönbség. A megyében három természetföldrajzi középtáj húzódik: a Duna-menti síkság, a Duna-Tisza közti síkvidék és a Bácskai-síkvidék. Ezen területek mind **kevésbé terhelhető** tájnak minősülnek.

A táj terhelése a tájra gyakorolt természeti és antropogén hatások együttese, amelyek a táj tulajdonságainak romlásához vezetnek. Az említett területek a tájterhelésekre - a közlekedési- és

környezeti infrastruktúrára, a mezőgazdasági földhasználatokra, illetve az ipari területhasználatra is – különösen érzékenyek.

A **kevésbé érzékeny** területek főként Bács-Kiskun megye nyugati részén találhatók, köztük a Gemenci erdő, a Kunszentmiklósi kistérség, a szikes puszták és az Alpár-Bokrosi Tisza-ártéri ötvözet. Ezen kívül a dél-Kiskunhalasi, Jánoshalmi és Bajai bácskavidék jobb minőségű szántói tartoznak még a magasabban terhelhető tájrészek közé.

46. ábra: Bács-Kiskun megye tájterhelhetősége

Forrás: VÁTI 2012.

2. A TÉRSÉGET ÉRINTŐ TERVEZÉSI-FEJLESZTÉSI KÖRNYEZET ÁTTEKINTÉSE

2.1. ÁGAZATI KONCEPCIÓK, TERÜLETFEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEK ÉS HATÁLYOS TERÜLETFEJLESZTÉSI TERVEK

2.1 A) AZ OFTK BÁCS-KISKUN MEGYÉT ÉRINTŐ VONATKOZÁSAI

Az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával elfogadott OFTK célja, hogy – az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióval összhangban – kijelölje az ország területfejlesztési politikájának célkitűzéseit, elveit és prioritás-rendszerét, megteremtve a területi szempontok konzekvens érvényesítésének lehetőségét, mind az ágazati szakpolitikák, mind az országos és területi programok kidolgozásában.

A OFTK jelenleg időszaki felülvizsgálat alatt áll a 2021-2027 EU költségvetési ciklus és fejlesztési időszak nemzeti, szakpolitikai súlypontjainak meghatározása kiemelésé céljából, a felülvizsgálat elkészítésének határideje 2020.12.31.

A területfejlesztési politika fő funkciója az ország területileg harmonikus és hatékony működésének és kiegyensúlyozott, fenntartható területi fejlődésének megteremtése, valamint a területi leszakadás mérséklése. A területfejlesztési politika átfogó céljai 2030-ig:

1. az ország makro-regionális szerepének erősítése,
2. a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat,
3. vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
4. kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése,
5. területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése,
6. összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

Országos, Bács-Kiskun megyét is érintő területi célok 2030-ig:

- **A megye rendkívül gyenge népességmegtartó képességének javítása az életkörülmények és életkilátások javításával, komplex térségi programok révén.**

Bács-Kiskun megye déli része az ország hagyományosan legelmaradottabb perifériális térségei közé tartozik. A terület alapvetően a vidékies (rurális) térségek kategóriájába esik, hiszen népsűrűsége az országos átlagnál jóval alacsonyabb, és magasabb az agrárgazdaságban foglalkoztatottak aránya. Felzárkózásának feltétele, hogy megtartsa erőforrásait – népességét, azon belül is elsősorban a képzettebb rétegeket – és fejlődéséhez új erőforrásokat tudjon mozgósítani.

- **A klímaváltozás elleni komplex homokhátsági program végrehajtása.**

A térség integrált fejlesztésének alapvető célja a táji rendszer működőképességének biztosítása és az ökológiai kritériumoknak megfelelő fenntartható társadalmi, gazdasági fejlődés feltételeinek megteremtése. Bács-Kiskun megye a Homokhátság területén található települései (Felsőlajos, Lajosmizse, Kunadacs, Kunbaracs, Ladánybene, Kerekegyháza, Kecskemét, Szentkirály, Nyárlőrinc, Lakitelek, Fülöpháza, Ballószög, Helvécia, Izsák, Ágasegyháza, Orgovány, Jakabszállás, Fülöpkab, Kunszállás, Csengőd, Tabdi, Páhi, Kaskantyú, Bócsa, Bugacpusztaháza, Bugac, Kiskőrös, Kecel, Soltvadkert, Pirtó, Tázlár, Szank, Móricgát, Jászszenlászó, Imrehegy, Kéleshalom, Kiskunhalas, Kunfehértó, Harkakötöny,

Kiskunmajsa, Kömpöc, Csólyospálos, Kisszállás, Balotaszállás, Zsana, Kelebia, Szabadszállás, Fülöpszállás, Tiszakécske, Városföld, Tiszaalpár, Kiskunfélegyháza, Petőfiszállás, Pálmonostora, Császártöltés, Hajós, Nemesnádudvar, Érsekhalma, Sükösd, Érsekcsanád, Csávoly, Rém, Borota, Jánoshalma, Mélykút, Tompa, Bácsszőlős, Csikéria, Kunbaja, Madaras, Kunpeszér) révén érintett a terület- és vidékfejlesztési, valamint környezetgazdálkodási beavatkozások összehangolásában.

- **Komplex gazdaságfejlesztés alkalmazása, különös tekintettel a versenyképes korszerű vertikumú mező- és élelmiszergazdaságra, vállalkozói övezetekre, valamint tudásalapú termelő és szolgáltató ágazatok befogadására.**

A fejlesztési prioritások közül Bács-Kiskun megyét elsősorban a „helyi értékek és erőforrások fenntartható hasznosítása”, a „tanyás térségek revitalizálása, a halmozottan hátrányos helyzet enyhítése”; valamint a „Homokhátság teljes területén a kedvezőtlen demográfiai és a természet degradációs folyamatainak megállítása, a helyi adottságokhoz illeszkedő mezőgazdasági termelés biztonságának megőrzésével, a ritkán lakott agrártérségek, gazdaságok fejlesztésével, a szükséges agrárszerkezet-váltással, a kedvezőtlen vízgazdálkodás helyreállításával” érintik.

- **Minőségi környezet kialakítása, fenntartható települési infrastruktúra fejlesztése, az energiafelhasználás racionalizálása.**

A megyében az időjárás gyors változása, az aszályos időszakok elnyúlása és a villám árvizek okozta új kihívásokra mihamarabb szükséges megfelelő megoldást találni a megye fenntarthatóságának érdekében. Ez kétféle módszerrel érhető el: a vizek helyben tartásával, illetve az öntöző rendszerek, öntözött agrikultúrák megteremtésével

A megújuló energiavagyon nemzetgazdasági szempontból kiemelt helyen szerepel. A megye biomassza potenciálja az országos átlagot 50%-kal haladja meg. Ezzel kapcsolatban a legjelentősebb művelési ág a szántóterület, a legnagyobb tüzelőanyag forrás potenciál a kalászos gabonák szalmája és a kukoricaszár. A térségben található szél erőművek telepítésére alkalmas területek, ahol a szélesebb éves vonatkozásban 6 m/s vagy nagyobb, de ezek telepítésénél számos korlátozó tényezőt kell figyelembe venni. Termál kutakat helyi energetikai célokra is alkalmaznak, a geotermikus energiát főleg a mezőgazdaság, az ipar használja fel, de távfűtési célra is igénybe veszik a hőt. Az országos átlagot meghaladó – területi megoszlásban homogén – napsugárzás miatt a potenciális megújuló energiaforrások szempontjából a megye különösen fontos szerepet tölthet be hazánkban.

- **A lovas-, gyógy-, rekreációs-, gasztronómiai-, vallási és történelmi hagyományőrzésen alapuló turizmus kiemelt fejlesztése.**

- gyógy-, rekreációs turizmus kiemelt fejlesztése

A magyarországi felszínalatti vizek és ezen belül is kiemelten a termálvízkincs védelme, megőrzése, illetve fenntartható és integrált térségi hasznosítása a területfejlesztési politika országosan kiemelt célja és kiemelt területfejlesztési feladata. Bács-Kiskun megyében található a régióban a legkevesebb üzemelő termálkút (37 db). A kutak jellemzően mezőgazdasági hasznosításúak, gyógyfürdők Kiskunmajsán, Dávodon, Tiszakécskén, Kecskeméten találhatóak.

- Lovas, gasztronómiai, vallási és történelmi hagyományőrzésen alapuló turizmus kiemelt fejlesztése

Az elmúlt időszakban a megyei turizmus fejlesztési törekvéseinek egyik legjelentősebb iránya a lovas, gasztronómiai, vallási és történelmi hagyományőrzésen alapuló turizmus, a térség történelmének, a területén élő népcsoportok együttélésének sokszínűségének bemutatása. A sokszínűséghez szorosan kapcsolódik gasztronómiai és vallási/történelmi bemutatásuk.

- **A humánerőforrás- és a közösségfejlesztés foglalkoztatási programok, hagyományőrzés, az oktatás fejlesztése által. A felsőoktatási és szakképzési bázisok kiemelt fejlesztése.**

A megye területén jelentős számú nemzetiség él, Magyarországon Bács-Kiskun megye az egyik legjelentősebb nemzetiségek által lakott területe. A nemzetiségi hagyományok megőrzése és a nemzetiségi oktatás erősítése a nemzetiségi identitás megőrzése szempontjából létfontosságú.

- **A térségi kohézió megteremtése a megye európai gazdasági és társadalmi térbe való szorosabb integrációjával, valamint a megyén belüli és a határon átnyúló közlekedési kapcsolatok fejlesztésével.**

Cél, hogy az ország a főváros mellett rendelkezzen néhány komplex fejlesztési pólussal, amelyek a fejlődést közvetítik, kisugárzó erejükkel fogva generálják régió- és országhatárokat is átlépő hatóterületeik fejlődését. Magas szintű kulturális, szolgáltatási és munkahelyi kínálatukkal képesek régiójuk számára megtartani a legképzettebb munkaerőt is. Dél-Alföldön Szeged Kecskeméttel, Békéscsabával és Hódmezővásárhellyel – mint alközpontokkal – együttműködve tölti be a pólus funkciókat.

- **A határon átnyúló gazdasági és társadalmi együttműködések erősítése déli szomszédok irányába.**

Magyarország határ menti térségei többnyire az ország elmaradott, alacsony társadalmi-gazdasági státuszú területei. Ezeknek a perifériális helyzetben lévő térségeknek sajátos elhelyezkedésük, az átértékelődő szerepű országhatár jelenléte kitörési pont lehet, amennyiben ennek lehetőségeit, mint erőforrást ki tudják használni. Az alapvető cél, hogy a felértékelődő határmentiségből, a határ szerepének megváltozásából adódó előnyöket a térségek a megújulás erőforrásaként kamatoztatva tudják fejlődésük motorjává formálni.

- **A Duna-stratégia megvalósításában való aktív közreműködés.**

A Duna-mente fenntartható fejlesztése az európai jelentőségű ökológiai, közlekedési tengely integrált programokkal történő hasznosítását jelenti, amelyben kitüntetett szerep jut a komplex tájgazdálkodási, környezet- és természetvédelmi, területfejlesztési és vidékfejlesztési beavatkozásoknak. Mivel Bács-Kiskun megye nyugati határát a Duna alkotja, kiemelkedően fontos a tájhoz alkalmazkodó területfejlesztési, tájgazdálkodási programok indítása, a mezőgazdasági, halászati, erdő- és vadgazdálkodási, ökoturisztikai és infrastruktúra-fejlesztések összehangolása, a természeti területek, tájak, természeti és kulturális értékek, Natura 2000 területek megőrzése, fenntartása, a biodiverzitás megóvása, az árvízvédelem és vízkészlet-gazdálkodási rendszerek kiépítése.

- **Integrált terület- és vidékfejlesztési intézményrendszer felülvizsgálata.**

A megyei települések életében egyre jelentősebb szerepet játszanak a járási központban működő hivatalok, a felülvizsgálat során szükséges revideálni a feléptett rendszerek együttműködési kapcsolódási pontjait és az esetleges átfedéseket.

- **Kecskemét legyen környezetileg, társadalmilag és gazdaságilag kiegyensúlyozott, fenntartható város, olyan minőségi települési háttér kialakításával, amely egyszerre képes előrelépést mutatni a magas szintű vállalkozási-, szolgáltatási- és infrastrukturális környezet kialakítása, a helyi társadalom képzettsége, az épített**

- **és természeti környezet védelme, valamint a kulturális miliő formálása terén.**

Kecskemét az elmúlt 10 évben mind gazdaságilag mind társadalmilag az egyik legjelentősebb mértékben fejlődő magyarországi város. Az igazi térségi központtá való átalakulásra minden területen egyre sürgetőbb szükség van.

2.1 B) BÁCS-KISKUN MEGYÉT ÉRINTŐ KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI TERVEI

Bács-Kiskun megye területét jelenleg a következő kiemelt kormányzati fejlesztési területek érinti:

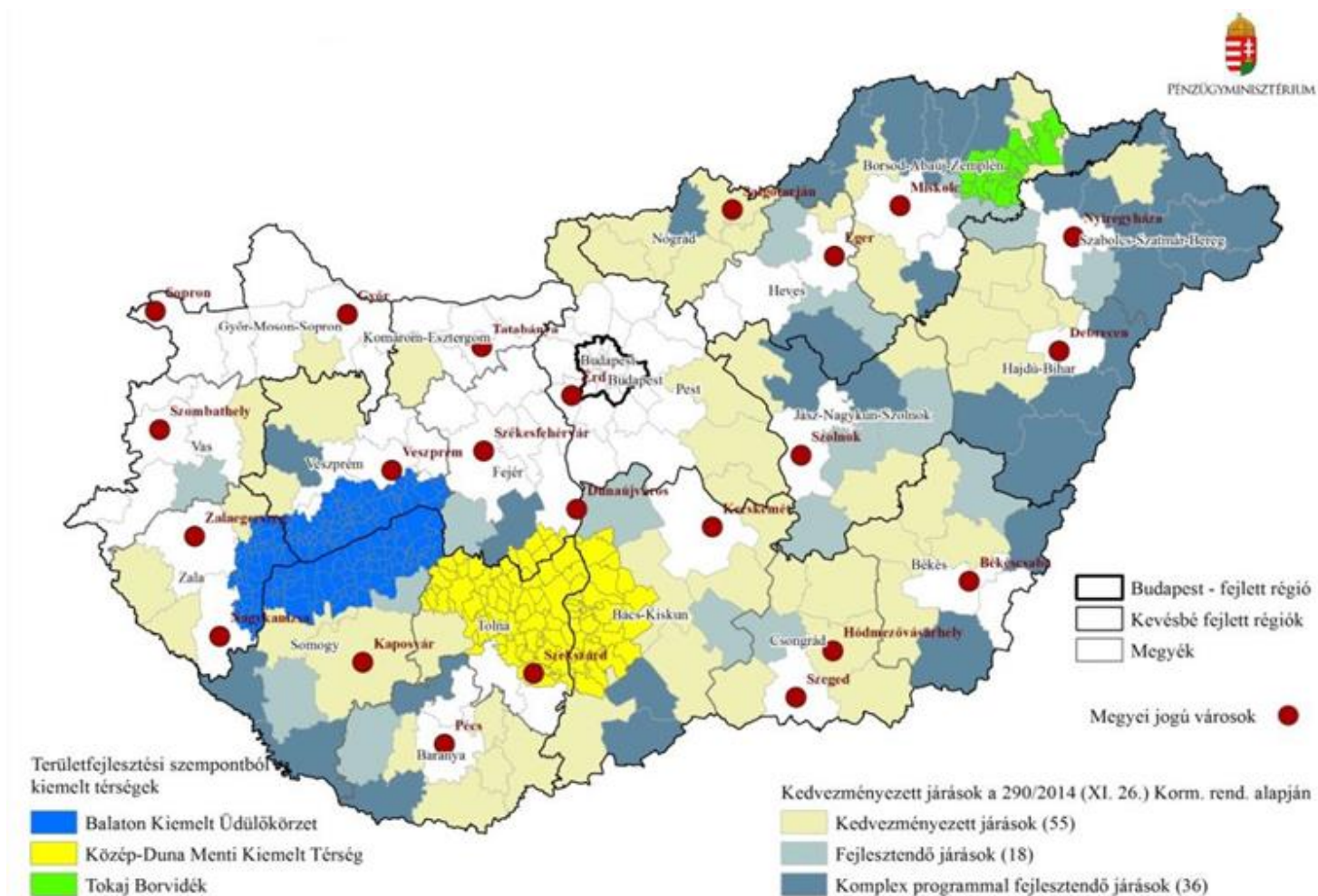
1) 1403/2019. (VII. 5.) számú, a Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése érdekében szükséges fejlesztési programcsomagról kormányhatározat alapján 6 megyei település érintett.

2) A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (továbbiakban Tftv.) alapján létrehozott

- a Homokhátsági kiemelt régió fejlesztési program megvalósításával kapcsolatosan 71 megyei település érintett
- Közép-Duna menti régió (Paks 2) program megvalósításával kapcsolatosan a megyében a programmal 29 település érintett

3) A Kormány Dél-alföldi Gazdaságfejlesztési Zóna komplex fejlesztéséért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól 1568/2020. (IX. 4.) Korm. határozata értelmében a Dél-Alföldi Gazdaságfejlesztési Zónába tartozik Bács-Kiskun megye, Békés megye és Csongrád-Csanád megye.

47. ábra: A területfejlesztés fő beavatkozási térségei

Forrás: Útmutató a megyei önkormányzatok, a főváros és a kiemelt térségi fejlesztési tanácsok számára a 2021-2027 közötti tervezési időszakra, valamint a területfejlesztési koncepciók felülvizsgálatához, módosításához

2.1. C) AZ ORSZÁGGYŰLÉS ÉS A KORMÁNY ÁLTAL JÓVÁHAGYOTT ÉS AZ EGYÉB ÁGAZATI FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁKNAK BÁCS-KISKUN MEGYÉRE ÉRVÉNYES VONATKOZÁSAI

A megyei területfejlesztési dokumentumok elkészítéséhez fontos, hogy az ágazati terveket, programokat beillesszék a főbb prioritások és területi feladatok elfogadott rendszerébe. **A területfejlesztés csak akkor lehet sikeres, ha integrálni tudja a különböző ágazati elképzelések területi feladatait is.**

Az ágazati stratégiák jellemzően rögzítik a fejlesztések céljait és eszközeit, célrendszerük legtöbbször helyzetelemzésre és helyzetértékelésre épül. A fejlesztési eszközöket jelentő beavatkozásokat gyakran prioritásokba rendezik, és meghatározzák az egyes beavatkozások feltételeit, felelőseit, erőforrásigényét és ütemezését. Magyarországon nincsen egységes szabályozás az ágazati tervezésre, ezért a legkülönbözőbb elnevezésű, időtávú, szerkezetű és részletezettségű ágazati stratégiák vannak érvényben.

A megyére érvényes vonatkozású jelenleg érvényben lévő magyarországi ágazati stratégiák például:

- Nemzeti Vidékstratégia 2020
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030
- Nemzeti Környezetvédelmi Program 2015-2020
- Nemzeti Vízstratégia
- Fehérkönyv Magyarország Nemzeti Akvakultúra Stratégiájához a 2014-2023-as időszakra
- Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030
- Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2.
- Nemzeti Energiastratégia 2030
- Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia 2013-2020
- Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia 2011-2020
- Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020
- Nemzeti Ifjúsági Stratégia
- Idősügyi Nemzeti Stratégia
- Köznevelési Stratégia
- Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Stratégia a 2020 és 2025 közötti időszakra

A következőkben a teljesség igénye nélkül kerülnek bemutatásra a Bács-Kiskun megye szempontjából kiemelten fontos ágazati tervek és stratégiák.

A **Nemzeti Vidékstratégia** célja, hogy a hazánk vidéki térségeinek nagy részén érvényesülő kedvezőtlen folyamatokat megfordítva, a fenntarthatóságot, az életképes agrár- és élelmiszertermelést és a vidéki élet értékeit középpontba állító jövőkép alapján kijelölje az ország vidékpolitikájának célkitűzéseit, alapelveit, valamint az azok elérését biztosító programok és intézkedések végrehajtási kereteit. A vidéki Magyarország egészének megújítását tűzi ki célul, ezért a természeti értékek és a környezet védelmére, a természeti erőforrások fenntartható hasznosítására alapozva határozza meg az agrár-és élelmiszergazdaságra, valamint a vidékfejlesztésre vonatkozó tennivalókat. Legfontosabb területei a foglalkoztatás növekedése, a kiegyensúlyozott és sokszínű mező- és erdőgazdálkodás, termelési szerkezet, a helyi élelmiszertermelés és élelmiszerpiacok

helyreállítása, a helyi energiatermelés, a vidék helyi közösségeinek megerősödése, a népesedési mutatók javulása és a természeti rendszerek, a biológiai sokféleség megőrzése.

A vidék ügye a kiegyensúlyozott területi fejlődés érdekében átfogó megközelítést igényel. A stratégia és programjai kidolgozásának alapjául az Alaptörvényben és a Kormányprogramban foglaltak szolgálnak, összhangban haladva a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiával, illetve illeszkedve a kiemelt nemzeti stratégiai tervekhez (például Széchenyi Terv, Széll Kálmán Terv, Semmelweis Terv, Magyar Terv, Külpolitikai Stratégia) és kapcsolódva további, már meglévő átfogó és ágazati tervekhez és programokhoz (például 3. Nemzeti Környezetvédelmi Program, az ennek részét képező Nemzeti Természetvédelmi Alapterv, Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, Országos Területfejlesztési Kon koncepció, Energiastratégia, Vízyűjtő-gazdálkodási terv, az MTA vízgazdálkodási stratégiai dokumentuma, Nemzeti Erdőprogram). **A Nemzeti Vidékstratégia az eddig egymással gyakran szemben álló ágazati szemlélet helyett a szakterületek közötti kapcsolatrendszerre építve ad közös stratégiai keretet a vidékfejlesztés, a természet- és a környezetvédelem, a vízügy, az agrárgazdaság, valamint az élelmiszertermelés számára.** A vidék helyzetének átfogó javítását célzó vidékpolitika a Vidékfejlesztési Minisztérium hatáskörébe tartozó vidékfejlesztési szakpolitikákon túlmenően a terület- és településfejlesztés és -rendezés, a közigazgatásszervezés, a foglalkoztatáspolitikai, az energiapolitika, a gazdaságpolitika, a vállalkozásfejlesztés, oktatás- és kultúrpolitika, a szociális és egészségügy, a közlekedésfejlesztés és a közbiztonság-irányítás hozzájárulását is kívánja. A Nemzeti Vidékstratégia ezért épít e szakpolitikák és az irányításukért felelős minisztériumok, valamint az érintett partnerek együttműködésére.

A **Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030** (NTS 2030) az állami turizmusirányítás célrendszerét és eszközrendszerét 2030-ig meghatározó alapidokumentum. Feladata, hogy a turisztikai szemléletváltás megalapozásával, a főbb beavatkozási pontok azonosításával, stratégiai célok kijelölésével rövid, közép- és hosszú távon definiálja az állam feladatait az ágazatban, illetve a célok eléréséhez megfelelő eszközöket, forrást és intézményrendszert rendeljen. A turizmus összetettsége, komplexitása miatt jelen Stratégia nem tér ki részletesen valamennyi termék, desztináció, marketing és értékesítési irány, horizontális szempont elemzésére és ezek egyedi céljainak azonosítására, de ernetőként szolgál minden olyan későbbi alstratégia és program számára, ahol a terület fontossága, összetettsége indokolja, hogy ilyen készüljön. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a jövőben megszülető termékstratégiáknak, desztinációs beavatkozási programoknak, ágazati fejlesztési programoknak, valamint a konkrét, egyedi projekteknek is illeszkedniük kell az NTS 2030 céljaihoz, támogatniuk kell azok megvalósulását. A Stratégia szakpolitikai dokumentum, amely illeszkedik a hazai és uniós fejlesztéspolitikai dokumentumok rendszerébe, és támogatja a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Kon koncepcióban foglalt célkitűzések elérését.

A **Nemzeti Környezetvédelmi Program** feladata, hogy az ország adottságait, a társadalom hosszú távú érdekeit és jövőbeni fejlődési céljait, valamint a globális felelősségből és a nemzetközi együttműködésből, EU-tagságból adódó kötelezettségeket figyelembe véve meghatározza az ország környezeti céljait és az elérésükhöz szükséges feladatokat és eszközöket. A Program összhangban van az Európai Unió 2020-ig tartó időszakra szóló 7. Környezetvédelmi Cselekvési Programjával és az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiával. A Program egyúttal a 2014–2020 közötti időszakban rendelkezésre álló európai uniós környezetügyi célú fejlesztési források felhasználásának szakmai megalapozását is szolgálja. A Program a stratégiai irányításról szóló

38/2012. (III.12.) Korm. rendelet előírásai szerint szakpolitikai stratégia. A jogszabályokban foglaltaknak megfelelően a Program részét képezi a IV. Nemzeti Természetvédelmi Alapterv.

A Program átfogó célkitűzése, hogy hozzájáruljon a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosításához. Stratégiai céljai:

- Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek javítása.
- Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata.
- Az erőforrás-takarékosság és a -hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése.

A **Kvassay Jenő Terv** (a továbbiakban: KJT) – a **Nemzeti Vízstratégia** – a magyar vízgazdálkodás 2030-ig terjedő keretstratégiája és 2020-ig terjedő középtávú intézkedési terve, a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet értelmében vízügyi szakpolitikai stratégia. A KJT célja a társadalom és a víz viszonyának a feltárására támaszkodva intézkedések megfogalmazása, hogy a világot fenyegető vízválságot hazánk elkerülhesse, annak már mutatkozó jelei ellen időben megtehesse a szükséges intézkedéseket, őrizzük meg a vizet a jövő nemzedékek számára, mert az élet mással nem pótolható feltétele és a gazdaság erőforrása, hatékonyan, a gazdaságot támogatóan éljünk a kínálkozó előnyeivel, kellő biztonságban legyünk fenyegető káraitól. A KJT feladata a vizek kezelésével és állapotával kapcsolatos célok kijelölése, az ezek eléréséhez szükséges intézkedések, feladatok azonosítása, valamint a végrehajtás feltételeinek és módjának a meghatározása. A víz közcélúsága és kiszolgáltatott helyzetünk miatt hazánkban hagyományosan igen nagy az állami felelősség és feladatvállalás. Kiemelkedően fontos tehát, hogy a folyamatok közben tartására szakmailag alkalmas, erőforrásokkal kellően ellátott, konjunkturális hatásokról mentes, stabil vízügyi intézményrendszerünk legyen. A KJT hatóköre az ország teljes területén minden vízzel kapcsolatba kerülő tevékenység.

Az erdők hazánk területének egyötödét teszik ki. Kiemelkedő földhasznosítási forma, amely az egészséges emberi környezet alapvető része. Megújuló erőforrásként gazdasági hasznosítása rendkívül fontos. A hazai erdővédelemmel és a fenntartható erdőgazdálkodással összefüggő főbb irányvonalak és célkitűzések a **Nemzeti Erdőprogramban** kerültek megfogalmazásra. A hatályos jogszabályi környezet alapján a Nemzeti Erdőstratégia hosszútávú koncepciónak minősül. Olyan stratégiai tervdokumentum, amely az aktuális kihívások mentén bemutatja az ágazat szakpolitikai területén elérendő célokat, egyúttal a konkrét problémákra megoldási lehetőségeket vázol fel. A Nemzeti Erdőstratégia kormányhatározatban kerül rögzítésre az erdőgazdálkodásért felelős miniszter jóváhagyását követően.

A 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó **második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia** (a továbbiakban: NÉS-2) kidolgozása során a közpolitikai cél egy olyan nemzeti éghajlatváltozási stratégia megalkotása volt, amely lefekteti azokat a célkitűzéseket, amelyek megvalósításával az éghajlatváltozás által előidézett hatások hosszútávon kezelhetők. Ez két úton valósítható meg.

A nemzetközi erőfeszítésekkel összhangban mérsékelni kell az üvegházhatású gázok kibocsátását, továbbá – Magyarország érdekeit szem előtt tartva – növelni kell a szén-dioxid elnyelő kapacitásokat. Ezek a lépések hozzájárulnak a nemzetközi klímavédelmi együttműködéshez, amelynek sikeres megvalósítása esetén hosszútávon mérsékelhető az üvegházhatású gázok légköri koncentrációja, amely a globális légköri hőmérséklet további emelkedési ütemének csökkenéséhez vezet. A CO₂

kibocsátás csökkentése és az elnyelő képesség növelése mellett szükséges az ország területét érő hatások objektív értékelése is.

Az éghajlatváltozás kedvezőtlen következményeihez való alkalmazkodás is nemzeti érdek, tekintettel arra, hogy a klímaváltozás napjainkban is zajló, mérésekkel igazolható folyamat, amely az üvegházhatású gázok jelenlegi légköri koncentrációja, valamint a jövőbeli várható kibocsátások és a mértékadó tudományos előrejelzések alapján tovább folytatódik.

A stratégia a klímaváltozás regionális kihívásai közt nevesíti a Duna-Tisza közti Homokhátságot. Az éghajlati forgatókönyvek szerint a hőmérséklet a Duna-Tisza közén a globális értékeknél nagyobb mértékben fog növekedni, és a Homokhátság egyéb tényezőket is figyelembe véve az ország egyik legsérülékenyebb vidéke (talajvíz lesüllyedése, aszályos időszakok növekedése). E térségben a klímaváltozás várható negatív hatásaihoz való alkalmazkodás stratégiai jelentőségű a térség ökológiai, gazdasági és társadalmi válságának elkerülése érdekében és hosszabb távon a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítása érdekében. A stratégia ajánlása szerint a térségre komplex vidékfejlesztési programot kell készíteni és végrehajtani, amely konkrét intézkedésekkel segíti a térség gazdasági, szociális és környezeti problémáinak megoldását.

A kormány célja a **Nemzeti Energiastratégia 2030** (a továbbiakban Energiastratégia) megalkotásával az energia- és klímapolitika összhangjának megteremtése a gazdasági fejlődés és a környezeti fenntarthatóság szem előtt tartásával, az elfogadható energiaigény és az energetikai fejlesztések jövőbeli irányainak meghatározása, valamint a magyar energetika jövőképezének kialakítása az energiapiaci szereplők bevonásával. Az Energiastratégia 2030-ig részletes javaslatokat tartalmaz a magyar energiaszektor szereplői és a döntéshozók számára, valamint egy 2050-ig tartó úttervet is felállít, amely globális, hosszabb távú perspektívába helyezi a 2030-ig javasolt intézkedéseket. Az Energiastratégia fókuszában az energiatakarékosság, a hazai ellátásbiztonság szavatolása, a gazdaság versenyképességének fenntartható fokozása áll. Ez a garanciája annak, hogy az energetikai szektor szolgáltatásai versenyképes áron elérhetőek maradnak a gazdasági szereplők, valamint a lakosság számára a szigorodó környezetvédelmi előírások és a hosszabb távon csökkenő szénhidrogén-készletek mellett is.

2.1. D) A HAZAI, SZOMSZÉDOS, AZONOS TÉRSÉGI SZINTŰ TÉRSÉGEK ÉS KÜLFÖLDI KÖZIGAZGATÁSI EGYSÉGEK TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓINAK ÉS PROGRAMJAINAK TÉRSÉGRE VONATKOZÓ ÜZENETEI

Bács-Kiskun megye 6 magyarországi megyével és Vajdaság Autonóm Tartománnyal (Észak-bácskai és Nyugat-bácskai körzet) határos. Az egyes térségek következő programozási időszakot érintő, releváns dokumentumai jelenleg kidolgozás alatt állnak. Kapcsolódási pontok, közös fejlesztési célok bemutatása a korábbi koncepciók máig érvényes és releváns megállapításaiból, illetve a közeljövő ismert beruházásaiból lehetséges. Ezek közül az alábbi jelentős területek kerültek kiemelésre.

19. táblázat: Szomszédos megyék Bács-Kiskun megyét érintő területfejlesztési céljai

Megye	Dokumentumok	Közös célok
Csongrád-Csanád megye	Csongrád Megyei Területfejlesztési Konceptió Helyzetfeltárás 2012.	• Klímaváltozás hatásainak mérséklése kiemelten a homokhátsági területeken; • út- és infrastrukturális fejlesztések a gazdaság élénkítése érdekében; • kerékpárút fejlesztések.
Jász-Nagykun-Szolnok megye	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Konceptió 2014–2020.	• Útfejlesztések (M8); • Tisza menti térségek turisztikai és környezetvédelmi fejlesztése.
Pest megye	Pest Megyei Területfejlesztési Konceptió Helyzetfeltárás I. kötet (2013.)	• Bécs-Budapest-Belgrád komplex fejlesztési tengely (közút, vasút) kialakítása; • útfejlesztések (5-ös főút, 44. sz. főút stb.); • Homokhátság vízutánpótlásával kapcsolatos feladatok, fejlesztések elvégzése, komplex vízgazdálkodás új alapjainak megteremtése; • Duna folyam tengely gazdasági térséghez való kapcsolódás.
Fejér megye	Fejér Megye Területfejlesztési Konceptiója (2013.)	• Közép-Duna mente térség fejlesztési elképzeléseinek összehangolása.
Tolna megye	Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója (2014-2020)	• együttműködés a klímaváltozás negatív hatásainak mérséklésében; • a Duna komplex turisztikai fejlesztésének közös támogatása; • együttműködés az M9 gyorsforgalmi út mielőbbi kiépítése érdekében.
Baranya megye	Baranya Megyei Területfejlesztési Konceptió Javaslatfőzeti Fázis (2014.)	• kelet-nyugati irányú vasúti infrastruktúra fejlesztése (Bácsalmás, Csikéria); • mohácsi Duna-híd építése, folyami átkelési lehetőségek sűrítése.
Vajdaság Autonóm Tartomány	Magyarország-Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program 2014-2020	• „a régió összehangolt fejlesztése a természeti és kulturális erőforrások fenntartható használata révén szorosabbá tett gazdasági együttműködéssel”.

Forrás: saját szerkesztés

A közeljövőbe tekintve Bács-Kiskun megye szomszédos térségeket is érintő fejlesztési elképzelései között az előző időszak eredményeire alapozva továbbra is hangsúlyosak lesznek:

- a szorosabb gazdasági együttműködést biztosító közlekedési infrastruktúra fejlesztések (M8, M9, Kalocsa-Paks Duna híd, Budapest-Belgrád vasút);
- a régió versenyképességét erősítő kiemelt beruházások (Paks II.);
- a Duna menti területek komplex turisztikai fejlesztése.

2.1. E) TERÜLETRENDEZÉSI TERVEK BÁCS-KISKUN MEGYÉT ÉRINTŐ VONATKOZÁSAI

Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény (OTrT) 2018 decemberében került elfogadásra. Ekkor az OFTK felülvizsgálatára nem került sor, vagyis a rendezési típusú dokumentum hamarabb került elfogadásra, mint a fejlesztési típusú.

Az OTrT átfogó célja az, hogy az ország egészére, valamint egyes kiemelt térségekre meghatározza a térségi területfelhasználás feltételeit, a műszaki infrastruktúra-hálózatok összehangolt térbeli rendjét, a terület- és gazdaságfejlesztés hatékony területi, területhasználati orientálása érdekében, tekintettel a fenntartható fejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek, honvédelmi érdekek és a hagyományos tájhasználat megőrzésére, illetve erőforrások védelmére.

Az OTrT kihirdetését követően több más, az OTrT-vel összefüggő jogszabálmódosítás is megszületett, kiemelendő ezek közül a Miniszterelnökséget vezető miniszter a területrendezési tervek készítésének és alkalmazásának kiegészítő szabályozásáról szóló 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelete, ami a megyei övezetek meghatározását szabályozza, vagyis azok lehatárolása szintén a megyei önkormányzatok feladatkörébe került.

Az OTrT jelentős újdonsága volt – ami a megyét kevésbé érintette –, hogy egy jogalkotási eljárás keretében egy törvényként fogadta el az OTrT és a Budapesti Agglomeráció, valamint a Balatoni Kiemelt Üdülőtér területrendezési tervét, ezzel biztosítva a teljes összhangot a legfontosabb területrendezési tervek között. A másik jelentős újdonság **az egyedi meghatározású megyei övezet bevezetése** volt, amely – a törvényben adott kereteken belül – a korábbiaknál lényegesen több lehetőséget biztosított a megyei önkormányzatok számára feladataik elvégzésére, és egyben saját, területi adottságaiknak megfelelő területi politikájuk eredményesebb megfogalmazására és végrehajtására. Újdonsága volt a jogszabálynak az is, hogy a megyei önkormányzat ilyen módon maga is olyan kötelező érvényű szabályokat alkothat, amelyeket a települések önkormányzatainak saját terveik elkészítése során be kell tartaniuk.

Az országos és térségi jelentőségű műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények helyét a településrendezési tervek figyelembe veszik és ábrázolják. A +/- 5% eltérés települési szinten elégséges a nyomvonalak biztosításának pontosítására. Problémát azon nyomvonalak jelentik, amelyekre nem készült tanulmányterv, így csak közelítően, a térségre vetítve lehet a helyüket meghatározni. (Bács-Kiskun megyét érintően ilyen az M9 gyorsforgalmi út 54. sz. főút – megyehatár közötti szakasza, viszont a NABUCCO gázvezeték megyét érintő szakaszának nyomvonalterve a közelmúltban elkészült).

Településrendezési szinten is gondot jelent a megfelelőség ellenőrzésének eszköztelensége, különösen azokban az esetben, amikor a településrendezési terv nem digitális formában készül. Alapvető probléma, hogy a kiemelt térségi és megyei területrendezési terveknek nincs településekre bontott területi mérlege, ezért a beépítésre szánt területek kijelölésének százalékos számítása bonyolult, és teljeskörűen nem is ellenőrizhető.

Az OTrT-vel szemben egyetlen érdemi hiányosság merült fel, miszerint az erdőterületek lehatárolása nem követi a tényleges állapotot, módosításra szorul. Ennek orvoslására a megyei önkormányzatok számára lehetőség nyílt a megyére vonatkozó erdőgazdálkodási térség 5%-kal történő csökkentésére. Ez az eszköz biztosította a szükséges korrekciók megtételét.

A megyei területrendezési terv és a településrendezési tervek viszonylatában van a legnagyobb jelentősége a tervek egymásra épülésének, miután a hierarchia legutolsó láncszeme a településrendezési terv, amelynek az OTfT mellett a kiemelt térség és a megye területrendezési tervével is összhangban kell lennie. A területrendezési tervek közötti hierarchia akkor működik, illetve kérhető számon maradéktalanul, ha a hierarchikus szinteknek megfelelő tervek felülről lefelé időben egymást követve (esetleg párhuzamosan, de a magasabb hierarchikus szinthez igazítva) kerülnek kidolgozásra és elfogadásra.

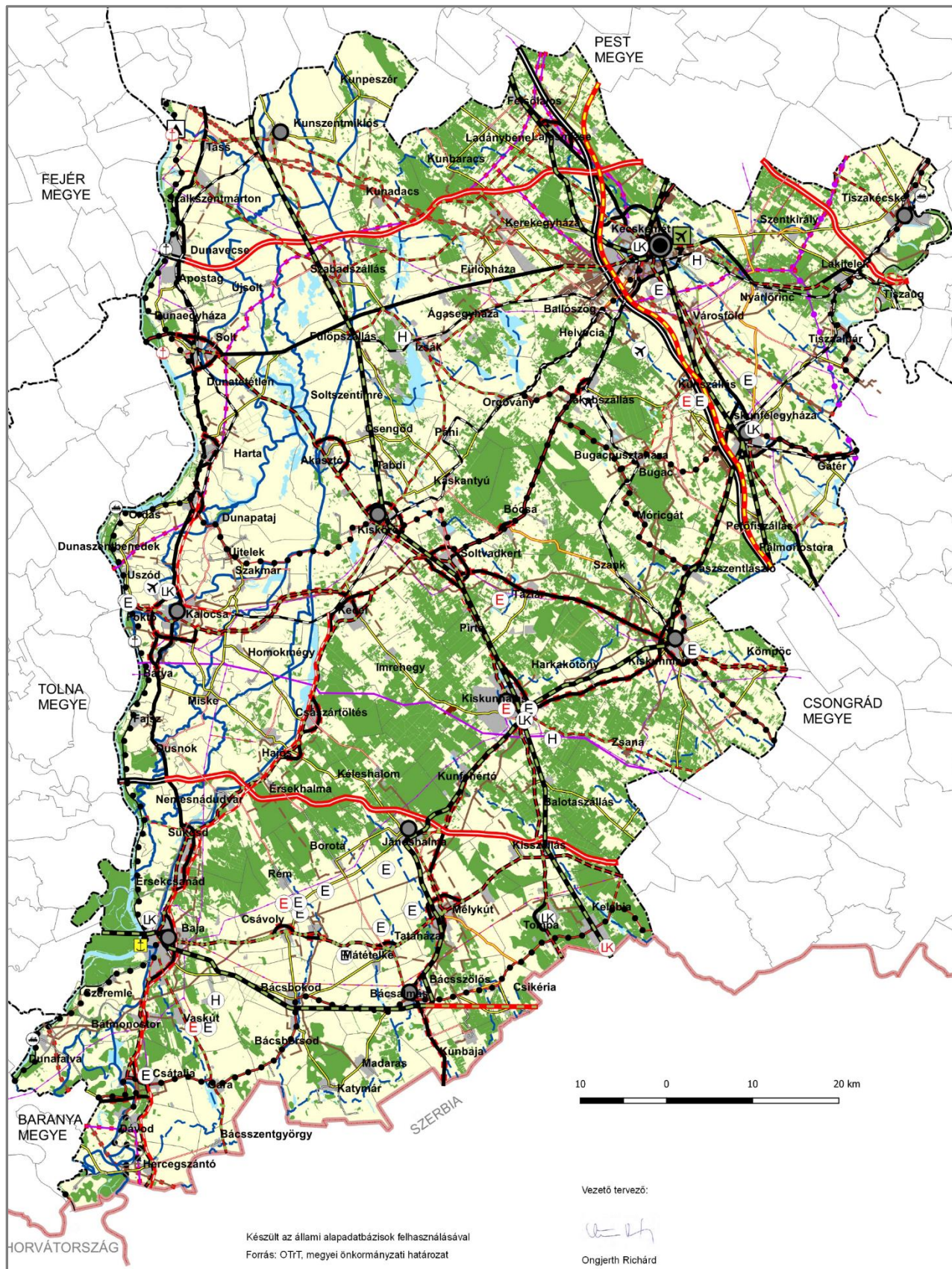
Az OTfT elfogadását követően, megkezdődött a megyei területrendezési terv módosítása, amelynek elfogadására 2020 júniusában került sor.

A megyei területrendezési terv célja

1. az országos területrendezési terv elhatározásainak továbbítása a települések tervezéséhez;
2. a megye saját területrendezési céljainak megfogalmazása, a területfejlesztés céljai térbeli feltételrendszerének kialakításával;
3. a megye saját területi jellegű céljai eléréséhez szükséges lépések előkészítése.

A térségi szerkezeti terven az erdőgazdálkodási térség, a mezőgazdasági térség, a vízgazdálkodási térség, a települési térség és sajátos területfelhasználású térség - naplempark az ábrázolt megyei területfelhasználási kategóriák.

48. ábra: Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve- Térségi szerkezeti terv 2020

20. táblázat: Térségi területfelhasználási kategóriák területe

Területfelhasználási kategória	Területe (%)
Erdőgazdálkodási térség	16,1
Mezőgazdasági térség	78,9
Városias települési térség	1,9
Hagyományosan vidéki települési térség	1,9
Vízgazdálkodási térség	1,2
Összesen:	100,0

Forrás: CORINE Land Cover

Az elmúlt évtizedekben számottevően nőtt a települési területek kiterjedése, amelynek jelentősebb mértékű növekedése elsősorban a nagyobb városok (Kecskemét, Baja, Kiskunfélegyháza) esetében következett be, a mezőgazdasági és a korábbi vegyes területfelhasználású térségek rovására.

Az OFTK aktualizálásának csúszása miatt kiemelt figyelem irányult az OTR 24. §-ában, a megyei önkormányzatok számára biztosított egyedileg meghatározott megyei övezetek meghatározására. A korábbi gyakorlattól eltérően, amely szerint a rendezési és fejlesztési elképzelések egymás mellett párhuzamosan zajlottak, most lehetőség nyílt arra, hogy e két fontos terület egymással összhangban kerüljön meghatározásra és a területrendezési terv ne csak a fejlesztési elképzelések műszaki, rajzi leképezése legyen, hanem attól jóval több.

A megyei önkormányzat és szervezetei fontosnak tartották, hogy a rendelkezésükre álló eszközök a leghatékonyabban és a lehető legszélesebb partnerségi egyeztetés biztosításával kerüljenek alkalmazásra. Az **egyedileg meghatározott megyei övezetek** kijelöléséhez a megyei fejlesztési irányokra volt szükség, így arra alapozva, az alábbi tizenöt egyedi övezet körvonalazódott, amelyek többsége fejlesztési típusú.

1. városkörnyéki településegységek övezete,
2. a különleges eszközökkel fejlesztendő területek övezete,
3. a gépjárműgyártási beszállítói terület övezete,
4. a híd gazdaságfejlesztési térség övezete,
5. az együtt élő négy város térségének övezete,
6. a kötött pályás gazdasági terület övezete,
7. az általános turisztikai fejlesztés övezete,
8. a pusztai turizmusfejlesztés övezete,
9. a pincefalvak övezete,
10. a gyógyhelyek és gyógyfürdők övezete,
11. a Duna menti térség övezete,
12. a natúrpark terület övezete,
13. a napelempark elhelyezésére szolgáló különleges övezete,
14. a geotermikus energia hasznosítását szolgáló övezete,
15. a klímaváltozással fokozottan érintett térség övezete.

Az egyedi övezetek lényege, hogy a települések kiemelt figyelmet fordítsanak a fenti fejlesztési területekre és mind a fejlesztési, mind a rendezési dokumentumaiban nevesítsék azokat. A megyei területrendezési terv elfogadásakor megalkotott rendelet értelmében a különféle gazdasági, innovációs fejlesztési területeknek a településrendezési terveiben a kereskedelmi, szolgáltató gazdasági terület egységeken olyan építési övezetek alkalmazhatók, amelyekben a környék lakosságának, intézményeinek zavarása nélkül az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII.20.) Korm.rendelet 2. mellékletében meghatározottnál az építési telek legnagyobb beépítettsége legfeljebb 10%-kal nagyobb, az építési telek legkisebb zöldfelülete pedig legfeljebb 5%-kal kisebb lehet. Az ilyen övezetekbe tartozó települések önkormányzatainak a településfejlesztési koncepció és az integrált településfejlesztési stratégia készítése és módosítása során kell megjelölniük azokat a helyi sajátosságoknak megfelelő feltételeket és beavatkozásokat, amelyek nyomán biztosítható az így kijelölt területek gazdasági szempontból megfelelő hasznosítása.

A városkörnyéki településegységek övezetéhez tartozó települések pedig a településfejlesztési koncepciójuk, integrált településfejlesztési stratégiájuk készítése során – a hatályos jogszabályban előírt fejezeteken túl – olyan fejezetet is kell készíteni, amely a terv típusának megfelelően, az érintett településekkel való egyeztetések alapján azt tartalmazza, hogy a város és a vonzáskörzetéhez tartozó települések milyen módon tervezik fejleszteni a vonzáskörzet számára nyújtott szolgáltatásokat, legalább a középfokú oktatási és egészségügyi létesítmények, a munkahelyek, a rekreációs és szabadidőeltöltési lehetőségek, továbbá a várostérség belső közlekedési infrastruktúrája tekintetében. Ezáltal a város-vidék kapcsolat tovább erősödhet.

Az egyedileg meghatározott egyes megyei övezetekre a későbbiek során javasolt egy-egy fejlesztési stratégia készítése, annak érdekében, hogy a rendezési eszközök gyakorlásán túl, az adott övezetben lévő települések, településrészek közösen vegyenek részt a tervezésben. Továbbá az egyedileg meghatározott megyei övezetek a 2020+ időszakban kiváló alapot biztosíthat a területi alapú forrásallokációhoz. A megyei önkormányzat, a területrendezési terv módosításának elfogadásával egyidőben dönt a rövid- és középtávú fejlesztési prioritásokról. Ezen határozat a 2021-2027-es időszakban meghatározza a forrásallokáció során előnyben részesítendő területeket.

2.1. F) KÖRNYEZETVÉDELMI, TERMÉSZETVÉDELMI ÉS TÁJVÉDELMI SZABÁLYOZÁSOK

A Magyar Közlöny 2015. évi 83. számában megjelent a 27/2015. (VI. 17.) OGY határozat „A 2015 – 2020 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról”, amelynek átfogó célja, hogy **„hozzájáruljon a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosításához”**. A Program az erőforrás-takarékosság és –hatékonyság szempontjait figyelembe véve határozta meg céljait és intézkedéseit az egészséges emberi élet környezeti feltételeinek kialakítása, illetve a meglévő természeti értékek megőrzése érdekében.

A **környezet védelmét** a Környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény határozza meg. A törvény célja (kötv. 1. § (1) bek. alapján) az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása, a környezet egészének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelme, a fenntartható fejlődés biztosítása. Alapvető törvény, amely meghatározza a környezeti elemek körét és védelmükre vonatkozó általános szabályokat, a környezetvédelmi felelősséget, a környezetvédelmi igazgatást, a helyi önkormányzatok

környezetvédelmi feladatait, illetve a környezet védelmének alapfeltételeit. Egyúttal felhatalmazást ad a kormánynak és a minisztereknek, hogy egyes részletesebben szabályozandó területekkel kapcsolatban (határértékek, kár mértékének megállapítása stb.) rendeletet alkossanak.

Környezetvédelmi szempontokat figyelembe véve a következő jogszabályok előírásait javasolt szem előtt tartani a területfejlesztési irányok meghatározása során:

21. táblázat: Környezetvédelmi jogszabályok

TÖRVÉNYEK	1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
	1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról
	2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
	2012. évi CLXXXV. törvény a hulladékról
KORMÁNYRENDELETEK	123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvízellátást szolgáló vízellátási művek védelméről
	50/2001 (IV.3.) Korm. rendelet a szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának és kezelésének szabályairól
	201/2001 (X. 25.) Korm. rendelet az ivóvíz minőségi követelményeiről és az ellenőrzés rendjéről
	219/2004 (VII.21.) Korm. rendelet a felszín alatti vizek védelméről
	220/2004 (VII.1.) Korm. rendelet a felszíni vizek minősége védelmének szabályairól
	221/2004 (VII.21.) Korm. rendelet a vízgyűjtő-gazdálkodás egyes szabályairól
	27/2006 (II.7.) Korm. rendelet a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről
	284/2007 (X.29.) Korm. rendelet a környezeti zaj és rezgés elleni védelem egyes szabályairól
	306/2010. (XII. 23.) Korm. rendelet a levegő védelméről
	310/2013. (VIII. 16.) Korm. rendelet a hulladékgazdálkodási tervekre és a megelőzési programokra vonatkozó részletes szabályokról
	385/2014. (XII. 31.) Korm. rendelet a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás végzésének feltételeiről
	225/2015. (VIII. 7.) Korm. rendelet a veszélyes hulladékkal kapcsolatos egyes tevékenységek részletes szabályairól
MINISZTERI RENDELETEK	1/1986. (II. 21.) ÉVM-EÜM együttes rendelet a köztisztasággal és a települési szilárd hulladékkal összefüggő tevékenységekről
	4/2002 (X.7.) KvVM rendelet a légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről
	15/2003 (XI.7.) KvVM rendelet a területi hulladékgazdálkodási tervekről
	27/2004 (XII. 25.) KvVM rendelet a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területen lévő települések besorolásáról
	28/2004 (XII. 25.) KvVM rendelet a vízszennyező anyagok kibocsátásaira vonatkozó határértékekről és alkalmazásuk egyes szabályairól
	45/2004 (VII. 26.) BM-KvVM rendelet az építési és bontási hulladék kezelésének részletes szabályairól
	27/2005 (XII.6.) KvVM rendelet a használt és szennyvizek kibocsátásának ellenőrzésére vonatkozó részletes szabályokról
	18/2007. (V. 10.) KvVM rendelet a felszín alatti víz és a földtani közeg környezetvédelmi információs rendszer (FAVI) adatszolgáltatásáról
	13/2017. (VI. 12.) EMMI rendelet a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás körébe tartozó hulladékkal kapcsolatos közegészségügyi követelményekről

A **természet védelméről szóló** 1996. évi LIII törvény célja „a természeti értékek és területek, tájak, valamint azok természeti rendszereinek, biológiai sokféleségének általános védelme, megismerésének és fenntartható használatának elősegítése, továbbá a társadalom egészséges, esztétikus természet iránti igényének kielégítése” illetve „a természetvédelem hagyományainak megóvása, eredményeinek továbbfejlesztése, a természeti értékek és területek kiemelt oltalma, megőrzése, fenntartása és fejlesztése”.

Ez a törvény határozza meg a **tájvédelemmel, élőhelyek védelmével** kapcsolatos általános szabályokat, a természeti területekkel kapcsolatos szabályokat, a természet védelmének tervezési és szervezeti rendszerét, az eljárásjog szabályait és szankcióit.

22. táblázat: Természet- és tájvédelmi jogszabályok

TÖRVÉNYEK	1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
	2004. évi LXVII. törvény a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) közérdekségéről és megvalósításáról
KORMÁNYRENDELETEK	275/2004. (X.8.) Korm. rendelet Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről
	269/2007. (X.18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól
MINISZTERI RENDELETEK	2/1990. (VI. 13.) KöM rendelete a Hajósi-kaszáló és löszpartok, (valamint a Kecskeri-puszta természeti területek) védetté nyilvánításáról, (a Tiszatelek-tiszaberceli ártér Természetvédelmi Terület bővítéséről, és természetvédelmi kezelők megnevezéséről)
	7/1990. (IV. 23.) KVM rendelete egyes természeti területek védetté, valamint helyi jelentőségű természetvédelmi területek országos jelentőségűvé nyilvánításáról, továbbá természetvédelmi területek határának módosításáról
	3/1992. (II. 10.) KTM rendelete a Gemenci Tájvédelmi Körzet fokozottan védett területeinek kijelöléséről
	14/1992. (VI. 30.) KTM rendelete a Kiskunhalas-Fejetéki Mocsár Természetvédelmi Terület, a Bácsalmási Gyapjas Gyűszűvirág Termőhelye Természetvédelmi Terület létesítéséről és a Péteri-tavi Madárrezervátum Természetvédelmi Terület bővítéséről
	15/1994. (IV. 29.) KTM rendelet a Sóstó-legelő Természetvédelmi Terület létesítéséről
	7/1996 (IV.17.) KTM rendelet a Duna-Dráva Nemzeti Park létesítéséről
	23/1998. (VII. 10.) KTM rendelet az Érsekhalmi Hét-völgy Természetvédelmi Terület létesítéséről
	24/1998. (VII. 10.) KTM rendelet a Kunpeszéri Szalag-erdő Természetvédelmi Terület létesítéséről
	25/1998. (VII. 10.) KTM rendelet a Hajósi Homokpuszta Természetvédelmi Terület létesítéséről
	2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelet az érzékeny természeti területekre vonatkozó szabályokról
	10/2005. (V. 13.) KvVM rendelet a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság illetékességi területén lévő védett természeti terület erdőrezervátummá nyilvánításáról
	16/2005. (VII. 14.) KvVM rendelet a Jászszentlászlói Kalmár-erdő Természetvédelmi Terület létesítéséről
	134/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet a Kiskunsági Nemzeti Park védettségének fenntartásáról
	14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földterületekről

Az országos jelentőségű természetvédelmi területek mellett **helyi jelentőségű természetvédelmi területek** is léteznek. Hatályos önkormányzati rendelettel, illetve a jogelődök által védetté nyilvánított természetvédelmi területek tartoznak ide.

2.1. G) 20 EZER FELETTI VÁROSOK TELEPÜLÉSFEJESZTÉSI ÉS GAZDASÁGFEJESZTÉSI PROGRAMJAI, KONCEPCIÓI

Bács-Kiskun megyében négy település rendelkezik 20 ezer fő feletti lakosságszámmal: Baja, Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas. A települések jogszabályi kötelezettségüknek eleget téve elkészítették településfejlesztési koncepciójukat, az önkormányzatok a saját gazdasági programjukat, valamint mind a 4 település rendelkezik Integrált Településfejlesztési Stratégiával is. A következő táblázat szemlélteti a négy város hatályos fejlesztési dokumentumait.

23. táblázat: A 20 ezer főnél népesebb városok településfejlesztési és gazdaságfejlesztési dokumentumai

Településfejlesztési dokumentum címe	Elfogadó jogszabály
Baja Város Önkormányzat 2020-2025 évre szóló gazdasági programja	Baja Város Polgármesterének 59/2020. (V. 18.) határozata Baja Város Önkormányzat 2020-2025 évre szóló gazdasági programjáról
Baja Okos Város Koncepció	Baja Város Önkormányzat Képviselő-testületének 22/2019. (I. 31.) határozata a Baja Okos Város Koncepció elfogadásáról
Baja város hosszú távú sportlétesítmény- fejlesztési koncepciója (2019-2028) és Baja város középtávú sportkoncepciója 2019-2023)	Baja Város Önkormányzat Képviselő-testületének 21/2019. (I. 31.) határozata Baja Város hosszú távú sportlétesítmény- fejlesztési koncepciójáról és Baja város középtávú sportkoncepciójáról
Baja Város Önkormányzat Helyi Esélyegyenlőségi Programja	Baja Város Önkormányzat Képviselő-testületének 18/2019. (I. 31.) határozata a Baja Város Önkormányzat Helyi Esélyegyenlőségi Programjának (2019-2023) elfogadásáról
Baja Város Környezetvédelmi Programja	Baja Város Önkormányzat Képviselő-testületének 398/2018. (XII. 13.) határozata a Baja Város Környezetvédelmi Programjáról
Baja Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája	Baja Város Képviselőtestületének 322/2015. (IX. 24.) határozata Baja Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának elfogadásáról
Baja Város Hosszútávlatú Városfejlesztési Koncepciója	Jóváhagyva Baja Város Képviselőtestületének 157/2002. Kth. sz. határozatával, módosítva Baja Város Képviselőtestületének 300/2007. (IX.27.) Kth. számú határozatával
Kecskemét Megyei Jogú Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Módosítása	Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 218/2017. (X. 26.) számú közgyűlési határozata
Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzatának Ifjúsági Koncepciója 2019-2024	Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 252/2016. (XI.24.) számú közgyűlési határozata
Idősödési és Időügyi Koncepció Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata	Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 135/2019. (VI.20.) közgyűlési határozata
Helyi Esélyegyenlőségi Program Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata	Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 253/2018. (XII.13.) határozata Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzatának Ifjúsági Koncepciójáról
Kecskemét Megyei Jogú Város Településfejlesztési Koncepciója	Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 227/2014. (IX.4.) közgyűlési határozata
Kecskemét Megyei Jogú Város Kerékpárforgalmi Hálózati Terve	Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 227/2014 (IX.4.) KH határozat
Kiskunfélegyháza Város Településfejlesztési Koncepciója 2018-2030	Kiskunfélegyháza Város Önkormányzat Képviselő-testületének 6/2019. (II.6.) önkormányzati határozata Kiskunfélegyháza város 2030-ig terjedő időszakra vonatkozó Településfejlesztési Koncepciójának jóváhagyásáról

Településfejlesztési dokumentum címe	Elfogadó jogszabály
Kiskunfélegyháza Város Önkormányzat Helyi Esélyegyenlőségi Programja	Kiskunfélegyháza Város Önkormányzat Képviselő-testületének 165/2018. (VI.28.) önkormányzati határozata Kiskunfélegyháza Város Önkormányzat Helyi Esélyegyenlőségi Programjának elfogadása
Kiskunfélegyháza Város Önkormányzatának Környezeti Fenntarthatósági Terve és Programja	Kiskunfélegyháza Város Önkormányzat Képviselő-testületének 188/2017. (IX.28.) önkormányzati határozata Kiskunfélegyháza Város Önkormányzatának Környezeti Fenntarthatósági Terve és Programjának elfogadása
Gazdasági Program 2020-2030 Kiskunhalas Város Önkormányzata	17/2020. (IV.22.) Polgármesteri határozat
Kiskunhalas Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának Módosítása	Kiskunhalas Város Önkormányzat Képviselő-testülete 57/2018. Kth. határozata Kiskunhalas Város Integrált Településfejlesztési Stratégiájának jóváhagyásáról
Kiskunhalas Város Önkormányzata Helyi Esélyegyenlőségi Programja 2018-2022	Kiskunhalas Város Önkormányzat Képviselő-testülete 171/2018. Kth. határozata Kiskunhalas Város Önkormányzata Helyi Esélyegyenlőségi Programjának elfogadásáról
Kiskunhalas Város Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Konceptiója	Kiskunhalas Város Önkormányzat Képviselő-testülete 154/2017. Kth. határozata Kiskunhalas Város Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Konceptiójának elfogadásáról
Kiskunhalas Város Sportkonceptiója 2015-2020 és Intézkedési Terv	Kiskunhalas Város Önkormányzat Képviselő-testülete 311/2017. Kth. határozata Kiskunhalas Város Sportkonceptiója 2015-2020 és Intézkedési terv módosításáról
Kiskunhalas Város Önkormányzat Gyermek és Ifjúsági Konceptiója és Intézkedési Terv	Kiskunhalas Város Önkormányzat Képviselő-testülete 213/2017. Kth. határozata Kiskunhalas Város Önkormányzat Gyermek és Ifjúsági Konceptiója és Intézkedési Terv módosításáról
Kiskunhalas Város Településfejlesztési Konceptiója	Kiskunhalas Város Önkormányzat Képviselő-testülete 208/2015. Kth. számú határozata Kiskunhalas város integrált településfejlesztési dokumentumainak elfogadása

Forrás: <https://bajaionkormanyzat.hu/>; <http://kecskemet.hu/>; <https://kiskunfelegyhaza.hu/>;
<http://www.kiskunhalas.hu/>

2.1. H) BÁCS-KISKUN MEGYE HATÁLYBAN LÉVŐ ÁGAZATI TERVEI, PROGRAMJAI

BÁCS–KISKUN MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

Az Országgyűlés 1996. március 19-én emelte törvényerőre a Tftv.-t, amely 1996. június 5-én lépett hatályba. Ennek értelmében a Bács–Kiskun Megyei Területfejlesztési Tanács és a Közgyűlés állást foglalt a megye és kilenc kistérsége hosszú távú területfejlesztési koncepciója, programjai megalkotásáról, illetve a megyei és kistérségi területrendezési tervek elkészítéséről.

A sokoldalú előkészítés és szakmai összefogás eredményeként született koncepció a kiindulópontot jelenti a további munkálatokhoz, a területrendezési feladatok pontosításához és a programozáshoz. A megye jelenlegi társadalmi-gazdasági helyzetéből kiindulva áttekintettük, elemeztük a ma ismert folyamatokat, változásokat, majd összegeztük a területfejlesztés főbb céljait, lehetséges irányait, prioritásait, meghatároztuk több, egymással szervesen összekapcsolódó, átfogó fejlesztési program lehetőséget, a megye egészét és a különböző kistérségi körzeteket illetően egyaránt.

BÁCS-KISKUN MEGYEI KERÉKPÁROS STRATÉGIA

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat a kerékpáros stratégiával irányt kíván mutatni a kerékpárosbarát infrastruktúrafejlesztés és kerékpáros turizmus fejlesztésében érdekelt szereplők számára. A célok átgondolásával, a fejlesztési irányok kijelölésével Bács-Kiskun megyében hosszú távon kívánja biztosítani a kerékpáros közlekedés és a kerékpáros turizmus számára szükséges összetett feltételrendszert. A fejlesztések átgondolt tervezése, összefüggő hálózat kialakítása a fejlesztési források felhasználásának is a leghatékonyabb módja.

BÁCS-KISKUN MEGYEI CIGÁNY FELZÁRKÓZÁSI PROGRAM

A Program célja, hogy innovatív, a gyakorlatban működő, fenntartható, monitorozható, modell értékű válaszokat adjon a cigány nemzetiség problémáinak komplex kezelésére, csökkenjen a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők aránya, enyhüljön a szegénység újratermelődése, javuljon a szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés és erősödjön a társadalmi összetartozás, továbbá a megyében élő cigány nemzetiség felzárkóztatása személyes felelősségen és részvételen alapuló programelemek által. A Program igazodik a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia célrendszeréhez.

BÁCS-KISKUN MEGYE DUNA BORRÉGIÓ FEJLESZTÉSI ÉS MARKETING STRATÉGIA

A borturizmus az elmúlt évtizedben egy olyan összetett turisztikai ággá fejlődött, amely szoros összhangban van más turisztikai ágazatokkal is. A stratégia 31 településre vonatkozóan alapos területi vonzerő és kínálati leltárra épülően állapítja meg, hogy Bács-Kiskun megye meghatározó, versenyképes turizmusfajtái a következők:

- a) Aktív turizmus,
- b) Egészségturizmus,
- c) Kulturális (örökség-) turizmus,
- d) Falusi (tanya)- és ökoturizmus és
- e) Részben a hivatásturizmus és a vallási turizmus.

Ezek olyan fejlesztési kiindulást képezhetnek, amelyhez a bor- és gasztroturizmus jól illeszkedik a pincefalvaival, az egyre több borászati vendégfogadóhellyel, a csárdakultúrával és a növekvő számú rendezvényi kínálattal. A borút mindezen területi elvű építkezés termékalapú fejlesztési dimenzióját jelentheti, illetve a helyi, desztinációs kezdeményezéseket is felkarolhatja, támogathatja.

A stratégia a Duna Borrégió Hajós-Bajai borvidékére és a Kunsági borvidékre terjed ki. A stratégia illeszkedik a magyarországi szőlő-bor ágazati, majd közösségi bormarketing fejlesztési stratégiákhoz, illetve a hatályos Bács-Kiskun megyei fejlesztési dokumentumokhoz is.

BÁCS-KISKUN MEGYE FENNTARTHATÓ ENERGIA ÉS KLÍMA AKCIÓTERVE 2018-2030

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat messzemenően elkötelezett a klímavédelem iránt, az elmúlt években számos olyan fejlesztést hajtott végre, illetve koordinált, amelyek a megyéből származó üvegházhatású gázok kibocsátásának mérséklését, illetve a módosuló éghajlati feltételekhez való

alkalmazkodást szolgálták. A Megyei Önkormányzat ösztönző szerepet kíván betölteni a megyében a klímaváltozással kapcsolatos beruházások, újítások, fejlesztések terén, ennek érdekében 2017-ben elfogadta Bács-Kiskun megye 2030-ig szóló, de 2050-ig is kitekintéssel bíró Klímastratégiáját. E dokumentum kijelöli azokat a fő fejlesztési, cselekvési irányokat, amelyeket követve, illetve megvalósítva a módosuló éghajlati feltételek nem eredményeznének a következő évtizedekben aránytalanul nagy terhet a lakosság, az itt működő intézmények, és a különböző ágazatokban, de mindenekelőtt az agráriumban tevékenykedő vállalkozások számára, mindemellett Bács-Kiskun megye saját lehetőségeivel arányban kivenné a részét a klímaváltozás folyamatának mérsékléséből. A klímastratégia által kijelölt fejlesztési keretrendszer gyakorlati megvalósításának lehetőségeit Bács-Kiskun Megye Fenntartható Energia és Klíma Akcióterve tartalmazza.

A Fenntartható Energia és Klíma Akcióterv (a továbbiakban: SECAP) a Polgármesterek Klíma- és Energiaügyi Szövetségének módszertani útmutatása alapján készült. A nevezett szövetség olyan helyi és regionális önkormányzatokat tömörít, amelyek önként vállalják, hogy területükön megvalósítják az EU klímával és energiával kapcsolatos célkitűzéseit, azaz 40%-os CO₂ kibocsátás csökkentést érnek el 2030-ig, valamint sikeresen alkalmazkodnak az éghajlatváltozás helyben jelentkező hatásaihoz. A szövetséghez csatlakozó önkormányzatok – így Bács-Kiskun megye – vállalják, hogy saját területükre vonatkozóan SECAP-ot készítenek, amelyben megtervezik azon intézkedéseket, amelyek segítségével teljesíteni tudják a fenti célokat.

BÁCS-KISKUN MEGYE EGÉSZSÉGTURIZMUSÁNAK FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

A fejlesztési koncepció célja, hogy a célcsoportelemzésben feltárt keresleti és kínálati viszonyokra alapozva feltárja Bács-Kiskun megye (a továbbiakban: Megye) egészségturisztikai piacának fejlesztendő elemeit, hiányosságait, és hosszú és rövid távú célokat, fejlesztési irányokat jelöljön ki a Megye turizmusának fenntartható fejlődése érdekében.

BÁCS-KISKUN MEGYEI FELZÁRKÓZÁSI STRATÉGIA ÉS TERV, 2020-2027

A Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Stratégia és Terv, 2020-2027 (továbbiakban megyei felzárkózási stratégia és terv) megfogalmazza az előttünk álló időszakra a megye által kitűzött célokat és az elérésük érdekében megvalósítandó beavatkozásokat a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása érdekében. A dokumentum felvázolja a megye felzárkózási szempontú jövőképét, amelyben a kulcsszerepet a helyi társadalmak tagjainak és a társadalomszerveződés különböző szintjeinek (egyének, családi-rokonsági rendszerek, szomszédságok, közösségek, lokalitások) felelősségvállalása kapta.

A megyei felzárkózási stratégia és terv kijelöli a célrendszert és az elérésük érdekében javasolt legfontosabb beavatkozás-csoportokat az azonosított célcsoportok esetében, továbbá részleteiben mutatja be az egyes területeken indítandó intézkedéseket.

A megyei felzárkózási stratégia többszintű célrendszer megfogalmazásával mutatja be a jövőkép elérése felé vezető feladatok irányát és tartalmát. Az átfogó cél **Bács-Kiskun megye hátrányos helyzetű csoportjainak felzárkóztatása, esélyegyenlőségük javulása.** E cél elérése érdekében a

stratégia **specifikus célokat** jelöl ki a felzárkózás szempontjából fontos beavatkozási területek vonatkozásában, az alábbiak szerint:

1. A képzettség és a foglalkoztatási esélyek javítása
2. Lakhatási hátrányok csökkentése
3. Egészségi állapot javítása
4. Szolgáltatásokhoz való hozzáférés segítése
5. Társadalmi környezet javítása

A specifikus célok a stratégia által azonosított problémákkal leginkább érintett **kiemelt célcsoportokra** vonatkoznak. A megyei felzárkózási stratégia és terv célcsoportjai:

- a) Cigányság
- b) Nők
- c) Gyermekek
- d) Idősek
- e) Fogyatékkal élők
- f) Tanyán élők

A megyei felzárkózási stratégia és terv **átívelő célokat** is megfogalmaz olyan problémák megoldása érdekében, amelyek a specifikus céloktól független területeken, és a legtöbb célcsoport esetében relevánsak. Ezeket minden fejlesztés megvalósítása során szem előtt kell tartani:

- Az öntevékenység, a társadalmi szerep- és felelősségvállalás ösztönzése egyéni és közösségi szinten
- A diszkrimináció és a szegregáció minden formájának megakadályozása
- Családbarát megoldások kialakítása, a családok szempontjainak érvényesítése a fejlesztések során
- A célcsoportokra vonatkozó releváns és valid adatok előállításának és elérhetőségének elősegítése

A célrendszer illeszkedik a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia (a továbbiakban MNTFS II) által megfogalmazott, a stratégiai célok tervezése során követendő alapelvekhez.

A megyei felzárkózási stratégia és terv a **járási esélyteremtési programtervekben** (JEP), és a projektben elkészített **Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkózási Programban**, a **Helyzetértékelésben**, a **Szolgáltatási Út Térkép** által és a **Felzárkózási Fórum** és tematikus **munkaközösségeinek** ülésein azonosított problémák és szolgáltatási hiányosságok alapján fogalmazza meg az elérendő célokat, és jelöli ki az adott célcsoportra vonatkozóan a célok elérése érdekében szükséges megoldásokat és beavatkozásokat.

2.1. I) VONATKOZÓ EGYÉB TERVEK

A **Duna Régió Stratégiát** 2011 nyarán fogadta el az állam- és kormányfők tanácsa. 14 országot, köztük 9 uniós tagállamot érint: Ausztria, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Csehország, Horvátország, Magyarország, Montenegró, Moldova, Németország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna.

Célja összehangolni a fejlesztéspolitikákat a régió megerősítése, összeköttetések javítása, a környezetvédelem elősegítése, a jólét növelése érdekében.

24. táblázat: a Duna Régió Stratégia pillérei és beavatkozási területei

Pillér	Prioritási terület
A) A Duna régió összekapcsolása a többi régióval	PA 1/a A mobilitás és a multimodalitás fejlesztése - belvízi hajóutak PA 1/b A mobilitás és az intermodalitás fejlesztése - vasúti közúti és légi közlekedés PA 2 A fenntartható energia használatának ösztönzése PA 3 A kultúra és az idegenforgalom, valamint az emberek egymással való kapcsolatletteremtésének előmozdítása
B) Környezetvédelem a Duna régióban	PA 4 A vizek minőségének helyreállítása és megőrzése PA 5 Környezeti kockázatok kezelése PA 6 A biodiverzitás, a táj, valamint a levegő- és talajminőség megőrzése
C) A jólét megteremtése a Duna régióban	PA 7 Tudásalapú társadalom kialakítása a kutatás, az oktatás és az információs technológiák segítségével PA 8 A vállalkozások versenyképességének, beleértve a vállalkozások közötti regionális együttműködések (klaszterek) fejlesztésének támogatása PA 9 Az emberi erőforrásba és képességekbe való befektetés
D) A Duna régió megerősítése	PA 10 Az intézményrendszer kibővítése és az intézményi együttműködés megerősítése PA 11 Együttműködés a biztonság javítása és a szervezett és súlyos bűncselekmények elleni küzdelem érdekében

Forrás: <https://dunaregiostrategia.kormany.hu/>

A stratégiát 2020 áprilisában felülvizsgálták, és a cselekvési tervben 2030-ig meghatározták a legfontosabb beavatkozási pontokat a régió mintegy 115 millió lakosságának életkörülményeinek javítása érdekében. Olyan – Bács-Kiskun megyét is közvetlenül érintő – infrastrukturális fejlesztési elképzeléseket is tartalmaz a dokumentum, mint dunai folyami hajózás fejlesztésének keretében Dunaújváros, Baja, Mohács kikötőinek multimodális logisztikai központokká fejlesztése az európai folyami hajózást kiszolgálva. Ezen kívül a hajózás környezetvédelmi feltételeinek javítása és a folyami információs rendszer kialakítása is célkitűzése a stratégiának.

2.1. J) A TERVEZÉST ÉRINTŐ EGYÉB JOGSZABÁLYOK

A **Tftv.** 11. § (1) bekezdése szerint a megyei önkormányzat az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepcióval összhangban kidolgozza és határozattal elfogadja a megyei területfejlesztési koncepciót, valamint a megyei területfejlesztési koncepció és a megyei területrendezési terv figyelembevételével a megyei területfejlesztési programot.

A területi monitoringról szóló 37/2010. (II. 26.) Korm. rendelet szerint a megyei önkormányzatok feladata a megyei területfejlesztési koncepció felülvizsgálata és az alapján módosítása, valamint a megyei területfejlesztési program értékelésen alapuló felülvizsgálata és szükség szerinti módosítása.

A megyei területfejlesztési koncepció és a területfejlesztési program tartalmi elemeit, egyeztetésének rendjét a **218/2009 Korm. rendelet** tartalmazza.

A 218/2009 Korm. rendelet 9. § (1) bekezdése előírja, hogy a területfejlesztési tervek megalapozására területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálatot kell készíteni. A (2) bekezdés szerint **az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet** (2/2005. Korm. rendelet) alapján elkészített környezeti értékelés a területi hatásvizsgálat környezeti szempontú elemzésének minősül.

2.2. A TÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI SZEREPLŐI ELKÉPZELÉSEINEK FELTÁRÁSA, A TERVEZÉSI FOLYAMAT PARTNERSÉGI TERVÉNEK ELKÉSZÍTÉSE ÉS VÉGREHAJTÁSA

2.2. A) PARTNERSÉGI TERV KÉSZÍTÉSE

Az Európai Unió fejlesztési alapelvei közé a szubszidiaritás és decentralizáció, partnerség, programozás, koncentráció és adicionalitás tartozik. Partnerségi elv értelmében minden egyes programot kollektív folyamat keretében fejlesztenek ki, amelybe bevonnak európai, regionális és helyi szintű hatóságokat, munkáltatói szervezeteket, valamint civil társadalmi szervezeteket. Ez a partnerség **a programozási folyamat minden szakaszában megjelenik**, a tervezéstől kezdve az igazgatáson és a végrehajtáson keresztül a nyomon követésig és az értékelésig. Ez a megközelítés segít garantálni azt, hogy a fellépést a helyi és regionális szükségletekhez és prioritásokhoz szabják.

A partnerség célja és vele szemben támasztott követelmények:

- A tervezés a lehető legszélesebb körben mozgassa meg a megye polgárságát, társadalmát, értelmiségét.
- A bevonás legyen rendszerbe szervezve, legyen folyamatos és mechanizmusai működtethetők legyenek a tervezés lezárását követően is.
- Az egyeztetési folyamatok legyenek előre tervezve, az egyeztetési terv időben váljon ismertté, és legyen átlátható a szereplők mindegyike számára.
- Biztosítani szükséges az információhoz való hozzáférést és a részvétel akadálymentességét.
- Kecskemét és a többi város is kiemelten fontos partnerek a tervezésben.
- Fontos, hogy a vidékfejlesztés szereplői is megszólításra kerüljenek
- Érdemes egységes arculatot meghatározni jelen munkafázis minden eleméhez.

A megye területfejlesztési koncepciója és programja előkészítő és javaslattevő fázisból áll. Az előkészítő fázis részét képezi a területfejlesztési partnerségi terv végrehajtása és a helyzetértékelés.

Számos fejlesztési típusú dokumentum áll rendelkezésére a megyei önkormányzatnak, amely a 2020 utáni időszakra is érvényes. Kiemelendő azonban, hogy a megyei területrendezési terv módosításának elfogadása 2020. évben megtörtént, amely számos fejlesztési intézkedést és irányt tartalmaz.

A megyei területrendezési terv előkészítő és javaslattevő munkarészek készítésének partnerségi egyeztetéseivel kezdődött a 2020+ időszakra történő felkészülés:

- 2018 áprilisában nyilvános munkaindító konferencia került megtartásra, majd a megyei önkormányzat írásban is kért javaslatokat a települési önkormányzatoktól a térségi fejlődés tekintetében szükségesnek tartott elképzeléseikről
- 2018 júliusában lebonyolított ún. Járási Jövőműhely Roadshow segítette felmérni a megye helyzetét és biztosította a partneri egyeztetést mind az önkormányzatok, a gazdasági szereplők és a civil szervezetek részére
- 2018. novemberben és 2019. áprilisban a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés előtt került ismertetésre a tervezés folyamata, és annak előre haladása, valamint a települési főépítések és az állami főépítések külön tájékoztató workshopon is részt vettek

- több alkalommal informális egyeztetésre került sor a települési önkormányzatok számára véleményezésre megküldött munkaanyagok által.

A 218/2009. Korm. rendelet 13. § (1) bekezdése alapján a területfejlesztési koncepció kidolgozásának része az állampolgárok, az érdekképviselők, a társadalmi szervezetek és a vállalkozások tervezésbe való bevonását részletező partnerségi terv.

A 13. § (2) alapján a partnerségi tervben meg kell határozni:

- a bevonandó célcsoportot,
- a bevonás eszközeit és részvételi formáit,
- a bevonás céljait.

A 17. § (2) alapján a területfejlesztési koncepció egyeztetése során tett véleményeket, társadalmi észrevételeket és a tervezői válaszokat a dokumentációhoz kell csatolni.

A 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 18. §. (5) bek értelmében a megyei területfejlesztési koncepciót és programot véleményezésre meg kell küldeni a 10. melléklet 1. és 2., 6-8., 10. és 13. pontjában meghatározott szerveknek, továbbá a szomszédos megyei önkormányzatoknak.

1. hatályon kívül helyezte 25/2014. (II. 7.) Korm. rendelet 17. § f). Hatálytalan: 2014. II. 15-től.

2. miniszterek;

3. a következő kormányhivatalok, illetve önálló szabályozó szerv:

- Központi Statisztikai Hivatal,
- érintett megyei és fővárosi kormányhivatal,
- Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal,
- Országos Atomenergia Hivatal;

4. Országos Környezetvédelmi Tanács;

5. Magyar Tudományos Akadémia;

6. országos önkormányzati érdekszövetségek;

7. Hatályon kívül helyezte: 67/2012. (IV. 5.) Korm. rendelet 24. § i). Hatálytalan: 2012. IV. 6-tól.

8. az érintett térségi fejlesztési tanácsok;

9. Hatályon kívül helyezte: 67/2012. (IV. 5.) Korm. rendelet 24. § i). Hatálytalan: 2012. IV. 6-tól.

10. Hatályon kívül helyezte: 67/2012. (IV. 5.) Korm. rendelet 24. § i). Hatálytalan: 2012. IV. 6-tól.

11. az érintett megyei önkormányzatok;

12. érintettsége esetén a fővárosi önkormányzat;

13. az érintett megyei jogú városok önkormányzata;

14. az érintett települési önkormányzatok;

15. az érintett területi államigazgatási szervek közül:

- területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatóság,
- illetékes vízügyi hatóság,
- működési területével érintett nemzeti park igazgatóság,
- működési területével érintett vízügyi igazgatóság,
- Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.

A partnerségi terv alapján **egyeztetésbe történő bevonás céljai**: az állampolgárok, az érintett területen működő érdekképviselők, a térség területfejlesztés szereplői, és a véleményezésre jogosult szervezetek

- térséget érintő elképzeléseinek áttekintése,
- helyzetértékelés és a jelenlegi kihívások bemutatása,
- tervezésbe való bevonása.

A partnerségi terv alapján **bevonandó célcsoportok**:

- A területfejlesztés érintettjei és aktív szereplői:
 - az állampolgárok,
 - az érdekképviselők,
 - a gazdasági, üzleti és vállalkozó szektor szereplői,
 - az önkormányzatok,
 - a térség társadalmi szervezetei,
- A jogszabályban megnevezett véleményezésre jogosultak.
- A hivatalos partnerségi tevékenységet végző szervezetek:
 - Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács
 - Megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórum
 - Regionális Területfejlesztési Konzultációs Fórum

2.2. B) A PARTNERSÉGI TERV VÉGREHAJTÁSA

A partnerségi alapelveknek megfelelően a megye fejlesztési dokumentumait a helyi önkormányzatokkal, gazdasági és civil szervezetekkel, gazdasági kamarákkal és egyházakkal együttműködésben kell kialakítani. A megyében a projektgyűjtési időszak 2020. június hónapban kezdődött meg.

A BKM-i Önkormányzat által 2020. június 5-én került kiküldésre a települési önkormányzatok részére az a projektgyűjtési adatlap, mely a 2021-2027-es időszak tervezéséhez szükséges.

2020. június 15-ig a megye 119 önkormányzata közel 1500 projektjavaslatot fogalmazott meg.

Az új Bács-Kiskun Megyei Területfejlesztési Konceptió (Bács-Kiskun 2030) elkészítéséhez, a térség vállalkozásainak és civil szervezeteinek igényfelméréséhez, továbbá a következő EU támogatási időszak pályázataihoz kapcsolódó felívások tervezéséhez elengedhetetlenül szükséges a megye területén tevékenykedő, székhellyel vagy telephellyel rendelkező vállalkozások és civil szervezetek fejlesztési elképzeléseinek és igényeinek ismerete.

A megyei önkormányzat a Bács-Kiskun Megyei Iparkamarával és a Civil Információs Centrummal közösen 2020. szeptember 25-én online felületen megkereste az érintetteket és kérte, hogy a cégekre és civil szervezetekre vonatkozó középtávú, prioritizált fejlesztési igényeiket fogalmazzák meg és küldjék meg projektötleteiket.

Jelen igénygyűjtés alapján a piaci igényekre az eddignél is jobban válaszoló operatív programok megvalósítása kezdődhet meg. Körvonalazhatóak lesznek a fejlesztési tervek és a pénzügyi forrásigény is.

A térségi együttműködés megteremtését segíti elő a 2020. augusztus 4-én megalakult Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács, melyben a helyi és a kormányzati vélemények, elképzelések is egyaránt megjelennek. A tanács első feladata a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területfejlesztési koncepciójának és területfejlesztési programjának kidolgozása. Ez alapozza meg a térség fejlesztési szándékait és pályázati lehetőségeit.

A Kecskemét Megyei Jogú Várossal zajló megyei területfejlesztési konzultációs fórum tervezett időpontja Kecskemét Megyei Jogú Város polgármesterével folytatott 2020. november 17- egyeztető megbeszélés alapján: 2020. november 25.

2.2. C) A PARTNERSÉGI TERV EREDMÉNYEI ALAPJÁN AZ EGYES SZEKTOROK FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEI

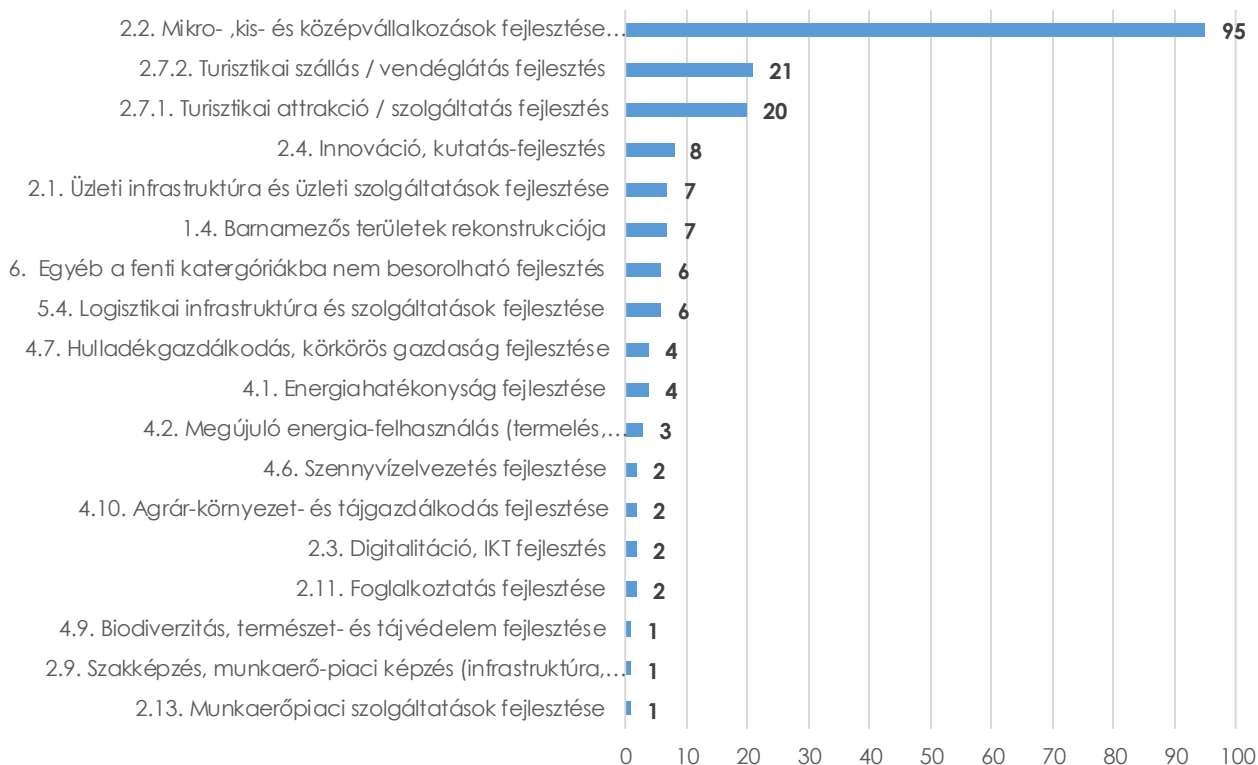
2.2. CA) AZ ÜZLETI SZEKTOR SZEREPLŐINEK FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEI

Bács-Kiskun megyében 2020. szeptemberében kezdődött meg a gazdasági szervezetek fejlesztési javaslatainak összegyűjtése. A felmérést a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat felkérésére a BKM Fü Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. végezte. A módszertan a 2020 nyarán a települési önkormányzatok körében lebonyolított projektgyűjtésen alapult, ahhoz hasonlóan online felületen keresztül történt.

A felmérés a helyzetelemzés készítésekor is zajlott, 2020. október 25-ig a Bács-Kiskun megyei vállalkozásoktól 195 projektjavaslat érkezett be közel 100 milliárd Ft nettó összköltséggel.

- A fejlesztési irányok közül egyértelműen a mikro-, kis- és középvállalkozások telephely- és eszközfejlesztése dominál, és jelentős súllyal bír a turizmus fejlesztése is: attrakció- és szolgáltatásfejlesztés, valamint szálláshelyek és vendéglátás. Ez a két fő irány teszi ki a projektjavaslatok közel 70%-át.
- Említést érdemel a K+F és innováció témájú elképzelések megjelenése a vállalkozások javaslatai között, valamint a környezetvédelmi célú (energetika, hulladékgazdálkodás) fejlesztések alulreprezentáltsága.
- A fejlesztési elképzeléseknek több mint felénél még nem kezdődött meg a megvalósításhoz szükséges műszaki tervek elkészítése.
- Mindösszesen 10 olyan projektjavaslat érkezett be, amelyek előkészítése olyannyira előrehaladott, hogy a szükséges (köz)beszerzési eljárás lefolytatását követően azonnal megkezdhető.
- A beérkezett fejlesztési elképzelések közel 80%-a legfeljebb 24 hónapon belül megvalósítható.

49. ábra: Gazdasági szervezetek projektjavaslatainak megoszlása intézkedési terület szerint (db)

Forrás: projektgyűjtés alapján saját szerkesztés

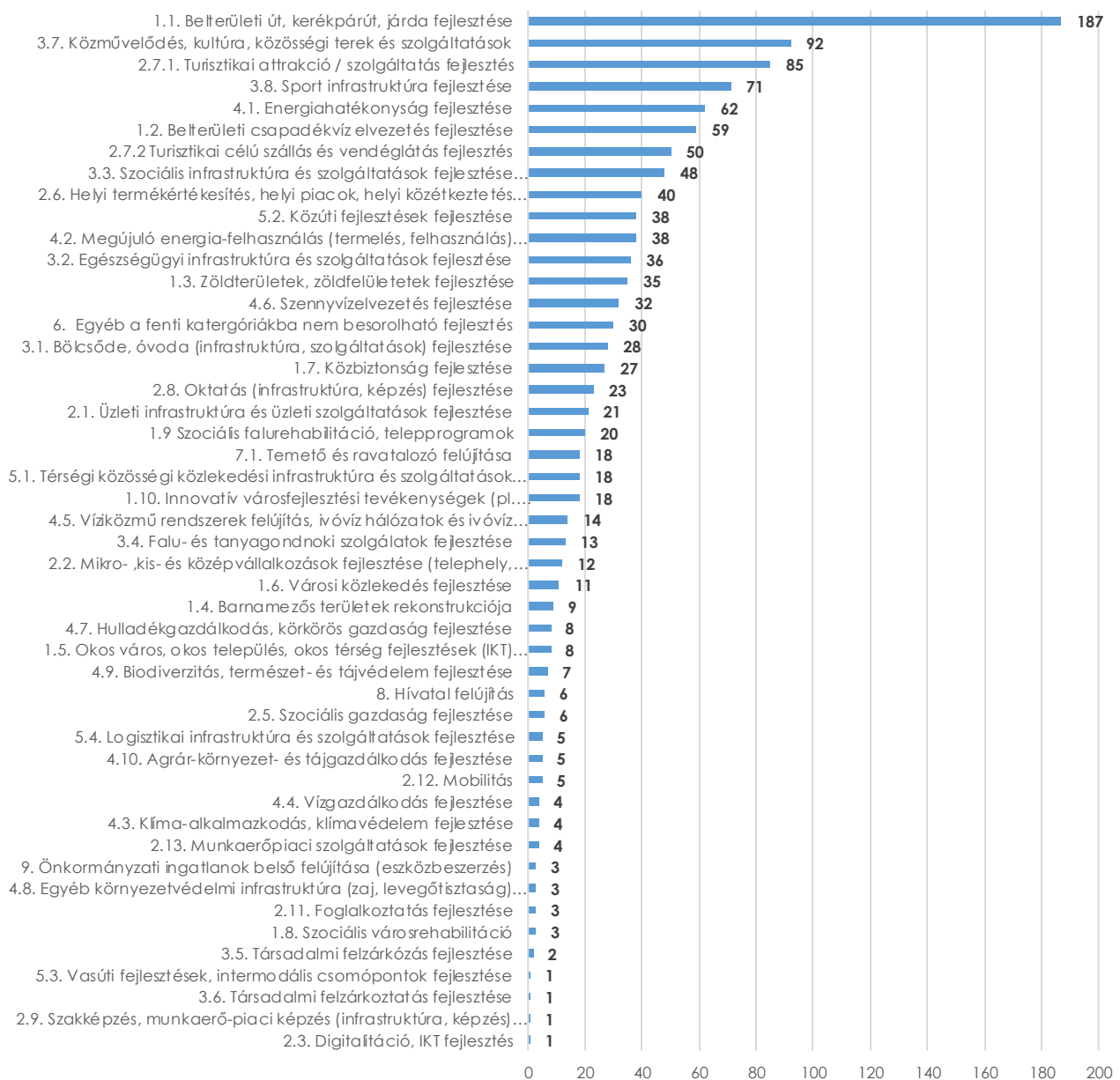
2.2. CB) AZ ÖNKORMÁNYZATOK FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEI

2020 júniusában került sor a Bács-Kiskun megyei települési önkormányzatok fejlesztési elképzeléseinek felmérésére a BKM Fü Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. lebonyolításában, amely keretében a megye 119 települése összesen 1.146 projektjavaslatot küldött be az erre a célra létrehozott online felületen. A gondos előkészítő munka eredményeként összeállított kérdőív lehetőséget biztosított az önkormányzati fejlesztési elképzelések – településenként legfeljebb 10 db – rendszerezett adatbázisának kialakítására, amely a 2021-2027-es időszak Bács-Kiskun megyei területi tervezésének alapját jelenti. A megyei projektgyűjtést kiegészíti 69 javaslat, amelyeket a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség települései fogalmaztak meg a kiemelt térség fejlesztési dokumentumainak megalapozása során. Az adatbázis 1.215 db fejlesztési javaslatának bruttó költségigénye meghaladja az 500 milliárd forintot.

A beérkezett projektjavaslatok alapján körvonalazódik az 5 legfontosabb fejlesztési irány, amelyből 3 tématerület a 2014-2020-as uniós ciklus területi operatív programjából nem volt támogatható.

1. belterületi utak, járdák, kerékpárutak fejlesztése
2. közművelődés, kultúra, közösségi terek és szolgáltatások fejlesztése
3. turisztikai attrakció / szolgáltatás fejlesztés
4. sport infrastruktúra fejlesztése
5. energiahatékonyság fejlesztése

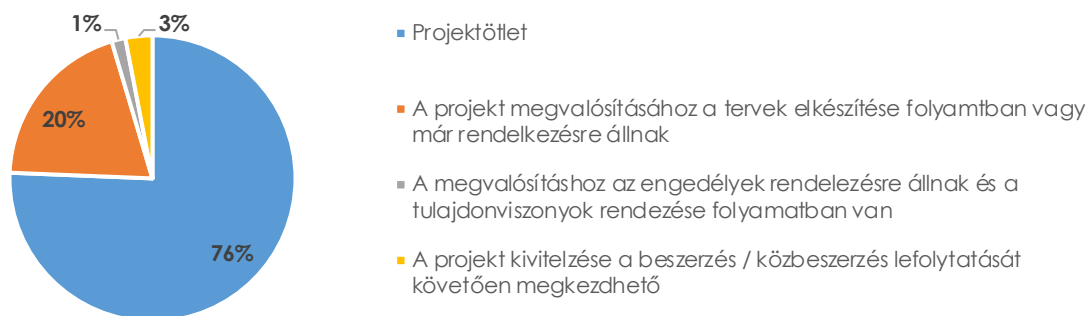
50. ábra: Önkormányzati projektjavaslatok megoszlása intézkedési terület szerint (db)

Forrás: projektgyűjtés alapján saját szerkesztés

A gazdasági szervezetekhez hasonlóan az önkormányzatok fejlesztési javaslatainak is túlnyomó többsége projektötlet, amelynek előkészítése érdemben még nem kezdődött meg. A beérkezett 1.215 javaslat közül mindössze 37 áll olyan stádiumban, hogy beszerzési vagy közbeszerzési eljárás lefolytatása után a kivitelezése azonnal megkezdhető, az összes többinél szükséges még a műszaki tervdokumentáció elkészítése és/vagy a tulajdonviszonyok rendezése. Annak érdekében, hogy a 2021-2027-es időszak fejlesztési projektjei időben megkezdődhessenek és befejeződhessenek, fontos az önkormányzatok ösztönzése és támogatása a projektek előkészítése terén. A megvalósítás tervezett időtávja elég változatos, leginkább a 12-24 hónapos és 24-36 hónapos megvalósítási időtartam jellemző.

51. ábra: Önkormányzatok fejlesztési javaslatainak megoszlása előkészítettség szerint

Forrás: projektgyűjtés alapján saját szerkesztés

25. táblázat: Önkormányzatok fejlesztési javaslatainak megoszlása a megvalósítás tervezett időtartama szerint

Megvalósítás időtartama	Projektjavaslat (db)
12 hónap, vagy annál kevesebb	216
12 -24 hónap között	494
24 - 36 hónap között	340
36 - 48 hónap között	114
48 hónapnál több	51

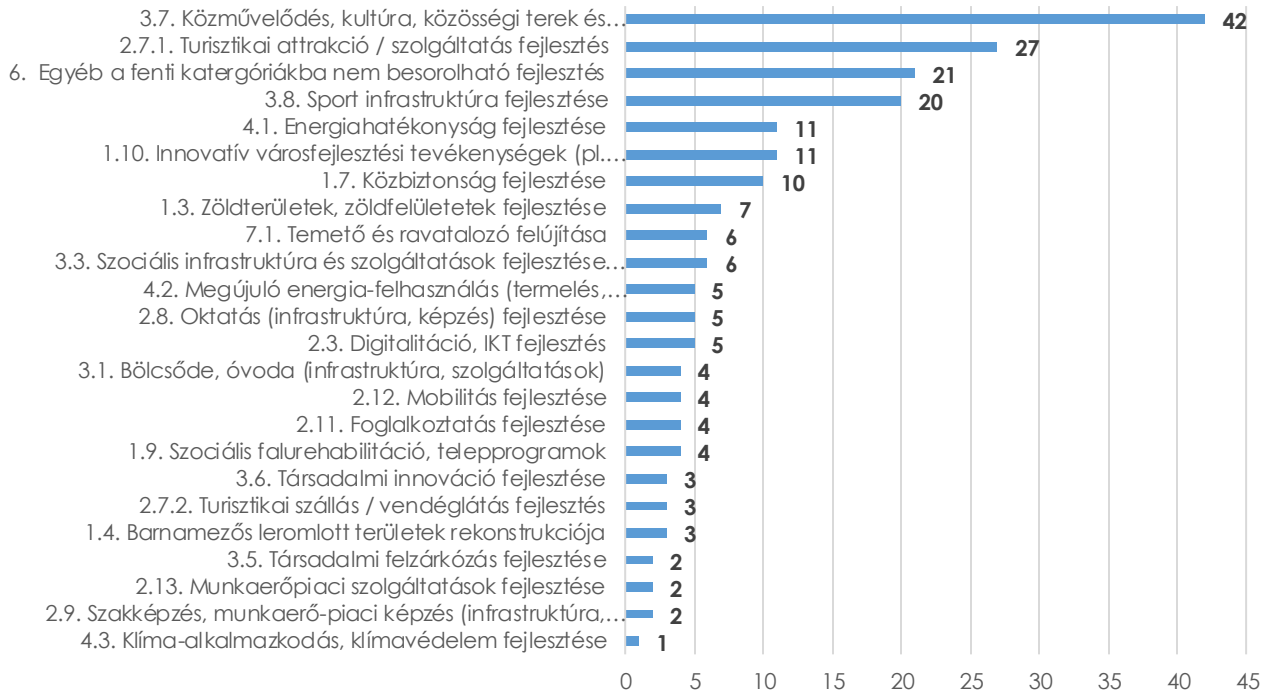
Forrás: projektgyűjtés alapján saját szerkesztés

2.2. CC) TÁRSADALMI SZERVEZETEK FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEI

A civil és egyházi szervezetek fejlesztési igényeinek felmérése a vállalkozásokéval azonos módon, azzal egyidőben történt. 2020. október 25-ig 208 darab javaslatot fogalmaztak meg, amelyek bruttó összköltsége közel 227 milliárd forint. A beérkezett projektjavaslatok alapján a következő megállapítások jellemzik a civil és egyházi szervezetek fejlesztési elképzeléseit:

- A közművelődés, kultúra, közösségi terek és szolgáltatások a leggyakrabban előforduló fejlesztési igény, a javaslatok közel egynegyede erre vonatkozik.
- Hasonlóan a vállalkozásokhoz és az önkormányzatokhoz, a civil és egyházi szervezetek számára is kiemelten fontos a turizmus fejlesztése, esetükben az attrakció- és szolgáltatásfejlesztés.
- A másik két szektorral szemben inkább előtérbe kerültek a környezetvédelmi törekvések is, például energiahatékonysági és zöldfelületekkel kapcsolatos fejlesztések formájában.
- A javaslatok közel 60%-ára jellemző, hogy a tervezése még nem kezdődött meg. A vállalkozásokhoz és az önkormányzatokhoz képest magasabb azoknak a jól előkészített projekteknek az aránya, amelyek a (köz)beszerzési eljárás lefolytatását követően azonnal indulhatnak.
- A projektjavaslatok közel háromnegyede legfeljebb 2 év alatt megvalósítható.

52. ábra: Civil és egyházi szervezetek projektjavaslatainak megoszlása intézkedési terület szerint (db)

Forrás: projektgyűjtés alapján saját szerkesztés

2.3. A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK ELEMZÉSE

2.3. A) A TERÜLETFEJLESZTÉS FORRÁSAINAK ELEMZÉSE (NEMZETKÖZI, KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSI, ÖNKORMÁNYZATI FORRÁSOK, A GAZDASÁGI EGYSÉGEK BERUHÁZÁSAI, A KÜLÖNFÉLE SZERVEZETEK FEJLESZTÉSEI, A HÁZTARTÁSOK)

Hazánkban a területfejlesztés legjelentősebb forrását egyértelműen az európai uniós alapok által nyújtott támogatások jelentik. A 2014-2020-as időszakra vonatkozó Széchenyi 2020 Program 9 operatív programból (OP) épül fel, amelyből **Bács-Kiskun megyét 7 OP érinti**. A Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program területi hatálya nem terjed ki Bács-Kiskun megyére, a Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program felhívásaira egyetlen Bács-Kiskun megyei támogatást igénylő sem nyújtott be pályázatot.

A következőkben összehasonlító elemzés keretében kerülnek bemutatásra Bács-Kiskun megye vonatkozásában és országos viszonylatban ezen operatív programok egyes mutatói. A vizsgált adatokból készült egy összesítő táblázat: 3. melléklet – a 2014-2020-as Bács-Kiskun megyei fejlesztési projektek adatainak összefoglaló táblázata.

Az operatív programok megvalósítása még tart, illetve a fennmaradó összegekre még 2019. és 2020. években is hirdettek meg pályázati felhívásokat. A pályázatok számának adatforrása a Területi Információs Rendszer (TEIR), amely a 2015-2019. évekre tartalmaz értékeket. A pályázati aktivitás és a pályázatok támogatási arányának elemzése a palyazat.gov.hu oldalon, az „Eredmények” menüpontban rendelkezésre álló 2020. júniusi adatok alapján történt. Az egy főre vetített mutatók a 2016-os „Népesség száma összesen” mutatóval kerültek meghatározásra a TEIR adatai alapján megyei és országos szinten is⁹.

EMBERI ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM (EFOP)

Az EFOP 5 fő prioritásból épül fel:

1. EFOP-1 Együttműködő társadalom
2. EFOP-2 Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése
3. EFOP-3 Gyarapodó tudástőke
4. EFOP-4 Infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében
5. EFOP-5 Pénzügyi eszközök alkalmazása a társadalmi együttműködés erősítése érdekében, valamint társadalmi innováció és transznacionális együttműködések

Az OP felhívásaira 10.440 db, 1.421,56 Mrd Ft támogatási összegre vonatkozó pályázat került benyújtásra országos szinten, a legtöbb benyújtott és a legtöbb támogatott pályázat egyaránt sorrendben az 1., 3. és 4. prioritásokhoz kapcsolódik. A benyújtott pályázatokból 5.561 db-ot, azaz 53%-ot támogatott az Irányító Hatóság (továbbiakban: IH).

⁹ Bács-Kiskun megyében 506.472 fővel, országosan pedig 9.803.837 fő.

2015-2019 között összesen 5.422 db EFOP-projekt megvalósítására kötöttek támogatási szerződést országosan, amelyből 298 darabot (5,5%-ot) tesznek ki a Bács-Kiskun megyei kedvezményezettek megkötött szerződésai. Az EFOP-támogatások összege országos szinten 987 Mrd Ft, amelyből 46,9 Mrd Ft került lekötésre Bács-Kiskun megyében, a támogatások 77,23%-ának kifizetése történt meg 2019-ig. Ez az arány növekedni fog, tekintettel arra, hogy a projektek megvalósítása még folyamatban van. Egy Bács-Kiskun megyei lakosra 92.778 Ft leszerződött EFOP-támogatás jut, 7.897 Ft-tal kevesebb, mint az országos átlag.

GAZDASÁGFEJLESZTÉSI INNOVÁCIÓS OPERATÍV PROGRAM (GINOP)

1. GINOP-1 Kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása
2. GINOP-2 Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció
3. GINOP-3 Infokommunikációs fejlesztések
4. GINOP-4 Energia
5. GINOP-5 Foglalkoztatás
6. GINOP-6 Versenyképes munkaerő
7. GINOP-7 Turizmus

A GINOP fenti 7 prioritására Bács-Kiskun megyéből beérkező 3.583 db pályázatból 1.664 db-ra ítélték meg támogatást. Ez azt jelenti, hogy a Bács-Kiskun megyei pályázók által igényelt 200 Mrd Ft támogatásból mindössze 90 Mrd Ft-ot (45%) sikerült lekötni, amely az országos átlagot (69%) meg sem közelíti.

A 2015-2019-es időszakban leszerződött 1.594 db projektnek köszönhetően Bács-Kiskun megyében az egy főre vetített GINOP-támogatás 167.183 Ft, ennél a megyében csak a TOP egy főre jutó támogatási összege magasabb, de az országos GINOP-átlagtól (254.589 Ft/fő) így is messze elmarad.

INTEGRÁLT KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM (IKOP)

1. IKOP-1 Nemzetközi (TEN-T) közúti elérhetőség javítása
2. IKOP-2 Nemzetközi (TEN-T) vasúti és vízi elérhetőség javítása
3. IKOP-3 Fenntartható városi közlekedés fejlesztése és elővárosi vasúti elérhetőség javítása

Az egyetlen OP a megyében, amelynél 100%-ban egyezik a beérkezett és a támogatásban részesült pályázatok száma: Kecskemét és Baja városok nyújtottak be eredményes támogatási kérelmet. Az IKOP-ból Bács-Kiskun megye által lehívott, egy lakosra vetített támogatás (8.388 Ft/ fő) az országos átlagtól nagyságrendekkel elmarad (179.612 Ft/fő).

KÖRNYEZETI ÉS ENERGETIKAI HATÉKONYSÁGI OPERATÍV PROGRAM (KEHOP)

1. KEHOP-1 A klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás
2. KEHOP-2 Települési vízellátás, szennyvíz-elvezetés és -tisztítás, szennyvízkezelés fejlesztése
3. KEHOP-4 Természetvédelmi és élővilág-védelmi fejlesztések
4. KEHOP-3 Hulladékgazdálkodással és kármentesítéssel kapcsolatos fejlesztések
5. KEHOP-5 Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása

A 112 db Bács-Kiskun megyéből benyújtott pályázatból 55 db (49,11%) részesült támogatásban 2019-ig bezárólag. 6 esetben nem került sor a támogatási szerződés megkötésére. Az egy főre vetített támogatásra vonatkozóan a megyei érték (109.519 Ft/fő) megközelíti az országos átlagot (121.901 Ft/fő). A projektek nagy része a megyeszékhely Kecskeméten valósul meg.

KÖZIGAZGATÁS –ÉS KÖZSZOLGÁLTATÁS FEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM (KÖFOP)

1. KÖFOP-1 Az adminisztratív terhek csökkentése
2. KÖFOP-2 A szolgáltatási szemlélet és az etikus működés megerősítése a közszolgáltatban
3. KÖFOP-3 Az ESZA, ERFA, KA finanszírozású operatív programok végrehajtásához kapcsolódó technikai segítségnyújtás

Bács-Kiskun megyéből 80 db pályázat került benyújtásra a KÖFOP 1. prioritására, amelyből 76 db-ot ítéltek támogatásra érdemesnek, 506.282.832 Ft vonatkozásában került sor támogatási szerződés megkötésére. Az egy főre jutó körülbelül 1.000 Ft támogatás messze elmarad az országos átlag 39.578 Ft-tól.

MAGYAR HALÁSZATI OPERATÍV PROGRAM (MAHOP)

A MAHOP-ra országosan benyújtott 312 db pályázatból 189 db-ot, azaz 60%-ot támogatott az IH. Bács-Kiskun megyében ez az arány kedvezőbben alakult: 21 db beérkezett támogatási kérelemből 15 db lett nyertes. Az egy főre vetített támogatások értéke 1.783 Ft, szemben az országos átlag 1.079 Ft-tal.

TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM (TOP)

1. TOP-1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére
1. TOP-2 Vállalkozásbarát, népesség-megtartó település-fejlesztés
2. TOP-3 Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken
3. TOP-4 A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése
4. TOP-5 Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás ösztönzés és társadalmi együttműködés
5. TOP-6 Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban
6. TOP-7 Községi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)

A Bács-Kiskun megyében támogatott 603 db támogatási kérelem 77%-a a benyújtott pályázatoknak (783 db), forintosítva ez 95 Mrd Ft támogatást jelent. Megyei szinten az összes EU-s támogatás 31,66%-a TOP-keretből származik, ezzel a TOP képviseli a legjelentősebb részarányt az OP-k közül.

Az egy főre jutó TOP-támogatás országos szinten 124.614 Ft, amelyet Bács-Kiskun megye jelentősen túlteljesít a 176.337 Ft-os értékével. A projektek számát tekintve 50-50%-os megoszlás a városok és a többi település között, ami kedvező a területi kiegyenlítődés szempontjából.

VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM (VP)

Jól jelzi a vidékfejlesztés fontosságát, hogy számosságukat tekintve **a VP-re benyújtott pályázatok 80%-át tették ki a Bács-Kiskun megyéből** benyújtott összes támogatási kérelemnek, ami a 70%-os országos átlagot is meghaladja. A pályázatok 75%-ban voltak sikeresek, és 132.025.457.925 Ft lekötött támogatást eredményeztek a megyében.

A Bács-Kiskun megyében egy lakosra jutó vidékfejlesztési támogatás 260.676 Ft, több mint duplája az országos átlagnak és jócskán meghaladja a többi OP értékét is. A kifizetett támogatások szerződött támogatáshoz viszonyított aránya viszont alacsony (37,79%), jócskán elmarad más OP-tól.

HAZAI ÉS EGYÉB FORRÁSOK

A területfejlesztési tevékenység jelentős mértékben támaszkodik **a hazai költségvetés forrásaira is**. Az önkormányzatok számára például a Belügyminisztérium pályázati forrásai, míg a civil szereplők számára a Nemzeti Kulturális Alap, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. felhívásai biztosítanak lehetőséget arra, hogy az egyébként szűkös saját forrásait kiegészítsék. Az egyik, ha nem a legnagyobb magánberuházás, amely az elmúlt évtizedben a megyében megvalósult, a Hunent Víziszárnyas Feldolgozó Zrt. mélykúti pecsenyekacsa-vágóhídjának megépítése 4,4 Mrd Ft kormányzati támogatással valósult meg.

A Magyar Falu Program keretében 2019-ben és 2020-ban 150 milliárd forint központi költségvetési támogatás állt rendelkezésre az 5.000 lakos alatti települések számára a mellékútvonalak felújítására, a fiatalok falusi lakhatási lehetőségeinek javítására és a közszolgáltatások színvonalának emelésére. Ez utóbbi alcél keretében 15 felhívás került meghirdetésre a települési önkormányzatok és egyházi jogi személyek számára 2019-ben:

- A helyi egyházi közösségi terek fejlesztése
- A nemzeti és helyi identitástudat erősítése
- Orvosi rendelő építése vagy felújítása
- Orvosi szolgálati lakás építése
- Orvosi eszközök
- Kistelepülések járda építésének, felújításának anyagtámogatása
- Önkormányzati tulajdonú utak felújítása
- Eszközfejlesztés belterületi közterület karbantartására
- Polgármesteri hivatal felújítása
- Óvoda fejlesztés
- Óvoda udvar
- Temető fejlesztése
- Egyházi közösség tulajdonában lévő temetők fejlesztése
- Falu- és tanyagondnoki szolgálat támogatása
- Szolgálati lakás

A pályázati lehetőségek 2020-ban a 2019-es felhívások meghirdetése mellett a következő pályázati lehetőségekkel bővültek:

- A Falusi Civil Alap keretében civil közösségi tevékenységek és feltételeinek támogatása
- Iskolaépület felújítása
- Iskolai tornaterem, tornaszoba fejlesztése
- Óvodai sportterem, tornaszoba fejlesztése
- Faluházak felújítása
- Elhagyott ingatlanok közcélra történő megvásárlása
- Építési telek kialakítása, közművesítés
- Önkormányzati kerékpárút építése

A 1.2 DC) A TERMELESI INFRASTRUKTÚRA ÁLLAPOTA c. alfejezetben bemutatásra került, hogy a Bács-Kiskun megyei vállalkozások beruházási kedve az elmúlt évek rendkívül kedvező tendenciái után a 2019. év végén csökkenni látszik. Az önkormányzatok **sajáterős fejlesztései** pedig nagyban függenek a helyi adóbevételektől, így az adórendszer átstrukturálása és a koronavírus miatt bekövetkező gazdasági visszaesés miatt várhatóan háttérbe szorulnak. Az önkormányzati költségvetéseket terheli a folyamatban lévő, uniós támogatásból megvalósuló projektjeik költségnövekményének finanszírozása is.

2.3. B) A TERÜLETFEJLESZTÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE (SZERVEZET, MŰKÖDÉS, EGYÜTTMŰKÖDÉS)

A területfejlesztés intézményrendszerének alapjait az Országgyűlés által az ország kiegyensúlyozott területi fejlődése és térségei társadalmi-gazdasági, kulturális fejlődésének előmozdítása, az átfogó területfejlesztési politika érvényesítése, illetve az országos és a térségi területfejlesztési és területrendezési feladatok összehangolása érdekében megalkotott **Tftv.** fektette le. A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról szóló 2011. évi CXCVIII. törvény hatálybalépésével **2012. január 1-től a megyei önkormányzatokhoz került a területfejlesztési és a területrendezési feladatok ellátása, amely magában foglalta a döntéseket megalapozó vizsgálatokat, a megyei területfejlesztési koncepció kidolgozását, döntési szerepkört a megyei fejlesztési források felhasználásáról.**

A megyei szintre történő decentralizációval párhuzamosan megszűntek a regionális, a megyei és a kistérségi területfejlesztési tanácsok, előbbiek jogutódjává a területileg érintett megyei önkormányzat vált. Sor került **megyei és regionális területfejlesztési konzultációs fórumok létrehozására**, előbbiek célja a megyei jogú városok bekapcsolása a döntéshozatal előkészítésébe, utóbbiaké pedig az egy régióba tartozó megyei önkormányzatok tevékenységének összehangolása a regionális döntést, állásfoglalást, véleményezést igénylő ügyekben.

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény módosításáról szóló 2013. évi CCXVI. törvény a Tftv. hatályát kiterjesztette a területi önkormányzatok vidékfejlesztési és koordinációs feladatainak ellátására, és új alapfogalmak bevezetésére is sor került (többek között az „operatív program”, „ipari park” és a „területfejlesztési terv” ekkor került be az alapfogalmak közé); Ezzel a módosítással jelentősen átalakult a központi állami szervek területfejlesztési és területrendezési feladat- és hatásköre, és ez előre vetítette több minisztérium érintettségét a területfejlesztésben, hiszen a korábbi általános fejlesztéspolitikai megközelítést követően a 2014-es kormányzati struktúrában az

egységes irányítási-szabályozási feladatokat több tárca között osztották meg, ezáltal a területfejlesztést a „gazdaságpolitika szolgálóleányaként” kezelték, s annak célkitűzéseit az általános gazdaságfejlesztési céloknak rendelték alá.

2014-ben a területfejlesztési és területrendezési ágazat átalakítása során az egységesülő igazgatási rendszer központi szereplőjévé – több lépcsőben – a minisztériumként működő Miniszterelnökség vált. A minisztériumhoz tartozik a tágan értelmezett építésügy, amely magában foglalja az építésügyet, a kulturális örökség védelmét, a településfejlesztést és a településrendezést, valamint a területrendezést. 2014. január 1-jétől kezdődően, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség megszüntetésével előállt helyzetben a tárcák uniós társfinanszírozású területfejlesztési feladatainak összehangolását a Miniszterelnökség látja el.

A területfejlesztés stratégiai tervezéséért a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) felelt, illetve több közreműködő szervezeti feladatot is ellátott (Mindkét minisztérium irányító hatósági szerepet is ellátott 2014-től kezdődően, hiszen 2014. január 1-jétől az irányító hatósági feladatokat az egyes minisztériumok vették át.)

A harmadik, szintén jelentős szerepet játszó minisztérium 2014-től a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium (NFM) lett, amely a területfejlesztési politika végrehajtásáért felelt: az európai uniós források felhasználásával kapcsolatos, valamint a területfejlesztés stratégiai tervezése körében megszabott keretek között fennmaradó egyéb feladatok ellátását kapta meg. A fejlesztéspolitikai és az Európai Unió pályázatok vonatkozásában is döntő fontosságú feladat is ide tartozott: a terület- és regionális fejlesztéssel és a területrendezéssel kapcsolatos információs és adatszolgáltatási rendszer működtetése is az NFM feladata volt. Az egyes szaktárcákon belül – összhangban az uniós követelményekkel – az irányító hatósági feladatokat önálló feladat- és hatáskörrel rendelkező, fejlesztéspolitikai helyettes államtitkárok látták el.

2018-tól ez a „hármasság” tagozódás oly módon változott, hogy a Miniszterelnökség fejlesztéspolitikai részvétele mérséklődött. A korábbi NGM-es **stratégiai tervezés a Pénzügyminisztériumhoz került, az NFM korábbi feladatait pedig az Innovációs és Technológiai Minisztérium vette át.** Utóbbi tárca minisztere a területfejlesztésért való felelőssége keretében előkészíti a területfejlesztésre, a központi államigazgatási szervek területfejlesztéssel kapcsolatos feladataira, a területfejlesztéssel kapcsolatos információs rendszerre vonatkozó jogszabályokat, illetve működteti a terület- és regionális fejlesztéssel és a területrendezéssel kapcsolatos információs és adatszolgáltatási rendszert.

A kistérségek a területfejlesztési politika legalapvetőbb szintjei voltak, egészen 2012. január 1-ig. Ezt követően **a legalsó szintet a települések jelentik.** A települési önkormányzatok képviselő-testületei a közös területfejlesztési célok kidolgozására és megvalósítására jogi személyiséggel rendelkező területfejlesztési társulást is létrehozhatnak, amely társulásoktól a megfelelő fórumokon keresztül juthatnak el a fejlesztési igények egészen fő döntéshozókhoz.

A MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT FELADATAI

A megyei területfejlesztés fő színtere a megyei önkormányzat, amelynek területfejlesztési és területrendezési feladatai részleteiben a többször módosított Tftv. szabályozza:

A megyei önkormányzat főbb területfejlesztési feladatai tervezési szinten:

- az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepcióval összhangban – a megyei jogú városok önkormányzatának egyetértésével – kidolgozza és határozattal elfogadja a megyei területfejlesztési koncepciót és a megyei területfejlesztési programot,
- részt vesz az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepció, valamint az operatív programok kidolgozásában, a megyei jogú városok önkormányzata és a fővárosi kerületi önkormányzatok kötelező bevonásával észrevételeik figyelembevétel,
- véleményezi a megyét érintő ágazati fejlesztési koncepciókat és programokat,
- véleményezi a térségi területfejlesztési koncepciókat és programokat,
- tervezés és a végrehajtás során gondoskodik a partnerség elvének érvényesítéséről,
- részt vesz a határ menti megyék határon átnyúló nemzetközi fejlesztési programjainak tervezésében, kidolgozásában

A megyei önkormányzat főbb területfejlesztési feladatai operatív szinten (döntési és végrehajtási szerepkör):

- döntési jogkör a hatáskörébe utalt fejlesztési források vonatkozásában,
- közreműködik a területi operatív programok irányításában, megvalósításuk végrehajtásában,
- nyomon követi és értékeli a megyei területfejlesztési koncepció és a megyei területfejlesztési programok végrehajtását,
- döntési jogkör a hatáskörébe utalt fejlesztési források vonatkozásában,
- a megye gazdaságának és foglalkoztatásának fellendítése: gazdaságfejlesztési, befektetés ösztönző tevékenység (pl. Megyei Foglalkoztatási Paktumban részvétel)

A megyei önkormányzat főbb területfejlesztési feladatai az összhang megteremtése és a koordináció szintjén:

- összehangolja illetékességi területén az államigazgatási szervek, a települési vagy kerületi önkormányzatok, a megyei jogú város önkormányzata, a gazdasági és civil szervezetek fejlesztési elképzeléseit,
- területileg összehangolja a politikai és a területi szerepéből, továbbá a nemzetközi és határon átnyúló együttműködésből adódó feladatait, biztosítja azok összhangját,
- a települési önkormányzatok felkérése alapján elősegíti a helyi önkormányzatok területfejlesztési társulásainak szerveződését,
- szakmai kapacitásával segíti a területfejlesztési önkormányzati társulások és a térségi fejlesztési tanácsok tervező, döntés-előkészítő, fejlesztési célokat feltáró, pályázatokat megalapozó tevékenységét,
- a TEIR számára hasznosítható adatok generálása, a rendszer működésének elősegítése, információ szolgáltatás a területi tervezési elősegítése érdekében
- önkormányzati rendelet alkotása területfejlesztési koordinációval kapcsolatos feladatok ellátása érdekében

A területi államigazgatási szervek a kormányzati területfejlesztési feladatok végrehajtásában, ellenőrzésében szakmai segítségnyújtással és információszolgáltatással vesznek részt.

PARTNERSÉG ÉS A JÓ GYAKORLATOK ALKALMAZÁSA

A fejlesztéspolitikai dokumentumok készítése során a partnerség – mint a regionális politika egyik alapelve – az elsősorban társadalmi és egyéb civil, nem-kormányzati szervezetei közötti együttműködés értelmezésében jut fontos szerephez. A fejlesztéspolitikai dokumentumok előkészítésének szakaszában a társadalmi egyeztetések kiemelt fontosságúak, amely során a partnerek bevonása elengedhetetlen. A siker egyik kulcsa, hogy a helyi, regionális, ágazati és társadalmi csoportérdekek a lehető legteljesebb mértékben érvényesüljenek, amelyek alapján a rendelkezésre álló forrásokat a különböző szereplők képesek is lehívni, illetve felhasználni.

A települések egymás közötti és a megyei önkormányzattal való együttműködésük egyik formája a közös fejlesztések megvalósítására létrehozott projektkonzorcium, amelyek nagy számban alakultak a TOP-os és EFOP-os projektek megvalósítása kapcsán. A kapcsolatok építése és egymás segítése érdekében bevett gyakorlat, hogy az érintetteket közös rendezvényre hívják meg, települések közti viszonylatban ez lehet társulási ülés, a közös hivatal által szervezett rendezvény, a megye és a települések viszonyában a megyei közgyűlés kihelyezett helyszínen tartott ülése. A formális események mellett kiemelt szerepe lehet az informális egyeztetéseknek, amelyek a kölcsönös tapasztalat-cserét és a problémák jövőbeni gördülékenyebb megoldását is elősegíthetik.

A pályázati forrásallokációban is fontos lehet a jó gyakorlatok számba vétele és alkalmazása szélesebb körben: **a megyei önkormányzat közvetítő és előkészítő szerepe hatékony koordinációval karöltve alkalmas lehet arra, hogy a területi kiválasztási rendszeren keresztül a helyi igényeket eljuttassa döntéshozói szintre.** A településekkel való folyamatos személyes kapcsolattartás és egyeztetés által olyan prioritási sorrendbe rakott települési projektlisták alakultak ki, amelyek átfogó képet rajzolnak a községi / városi vagy járási szintű fejlesztési igényekről.

A kialakult projektlista a későbbiekben formálható, prioritizálható a tervezett pályázati lehetőségek mezsgyéjén haladva, így **a megyei önkormányzat képes jól körülhatárolt igényfelméréssel megalapozott javaslatot tenni a 2021-2027-es időszak területi operatív programja forrásainak megyén belüli elosztására.** A jó kapcsolatok fenntartása a megfelelő és szoros koordinációval karöltve tovább javítja az együttműködést a települések és a megyei önkormányzat között. Jellemző, hogy a kistépülések, ahol megfelelő szakértelemmel rendelkező munkatárs nem áll rendelkezésre kéri a megyei önkormányzat segítségét a pályázatok előkészítésében való részvételben, tanulmányok, stratégiák kidolgozásában, és az elnyert pályázatok esetében projektmenedzsment és kötelező kommunikációs tevékenység lebonyolításában.

Ahogy a települések egymás közötti találkozóit, úgy **a megyei önkormányzati kezdeményezésű rendezvények (polgármesteri találkozók, szakma specifikus tájékoztatók, helyi termékekre épülő kulturális rendezvények) is segítik az együttműködést a települések és a megyei középszintű vezetés között.** A településekkel való aktív együttműködés és a téma specifikus koordináció eredményeként létrejött stratégiai dokumentumok, gyümölcsöző szakmai és szervezeti kapcsolatok is biztosítják, hogy a területfejlesztés szempontjából kiemelkedően fontos következő európai uniós programozási időszakban is a település – és azon keresztül az ott élő emberek – valós igényei érvényesüljenek a megvalósult fejlesztések során.

A Tftv. 15. § értelmében a régió határokon vagy a megyehatárokon túlterjedő, továbbá egyes kiemelt területfejlesztési feladatai ellátására a megyei közgyűlések a szervezeti és működési szabályzat

elfogadásával térségi fejlesztési tanácsot hozhatnak létre. A Duna-Tisza közti Homokhátság Bács-Kiskun, Pest és Csongrád megyék területét érintő speciális táji, környezeti problémák, adottságok alapján jellemezhető terület. Ehhez a területhez kapcsolódó összetett fejlesztési megoldásokat hivatott szolgálni a 2013-ban **a három érintett megye megyei önkormányzatai által életre hívott Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács**. A Tanács elsődlegesen koordinálja az érintett megyei önkormányzatoknak és a résztvevő egyéb szervezeteknek (pl. a területi kereskedelmi és agrárkamarák, az illetékes területi főépítések, önkormányzati hivatalok, Kiskunsági Nemzeti Park, Bácsvíz Zrt.) a Homokhátság fenntarthatósága érdekében végzett tevékenységét.

2.3. C) A TERÜLETFEJLESZTÉS HATÉKONYSÁGA (EDDIGI EREDMÉNYEK, FORRÁSAKTIVITÁS, A FEJLESZTÉSI TERÜLETEK KIHASZNÁLTSÁGÁNAK BEMUTATÁSA, AZ INTÉZMÉNYEK HATÁSA, HIÁNYOSSÁGOK)

Országos szinten a Széchenyi 2020 program és a VP keretében **Bács-Kiskun megyéből érkezett be a legtöbb pályázat** – 30.083 db – **a megyei projekt helyszínekre vonatkozóan**, amely 12%-a az országosan benyújtott pályázatoknak. Az igényelt támogatást tekintve ez 694,9 Mrd Ft, amely a teljes igényelt támogatás összegének kb. 5%-a. Ennél több támogatást Budapest, Borsod- Abaúj-Zemplén megye, Hajdú Bihar megye, Szabolcs Szatmár Bereg megye igényelt. **A beérkezett pályázatok 71%-a részesült támogatásban a megyében**, amely az országos átlag fölött van (65%) és az igényelt források 62%-át jelenti, ami viszont az országos átlag alatti (69%) a palyazat.gov.hu oldalon elérhető statisztika alapján.

2015. és 2019. évek között 2.539 db projekt megvalósítására 282 Mrd Ft támogatási összegre kötöttek támogatási szerződést Bács-Kiskun megyében a TelR adatai alapján. Ez 556.987 Ft/fő támogatástartalmat jelent megyei szinten, amely 34%-kal marad el az országos átlagtól (842.952 Ft/fő). A rendelkezésre álló adatokból arra következtethetünk, hogy az első szerződéskötésekre 2015. évben kerülhetett sor az OP-ok keretében, ami a projektek mindössze 3 %-át foglalta magában, majd 2016. évben már 10%-ot, 2017. és 2018. évben a legmagasabb arányú (33-35%) a szerződéskötések száma, amely 2019.évben mérséklődött 19%-ra.

A projekteket finanszírozó OP szerinti megoszlást tekintve azt tapasztaljuk, hogy a projektek több mint 90%-a 3 OP-ból került finanszírozásra – a GINOP kb. 60%-os, TOP kb. 20%-os, az EFOP 10%-os részarányával –, míg a többi operatív programra vonatkozóan 2% alatti az átlag. Ez a megoszlás elmondható az országos adatokról is. A szerződött támogatás összegének megoszlását tekintve már nem egyezik meg a sorrend a projektszám megoszlásával: 30-30%-os forrást jelent a TOP és GINOP, 20 %-ot a KEHOP és 10 %-ot az EFOP. **A TOP-forrás aránya a megyében az országos átlag kétszerese**. Míg az IKOP országosan a szerződött összegek 20%-át jelenti, Bács-Kiskun megyében erre volt a legkevésbé igény, meg sem közelíti a 2%-ot. A projektek – mind számuk, mind a szerződött támogatás szerint – nagyjából 50-50%-os arányban oszlanak meg a városi jogállású települések és a községek között.

A statisztai adatokon túl korlátozottan állnak rendelkezésre olyan adatok, amelyekkel a területfejlesztés **hatékonysága** megfelelően kimutatható, azt **rövid távon a projektek pénzügyi előrehaladásával, azaz a kifizetett támogatások, illetve elszámolt előlegek alakulásával mérhetjük**. 2020. végéig elmondható, hogy a TOP-projektek jelentős része megvalósult, illetve év végéig elszámolásra kerül. Az építőipari áremelkedések, a járványügyi helyzet és egyéb külső negatív tényező miatt, továbbá forrás-újraelosztás következtében a megkötött támogatási szerződésekhez

kapcsolódó projekteknek csak alacsony hányada húzódik el, és halad majd a következő uniós ciklussal párhuzamosan. A területfejlesztés hosszú távú befektetés a népességmegtartó képesség, az életszínvonal és életkor növelése, a gazdaság élénkítése, az adottságok, természeti és kulturális javak megőrzése érdekében, így **a megvalósult fejlesztések csak néhány éven belül térülnek meg és fejtik ki a környezetre, a lakosság szociális és intézményi, infrastrukturális ellátottságára, a versenyképességre gyakorolt pozitív hatásukat.**

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat a BKM Fü Bács-Kiskun Megyei Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft-vel **innovatív és országos szinten mintaértékű módszertannal** végezte a 2014-2020-as uniós költségvetési ciklus területi előkészítését. Tekintettel arra, hogy **valamennyi település részesült** egy számára fontos közérdek megvalósítása érdekében **TOP-forrásból**, elmondható, hogy a **területi szereplő hatékonyan koordinálta** az előkészítési tevékenységet, majd a támogatási szerződések megkötését követően ellátta a projektek megvalósításához szükséges projektmenedzsment és szakértői feladatokat. A megye összes településével történő folyamatos kapcsolattartásnak és **szoros együttműködésnek** köszönhetően Bács-Kiskun megyében **eredményesen valósult meg** a települési fejlesztési elképzelések becsatornázása az **EU-s források elosztásának** mechanizmusába.

A területfejlesztésnek nem csupán a TOP az egyetlen eszköze, más ágazati OP-ok és hazai források is rendelkezésre állnak a fejlesztési célok megvalósulásához, így a **területi szereplő is kiterjesztette tevékenységét**, részt vettek Vidékfejlesztési Program, Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program, Környezet- és Energiahatékonysági Operatív Program és **Magyar Falu Program** keretében megvalósuló projekteken, továbbá egyéb területfejlesztési törekvésekben is. A projektötletek folyamatos gyűjtése a Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programja¹⁰, valamint a középvárosok előkészítés alatt álló fejlesztési irányára is kiterjed.

A Megyei Önkormányzat és az Ügynökség területfejlesztési programok előkészítésébe és megvalósításába történő bevonása jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy az uniós és hazai fejlesztési irányok egymással összhangban, koordináltan a megye és valamennyi település érdekeit szem előtt tartva valósuljanak meg.

¹⁰ A Kormány 1403/2019. (VII. 5.) Korm. határozata a Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése érdekében szükséges fejlesztési programcsomagról.

2.4. HELYZETÉRTÉKELÉS

Bács-Kiskun megye **jelentős fejlődésen ment keresztül** 2014-2020 között, amely az **országos folyamatoknak nagyjából megfelel, kisebb-nagyobb eltérésekkel**. Összességében a megye minden településén **javultak az életkörülmények, nőttek a jövedelmek**. Az elmúlt időszak a **megyeszékhely és környéke számára gyorsabb fejlődést biztosított, így nőttek a területi különbségek**. Az országos fejlesztések közül elsőként azok valósultak meg, amelyek Kecskemétet és környékét jobban be tudták kapcsolni az európai közlekedési infrastruktúrába és gazdasági vérkeringésbe. **A megye déli részében tervezett közlekedésfejlesztések későbbi megvalósulása késlelteti a déli részeken várt felzárkózást.**

Bács-Kiskun megye tervezési szempontból legfontosabb kihasználatlan erőforrásai:

- A megye az ország napfényben leggazdagabb területe, amely az energetika, a növénytermesztés, a turizmus számára kedvező adottság.
- A meglévő termálvíz készlet, mint turisztikai és energetikai potenciál.
- A Duna és a Tisza, mint szállítási, közlekedési, turisztikai útvonal, továbbá öntözési forrás.
- Az országosan is jelentős tanyahálózat mezőgazdasági, élelmiszeripari, turisztikai lehetőségei.
- A déli határon (Szerbia, Horvátország) átnyúló kereskedelmi és közlekedési kapcsolatok fejlesztése,
- A meglévő kerékpárúthálózat.
- A kavics, homok és agyagbányák a megye centrális elhelyezkedésével párosulva.
- A megye jelentős innovációs potenciállal rendelkezik az olyan kulcságazatokban, mint az ipari fejlődést támogató műszaki tudományok és az agrártermelés. Ezen potenciál révén van esélye a megyének arra, hogy az országban a megyében működő vállalkozások élen járjanak az ipar, a közlekedés és a mezőgazdaság digitalizációjában, automatizálásában.

A KORONAVÍRUS JÁRVÁNY HATÁSAI

A járvány a különböző gazdasági ágazatokra eltérő mértékben hatott.

A turizmus-vendéglátás az a terület, amely a járványnak a leginkább kitétt. A belső turizmus erősítése a nyári időszakban átmenetileg képes volt az ágazatot bevételekhez juttatni, de a járvány erősödésével 2021 nyaráig jelentős bevételkieséssel kell számolnia az e területen tevékenykedő vállalkozásoknak.

A koronavírus járvány országosan visszavetette a vendéglátóhelyek forgalmát, több szolgáltatót nehéz helyzetbe hozva. A magas minőséget képviselő szolgáltatók tudtak a legkevésbé alkalmazkodni a járványhelyzethez, mert a kiszállásra átállás és a magas minőség egymást szinte kizárja.

A járvány a **közösségi közlekedésre is hátrányosan hatott**, a személygépjármű használatot ösztönözte. További környezetvédelmi hatása, hogy az egyszer használatos csomagolóanyagok és klórtartalmú vegyszerek nagyarányú használatára ösztönzi a lakosságot, amely **átmenetileg jelentős környezetterhelést okoz.**

Közép-Kelet Európában történelmi okokból ma is **probléma az alacsony termelékenység**. A **jövőbeni gazdasági válságok, járványok hatásainak csökkentésére, a nemzeti össztermék és az ebből eredő jólét növelése érdekében szükséges az egy munkavállalóra eső termelés/jövedelmezőség jelentős növelése**. Ez szinte minden ágazatra vonatkozik, kevés olyan terület van, ahol ez nem lehetséges.

A járvány tapasztalata, hogy **a raktározási költségeket megspóroló termelési és beszállítói rendszerek nemzetközi szinten sérülékenyek**. A disztribúciós csatornák váltása többnyire azoknak sikerült, akik korábban is részben kereskedtek az online térben, és használták a házhoz szállítást.

A **szakemberhiány** évek óta szinte az összes gazdasági ágazatot érinti. A folyamatos népességcsökkenés és a lakosság elöregedése miatt a 2008-as gazdasági válság szakmunkásokat is érintő állásvesztési hatása a jövőbeni gazdasági válságoknál várhatóan már nem fog jelentkezni. **Elsősorban a képzetlen és emiatt csak betanított munkára alkalmas személyeket fenyegeti a munkanélküliség közép és hosszú távon**. Erre jó példa az álláskeresők és a betöltetlen álláshelyek számának alakulása. 2020-ban az álláskeresők száma Bács-Kiskun megyében júniusban volt legmagasabb, 19.343 fő. 2019-ben a február hónapban volt a legmagasabb ez a mutató a szezonális hatások miatt, 13.641 fő. 2020-ban a betöltetlen álláshelyek száma júliusban volt a legmagasabb: 5.026 álláshely. 2019-ben a márciusi adat volt a legmagasabb, 8.079¹¹ fő.

A KSH 2019-es teljes magyarországi lakosságra készített korfa ábráján jól látható, hogy a Ratkó korszak végén, 1954-1956 között született népesebb generációk folyamatosan vonulnak nyugdíjba. **A nyilvántartott álláskeresők számához képest relatív magas betöltetlen álláshelyek száma a népesség elöregedésével együtt a 2021-2027-es időszakban fogja a leginkább éreztetni a hatását**. Fokozatosan **elfogynak** a megyén belüli munkaerőpiacra integrálható **humán erőforrás tartalékok**. Nagyobb arányú munkaerő csak akkor fog a munkaerőpiacra kerülni, ha a kormányzat családpolitikája révén az elmúlt években született népesebb korosztályok 2035-2040 között a munkaerőpiacra lépnek. **Jelentős tartalékot képezhetnek a Nyugat-Európába kivándorolt fiatal szakemberek**. Őket akkor tudják a Bács-Kiskun megyei cégek eredményesen megszólítani, ha a nyugat-európai bérük 70-80%-át és kedvező, korszerű lakhatást tudnak számukra biztosítani. A munkaerőhiánnyal összefüggésben **a gazdasági növekedés gátja lehet az a Bács-Kiskun megyét is érintő országos probléma, hogy kevés a korszerű bérlakás, vagy bérelhető családi ház**.¹²

¹¹ (Forrás: https://nfsz.munka.hu/tart/stat_teruleti_bontas)

¹² (Forrás: <https://www.ksh.hu/interaktiv/mstat2019/grafikonok.html>)

A munkahelymegőrzési támogatással azok a bajba került cégek tudtak élni, akik kellően tőkeerősek ahhoz, hogy a nettó munkabér 47,5%-át képesek voltak kifizetni. Ez természetesen sokkal kisebb költség, mint a régebben alkalmazásban állók részére a felmondás és végkielégítés kifizetése.

Jó látható, hogy a kormányzati intézkedések hatására a 2020. áprilisi csoportos leépítési szándékbejelentések 91,7 %-ában nem történt leépítés.

Az előremenekülést, azaz a termelékenység növelést, piaci növekedést, költségcsökkentést több pályázati lehetőség szolgálta és szolgálja. Ezen pályázatok többsége **az eddig jól működő, tőkeerős cégek számára jelentenek lehetőséget**, akik képesek az önerőt és a nem elszámolható költségeket finanszírozni, továbbá a pályázat átfutási ideje alatt is képesek a piaci helyzetük megőrzésére. **A támogatásokkal az életképes vállalkozások még életképesebbé válhatnak, növekedési pályára állva az elveszített munkahelyek helyére új munkahelyeket tudnak teremteni.** Több cég nem tudott a home office hatékony működtetéséhez szükséges munkaszervezési módszereket, infrastruktúrát biztosítani. A munkaszervezéshez szükséges, magyar sajátosságokat is figyelembe vevő IT eszközök fejlesztése kihívás és lehetőség egyszerre.

A likviditást segítő kamat- és garanciatámogatott hitellehetőségekkel szintén azok a vállalkozások élhettek, amelyek a veszélyhelyzet előtt is nyereségesen működtek, és olyan jövőképet látnak maguk előtt, amely alapján reálisnak vélik a hitel kitermelését és visszafizetését. **Az alacsony hozzáadott értéket előállító vállalkozások, akik jelentős veszteségeket szenvedtek el**, nem lesznek képesek élni e lehetőségekkel. Amennyiben mégis megfelelnek a feltételeknek, fejlesztés nélkül nem lesznek képesek növelni a hozzáadott érték nagyságát, így a hitel visszafizetésére sem válnak képessé. **Ezen vállalkozások közül a fejlesztésben nem gondolkodók esetében nagy a veszélye annak, hogy a tevékenységük egy éven belül megszűnik.**

A koronavírus járvány tavaszi időszaka elsősorban a mindennapi élethez nélkülözhetetlen termékeket gyártó, szolgáltatásokat nyújtó cégek számára nem jelentett bevételkiesést, illetve a védekezéshez szükséges védőeszközöket, vegyszereket, gyógyszereket, orvostechnikai eszközöket, műszereket előállító cégek számára jelentős bevétel növekedést hozott.

A bölcsődék, óvodák, iskolák kötelesek a kulcsfontosságú infrastruktúrákban (ide tartozik a közszolgáltatások, igazgatási tevékenységek mellett az élelmiszeripar is többek között) dolgozók gyermekei számára a napközbeni felügyeletet biztosítani. **A szülők, félve a fertőzéstől, jellemzően nem vették igénybe ezt a lehetőséget a veszélyhelyzet kezdetétől számított két hónapon keresztül. A munkaerő kiesése a termelékenység csökkenését okozta több vállalkozásnál.**

Az oktatás tavaszi felfüggesztése mind a családokra, mind a gazdaságra jelentős hatással volt. **Különösen az alsó tagozatosok fejlődésében okozott problémát, ők azok, akiknél a digitális oktatás nem szervezhető meg hatékonyan.** Sok családnál a digitális eszközök, vagy a megfelelő internetkapcsolat is hiányzott. A társadalmi különbségek alapján a kedvezőbb társadalmi helyzetűek kevésbé érezték a digitális oktatás hátrányát, mint **a hátrányosabb helyzetűek**, ez utóbbiak esetében **a társadalmi leszakadásukat erősítette ez a helyzet.** A 2020. őszi kormányzati intézkedések hatására a negatív hatások nem folytatódtak, illetve azok csak átmenetiek az osztályonkénti, tömeges terjedés esetén teljes intézményi karantén elrendelések alapján.

Az egészségügyi ellátórendszert jelentősen megterheli a járvány. **A 65 év feletti és a krónikusan beteg háziorvosok magas aránya miatt kevés személyes vizsgálatra beosztható orvos van, továbbá nehézséget okoz a háziorvosi ügyeletek személyzetének a biztosítása a kórházi orvosok visszatartása, az idősebb orvosok és az erdélyi orvosok kiesése miatt.**

A tavaszi időszak lehetőséget adott a kormánynak a járvány tömeges elterjedésére történő felkészülésben, a kórházak megerősítésében. A **kecskeméti kórház** azon 18 Pest Megyén és Budapesten kívüli kórház egyike lett, amelyet **kijelöltek a COVID-19-es betegek ellátására. Kiskunhalason épült fel az ország első mobil járványügyi kórháza.**

A járóbeteg-szakellátások tavasszal átlagfinanszírozással működtek, mert minimális volt az elszámolható teljesítményük a halasztható betegellátás szünetelésével. **A járvány nagy vesztesei az árhoz nyújtott támogatással működő gyógyfürdők voltak.** A fürdőgyógyászat nem volt jogosult átlagfinanszírozásra, amely párosult azzal, hogy utoljára 2012-ben emelkedett az árhoz nyújtott támogatás összege, amely a legtöbb kezelés esetében elvileg 85%-os részt tenne ki. A garantált bérminimum és az egészségügyi szakdolgozói béremelések hatására a korábban a fürdők fenntartásába besegítő fürdőgyógyászati egységek maguk is veszteségessé váltak.

GAZDASÁGI, KÖRNYEZETI HATÁSOK

Bács-Kiskun megye gazdasága, termelékenysége az elmúlt évtizedben jelentősen nőtt, megelőzve más megyéket.

A megye tranzit szerepe erősödött, amely észak-déli irányban jobban fejlődött, mint kelet-nyugat irányban. Emiatt a Pest megyei, az M1, M0, M3 és M4-es főút útvonalak túlterheltek. A megye déli részén tervezett **kelet-nyugati irányú útfejlesztések hiánya növelte a déli területek leszakadását, a települések megyén belüli egyenlőtlen fejlődését.** A Budapest-Belgrád vasútvonal fejlesztése is az észak-déli irány fejlődését erősíti.

A mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat, feldolgozóipar fejlettebb az országos átlaghoz képest, **a szolgáltatási szektor több területe fejletlenebb, amely a megye élhetőségét rontja.**

Az **autógyártás megjelenése jelentősen átalakította Bács-Kiskun megye gazdasági szerkezetét,** amelyben magas gazdasági súllyal bír a hozzá kapcsolódó beszállítói lánc is. Főleg Kecskemét és környékén koncentrálódik az autóipari beszállítói lánc, emiatt **az országos átlag alatti vállalkozássűrűség is egyenlőtlenül oszlik el a megyében**

A járműgyártás a gazdasági válságok idején rosszabbul teljesít, a megyei iparszerkezet reziliens fejlődése érdekében fontos, hogy elsősorban más ipari ágazatok adják a megye jövőbeni termelékenységnövekedésének zömét.

A külföldi működő tőke növekedése jelentős volt az elmúlt időszakban, ugyanakkor ez gazdasági válságok esetén jelentősebb külső kiszolgáltatottságot is jelent.

A termelékenység növekedése Kecskeméten és környékén jelentősen meghaladta a megyei átlagot, így területi kohéziót csökkentette, különösen a déli területekét.

Az autóipar mellett **a megye másik fontos feldolgozóipari szegmense az élelmiszeripar.** Napjainkban az élelmiszeripar relatív súlya csökken. 2017-ben a Bács-Kiskun megye bruttó hazai termékének 10%-át az agrárium állította elő, ami az országos átlagnak több mint duplája.

Bács-Kiskun megyében a második legfontosabb feldolgozóipari ágazatot kiszolgáló **agrárgazdaság nagy gazdasági súlyt képvisel**, a megye területének közel 60%-a termőterület. Bács-Kiskun megye **az ország zöldségtermesztésében is kiemelkedő fontosságú**, 2018-ban a betakarított zöldségek mennyiségének 14%-a származott innen. **A megyében található az ország szőlőterületeinek 30%-a és a termelés 34%-a. Országosan a második legnagyobb állatlétszámmal rendelkezik a megye.**

A megye agrárgazdaságában **az országosan jellemzőnél nagyobb az egyéni gazdálkodók szerepe.** A gazdaságok kis mérete, **tőkehiánya** probléma, ugyanakkor a helyi lakosság, vendéglátás ellátásában fontos szerepük lehet. Jelentős technológiai kihívás elé állítja ezen gazdaságokat a **vízhiány és az agrárnépesség elöregedése.**

A megyében országos szinten kiemelkedően magas az állattenyésztés mértéke. A sertéstartás csökkent, de még így is a második legtöbb sertést tartó megye Bács-Kiskun. A tyúktartás terén szintén második helyen áll a megye. A szarvasmarha állomány tekintetében a harmadik helyen áll. A megyében van a legtöbb juh, kiemelkedően magas az állomány létszáma, csak Hajdú-Bihar Megye rendelkezik a megyei állományhoz mérhető állatlétszámmal. A lúd és kacsatenyésztés országosan is kiemelkedő.

A mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat, feldolgozóipar fejlettebb az országos átlaghoz képest, **a szolgáltatási szektor több területe fejletlenebb, amely a megye élhetőségét rontja.**

A szálláshely szolgáltatás és a turisztikai szektor kapacitása országos viszonylatban is fejletlen, a 2007-2018 közötti 20%-os kapacitás növekedés ellenére is. A turizmus növekedését mutatja az, hogy a vendégéjszakák számának növekedése a kapacitásnövekedéshez képest ötszörös volt.

A vendéglátóhelyek fejlődésének egyik legnagyobb gátja feltehetően a turizmus fejletlensége. Vidéken a kisebb fizetőképes kereslet miatt a turizmus képes a lakosság kiszolgálása mellett olyan többletbevételt generálni, amivel a vendéglátóhelyek gyorsan tudnak fejlődni, nyereségesen működve.

Az energia fogyasztás a technológiai fejlődés révén tovább fog növekedni, miközben az elektromos energia előtérbe kerül és a megújuló energiák tárolása is rohamosan fejlődik. A gázfogyasztás folyamatosan csökkenni fog 2030-ig, részben az energia korszerűsítések hatására, részben egy egységes uniós szabályzás hatására, amely alapján az Európai unió területén 2020. december 31-e után kizárólag olyan új épületek kaphatnak használatbavételi engedélyt, amelyek megfelelnek a „közel nulla energiaigényű épület” kritériumainak. A szigorú hőátbocsátási előírások betartása mellett legalább 25% megújuló energia részarányt kell ezen épületeknek elérniük. E megújuló energia

részarányt gázfűtés választása esetén a huzamos tartózkodásra szolgáló helyiségek déli tájolásával elért szoláris nyereség és napkollektoros használati melegvíz előállításával már nem lehet elérni. A jövő egyértelműen az elektromos alapú rendszereké, mint a levegő-levegő, vagy levegő-víz hőszivattyúké, amelyek viszonylag kisebb beruházási költség mellett a gázfűtés hasznos alternatívái. Az Európai Unió területén mára tilos olyan hőszivattyút forgalomba hozni, amelyiknek a szezonális teljesítmény együtthatója (SCOP) 4-nél rosszabb, azaz a tesztelési körülmények között 1 kW elektromos áramból legalább 4 kW hőt kell tudnia előállítania. A kondenzációs gázkazánok és a normál elektromos fűtés erre nem képes, ott 1 kW földgázból/áramból 1 kW hőenergia lesz. A kondenzációs gázkazánok további hátránya, hogy elektromos áram nélkül sem a kazánvezérlés, sem a fűtésrendszer keringetése nem működik. **A jövő egyértelműen az elektromos energiával működő gépészet.** Előfordulhat olyan helyzet, amikor az épületgépészet gázfűtés mellett is magas elektromos fogyasztású, ezért egyedi esetekben (pl.: főzőkonyhák, pékségek légtechnikai igénye) új épületnél gázfűtés, napkollektor, napelem és a huzamos tartózkodásra szolgáló helyiségek déli tájolásával gázfűtéssel is teljesíthető és gazdaságos az új építés.

A zöld átállás kapcsán a jó ár-érték aránnyal elérhető CO₂ megtakarítási lehetőség, azaz a kedvező fajlagos költséggel energetikailag korszerűsíthető épületek fokozatosan elfognak. Olyan épületeket lesznek kénytelenek energetikailag korszerűsíteni, amelyek statikai problémáktól terheltek.

A belvízzel veszélyeztetett területeken **jelentős probléma az 1970-es évek előtt épült épületek állékonyága, amelyek alap nélkül építettek**, illetve sok a vályogház is. **A klímaváltozás hatására Bács-Kiskun megyében a talajvíz nagymértékben ingadozik, amely ezen házak megsemmisüléséhez vezethet. A stabilizálásuk magas költségű, sok esetben a költsége meghaladja az épület forgalmi értékét.**

Bács-Kiskun megye lakóépületeinek viharok általi veszélyeztetettsége az országos átlagot kismértékben haladja meg, ennek oka a viharokkal, jégesőkkel szembeni magas veszélyeztetettség, illetve az épületállomány átlagosnak tekinthető műszaki állapota.

Az új lakásépítés 2019-ben 0,3% volt, amely nem elégséges a régi, gazdaságtalanul felújítható, rossz életminőséget biztosító lakásállomány kiváltására.

A belterületen élő lakosság mintegy 100%-a vezetékes vízzel ellátott, a külterületen élők esetében ez az arány jóval alacsonyabb.

A szelektív hulladékgyűjtés a fejlesztések ellenére is alacsony szintű. A szigorúbb szabályozás hatására a hulladéklerakás, különösen az építési hulladék lerakás költségei növekedtek, ezért a **lakosság illegális hulladéklerakása növekedett.** A probléma országos, amelyre országos szintű válaszok szükségesek.

Folyamatosan épül ki a megyében is a széles sávú internet szolgáltatás, amely mind a lakosság, mind a gazdaság, mind a közszolgáltatások számára a fejlődés alapjait képezi.

Bács-Kiskun megyét kiemelten érinti a klímaváltozás, az ország legveszélyeztetettebb megyéi közé sorolható: csapadék mennyiségének csökkenése, térbeli és időbeli eloszlásának változása, aszályok, hőhullámok, szélsőségesse váló időjárás, erdőtüzek. A klímaváltozás **veszélyeztet több gazdasági ágat is: vízparti turizmus, falusi turizmus, városlátogató turizmus, szabadtéri rendezvények,**

mezőgazdaság, élelmiszeripar, állattenyésztés. Mind a természeti, mind az épített környezetet veszélyezteti.

A jelenlegi pusztai élőhelyek megőrzése mellett a **termőterületek szikesedése is jelentős probléma.**

A **termőterületek csökkennek**, amelyet az erdővel borított terület növekedése részben ellensúlyoz környezetvédelmi szempontból, de a mezőgazdasági termőterület csökkenése kihat ezen ágazat teljesítményére.

A **termőterületek szennyezettsége** is probléma, miközben a kisebb területen egyre nagyobb termelékenységre van szükség.

A homokhátsági területeken szinte teljes egészében a talajvízből történik az öntözés, ami nagymértékben hozzájárult a talajvízszint elmúlt évtizedekben mért lesüllyedéséhez.

A belvízveszély és az aszály egyszerre van jelen.

Az **erdőállomány növekedése** környezetvédelmi szempontból **kedvező, de a területi adottságok miatt ezen erdők sérülékenyek, az éghajlatváltozással nő az erdőtüzek kockázata.** A sérülékenységből, vízhiányból adódóan várható, hogy **csökken az egy hektárra eső egyedszám.**

TÁRSADALMI HATÁSOK

Közép és hosszú távon a jelenleginél is jelentősebb munkaerőhiányra kell felkészülnie a magyar vállalkozásoknak. A KSH 2019-es teljes magyarországi lakosságra készített korfa ábra jól mutatja, hogy a Ratkó korszak végén, 1954-1956 között született népesebb generációk folyamatosan vonulnak nyugdíjba. Akinek az egészségi állapota engedi, nyugdíj mellett is dolgozik, de sokan döntenek úgy, hogy nem élnek ezzel a lehetőséggel, illetve sokan esnek ki az egészségi állapotuk miatt idő előtt. **A következő néhány évben a munkaerőpiacról távozóak 40-50%-kal többen vannak, mint a munkaerőpiacra az életkoruk alapján belépők,** akik létszámát a külföldi munkavégzés, hosszabb tanulási folyamat tovább csökkenti.

A munkaerő megtartása az elmúlt 5-6 év alatt a vállalkozások egyik legfontosabb stratégiai feladatává vált. Egy évtizeddel ezelőtt a munkaerő pótlása nem okozott problémát, munkaerő kínálati többlet volt. Mára ez megfordult, és **elsősorban a szakképzett munkaerő hiánya állandósulni látszik.** **A Nyugat-Európa és Kelet-Európa közötti bérszínvonal különbség elszívó hatását a magyar vállalkozások csak akkor tudják ellensúlyozni, ha versenyképessé válnak, és a magasabb termelékenység és hozzáadott érték révén olyan többletbevételt termelnek, amely a munkaerő megtartásához szükséges béremelést fedezi.** A foglalkoztatást terhelő adók és a kisvállalati adó csökkentése, továbbá az egy számjegyű társasági adó segítik ezt a célt, de **a fejlődés igénye nélkül a cégek lemaradnak a versenyben, és a fejlesztések hiányát semmilyen kormányzati intézkedés nem képes ellensúlyozni.**

Jelentős eredmény, hogy a 2014-2020-as uniós ciklusban a bölcsődei fejlesztések révén sikerült a kisgyermekes szülők munkaerőpiaci helyzetét javítani, amely enyhítette a szakképzett munkaerőhiányt.

A társadalom előregedése a fentieken túl további terhet ró a munkaerőpiacra. Az a munkavállaló, akinek az idős hozzátartozója egészségi állapotromlás miatt szociális ellátásra szorul, de az ellátás kapacitáshiánya ezt nem tudja biztosítani, kiesik a foglalkoztatottak köréből. **Mind a gazdaság szükségletét, mind a népességmegtartást szolgálja az idők egészségmegőrzésének ösztönzése és a szociális ellátórendszer fejlesztése.**

Bács-Kiskun megye Magyarország déli határán helyezkedik el, ezért az illegális migráció veszélyezteti. Ugyanakkor a megye számára nem európai uniós európai államokból érkező munkaerő egyben lehetőség is a hiányzó munkaerő pótlására.

Az alacsony népsűrűség a megye sajátossága a pusztás, tanyás vidék miatt, ám a déli területekről, illetve **a fejlettebb járásokból magasabb elvándorlási trend figyelhető meg.** A tendencia tovább folytatódik, **a megyén belüli migrációs folyamatok nyertese a Kecskeméti járás.** A Kecskemét környéki kistérségeken a népesség növekedése figyelhető meg a megyeszékhely munkaerőpiaci kínálata miatt.

Jelentős iskolázottságbeli különbségek alakultak ki a megye gazdaságilag fejlettebb részei és a vidéki területek között. Az alapfokú oktatás hiányosságai miatt **jelen van a funkcionális analfabetizmus. Pályaorientációs, mobilitási problémák miatt a szakképzésben nagy a lemorzsolódás. Nem megfelelő a képzési kínálat oktatási intézmények közötti felosztása, továbbá a gazdaság és oktatás közötti összehangolása, rugalmas alakítása a valós piaci igényekhez.**

2.4. A) SWOT

ERŐSSÉGEK

- Centrális elhelyezkedés miatt nagy a tranzitforgalom, jó hatással van a turizmusra, kereskedelemre
- A megyében élők számára sokrétű programot kínáló célállomások könnyen elérhetőek
- Vízellátás minősége és lefedettsége megfelelő
- Telepekre kerülő szennyvíz egésze megtisztításra kerül, tisztítás nélküli elvezetés nem történik
- Alternatív szennyvízkezelési módok alkalmazása
- Újrafeldolgozással hasznosított hulladék aránya nő
- Víztakarékos mezőgazdasági technológiák terjednek
- Szálláshely-kínálat mennyisége és minősége javul
- Ipari parkok, iparterületek kiegyensúlyozott hálózata
- Bővülő K+F+I tevékenység
- Gazdasági teljesítmény évről-évre javul
- Vállalkozások nettó árbevétele emelkedik
- Bruttó átlagbér emelkedik
- Kulturális adottságok és értékek identitáserősítő, társadalomszervező és gazdaságfejlesztő szerepe
- Országosan és nemzetközileg is elismert rendezvények (Bajai Halfőző Fesztivál, Kurultaj)
- Erős kötődés a megyéhez
- Civil szervezetek szerepe jelentős
- Megyeszékhely körüli településeken emelkedik a lakosság száma
- Kedvező-munkaerőpiaci folyamatok az elmúlt 8-10 évben
- Befektetők száma nőtt a megyében
- Helyi tudástőke pozitív alakulása (diplomások száma nő, általános iskola 8 osztályát végzettek aránya csökken)
- Duális képzés rendszere
- A térség lakóinak munkaerő-piaci pozícióit javító felnőttképzés folytatásának feltételei rendelkezésre állnak
- Neumann János Egyetem kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkezik, kutatás-fejlesztési innovációs tevékenységet folytat
- Számos kettős működésű csatorna (belvíz- és öntözővízszállítás)
- Alternatív vízviszatarítási rendszerek megjelenése

GYENGESÉGEK

- Nem áll rendelkezésre a megújuló energiaforrások bevonásához szükséges beruházásokhoz a megfelelő mennyiségű forrás
- Illegális fűtő kutak
- Illegális hulladéklerakás
- Külterületen élők vezetékes vízellátottsága elmarad a belterületi majdnem 100%-os szinttől
- Mezőgazdaságban foglalkoztatottak alacsony keresete
- Agrárnépesség előregedett
- Turizmus: rövid átlagos tartózkodási idő
- Jelentős kihasználatlan szálláshely-kapacitás
- Művelt területek aránya csökken
- Kereskedelmi vendéglátó helyek száma csökken
- A beruházási kedv 2019. második felétől csökken
- Kiskereskedelmi egységek forgalma az országot meghaladó mértékben csökken
- A gazdasági növekedés térben és ágazatok között kiegyenlítetlenül történik
- Hagyományos mesterségbeli tudás és tapasztalat elvész
- Fiatalok elvándorlása
- A megye lakossága csökken
- Alacsony népsűrűség
- Magas öregedési index
- Keleti munkaerő szükségessége (ukrán és román vendégmunkások)
- Magyar munkaerő nyugatra vándorlása
- Munkanélküliek száma nő
- Munkaerőhiány nő
- Alapfokú oktatás hiányosságai miatt jelen van a funkcionális analfabetizmus a megyében
- Alapfokú oktatásban nem megfelelő a pályaaorientáció
- Alacsony szintű mobilitás, a jelentkezők és szüleik a közelben lévő képzési helyeket választják
- A térségre jellemző hagyományos mesterségek képviselői már kevesen vannak Bács-Kiskun megyében, tudásuk átadására kevés a lehetőség, tudásuk feledésbe merül, a mesterségeket nem folytatják tovább a megyében
- Motivációhiány miatt nagyfokú lemorzsolódás, valamint a tankötelezettséget nem teljesítő tanulók egyre nagyobb aránya
- Az utánpótlódást meghaladó talajvíz kitermelés
- Leromlott vízgazdálkodási infrastruktúra
- Épített környezet gyors ütemű területfoglalása

LEHETŐSÉGEK

- Felújításra alkalmas, barnamezős honvédségi területek nagy számban találhatók a megyében
- Kedvező gazdaságföldrajzi elhelyezkedés, megközelíthetőség
- Előkészítés alatt álló közlekedési nagyberuházások: M8, M9, paksi és mohácsi Duna-híd, Budapest-Belgrád vasútvonal
- Egyre több FDI áramlik be a megyébe
- 2021-2027 uniós ciklus forrásai
- Hungarikumok a megyében, kulturális örökségek
- Népi gyökerű iparművészet nagy hagyományai
- Támogatási, pályázati lehetőségek a helyi identitás és kohézió erősítése érdekében
- A Kormány családtámogatási intézkedéseinek köszönhetően nő az élveszületések száma
- Kormány gazdaságvédelmi akcióterve, bértámogatások, adókedvezmények, hitelvisszafizetési kedvezmények
- Támogatott foglalkoztatás és a közfoglalkoztatási programok felértékelődése
- Színes kultúrájú kisebbség (horvátok, németek, szerbek, szlovákok)
- Őszi vetésű növények várható magasabb terméshozamai
- Termálkúttá alakítható egykori szénhidrogénkutak
- Magas az éves átlagos napsütéses órák száma;
- Nagyszámú egyedi táji érték (szikések, homokpuszta és formavilága, ártéri erdők, Duna, Holt-Tisza);
- Jó termőképességű öntés- és csernozjomtalajok
- Gazdag termálvízkészlet
- Komoly hagyományokkal bíró zöldség- és növénytermesztési kultúra

VESZÉLYEK

- Nem jó minőségű és sűrűségű a közúthálózat a nagy tranzit forgalom számára
- A lakosság elvándorlása fokozódik a tranzitforgalom fokozódása miatt
- Mély rétegvizeinkben igen gyakori, hogy határérték feletti az ammónia, a metán, a mangán és a vastartalom
- A klímaváltozás negatív hatásai fokozódnak a csapadékelátás terén és a szélsőséges időjárási körülmények terén
- A kiskereskedelem koncentrációja, hipermarketek térnyerése
- Nagyvállalati túlsúly a gazdasági teljesítményben
- Külföldi tulajdon meghatározó szerepe miatt gazdasági döntések születnek a megyén kívül
- Az európai, elsősorban német autógyártás visszaszorulása
- COVID-19 gazdasági és társadalmi hatásai
- Madárinfluenza miatt mezőgazdaság és élelmiszer-feldolgozó ipar károsodása
- Szakképzési pólusok képzési kínálata nincs összehangolva
- Közfoglalkoztatottak kirívóan alacsony keresete
- Aszályveszélyeztetettség, főleg a tavaszi vetésű növények esetén
- Belvízképződés
- Bizonyos ökoszisztémák (pl. mocsárrétek, láprétek) felszín alatti vizektől való függése
- Nyári hőhullámok egészségügyi kockázata
- Szabadtéri turisztikai attrakciók éghajlatváltozásnak való kitettsége

2.4. B) LEHETSÉGES FEJLESZTÉSI IRÁNYOK, LEHETSÉGES CSELEKVÉSI TERÜLETEK

A lehetséges fejlesztési irányokra számtalan tényező hat, amelyek elemzése segít kiválasztani a legfontosabb fejlesztési irányokat, amelyek alapján a cselekvési területek meghatározhatóak.

A kelet-nyugat irányú kapcsolat felerősödik, amikor Románia és Bulgária csatlakozik a Schengeni övezetnek. Erre infrastruktúráisan még nincs felkészülve a megye a hiányzó fejlesztések miatt. A településeket összekötő és a településeken belüli úthálózat is jelentős fejlesztésre szorul, emiatt nem képes kellő mértékű gazdaságfejlesztő és népességmegtartó hatást kifejteni.

Országos probléma a környezettudatos közlekedés. Ennek előfeltétele a leszakadó térségek gazdaságának fejlesztésével az ingázás csökkentése, a tömegközlekedés és a kerékpáros közlekedés infrastrukturális feltételeinek fejlesztése.

A közlekedés terén lezajló automatizálási és zöldítési forradalmi változások a Duna, mint szállítási útvonal jelentőségét fel fogja értékelni, amelyre nincs teljesen felkészülve az infrastruktúra.

A megye déli területein a leszakadás megállítását nehezíti, hogy Szerbia és Nyugat-Európa között Bács-Kiskun Megye nem tudta a közlekedési, kereskedelmi kapocs szerepét betölteni. Továbbá a szomszédos horvátországi területekkel a társadalmi, gazdasági kapcsolatok kiépítése, ide értve a kereskedelmi, ipari, turisztikai, szolgáltatási együttműködések fejlődése sem megfelelő. **A határmenti**

fejlesztési körzet ezen problémák miatt nem tudta a fekvéséből származó adottságokat a felzárkózásra felhasználni¹³

Az autógyártás 2019-ben kezdődő válsága rávilágított arra, hogy a megye gazdasága erősen kiszolgáltatott a Mercedes-Benz cégcsoport nemzetközi működésének. **Az autóiipari beszállító cégek külső hatása túl magas, amely jelentős kockázatot hordoz a megye gazdaságára, elsősorban a Kecskeméti fejlesztési körzetben.**

A területi kohézió erősítésénél megfigyelhető probléma, hogy a komplex programmal fejlesztendő járásokban a KKV-k fejlesztési forrásokhoz nehezebben jutnak hozzá. A hátrányt növelheti, ha azonos támogatási intenzitással részesülhetnek támogatásokban a komplex programmal fejlesztendő járásokban, a kecskeméti fejlesztési körzetben és az ezen két területegységen kívüli területeken működő vállalkozások. A komplex programmal fejlesztendő járásokban vélhetően információ és tapasztalat hiánya is oka lehet a sikertelenebb fejlődésnek, a meglévő mentorálási folyamat nem elégséges.

A kiskereskedelem területén a koncentráció egy természetes gazdasági folyamat, amit a bérköltségek növekedése és az ágazat digitalizálása felgyorsít. Az **online értékesítés** fejlődik, amely **az e téren hátrányt szenvedő falvak és a városok közötti életminőségbeli különbségek csökkentéséhez is vezethet, amely jelenleg még nem érezteti kellően a hatását.** A digitalizáció a hazai tulajdonú kis- és mikrovállalkozások számára is lehetőség, sok esetben a kereskedelmi áruházláncokkal szemben versenyelőnyt is elérhetnek a logisztika és értékesítés digitalizációja révén, ugyanakkor a forrásokhoz (támogatások, hitelek) való hozzájutás akadályt jelenthet számukra.

A NATO-tagállamok vállalását, mely szerint a védelmi kiadásait GDP 2%-ára növelik, Magyarország 2024-től tervezi teljes körűen teljesíteni. **A megye északi része a centrális elhelyezkedésének és ipari tudásbázisának köszönhetően a hadiipari és katonai fejlesztések egyik nyertese.** Most épült ki Kiskunfélegyházán a kézi lőfegyver és lőszergyártás, továbbá a kecskeméti katonai repülőtér is folyamatosak a fejlesztések.

Jelentős probléma a több évtizede épült ivóvíz, szennyvízrendszerek állapota. A vízkészletet az ipar, mezőgazdaság tevékenysége is befolyásolja. A belvízelvezetés és vízmegtartás problémái ugyanazon területen egyszerre jelentkeznek, amely hat a régi épületekre és a természeti területekre, mezőgazdaságra. **A víz mára az egyik legfontosabb természeti erőforrássá vált.** A víz szerepe az energetikában is növekedik, sok új fejlesztés irányul a vízből kinyerhető hidrogénre.

¹³ A fejlesztési körzetek kijelölését elnevezését Bács-Kiskun megye területfejlesztési koncepciója javaslattevő szakasza vezette be a 2014-2020 tervezési időszakban, a felülvizsgálat során az elnevezéseket megtartottuk.

A műemlékek, régészeti lelőhelyek, építészeti örökség turisztikai lehetőséget jelentenek a jövő generációi számára, a megőrzésük a szélsőséges környezeti hatások mellett egyben felelősség is. A klímaváltozás hatásai miatt egyre sürgetőbb a konzerváló beruházások gyorsítása.

A korábban kedvelt észak-afrikai és közel-keleti turisztikai célpontok fokozatosan kiestek az eltelt évtizedben, miközben Kelet-Közép- és Kelet-Európában folyamatosan nő a turizmus iránti fizetőképes kereslet.

A tengerparti, hegyvidéki és dombsági nyugat-európai, dél-európai és kelet-közép-európai turisták számára Bács-Kiskun megye adottságai különlegesek, ahol kis területen egyszerre érhető el és kapcsolható össze a vízi, pusztai, erdős élőhelyek, természetvédelmi területek látogatható részei jelentette látnivalók a fejlődő szolgáltatásokkal, turisztikai attrakciókkal, az aktív, a gyógy- és a fesztiválturizmussal. A dunai, mind a tiszai folyami turizmus is gyorsan fejlődik. Ezen lehetőségeket csak nagyon kis mértékben tudta a megye kihasználni az elmúlt évtizedben.

A koronavírus hatására 2020 nyarán a lakosság többsége a belföldi nyaralást választotta, amely megmutatta, hogy az ország vidéki turisztikai kapacitása nem képes hasonló esetben az igények kiszolgálására. A turisztikai export és import ez alapján a vidéki Magyarországon nincs egyensúlyban, **a turisztikai exportképesség, azaz a belföldi és külföldi vendégek fogadási kapacitása fejletlen, amely fokozottan igaz Bács-Kiskun megyére.**

A kulturális adottságok turisztikai hasznosításának szerepe a megye gazdaságában növelhető a termékfejlesztés és a marketing erősítésével, és a turisztikai infrastruktúra kapacitások (pl. szálláshelyek, kerékpárutak) hozzárendelésével.

A turisztikai gazdasági szereplők bevételei nem eléggé diverzifikáltak, ezért sérülékenyek járványügyi és gazdasági válságok idején.

Az „okos város” fejlesztések elsősorban Kecskemétet érintették, a megye vidéki területein a jó gyakorlatok még nem terjedtek el, amely tovább növelte a megyeszékhely és a vidék közötti kohéziós különbségeket.

A technológiai, társadalmi fejlődés hatására szakmák tűnnek el, és ma még ismeretlen szakmák fognak megjelenni, amely jelentős kihívás elé állítja a szakképzési rendszert és egyben az alapkú oktatási rendszert is, mert egy munkavállaló élete során a folyamatos képzés mellett többször teljes átképzésre is szükség lehet.

Minden gazdasági ágazat fejlődésének és sikerességének kulcsa a széles körű együttműködés, amely szinergikusan erősíti a résztvevőket. Az együttműködés köre korlátlan, egyes formái a klaszterek, hálózatok, szövetkezetek, de a legtöbb esetben szerződéses kapcsolatokban ölt testet. **A megye stabil, hosszú távú fejlődése érdekében támogatni kell a széleskörű együttműködéseket.**

A megye **minden településén fejleszteni kell a szolgáltatási környezetet** a népességmegtartás érdekében. A **járasszékhelyek és mikrotérségi központok szolgáltatási szerepének erősítésével** ez területileg kiegyenlített formában történhet, csökkentve a területi különbségeket.

A megye belső közlekedési infrastruktúra fejlesztése a gazdaságfejlesztés hatékony kiszolgálásával elősegíti a megye vidéki térségei, különösen a leszakadó déli részek versenyképességének növekedését, továbbá biztosítja a társadalom jóléti mobilitási feltételeit.

A Javaslattevő szakaszban a két komplex programmal fejlesztendő járást külön fejezetben fogjuk rögzíteni. A 2 fejlesztendő és 6 kedvezményezett járás a megye 11 járásból 8-at tesz ki, ezért ezeket nincs értelme külön fejezetben tárgyalni.

A városfejlesztéseket kiemelt figyelemmel kezeljük. **A fenntartható városfejlesztések megjelennek a javaslattevő szakaszban, amelynél összhangban a városok integrált városfejlesztési stratégiájával a kapcsolódó fejlesztések beazonosíthatóak lesznek.**

A fejlesztési elképzelések célja Bács-Kiskun megye esetében a járásszékhelyek és várostérségi központok és a járási kistépülések közötti társadalmi, gazdasági különbségek csökkentése, a megyeszékhely és a megye városai közötti különbségek csökkentése, továbbá Bács-Kiskun megye és Pest megye, Bács-Kiskun megye és az európai uniós fejlettebb régiók közötti területi különbségek csökkentése.

A nemzeti fejlesztési prioritások alapján, a többi nemzeti fejlesztési forrással és az európai uniós fejlesztési forrásokkal szinergiában, egymást kiegészítve célszerű tervezni, elkerülve a párhuzamos finanszírozást. Itt figyelembe kell venni a Magyar Falu Program 2019-2021-es forrásait, amelyek nyertes projektjei 2023-ig valósulnak meg, továbbá Kecskemét Modern Városok Program keretében megvalósuló fejlesztéseit és a megye városainak Modern Kisvárosok Programba tartozó fejlesztéseit.. A már döntéssel rendelkező hazai forrású projektek mellett a jövőbeli programok egy része uniós forrásból is finanszírozható, amennyiben az Európai Unió által elfogadott operatív programokkal összhangban lesznek.

Kiemelt cél a helyi értékek és erőforrások fenntartható hasznosítása, a tanyás térségek revitalizálása , a halmozottan hátrányos helyzet enyhítése; valamint a Homokhátság teljes területén a kedvezőtlen demográfiai és a természet degradációs folyamatainak megállítása, a helyi adottságokhoz illeszkedő mezőgazdasági termelés biztonságának megőrzésével, a ritkán lakott agrártérségek, gazdaságok fejlesztésével, a szükséges agrárszerkezet-váltással, a kedvezőtlen vízgazdálkodás helyreállításával.

A megye mezőgazdasági melléktermékből származó biomassa potenciálja az országos átlagot 50 %-kal haladja meg, amely jobb kihasználása segítheti a megújuló energiatermelést.

A megye területén jelentős számú nemzetiség él, Magyarországon Bács-Kiskun megye az egyik legjelentősebb nemzetiségek által lakott terület. **A nemzetiségi hagyományok megőrzése és a nemzetiségi oktatás erősítése a nemzetiségi identitás megőrzése szempontjából létfontosságú.**

Kecskemét az elmúlt 10 évben mind gazdaságilag, mind társadalmilag az egyik legjelentősebb mértékben fejlődő magyarországi város. Az igazi **térségi központtá való átalakulásra** minden területen egyre sürgetőbb szükség van, **amely egyszerre képes előrelépést mutatni a magas szintű vállalkozási - , szolgáltatási- és infrastrukturális környezet kialakítása, a helyi társadalom képzettsége, az épített- és természeti környezet védelme, valamint a kulturális milió formálása terén.**

A népességcsökkenés, elvándorlás, elöregedés hatásainak ellensúlyozására kell fókuszálnia a megye 2030-as fejlesztési stratégiájának, amelynek főbb eszközei:

- Az innovációnak, digitalizációnak minden területet és ágazatot el kell érnie. A megye jóléte érdekében **a kis- és középvállalkozások körében kell ennek a legnagyobb mértékben bekövetkeznie**, hogy minél több vállalkozás részesüljön a **zöld és digitális átállás** előnyeiből. Ezen vállalkozások fejlődésével csökkenhet a kitettségük, képessé válhatnak a **rugalmas piaci alkalmazkodáshoz, növelhetik a termelékenységüket**, az egy munkavállalóra eső hozzáadott értéküket. Ezen területek fejlesztésénél **kiemelten kell támogatni a komplex programmal fejlesztendő járásokat továbbá a Kecskeméti Fejlesztési Körzetre és az azon kívüli területekre vonatkozóan differenciált megközelítésre van szükség.**
- A megyét érintő európai stratégiai közlekedési hálózatok és az európai szintű digitális hálózatok fejlesztését támogatni kell és **fel kell készülni, hogy ezen fejlesztések megvalósulása ténylegesen hatással legyen a hátrányos helyzetű megyei térségekre.**
- **A szociális, oktatási és egészségügyi ellátórendszer fejlesztésével biztosítani kell a területileg kiegyenlített, minden társadalmi csoport számára egyenlő hozzáférést** ezen szolgáltatásokhoz. **A társadalmi befogadás, a készségfejlesztés** és ezen nagy ellátórendszerekhez egyenlő hozzáférés révén **meg kell akadályozni a hátrányos helyzetű társadalmi rétegek leszakadását**, segíteni kell a felzárkóztatásukat, **biztosítva számukra a minőségi élet és az annak alapfeltételét képező minőségi foglalkoztatás lehetőségét.** Ezen területek fejlesztésénél **kiemelten kell támogatni a komplex programmal fejlesztendő járásokat és a Kecskeméti Fejlesztési Körzeten kívüli területeket.**
- A megye által vezérelt településfejlesztési pályázatoknál szempont lesz **a klímaváltozás hatásaira reagáló műszaki és szemléletformáló megoldások alkalmazása**, ahol ez releváns lehet, főként a Duna-Tisza közí síkvidék homokhátsági területein.
- A megyei fejlesztéseknél **előtérbe kell kerülnie a zöldebb, széndioxid-mentes Európa koncepciójának**, és támogatnia kell a megújuló energiafelhasználás nagyarányú növekedését.
- A megye által vezérelt településfejlesztési pályázatoknál **szempont lesz a helyi igényekre épülő fenntartható városfejlesztés** - segítve a települési önkormányzatok turizmus- és gazdaságszervezési feladatait - , **aminek része, hogy a saját lakosság és a környező kistépülések számára jobb és elérhetőbb szolgáltatásokat nyújtsanak.**
- **A széleskörű együttműködés támogatása.**
- A **különböző ágazati fejlesztéseket** egymással összhangban, megfelelően ütemezve kell kidolgozni, hogy azok **szinergikus módon erősítsék egymást.**
- **Az egyes fejlesztéstípusok kövessék a megyei rendezési tervben meghatározott övezeteket.**

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: A művelési ágak változásai Bács-Kiskun megyében 1990 és 2019 között (ezer hektár)	25
2. táblázat: Települések száma Bács-Kiskun megyében (2001-2020)	40
3. táblázat: Közüzemi ivóvízellátás és a közcsatorna-hálózat összehasonlító táblázata	51
4. táblázat: Működő vállalkozások aránya az egyes gazdasági ágakban (2017)	55
5. táblázat: A Bács-Kiskun megyei székhelyű ipar adatai ágazat szerint (2019)	58
6. táblázat: Bács-Kiskun megyei vállalkozások átlagos állományi létszáma (fő).....	59
7. táblázat: A feldolgozóipar és ágazatainak export-értékesítése Bács-Kiskun megyében (2019)	68
8. táblázat: KKV-k pályázatainak adatai	70
9. táblázat: Bács-Kiskun megyében megvalósítás alatt álló vagy 2020-ban benyújtott, önkormányzati tulajdonú ipari park, iparterület fejlesztését célzó projektek összefoglaló táblázata	72
10. táblázat: Az alkalmazásban állók keresete gazdasági ág szerint 2019-ben Bács-Kiskun megyében a közfoglalkoztatottakkal együtt	74
11. táblázat: Kutató-fejlesztő helyek adatai	76
12. táblázat: Európai Uniós támogatásból megvalósuló K+F támogatások alakulása Bács-Kiskun megyében.....	77
13. táblázat: A lakónépesség számának alakulása 2011-2019 között.....	85
14. táblázat: Népmozgalmi események az elmúlt esztendőkből	86
15. táblázat: A köznevelési intézmények feladat-ellátási helyeinek száma 2019-ben	102
16. táblázat: Kultúra főbb számai 2018-ban Bács-Kiskun megyében.....	102
17. táblázat: Településhierarchia a népességszám alapján	104
18. táblázat: A 2009-es vizsgálat során megállapított FVT hierarchia-szintjei és a megyei FVT-k besorolása	106
19. táblázat: Szomszédos megyék Bács-Kiskun megyét érintő területfejlesztési céljai	128
20. táblázat: Térségi területfelhasználási kategóriák területe	132
21. táblázat: Környezetvédelmi jogszabályok	135
22. táblázat: Természet- és tájvédelmi jogszabályok.....	137
23. táblázat: A 20 ezer főnél népesebb városok településfejlesztési és gazdaságfejlesztési dokumentumai	138

24. táblázat: a Duna Régió Stratégia pillérei és beavatkozási területei	143
25. táblázat: Önkormányzatok fejlesztési javaslatainak megoszlása a megvalósítás tervezett időtartama szerint.....	151

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: OFTK módosítás tervezett folyamata és kapcsolódó tervezési folyamatok.....	7
2. ábra: Helsinki folyosók és a TEN-T hálózat elemei Magyarországon	17
3. ábra: Bács-Kiskun megye meglévő főbb közlekedési kapcsolatai és határátkelőhelyei	19
4. ábra: Mikla-pusztá tavasszal.....	21
5. ábra: Fekete kökőrcsin.....	23
6. ábra: Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési alegységei	27
7. ábra: A dunai Limes térképen	33
8. ábra: Az uszódi Benedek Péter Emlékház	34
9. ábra: Bács-Kiskun megye ásványi nyersanyag-előfordulások.....	36
10. ábra: Bács-Kiskun megye erdőszültségeinek változása	42
11. ábra: Magyarország vasúthálózati térképe	48
12. ábra: Volánbusz Bács-Kiskun megyei helyközi vonalhálózati térképe	49
13. ábra: az M8 és M9 autópálya nyomvonalak	50
14. ábra: A lakosság részére szolgáltatott áram település típusok közötti megoszlása.....	52
15. ábra: Ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma 2017-ben (db)	54
16. ábra: A legnagyobb nettó árbevételű nemzetgazdasági ágak Bács-Kiskun megyében 2018-ban	56
17. ábra: Kiskereskedelmi egységek számának alakulása Bács-Kiskun megyében (db)	60
18. ábra: Bács-Kiskun megyei kereskedelmi szálláshelyek vendégeinek száma (fő)	61
19. ábra: Bács-Kiskun megyei kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma.....	62
20. ábra: A vendéglátóhelyek számának alakulása Bács-Kiskun megyében (egység)	63
21. ábra: KKV-k részaránya Bács-Kiskun megyében 2018-ban (%)	64
22. ábra: A 100 legnagyobb nettó árbevétellel rendelkező Bács-Kiskun megyei vállalkozás tulajdonosi viszonyai	65
23. ábra: Egy főre jutó külföldi közvetlen tőke-befektetések alakulása (ezer Ft/fő)	66
24. ábra: A 10 legnagyobb árbevételű külföldi tulajdonú cég Bács-Kiskun megyében 2018-ban (Ft)	67
25. ábra: A beruházások volumenindexének alakulása	69

26. ábra: TOP Ipari park és inkubátorházak fejlesztései Bács-Kiskun megyében	71
27. ábra: Kiskereskedelmi egységek forgalmának volumenidexe (%)	75
28. ábra: A K+F tevékenység egy kutatóhelyre vetített adatai (2018)	76
29. ábra: Egy főre jutó bruttó hazai termék alakulása Bács-Kiskun megyében	78
30. ábra: Az okos város modell alrendszerei	79
31. ábra: Internet-előfizetések számának alakulása Bács-Kiskun megyében (db)	80
32. ábra: Aranymonostor Bugacon	83
33. ábra: Bács-Kiskun Megye Járásainak népsűrűsége 2019-ben a 2011-es népszámlálásra alapított becslések alapján.	87
34. ábra: Bács-Kiskun megye járásainak lakosságszámának alakulása 2010-2018 között, a Kecskeméti Járás kivételével	88
35. ábra: Öregedési index alakulása az elmúlt közel 20 évben Bács-Kiskun megyében	89
36. ábra: Lakónépesség nem és korcsoport szerinti megoszlása 2019-ben Bács-Kiskun megyében ...	89
37. ábra: Munkanélküliségi ráta (%) alakulása a KSH adatai alapján.....	90
38. ábra: A nyilvántartott álláskereső arányának alakulása (gazdaságilag aktív népesség %-ban) .	92
39. ábra: Nyilvántartott álláskereső száma Bács-Kiskun megyében 2020 áprilisában	93
40. ábra: Befejezett felsőfokú és középfokú végzettséggel rendelkező népesség arányának összehasonlítása Bács-Kiskun megyében a végzettség tanulmányi területe szerint, 2016	95
41. ábra: Egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem (2016)	98
42. ábra: Az egyes bölcsődei ellátási formák területi elterjedése (2018)	101
43. ábra: Alsófokú központok elhelyezkedése országosan és Bács-Kiskun megyében.....	108
44. ábra: A kecskeméti nagyvárosi településeggyüttes	110
45. ábra: Helyi foglalkoztatási együttműködések területi lehatárolása	115
46. ábra: Bács-Kiskun megye tájterhelhetősége	117
47. ábra: A területfejlesztés fő beavatkozási térségei	123
48. ábra: Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve- Térségi szerkezeti terv 2020	131
49. ábra: Gazdasági szervezetek projektjavaslatainak megoszlása intézkedési terület szerint (db) ...	149
50. ábra: Önkormányzati projektjavaslatok megoszlása intézkedési terület szerint (db)	150
51. ábra: Önkormányzatok fejlesztési javaslatainak megoszlása előkészítettség szerint	151

52. ábra: Civil és egyházi szervezetek projektjavaslatainak megoszlása intézkedési terület szerint (db)	
.....	152

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bajai Szakképzési Centrum fejlesztési terve 2018-2023

Bács-Kiskun Megye Esélyegyenlőségi Terve – Helyzetértékelés 2019. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat megbízásából készítette: Laukó Gábor

Bács-Kiskun Megyei Cigány Felzárkózási Program

Bács-Kiskun Megyei Felzárkózási Stratégia és Terv 2020-2027 Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat megbízásából készítette: Laukó Gábor

Bács-Kiskun Megye Fenntartható Energia és Klíma Akcióterve 2018-2030

Bács-Kiskun Megyei Kerékpáros Stratégia 2018.

BÁCS-KISKUN MEGYE KLÍMASTRATÉGIA 2018-2030, kitekintéssel 2050-ig

Bács-Kiskun Megye Területrendezési Tervének Módosítása – Előkészítő munkarészek (2020. április)

Bács-Kiskun Megyei Szakképzési Stratégia 2018

Bács-Kiskun 2020 - BÁCS-KISKUN MEGYE TERÜLTFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA. I. HELYZETELEMZÉS

BKM KH NEF Bács-Kiskun Megye lakosainak egészségi állapota 2018

Borhidi Attila: Magyarország növénytakarásai

Együttműködés a helyben foglalkoztatásért Bács-Kiskun megyei foglalkoztatás-és gazdaságfejlesztési együttműködés; FOGLALKOZTATÁSI ÉS GAZDASÁGFEJLESZTÉSI STRATÉGIA

EMMI Tájékoztatás Bács-Kiskun Megyei Felsőoktatási Intézményeiről 2018

Érték, élmény, egészség – Kincsek nyomában Bács-Kiskunban c. kiadvány (Kiadó: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat)

Hoffman István - Bevezetés a területfejlesztési jogba - ELTE Jogi Kari Jegyzetek 12.

Klíma- és Természetvédelmi Akcióterv 2020

https://www.kormany.hu/download/9/d4/c1000/ITM_Klima_es_Termeszettvedelmi_Akcioerv.pdf

„Lehetőség a Duna mentén élőknek, lehetőség a turizmusnak!” kiadvány:

<http://online.fliphtml5.com/uovt/fqzs/#p=1>

MUNKAERŐ-PIACI HELYZETKÉP BÁCS-KISKUN MEGYÉBEN 2020. ÁPRILIS (BÁCS-KISKUN MEGYEI KORMÁNYHIVATAL Foglalkoztatási, Munkaügyi és Munkavédelmi Főosztály)

Országos Vízyűjtő-gazdálkodási Terv 2015;

Önkormányzatokról Önkormányzatoknak – Belügyminisztérium, 2019

Szeecesszió Magyarország vidéki városaiban

<http://mek.oszk.hu/11400/11485/11485.pdf>

TOP BÁCS-KISKUN MEGYE GAZDASÁGA, SZTE felmérés, 2019 KMKIK kiadvány:

<http://www.bkmkik.hu/attachments/article/3860/TOP100%20belivek.pdf>

TOP 100 - Bács-Kiskun megye gazdasága 2019 kiadvány

<http://www.bkmkik.hu/hu/kamara/kiadvanyok/3860-top-100-bacs-kiskun-megye-gazdasaga-2019>

TOP 100 – Bács-Kiskun Megye Gazdasága 2018 kiadvány

<http://www.bkmkik.hu/hu/kamara/kiadvanyok/3283-top-100-bacs-kiskun-megye-gazdasaga-2018>

TOP 100 – Bács-Kiskun Megye Gazdasága 2017 kiadvány

<http://www.bkmkik.hu/hu/kamara/kiadvanyok/2766-top-100>

Vitalitás Régiója Területfejlesztési Helyzetelemzés és Helyzetértékelés – Bács-Kiskun megye

www.alfoldviz.hu

<https://archeodatabase.hnm.hu/>

www.bacskiskun.hu

<http://www.bacskiskunmegyenemzetiertekei.hu/>

<http://www.bacskiskunremeke.hu/>

www.bacsviz.hu

<https://bajaionkormanyzat.hu/>

<https://www.baon.hu/kozelet/helyi-kozelet/a-nemzetisegi-onkormanyzatok-tanacskozta-kecskemeten-2542260/>

http://bkmkh.hu/uploads/NSzSz/KOZEG/Telep/Bacs_Kiskun_vizhigienes_helyzete_2017.pdf

<http://danube-limes.eu>

<http://dkmt.net/hu/>

<https://dunaregiostrategia.kormany.hu/>

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

<https://felegyhazikozlony.eu/hirek/20449/2023-ig-kell-engedelyezni-a-furt-es-asott-kutakat>

<https://hipa.hu/2019-ben-is-rekord-erteku-kulfoldi-mukodotoke-beruhazas-erkezett-magyarorszagra>

<https://hiros.hu/hirek/ujabb-70-ezer-munkahely-menekulhet-meg>

<http://www.hungarikum.hu/>

https://index.hu/gazdasag/2019/11/19/bacs-kiskun_megye/

<https://internet.kozut.hu/2018-as-utfelujitasi-programok/bacs-kiskun-megye/>

<http://kecskemet.hu/>

<https://kiskunfelegyhaza.hu/>

<http://www.kiskunhalas.hu/>

www.knp.hu;

<https://www.kozlekedesvilag.hu/cikk/nv/kozlekedesi-infrastruktura-fejlesztese/>

<http://www.ksh.hu/>

<https://magyarepitok.hu/utepites/2018/05/100-kilometernyi-ut-ujul-meg-bacs-kiskunban>

<http://www.muemlekem.hu/>

www.nepesseg.com

[www.nydtktvf.zoldhatosag.hu.](http://www.nydtktvf.zoldhatosag.hu)

<https://www.parlament.hu/irom41/10309/10309.pdf>

<http://okosvaros.lechnerkozpont.hu/>

<https://www.programturizmus.hu/>

<https://www.palyazat.gov.hu/>

<https://www.teir.hu/helyzet-ter-kep/>

<https://villanyautosok.hu>

[http://vizeink.hu/;](http://vizeink.hu/)

<http://whc.unesco.org/en/interactive-map/>

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET – AZ ÚTFELÚJÍTÁSI PROGRAMOKBAN SZEREPLŐ PROJEKTEKHEZ KAPCSOLÓDÓAN A BÁCS-KISKUN MEGYÉBEN MEGTÖRTÉNT MUNKATERÜLET ÁTADÁSOK

Útszám	Út neve	Beavatkozási hossz (m)
5	Budapest-Szeged-Röszke elsőrendű főút	960 m
51	Budapest-Baja-Hercegszántó másodrendű főút	634 m
4601	Budapest-Tiszaécske ök. út.	7 662 m
4622	Kecskemét-Lakitelek összekötő út	4 020 m
4625	Szolnok-Kiskunfélegyháza összekötő út	4 324 m
4625	Szolnok-Kiskunfélegyháza összekötő út	1 165 m
5203	Kiskunlacháza-Izsák összekötő út	1 500 m
5203	Kiskunlacháza-Izsák összekötő út	4 500 m
5203	Kiskunlacháza-Izsák összekötő út	540 m
5214	Kecskemét-Kerekegyháza-Szabadszállás összekötő út	400 m
5218	Kecskemét-Kerekegyháza összekötő út	800 m
5314	Kecskemét összekötő út	300 m
5314	Kecskemét összekötő út	136 m
5401	Városhíd-Kunszállás összekötő út	1 535 m
5405	Soltvadkert-Szeged összekötő út	3 761 m
5412	Kiskunhalas-Csávoly összekötő út	8 500 m
5508	Bácsalmás-Katymár-Bácsborsod összekötő	8 301 m
53101	Ballószög bekötő út	660 m
53102	Helvéciai bekötő út	394 m
5203	Kiskunlacháza-Izsák összekötő út	4 045 m
5203	Kiskunlacháza-Izsák összekötő út	1 121 m
5211	Lajosmizse-Kunszentmiklós összekötő út	3 600 m
5301	Kecskemét-Kalocsa összekötő út	4 766 m
5407	Bugac összekötő út	1 185 m
5414	Jánoshalma-Borota összekötő út	1 964 m
5501	Kelebia-Baja összekötő út	1 167 m
51145	Dunafalva bekötő út	3 070 m
53118	Dusnoki bekötő út	1 102 m
53121	Harta-Nagykékesi bekötő út	1 370 m
54117	Rémi bekötő út	2 002 m

Forrás: Magyar Közút Nonprofit Zrt.

2. MELLÉKLET – ÍZELÍTŐ BÁCS-KISKUN MEGYE KULTURÁLIS ÉRTÉKEIBŐL KÉPEKBEN

Tiszaalpári kosár- és vesszőfonás
Tiszaalpár

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Holló-ház – Kocsis-féle ház
Kiskunfélegyháza

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Születések fája és a harangláb
Szank

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Móra Ferenc írói munkássága, kiemelve az alföldi paraszti életet megörökítő műveit
Kiskunfélegyháza

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Huszka József néprajzkutató, a történelmi Magyarország egész területére kiterjedő gyűjtő munkája
Kiskunfélegyháza

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Ortan Patrik - szijgyártó és nyeregkészítő alkotói munkássága
Lajosmizse

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Magyar Szablya
Bács-Kiskun megye

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Kecskeméti Katona József Múzeum Képzőművészeti Gyűjteménye
Kecskemét

Petőfi Sándor költészete, kiemelten az Alföldről és a Kiskunságról írott versei
Kiskunfélegyháza

Szántó Piroska Kossuth- és Munkácsy-díjas festőművész életműve
Kiskunfélegyháza

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Császártöltési Pincesorok
Császártöltés

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Dr. Szarvas Ferenc orvosi és tanári életműve és munkássága
Pálmonostora

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Benedek Péter festő munkássága
Uszód

Gregus Pál tárogtató készítő mester munkássága
Baja

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Bukovinai székely szálán varrott hímzések
Csátalja

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Bukovinai székely Istensegítsi Betlehemes Játék
Csátalja

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Sükösd Szent Anna kápolna búcsúja
Sükösd

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Petőfi Sándor Műfordítói Szoborpark
Kiskőrös

Tassi Református Egyházközség Temploma és kertje
Tass

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Római Katolikus Templom
Tass

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Órák Háza
Kunszállás

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Darányi kastély
Tass

KATEGÓRIA
Kulturális Örökség
Megyei Érték

Szerbith kastély
Tass

Forrás: <http://www.bacsiskunmegyenemzetiertekei.hu/>

3. MELLÉKLET – A 2014-2020-AS BÁCS-KISKUN MEGYEI FEJLESZTÉSI PROJEKTEK ADATAINAK ÖSSZEFOGLALÓ TÁBLÁZATA

Program megnevezése	IH által támogatott pályázatok száma, aránya a benyújtott pályázatokhoz képest Bács-Kiskun megyében, %	Leszerződött projektek száma Bács-Kiskun megyében, db	Leszerződött támogatás Bács-Kiskun megyében, Ft (TeIR, 2015-2019)/ *Kötelezettségvállalás Ft	Leszerződött OP támogatás megoszlás, megyei szinten, %	1 főre jutó támogatás Bács-Kiskun megyében, Ft/fő	1 főre jutó támogatás országos átlag, Ft/fő	Kifizetett és a leszerződött támogatások aránya Bács-Kiskun megyében, %
1 Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP)	303 db/562 db=53,91 %	298 db	46 989 489 343 Ft	16,66%	92 778 Ft/fő	100 675 Ft/fő	77,23 %
2 Gazdaságfejlesztési Innovációs Operatív Program (GINOP)	1 692db/3 585db=46,44%	1 594 db	84 673 434 768 Ft	30,02%	167 183 Ft/fő	254 589 Ft/fő	71,16 %
3 Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program (IKOP)	2 db/2 db= 100%	2 db	4 248 186 680 Ft	1,51%	8 388 Ft/ fő	179 612 Ft/fő	39,86 %
4 Környezeti és Energetikai Hatékonysági Operatív Program (KEHOP)	1 12db/55db=49,11%	49 db	55 468 406 962 Ft	19,66%	109 519 Ft/fő	121 901 Ft/fő	80,71 %
5 Közigazgatás-és Köszolgáltatás Fejlesztési Operatív Program (KÖFOP)	76db /80 db= 95 %	42 db	506 282 832 Ft	0,18%	1000 Ft/fő	39 578 Ft/fő	100,51 %
6 Magyar Halászati Operatív Program (MAHOP)	15 db/21 db=71,43%	15 db	903 251 941 Ft	0,32%	1 783 Ft/fő	1 079 Ft/fő	32,65 %
7 Terület és Településfejlesztési	603db /783db= 77,01%	539 db	89 309 511 603 Ft	31,66%	176 337 Ft/fő	124 614 Ft/fő	91,35%

	Program megnevezése	IH által támogatott pályázatok száma, aránya a benyújtott pályázatokhoz képest Bács-Kiskun megyében, %	Leszerződött projektek száma Bács-Kiskun megyében, db	Leszerződött támogatás Bács-Kiskun megyében, Ft (TeIR, 2015-2019)/ *Kötelezettségvállalás Ft	Leszerződött OP támogatás megoszlás, megyei szinten, %	1 főre jutó támogatás Bács-Kiskun megyében, Ft/fő	1 főre jutó támogatás országos átlag, Ft/fő	Kifizetett és a leszerződött támogatások aránya Bács-Kiskun megyében, %
	Operatív Program (TOP)							
8	Összesen OP	2 746db/5 146db= 53,36%	2 539 db	282 098 564 129 Ft	100 %	556 987 Ft/fő	854 148 Ft/fő	79,90%
9	Vidékfejlesztési Program VP (palyazat.gov.hu adatai)	18 586db /24 937db = 74,53%	18 558 db	132 025 457 925 Ft*	-	260 676 Ft/fő	110 744 Ft/fő	37,79%
10	Mindösszesen	21 332db/ 30 083db= 70,91 %	-	-	-	-	-	-

Forrás: palyazat.gov.hu, TeIR